IV. C. 88[B]
14349 |A| 1.

85749 42600

HERMANNI BOERHAAVE,

PHILOSOPH. ET MED. DOCT. INSTITUT. COLLEG. PRACTIC. BOTAN. ET CHEM. IN ACADEMIA LUGD. BAT. PROFESS. COLLEG. CHIRURG. IN EADEM URBE PRAESID. SOCIET. REG. SCIENTIAR. LONDIN. ET ACADEM. REG. SCIENTIAR. PARISIENS. MEMBR.

PRAELECTIONES ACADEMICAE DE MORBIS NERVORUM

Quas ex Auditorum Manuſcriptis collectas edi curavit

JACOBUS VAN EEMS;
MEDICUS LEYDENSIS.

TOM. II.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud PETRUM VANDER EYK, ET CORNELIUM DE PECKER, 1761.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

HERMANNI BOERHAAVE
PRAELECTIONES ACADEMICAE.
DE
MORBIS NERVORUM.

DE MORBIS TOTIUS SYSTEMATIS NERVOSI.

Morbi hactenus deſcripti adeo ſunt numeroſi & varii, ut fere videantur catervam omnium morborum exhaurire. Nam conſiderabatur nervus factus, & in illo omnes partes, quae concurrunt ad nervum conſtituendum; tunc omnes naturales ejus dotes integrae, & dein laeſae enarratae ſunt, & viſum fuit, quid ſinguli morbi parerent moleſtiae. Agendum nunc ſupereſt de ſecunda claſſe morborum, qui in nervis laeſis obtinent, & oriuntur ex mirabili illo ſyſtemate, quod ab Adorando CREATORE hic factum eſt, ad quod terminantur omnes integrae, & omnes laeſae functiones nervorum ſimul. Non difficile erat explicare, quid in Podagra fieret, nam eventus docet, in hoc caſu eſſe quaſi ignem in te- Introitus.

tenuiſſima filamenta partis affectae agentem, donec omnia fluida diſſipaverit & ſolida calcinaverit in cretam podagricam. Sed tamen dolor non intelligitur, niſi ad hoc ſyſtema appulerit, ut mentem afficiat. Hoc ſyſtema originale, emittens & recipiens nervos, particulatim conſiderandum erit. In illo videmus hoc mirabile, quod non ſit unus locus, unde origo eſt, ſed loca quaſi diverſa. Ventriculo laeſo totum caput afficitur; in hernia incarcerata mors fit a ſingultu & vomitu.

Pulchre dixit SYDENHAMUS, quod Anatomicus tantum viſibiles partes oſtendat, ſed quod intra hominem viſibilem praeterea ſit homo inviſibilis, tractandus a Medico. Non attendens hoc loco Theologorum vel Metaphyſicorum effata, medice dico, quod hic homo internus tam magnus ſit quam externus, & quod totus ſit nervus: omnes enim nervi, oriundi a cerebro, cerebello, & medulla ſpinali reſpondent inter ſe, & conſtituunt ſyſtema hominis nervoſi. In enarranda hac hiſtoria tabulas EUSTACHIANAS, VIEUSSENSIANAS & WILLISIANAS menti meae repraeſento, & juxta illas contemplationem meam dirigo.

Difficultas hujus operis.

Sentio tamen in hac parte magnam difficultatem, nam in hoc interno homine non occurrit inflammatio vel ſuppuratio, ſed mutata cogitatio, qua unus putat ſe mutatum eſſe in lupum, alter in vaccam, tertius ſe totum ſtramineum eſſe: huc etiam referuntur omnes morbi eruditorum, melancholiae, epilepſiae, apoplexiae & convulſio-

num

num origo ac progreſſus. Haec vero materia a multis Medicis valde fuit neglecta, nam quaeſiverunt horum morborum originem in ſanguine, in lympha, in aliis humoribus; pro medela laudant lanceolam Chirurgicam, clysmata, emplaſtra, & paucas quasdam formulas. Ut vero totam hanc rem ab ultimis principiis discutiamus, debemus agere de natura mentis inmortalis, memoris, imaginantis, imperantis, ſentientis, quod quam arduum ſit, clarius ex ſequentibus patebit. Scopus ergo eſt, ut agam de morbis, qui in nervis laeſis obtinent, quatenus ex toto ſyſtemate mirabili nervoſo, ab Adorando CREATORE facto, oriuntur. Dico *totum* ſyſtema, ad quod ergo omnes functiones omnium nervorum in omnibus partibus corporis pertinent. In illo autem ſyſtemate maxime mirabile eſt, quod non ſit unus locus, unde origo mali, ſed diverſus: totum enim ſyſtema nervoſum in capite turbari poteſt, nullo vitio in cerebro exiſtente, ſed illo tantum in praecordiis vel ventriculo haerente; cor ipſum & cerebellum poſſunt laedi tantum ab olfactu; laeſis nervis abdominalibus fit vomitus, ſingultus, mors; cerebro, cerebello, & medulla oblongata integris atque illaeſis.

Ex paucis his facile videtis, mirum non eſſe, quod Medici tam pauca hac de re dixerint, exceptis HIPPOCRATE & HELMONTIO, qui videntur manum DEI hic cognoviſſe; & qui intellexerunt, hominem

aliud quid eſſe, quam vulgo putatur; & creaturam eſſe, quae intentiſſimo animo tantum cognoscitur. Ego etiam multos jam annos hac de re meditatus ſum, omnesque meas obſervationes in ordinem redegi. Utinam poſſem utcunque aſſequi, qua lege arcana CREATOR haec omnia fecerit! video probe, me rem arduam aggredi, tum quia ſe tam late diffundit; tum quia incurrere cogor in ea, quae a multis recepta ſunt, hinc cogitata mea vix proferre potero ſine offenſa eorum, qui in praejudicatas opiniones inciderunt. Hoc argumentum tamen utile & neceſſarium eſt, nam ex eo poſſumus explicare, quid in curatione multorum morborum praeſtari poſſit vel nequeat.

Qua ratione haec ſuperetur.

Quaeſitum eſt ab omnibus aevis, a tempore Moysis, ab omnibus ſectis Philoſophorum, quid ſit humanitas, & quomodo homo ſit factus ſimulacrum DEI. Hoc etiam quaerens pergam per certa experimenta, non ratiocinans, nullius auctoritati cedens; nec aliud quid dicam, niſi *hoc invenio.* Ipſa autem experimenta erunt ſimpliciſſima, & tam clara omnibus, quam ſunt prima Euclidis elementa, ut ita nascatur omnibus idea communis, ſimplex & vera. Unum hic ſuppono, hominem me eſſe, uti vos omnes; dotes ergo a CREATORE homini datas in me & in vobis eſſe easdem. Ex illis dotibus eas tantum explico, ad quas cerebrum, cerebellum & medulla ſpinalis illibata requiruntur: quod haec conjungantur ſcio, modum vero

nes-

neſcio. E. g. Cogitat quis hodie certa ratione de rebus quibuscunque; bibit nimium vini; temulentus ira exardeſcit, vel in amorem rapitur, tunc non cogitat ut ante: ſed ſequenti die ira deferbuit, amor ceſſat, & cogitat iterum, ut ante. Concipiat quis, quid ſit circulus, & per multos annos de eo iterum non cogitet: ſed poſt illud tempus de eo cogitans, eandem habebit circuli ideam, nec magis nec minus perfectam. Hae dotes nobis innoteſcunt absque ullo omnino magiſtro vel disciplina, ſed per meram tantum obſervationem; eaque, quae in ſe quis obſervat, eadem ſunt in alio animali, ſibi ſimili; id eſt, ſi conditio ſit eadem, cogitatio de eadem re in diverſis etiam non diverſa erit. Non inepte ergo poſt SOCRATEM & PLATONEM dixit CARTESIUS, quod haec res non debeat proferri demonſtrando, ſed meditando; & hoc ſibi propoſuit in ſuis Meditationibus, in quibus ſecum in prima perſona loquitur, quaſi alium alloqueretur.

Licet annos Methuſalemi viveremus, non poſſumus alteri homini dicere, quid ſit dolor; ſed ſi digito candelam lucentem admoveas, ilico habebis ideam doloris.

Nil certe hic mirabilius eſt, quam inpotentia ſe ipſum cognoſcendi, quum tot alia ſciamus, aliosque intelligamus; hinc quaerunt omnes homines, quid ſum? quaſi aliud quid eſſemus a nobis ipſis. Fateor, dum hoc inquiro, videbor vobis recedere a Medicina, quae corpus tractat: ſed Medicina morbos hominum curat, & non tantum ſolius corporis.

Dixit PARACELSUS, qui ſibi propriis nominibus omnia deſignabat, quod corpus noſtrum ſit inſtrumentum, per quod incola domus illius tuto perſpicit omnia, & emittit ſpeculatores; ſic videt per oculum, organum illud dioptricum; ſi illud conſpurcatum ſit, non videt, ſed tollantur ſordes, & iterum videbit. Internum illud in organo conſidero & incolam hunc contemplor, quod argumentum videtur quidem Metaphyſicum, ſed ad Medicinam etiam pertinet.

DE MENTE HUMANA.

Deſcriptio mentis.

Ergo dico, *id quod cogitat, dicitur mens.* Cogitare eſt primum, quod ſcitur a mente, id eſt, a re cogitante. An noviſtis aliquid prius? ergo cogitatis ante cogitationem. An hoc cogitare eſt ipſa mens? ſi deſinas cogitare omnino, nil reſtat homini, & homo non eſt homo. Maneant omnia, uti nunc ſunt, ſed non amplius cogites; tunc ratione tui ipſius non amplius eris.

Non pendet ergo *cognitio cogitationum*, quatenus cogitatur, percipitur, aut ſcitur, ab alio prius cognito, nec illud poteſt definiri, vel per aliud quid explicari; & ſi quis aliquid de ſe vel aliis rebus novit, dici tantum debet ſcit, cogitat, ratiocinatur.

Praeterea *in omni cogitatione eſt res cogitans & res cogitata, diſtincta a cogitante*; nemo enim cogitat, quin a ſe quid diſtinctum cogitet. Qui cogitat circulum vel triangulum, tunc non eſt ipſa res cogitata, alioquin cogi-

cogitans foret circulus vel triangulum. Haec res adeo plana eſt, ut non detur clarior; nam de quacunque re cogitem, mox ſcio, 1. me cogitare, & 2. de hac vel illa re: & quum uno momento cogito de hac re, & altero momento de alia re, manet in me aliquid idem, & aliquid a me diverſum; idem manet in me cogitans, diverſum a me manet cogitatum; neque homo eſt cogitata idea, uti ſubtiliſſimi Philoſophi dixerunt, nam cogito nunc de triangulo, mox de circulo, ſed triangulum non eſt circulus, & tamen ego, qui cogito, maneo idem.

His poſitis dico, *id quod in me cogitat, non ſcitur ut cogitatum*; nam cogitans diſtinctum eſt a cogitato, & illud cogitans mihi cogitanti non innotescit per quoddam cogitatum, adeoque nemo debet quaerere ideam ſui ipſius. Fruſtra ergo quaeſiverunt Philoſophi, quid ſit anima, quid illud cogitans, illud conſcium? ſed ſcrutantes defecerunt in ipſis ſuis cogitationibus.

Ergo in homine eſt aliquid cogitans, quod primum eſt ante omnem ideam, & illud cogitans eſt ſimplex, id eſt, ſemper idem. Si cogitem. v. g. de dolore, de voluptate, de circulo, de triangulo, invenio me nullo modo mutatum, & illud, quod in me ſic accepit omnes illas ideas, ſemper eſt ſimpliciſſimum, non mutatum, licet tot diverſa cogitet, & tam diverſas ideas arripiat. Imo audeo fere dicere, hoc principium cogitans eſſe inmutabile, nam ſi examinetur, invenietis vos plane eosdem, nullo modo mutatos, licet in-

Ejus ſimplicitas.

infinita ſit varietas, quae vos cogitantes hoc vel illo modo affecerit; hinc non invenio in me ipſo ullam ideam mei, diſtinctam a me, nec ullam ſucceſſionem in me Si homo haberet unam ideam, perfectiſſime illum occupantem, tunc in hoc uno, perfecte cogitato, maneret ſemper idem; & ſi idem cogitaret nunc, & poſt ſeculum, eſſet ſemper idem, & in eo conſtat ſumma noſtra felicitas: in eo ſummi viri dixerunt conſtare perfectionem mentis humanae; nil mutatur; nil magis afficit uno quam alio modo; manent omnia eadem, & videtur, his poſitis, tunc manſurum eſſe ſolum conſcium.

Idea. Quaeritur, quid ſit res cogitata? PLATONI & SOCRATI vocatur idea; & hoc vocabulo denotatur mutata imago, a mente percepta, nam haec idea in cogitante omni fere momento eſt diſtincta & alia; una praecedit, altera ſucceſſive ſubſequitur.

Memoria. Si praeteritae ideae nulla conſcientia maneret, tunc nil ſciremus niſi praeſens. Si v. g. hoc momento cogitares circulum, & momento poſt cylindrum, tunc priori circuli idea deleta, nil cogitares praeter cylindrum. Secus fit, ſi maneat nexus inter utrumque cogitatum, qui nexus *Memoria* dicitur, per quam illud quod antea, & quod nunc cogitatum eſt, ſimul ſcitur, & non ſucceſſive: hinc quando ratiocinamur, facit memoria, ut unam propoſitionem conferentes cum alia in concluſione omnes propoſitiones contineri videamus.

Ergo

Ergo ipſum cogitans hic non mutatur, ſed ſemper manet idem; ſed quia nunc hoc, nunc illud cogitatur, ideo mutatur res cogitata, atque hinc oritur idea ſucceſſionis, durationis, temporis. Si non cogitaremus niſi eandem ideam, nil ſciremus de duratione, & eſſemus atomi cogitantes omni momento renati quaſi ex nihilo: ergo mens ſimplex, conſcia ſui, cogitans, non facit ſuas ideas, nam tunc continuo non haberet alias; ſed res cogitata eſt omni momento alia; non deprehenditur quidem per conſcientiam, cur tam diverſa cogitemus, ſed debet extra nos aliquid eſſe, quod per ideas efficaciam ſuam in hoc noſtrum cogitans manifeſtat.

Hae ideae ſunt omnibus hominibus communes atque eaedem, etiam ſimpliciſſimae; ſumamus pro exemplo primam ideam ex elementis Euclidis: Punctum eſt, cujus pars nulla eſt, id eſt, nullam dimenſionem habet. Sequitur altera idea: Linea eſt longitudo, latitudinis expers; ergo eſt magnitudo, cujus extremitates ſunt puncta. Haec definitio lineae ſemel percepta erit in mentibus omnibus ſemper eadem, nec poſt centum annos erit alia, non ſubtilior, non perfectior. Dixit praeterea Euclides, quod lineae, ſive dimenſioni ſecundum longitudinem, poſſit addi altera ſecundum latitudinem, & quod deſcribatur area ſive ſuperficies, quae nullam habet craſſitiem. Haec idea, ſemel nata, ſemper manet eadem, & non eſt in poteſtate noſtra aliquid addere, vel demere, vel mutare. Si plana haec ſuperficies circumſcribitur tribus

lineis rectis, vocatur triangulum, cujus idea iterum eſt ſemper eadem: & hoc modo omnibus entibus cogitantibus ideae clarae & diſtinctae ſunt ſemper eaedem & inmutabiles. Ergo cauſa, quae eſt extra me cogitantem, & quae facit has ideas in me, eſt cauſa inmutabilis, ſemper eadem: & videmur ſentire, quod illa cauſa, diſtincta a me cogitante, faciat infinitas res cogitatas & inmutabiles, & quod faciat haec omnia eadem lege.

Agitur de cauſa ſuprema quae nos ita fecit.

Hinc naſcitur prima idea adorabilis DEI: ultra nemo mortalium adſcendere poteſt; ab Eo primum principium, prima origo. SOCRATES certe ductu naturae & ſola virtute videtur fere perveniſſe ad eandem ideam, de qua nunc loquor. Cauſa illa aeque agit in ipſum cogitans, quam in ideas: nemo in ſe ipſo deprehendit fundamentum ſui eſſe, ſui vivere, ſui percipere: nec aliud quid poteſt dicere, quam tu DOMINE ſic me feciſti. Haec Cauſa poteſtatem habet in naturas omnium, & eadem lege, & easdem ideas inprimit omnibus: hinc illa Cauſa eſt infinite perfectior, & infinitum aliud, quam omnia illa cogitantia particularia; haec Cauſa una & propria perfectione debet perfectiſſime comprehendere omnia. Haec idea eſt aeque clara quam Euclidea, ſcilicet quod Cauſa omnes res cogitantes faciens, & formas cogitandi regens, ſit infinite alia quam nos, infinite perfectior quam nos. Mirari ſatis non poſſum, virum, qui putavit, auctoritatem ſummam in philoſophicis ſibi deberi, nobis perſuadere voluiſſe, DEUM non

eſſe

eſſe niſi aggregatum perfectionum omnium rerum cogitantium & cogitatarum omnium. Certe longe perfectior eſt ille, qui omnia ſolus poſſidet, & ſcire ipſius infinite perfectius eſt. Si DEUS non foret niſi hoc aggregatum, & non omnia ſimul poſſideret, profecto non eſſet perfectiſſima idea, & poſſemus aliud cogitare longe perfectius. Cauſa, quam adoramus omnes, DEUS eſt, qui nuntiavit per MOYSEM Aegyptiis; *ſum, ero, fui, quod ſum*, qui dixit ſe Ἄλφα & ὠμέγα, principium & finem, qui vocavit ſe, qui fuit, eſt, veniet, de quo dici non poteſt fuit, erit, ſed nil aliud niſi EST. Hoc de nobis dici non poteſt. Nemo audet dicere, ego ero cauſa, quae faciam me fore; nec ipſe quidem ſuperbiſſimus pater ſuperbiae, infernalis Lucifer, ſic poteſt loqui: ſed ſupra omnem vim ſentiendi & ratiocinandi ſuperlatiuiſſime DEUS eſt.

PYMANDER & DIONYSIUS AREOPAGITA dixerunt rem miram: nempe ſi mens, ſive principium cogitans, cogitet nullam omnino finitam ac ſingularem ideam, tunc cogitaret, aliquid non eſſe finitum, nempe DEUM.

Ergo mens noſtra cogitans creata eſt ineffabili modo ab EO, qui UNUS eſt, & in quo UNO omnia ſimul ſunt, non ut in aggregato, ſed in uno perfectiſſimo EST. Hoc primum eſt, quod de natura cogitationis humanae dicere poſſum; ſed quomodo mira haec arcana concipi poſſint; neſcio.

Videbimus hoc nullo modo poſſe concipi, quam per ſimilitudinem, petitam ab illumina-

minatione & luce; & quare illa arcana connexio, quae hic eſt, vocetur lux; quare DEUS vocetur Lux illuminans omnem hominem.

Conſtabit, nos cogitantes manere unum in conſcientia & memoria cogitati, ſed nasci diverſos reſpectu rerum cogitatarum. Experior in me, quod non poſſim praedefinire, quid cogitaturus ſim; an cogitans manſurus ſim; & me nescire, unde hoc pendeat.

Comparatio mentis humanae cum Luce.

Quoties mecum agitavi hanc rem! confugi etiam ad ſcripta vetuſtiſſimorum auctorum, ut in iis forte quid deprehenderem, quod de hac re meditati erant, nam homines olim non minus ſolertes fuerunt, quam nos ſumus: certe quando MOYSEM, SOCRATEM vel PLATONEM lego, hoc fateri cogor. Examinans ergo, quid lumina illa ſapientum hac de re haberent, id unum intellexi, omnes fere omnium gentium Philoſophos dixiſſe: modum, quo illa cauſa, quam magis adoramus, quam cognoscimus, faciens nos cogitantes, agit, eſſe illuminationem: itaque ut hoc arcanum inveſtigabile explicent, dicunt, rationem eſſe lumen; vocant DEUM patrem luminum; lumen in cujus lumine mortales vident lumen; & qui illuminat omnem, venientem in hunc mundum: ergo illud Infinitum, in nos finitos agens, per ſe non poteſt intelligi, ſed utcunque capitur per ſimilitudinem illuminationis. PLATO, SOCRATES, & Scriptores Sacri tam Veteris quam Novi Teſtamenti, hic omnes conſentiunt. Inquirendum ergo, quid ſit illa lux.

Pona-

Ponamus nunc omnia creata corpora, uti ſunt; & inter illa hominem, corpore & mente perfecte ſanum, id eſt, requiſitis organis inſtructum; illum vero nunquam vidiſſe, quia nondum eſt lux. Homo ille factus ut nos, per ſuperficiem corporis undique nervoſam attingit ſuperficiem aliorum corporum; neque commercium habet cum illis corporibus, niſi applicet ſuam ſuperficiem ad ſuperficiem illorum: per hunc vero contactum percipit omnes qualitates tactiles, ſive conditiones, per tactum cognoſcendas, nam qualitas tactilis eſt omnis conditio corporea extra nos, quae poteſt innoteſcere nobis per ſenſum tactus. Sentiet ergo ille homo durum, molle, ſolidum, fluidum, aſperum, laeve, acutum, obtuſum, planum, figuratum, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, titillationem, pruritum, dolorem; ope extenſarum manuum pedumque menſurat diſtantias geometricas; dum enim extendit manus, ſentit varias figuras deſcribi, & ſic ſentit eodem modo ut caeci, incedentes ſuis baculis. Homo ille guſtu percipiet corpora quaedam, papillis linguae appoſita; applicet hoc ſapidum alteri parti corporis, afficietur tantum per tactum; ſolo autem guſtu ſapidum illud distinguit, an ſit acidum, dulce &c. Illa parte narium, quae tegitur per membranam SCHEIDERIANAM, nervis divitem, olfaciet; ſed organum tactus vel guſtus ſimili modo non afficientur. Per auditum percipiet ſonum ad pauca tantum milliaria; nec audiet ad majorem diſtantiam, niſi ſoni forte a rupe reflectantur.

tantur. En igitur commercium illius hominis; per tres priores ſenſus non percipiet niſi contactu ſuperficierum; per quartum commercium tantum habet cum corporibus ſonoris. Qui putant, hominem ſic poſitum, adhuc perfectius cogitare, limites humanae poteſtatis videntur transgredi: ego credo, me depinxiſſe hominem, qui extra ſe accipit omnes ideas, quas in hoc ſtatu accipere poteſt.

Videamus nunc, quid huic homini, per lucem excitato, contingat. *Fiat lux, & facta eſt lux.* Homo ille, in hac luce poſitus, & bonis oculis inſtructus, uno momento cernit omnia, quae in linea recta infinita radios ſuos ad quodlibet punctum corneae lucidae emittunt, & imaginem ſuam in retina pingunt. Cernit omne illud ſimul & diſtincte, proximum aeque & remotum, quae ſunt retro, ante, ſupra, infra; aperit tantum oculos, videt haec omnia ſimul eodem momento, non edoctus, non inſtructus. En hominem illuminatum! Cogitate cauſas, quae hoc faciunt, & quam diverſus homo ſit a ſe ante momentum. Unde autem tanta in homine diverſitas? Haec tantum facit illa lux. Auferatur iterum lux, omnia nihil ſunt, excepta ſola lucis memoria, quae facit ipſum harum rerum recordari: caeterum omnia nihil ſunt reſpectu hujus ſenſus. Quando de his ſerio cogitamus, verſamur tunc in longe alia Philoſophia quam vulgari, quae homines ſaepe reddit inflatos & ſuperbos: ſed nos videmus, haec omnia ita ſe habere ſine meditatione, ſine labore, ſine arte, ſine doctrina,

na, ſine ſyllogismis, ſine ratiocinio. Recte ergo putarunt ſapientes, natam ideam in fundo animae cogitantis eodem modo fieri quam illuminatio, ſi hic per ſimilitudinem aliquid dici queat.

Pergamus. Sol viſibilis, lucis cauſa, duodecies mille diametris noſtrae telluris a nobis diſtat. Stella fixa Syrius ſubtiliſſimo ratiocinio incomparabilis Viri CHRISTIANI HUGENII demonſtratur adhuc vigeſies ſepties millies ſexaginta quatuor plus diſtare a terra noſtra, quam ſol a terra. Menſura capta eſt velocitatis tormenti bellici, ex baliſta ejecti, ut inveniretur, quantum ſpatium percurreret in maxima ſua velocitate; & conſtitit, quod ſi globus ille deberet pergere usque ad Stellam Syrium, tunc continuato velocitatis impetu iter faceret per 691 600. annos, antequam eo perveniret. Poſſumus ſerena nocte facile videre viam lacteam: ſi teleſcopia adhibeantur, apparet, quod haec ſit nebuloſa farrago ſtellarum, quae ſtellae tam parvae ſunt, ut ſine teleſcopiis non appareant; & tam numeroſae, ut DEUS ſolus ſciat: hanc tamen viam lacteam homo cernit uno momento. Cogitate, quaeſo, quam mirabilia haec ſint: ſi per cava terrae fieret canalis, nemo dubitat, quin videremus coelum, quod eſt apud antipodes noſtros, & ſtellas, quae ibi ſunt. Homo videt omnia illa immenſa per parvam illam oculorum feneſtram, pupillam: imo ſi homo ſit in camera obſcura, in qua parvum eſt foraminulum, cui oculum poteſt apponere, omnia haec videt aeque clare

re quam ante: niſi quatenus radius lucis habet ſympathiam attractilem ad aliquod corporeum. Ergo ex natura lucis clare intelligimus, quod homo poſſet videre illa omnia per foramen multo tenuius quam capillus. Videt omnia ad tantam diſtantiam colore ſuo proprio, lunam colore argenteo, ſolem colore aureo: & ſi homo ille legum Optices, Catoptrices, & Dioptrices gnarus ſit, videt omnia in ſua diſtantia, ordine, proportione, & haec omnia percipit ſimul. Ex his fere crederet quis, hominem factum eſſe inmenſum, qui abſente luce fere nihil erat: & ſi haec ulterius conſideremus, fatebimur, Magos illos ſubtiliter cogitaſſe, qui dixerunt, illum fundamentalem modum, ſoli DEO cognitum, quo mens tam inmenſas ideas accipit uno momento, non fieri ab ullo corporeo principio. Microscopia faciunt, ut oculus in plano quadrato, cujus latus pollicem aequat, poſſit videre centum & quadraginta quatuor milliones partium diſtinctarum, & totum hoc videtur per foramen fere nullum; & inmenſum ſpatium ita contrahitur, ut totum pingatur in parva tunica retina, & eo pervenire poſſet per foraminulum infinite parvum, niſi radii per nimis anguſtum foramen tranſeuntes parum incurvarentur. Hinc nihil tam parvum eſt, in quo non ſit expreſſa infinitatis imago.

Quid autem eſt, quod hic tranſit? certe non eſt nihil, nam tunc non ſentiretur. Quid ergo eſt, quod a ſtella ultimae magnitudinis in via lactea tam inmaniter a nobis diſtan-

te, noſtrum oculum ferit infinite parvo tempore? Dicetis, eſt radius lucis; ſed quid eſt ille radius? quis ideam ejus habet? Mathematici dicent, eſt longitudo infinita, nullam latitudinem habens, id eſt, punctum in infinitum protractum. Accuratius adhuc poteſt dici, quod ſit diſtantia ſimplex, non duorum corporum, nam tunc eſſet planum, ſed tantum diſtantia duorum punctorum. Et quid eſt punctum? eſt unde incipio menſuram; non eſt corpus, non latum, non longum, non craſſum, non profundum, non quod ſupputo, ſed unde ſupputabo, & hoc revera eſt nihil. Quid ergo eſt radius lucis? non eſt nihil, ſed eſt aliquid, cujus nemo juſtam habet ideam. An eſt corpus? novimus, quod corpus excludat aliud corpus ex loco a ſe occupato. Si radius eſt tale corpus, quid inde fiet? erit corpus protenſum a meo oculo usque ad ſtellas fixas, reſiſtens, menſurabile, & quod tangit fundum oculi. Ergo non ſentio aliud, quam bacillum infinite longum, premens nervum in retina. Si enim corpus ſit a ſtella usque ad retinam, ſit tantum continuata preſſio; ſed quia talis preſſio venit in oculum per tam parvum foramen, hinc CARTESIUS dixit, eſt tantum conatus preſſionis, id eſt, dixit, nescio, quid illa ſit. Fateor ergo, in illuminatione eſſe aliquid, quod referri nequit ad ideam aliam, quod habet proprietatem, nulli alii rei communem, & quod non niſi per experimenta novi: nam quod talis longitudo extenſa nervum premat, ut inde exſurgant omnes illae ideae colorum,

figurarum &c. quas per viſum acquirimus, illud certe non poſſum comprehendere.

Si ergo radius eſt corpus, nil habet commune cum aliis corporibus, niſi longitudinem extenſam. At ſi radius non eſt corpus, ut voluit HELMONTIUS, qui dixit, ignem non eſſe corpus, ſed in rerum natura eſſe aliquid, quod expandit ſe in infinitum, hujus rei nullam habeo ideam; & quocunque nos convertamus, nil omnino invenimus reſpectu colorum; hinc abſiſtamus, ne dilabamur in ſpatia imaginaria.

Eſt tamen in rerum natura aliquid, quod cauſa eſt, ut ope lucis omnes illae ideae in mentem noſtram veniant; haec cauſa eſt diſtincta a mente noſtra, agitque vi infinite efficaci, nam in tot millionibus hominum eadem lege ſemper adeſt. Arcanum hoc ab ipſo ſummo NEWTONO inveniri non potuit, qui de ſeptem illis coloribus, quos demonſtravit exiſtere, dixit, quod mens ſua ab illis ita afficeretur, ut ſic cogitaret; modus vero ſibi ſit incognitus. Sed absque luce haec omnia quoque poſſunt fieri: quis enim non afficitur laeta cogitatione, ubi in ſomno placido forte ipſi offertur campus Eliſaeus? hoc ergo neutiquam in luce haeret, ſed in ipſo cogitante, & facit, ut, quoties ita afficitur, ita etiam cogitet: ergo non eſt mirum, ſi caecus colorem rubrum videat; nam ſi in denſiſſimis tenebris premam oculi bulbum, tam clare videbo rubrum, acſi ipſa lux vera & viſibilis adeſſet. Merito igitur principium cogitans fundum animae dixerunt Philoſophi, & quod in illo

fun-

fundo actio fiat a cauſa extra nos, eodem modo, ut in illuminatione ſine communicatione cauſae tam vivida fit idearum repraeſentatio; & quando volebant loqui de idearum ortu in principio cogitante, dicebant fieri ab illa cauſa, quae eſt intima & proxima omnibus, ut a luce.

His ergo praemiſſis, dico: *Cogitans illud aptum eſt cogitare infinita*; nec tantum infinita, ſed & continuo *nova*, quorum non memini, me ante habuiſſe perceptionem vel ideam, & quae poſſunt oriri mutato organo corporeo in ſua ſuperficie, ſive a re exiſtente extra nos, & nervos afficiente, ſive a cauſa interna. Poteſtas mentis humanae.

Si ſonat campana, audio ſonum; ſi gravedine laboro, & arteriae in aure pulſant, tunc continuo audio continuum quaſi ſuſurrum maris; ſurdus ſtridulum corpus dentibus continens ejus ſtridorem percipit. Celebris Muſicus, qui vix parem habebat in percuſſu Teſtudinis, auditu omnino amiſſo, dentibus ſuis tenebat vertibulum inſtrumenti, & ſic ſonos percipiebat perfecte. Sit homo a nativitate caecus; ſimulac illi per thalamos nervi optici in ſenſorio communi ſimilis fiat inpreſſio, ut in me a luce, videt lucem, ſed neſcit, quid ſit; dicit, aliquid mihi evenit, ſed non poteſt facere, ut mutationem cogitationis in illo intelligam. Ergo Ille, qui ſic univit principium hoc cogitans principio corporeo mutabili, non adſtrinxit hoc commercium cum ſolis objectis externis, ſed etiam cum internis. Quaeſivi, an poſſem detegere

 ter-

tertium quid phyſicum, quod inter cauſam externam mutantem, & ſenſorium commune mutatum intercederet. Nemo haec potuit deprehendere, & tamen haec duo tam certo inter ſe conjunguntur, ut non deficiant unquam. Si millies perſonam mihi gratam videro, millies habebo eandem ideam; & tamen hoc internum cogitans & res cogitata diſtincta manent a ſe mutuo.

Extendit ſe ad praeterita.

Natae ideae aliis ſupervenientibus evaneſcunt & delentur; ſed ſaepe numero ita renaſcuntur, ut iterum idem cogitemus, quam ante: haec renata cogitatio fit aliquando cum conſcientia, nos eandem rem cogitare quam antea; & nos eſſe eosdem, qui cogitamus jam, & cogitabamus antea; & hoc vocatur *Recordatio* vel *Memoria:* ſed aliquando rem cogitamus ante cogitatam, ſed ſine prioris cogitationis conſcientia, & tunc putamus, nos prima vice ſic cogitare: aliquando ſumus ambigui, id eſt, non recordamur clare, ſed novimus tamen, nos antea ſimile quid cogitaſſe. Si recordatio ſit perfecta, dicimur reminisci, memores eſſe, & tunc eſt finis prioris cogitationis: ſi nulla adſit recordatio, dicimur diſcere; & hic nullus finis eſt, ſed ſemper cogitatio nova: ſed ubi ambigui ſumus, principium cogitans novit, ſe habuiſſe ſimilem ideam, ſed quam jam non habet; hinc qui ambigit, inquirit in ideam, quam non habet praeſentem, & dum rogatur, an hoc vel illud ita ſit, reſpondet, non. Sed quid ergo? dicit, neſcio, & tamen Scio. V. g. hiſtoria narratur de quodam homine, quis

quis eſt ille? novi faciem, veſtes, modum loquendi, ſed tamen non poſſum dare ideam illius diſtinctam Quaero tunc in arcano meo theſauro, in fundo cogitante; quaero quod olim cognitum fuit, quod ſcio me cognoviſſe, quod nunc nescio, & tamen poſſum diſtinguere ab illo, quod non eſt: hinc dico, fundum cogitantem cogitare abſque distinctis ideis: cogitamus quaedam ſine memoria, & quae ſic cogitamus, tam perfecte cogitamus quam omnia alia; ergo fundus cogitans poſſidet quaedam minus cognita. Omnes habemus memoriam, ſed diſtincte rogati, quid ſit memoria? an diverſa a nobis? nemo reſpondebit; ergo ſumus memores, & nullam habemus memoriae ideam; ergo eſt principium aliquod recordans, quod non repraeſentat per ideas, ſed fundo cogitanti ſe oſtendit, & hic mihi deficiunt vocabula.

Et quidem diverſis modis.

Principium noſtrum cogitans cogitat etiam ratione ſenſuum, & ratione memoriae, externis ſenſibus adſtrictae. De priori cogitandi modo jam dixi; dico nunc de alio modo, quod intimum illud, ſpiritum referens, & non exprimendum, cuicunque alteri rei poſſit alligari, licet nullam cum ea habeat ſimilitudinem: ductis paucis lineolis, poſſum ideas meas illis alligare, & quidem ita, ut poſt viginti annos videns illas lineas, clare ſciam, me tunc tale vel tale quid cogitaſſe. Omnes illae ideae, quas alligo notis, quae cum iis nihil commune habent, debent eſſe prius in me; & notae illae, ex arbitrio meo his ideis alligatae, ita apparent ſenſibus, ut eas-

dem ideas repraeſentent.

Sed cogitans etiam cogitat ratione fundi intimi, ſine ullo hominis adminiculo, nam cogitatio prior eſt omnibus notis, & notae ex ſe nihil ſignificant. Lux, qua colorem rubrum video, non magis facit, ut cogitem de colore rubro, quam ſi vocabulum rubrum audio. Si latinae linguae ignaro dicam rubrum, barbarus ipſi ero; ſed ſi linguam calleat, ſtatim mecum habebit eandem ideam. Ergo omnis cogitatio, quae corpori alligatur, ſemper prior eſt illa alligatione, & notae ſunt tantum adminicula, ſed non cauſae cogitationum.

Apparet cuilibet homini, illud praexiſtens, illud determinans, illud intimum eſſe inmortale; illud, quod facultate, a CREATORE data, ex arbitrio poteſt alligari ſignis, non eſſe obnoxium ſenſibus, ſignis, notis, characteribus, ſed antea latens, cum omnibus illis manere idem: dico ergo, eſſe inmutabile, ſed ideas omni momento eſſe alias.

Homo, qui ira abreptus ad ſe redit, & culpam deplorat, idem eſt, quem poenitet, & qui iratus erat. An quando cogitabas de coelo, de ſale, de aranea, te mutatum dices? an realitatem priorem deſeruiſti? minime: fui quaſi cryſtallinum ſpeculum, quod recepit nunc has, nunc illas imagines & maculas, a quibus eheu! quantum mutatus manebam ſemper idem: dico ergo, illud intimum eſſe inmutabile, non pendens a corpore.

Hoc purum & defaecatum cogitans invenit in ſe tam peſſimus, quam optimus, tam ſapiens, quam delirans. Video enim, quod delirans homo

mo omnes ideas habeat, ſed ideae illae non durant, nec ille manet in eodem cogitationis genere. Roga peſſime moratum hominem, an non laetior eſſet & pacatior, ſi bona ſequeretur, non negabit, ſed cum Medea dicet, video meliora proboque, deteriora ſequor.

Hoc cogitans intimum videtur principio originali latentiſſimo proxime nexum: ſcio tale principium adeſſe, nec tamen ulla idea ſcio, nec poſſum exprimere, quod ſentio; ſed hoc principium videtur proxime unitum eſſe cogitanti ſine ideis, ubi homo in theſauro cogitationis ideas quaerit; & haec demum videtur ſumma perfectio cogitationis humanae, quando principium intimum cogitans, omnibus ideis deletis, ratione intelligentiae ſuae unit ſe tantum illi principio originali, & hoc ineffabili ſimplici totum occupatur. Haec ſumma perfectio non haeret in ratiocinio, non in idearum explicatione, ſed in ſolo intuitu (ut ita dicam) Cauſae, quae nos creavit & ſuſtinet. Rogatus Socrates, bibiturus Cicutam, an non metueret? reſpondit: non niſi bona hactenus ab EO accepi, a quo omnia, qui creavit me, & manebit poſt me, & faciet, ut voluerit. Magnus Vir Alcheri, qui fuit inſtaurator ſapientiae in Italia, in carminibus de ſumma mentis perfectione diſſerens, & rogans, quid eſt DEUS? reſpondet, ille, in quo omnis cura, meditatio, ſollicitudo, cogitatio pacem habent & tranquillae ſunt.

Nil magis laudatur in homine, quam *Ratiocinatio*, ſive facultas illa mentis, de rebus diverſis ſimul cogitandi, ad quam perceptio Ratiocinium.

idearum & memoria ſimul concurrunt. Si ideae ſunt clarae & diſtinctae, tunc uno individuo temporis articulo totae apparent menti, ita ut nihil poſſit addi vel demi.

Dixit EUCLIDES: triangulum eſt area plana, definita intra tres lineas rectas: ubi quis hoc ſemel audivit & percepit, licet mille annis Geometriae operam daret, non haberet aliam vel clariorem ideam. Dixit idem: circulus eſt area plana, definita per unam lineam curvam, ita ut quodlibet punctum curvae aeque diſtet a centro; ſi quis hoc ſemel novit, nunquam clarius percipiet. Si nunc rogo, an triangulum eſt circulus? omnes dicunt, non; nam qui contemplatur illas ideas, uno actu intelligentiae, nulla ſucceſſione interpoſita, videt, non eſſe easdem: hoc dicitur judicium negans. Dicit unus, triangulum eſt area plana, conſtans tribus lineis rectis, ad tres angulos concurrentibus; & alter, triangulum eſt figura trium linearum, cujus tres anguli ſunt aequales duobus rectis: haec eſt eadem idea, cui ſi quis velit contradicere, mirabitur alter, quomodo hoc negari poſſit: hac ratione formatur judicium affirmans, quod fit, ſimulac ideae viſae ſunt: ad hoc judicium nemo eget ullo adminiculo, ſed poteſtas ejus eſt in fundo cogitante. Haec judicia de rebus, tam affirmantia quam negantia, dicuntur veritates, nam ad judicium requiritur, ut ideas comparandas habeamus praeſentes, & ut illas bene contemplemur.

Judicium ergo eſt ſimplex actio, & eſt inmutabile, non a voluntate dependens, ut ſubtiliſ-

ſimus

ſimus CARTESIUS voluit: non video certe, quomod ohoc ipſi in mentem venire potuerit, nos illud cohibere poſſe: ſunt quaeſtiones, quas in meo arbitrio non eſt negare vel affirmare: poſſumus illas non examinare; ſed dum examinamus, non eſt in poteſtate voluntatis judicium affirmans vel negans mutare: poſſumus non eſſe attenti, ſed ſi quis attentus audiat, duo & duo ſunt quatuor, non poteſt non affirmare: hoc judicium non fit ſucceſſive, ſed uno momento; ſed quando verbis enuntiatur, tunc fit ſucceſſio, nam dum loquor vel ſcribo, cogor ideas meas alligare vocibus, ad quod tempus requiritur; & hinc videtur, quod cogitationes noſtrae ſe mutuo ſequantur ſucceſſive, uti verba, quibus enunciatur judicium.

In Enuntiatione ſunt duo termini A & B, de quibus mens affirmat A eſt B, vel negat A non eſt B: prius eſt ſubjectum, alterum praedicatum. Si A habeat aliquid de B, ſed B non omnia de A, tunc enunciatio eſt ambigua. Si verum ſit A eſt B, ideo non erit verum, quod B eſt A. Si dico, homo eſt animal, A idem eſt quam B, ſed B non eſt A, nam animal plus ſignificat quam homo, & dicitur etiam de brutis, ſed homo eſt animal, ratione praeditum, & hinc patet, undenam error in judicio fieri poſſit.

Dixit EUCLIDES, triangulum eſt figura plana; hic ligatur jam idea trianguli, nam dicitur, quod ſit figura; ſed haec idea magis determinatur, quando notatur differentia, cum aliis figuris planis, quod nempe conſtet tribus rectis lineis, concurrentibus ad

tres angulos, qui ſimul aequales ſunt duobus rectis; habetur jam diſtincta idea, & hac ratione judicium formatur ex ideis ſimpliciſſimis: idem etiam verum erit, ſi plura judicia enuncianda ſunt, nam tunc fit combinatio omnium: ergo ratiocinatio etiam eſt ſimpliciſſima actio.

Per Syllogismum. V. g. omnis homo eſt animal, omne animal habet corpus; ergo omnis homo, quatenus eſt animal, habet corpus. Sunt hic tres enuntiationes. Animalis autem nomine intelligo omne corpus, motu humorum & ſolidorum actiones ſuas faciens, nutriens & regenerans iterum, quod perdiderat: haec omni animali noto communia ſunt; qui ergo hoc affirmat de homine, affirmat id, quod omni animali commune eſt: toto igitur hoc ſyllogismo dico tantum, homo habet tale corpus, quod aliae res etiam habent: ſive hoc nunc dixerim per ſyllogismum, ſive non, ſcio tamen, & ſyllogismus me non docet, quod ignoravi prius. Ergo judicia clara & diſtincta ſunt ſimplicisſima & ſimul inmutabilia: ſi enim eſſent mutabilia, eſſemus omnes Pyrrhonici & Sceptici.

A tempore Ptolomei Philadelphi, quo Magnus Euclides floruit, omnes homines ad hoc usque tempus eodem modo de propoſitionibus ejus cogitarunt & ratiocinati ſunt. Quando ratiocinatio profertur verbis, dicitur ſyllogismus; ergo ſyllogismus eſt productio judicii, & illa productio eſt concluſio, & in illa concluſione notatur iterum ſubjectum & praedicatum. Ergo concluſio eſt ante ſyllogismum. V. g. quando concludis, animal

mal habet cor, rogo, quomodo hoc ſcias? hoc ſcias ideo; priusquam hoc enuntias, ſi recte velis agere, quia vidiſti, animalia cor habere. Si videris omnia animalia, uno excepto, non potes dicere, omnia animalia habent cor, ſed omnia quae vidi, & propoſitio erit vera.

Quaeritur, an homo vivit? concluſio eſt, quod vivat: unde ſcis? dicunt ex termino medio, quia eſt animal: homo hic eſt ſubjectum, vivere praedicatum; & terminus tertius complectitur ſubjectum & praedicatum: ſunt ergo tres enunciationes: omne animal vivit; homo eſt animal; ergo homo vivit: concluſio eſt certa: ſed ante concluſionem jam ſcio, omnem hominem vivere, quia omne animal vivit, & quia ſub animalibus comprehendo hominem: ergo non opus eſt ſyllogismo, ad ſe ipſum docendum; ſed ubi alteri volo aliquid perſuadere, tunc poſſum uti ſyllogismo.

Sed in ſyllogismis hoc vitium obtinet: ſi dicam, omne animal vivit, comprehendens omne, quod ſub hoc genere eſt, verum dico: ſed ſi dicam, omnis homo eſt animal; & omnis beſtia eſt animal, ergo omnis beſtia eſt homo; ſcio ante enuntiationem, quod beſtia non ſit homo. Quid ergo peccat in hoc ſyllogismo? Vox animal in prima propoſitione ſumitur in ſenſu latiori; in ſecunda, in ſenſu magis reſtricto: tunc terminus medius dicitur bis eſſe, id eſt, ſunt quatuor termini, quos SOCRATES vocavit meros laqueos: & hinc fiunt fallaciae in ratiocinio. Sunt homines, Ejus vitium.

nes, qui firmi in judicio, in ratiocinio tamen ſaepe errant & falluntur: nam hic non tantum requiruntur ideae, non tantum memoria, ſed ſucceſſio, non quidem in me cogitante, ſed in me loquente, vel ſcribente, vel legente, vel audiente; ergo debeo omnes ideas praeſentes tenere, & ſenſorium non debet intermiſceri cum aliis ideis: homines furibundi praeſentem quidem habent ideam, ſed dum ratiocinari volunt, omnia turbant.

Ratiocinium eſt actio ſimplex. Liceat mihi totam hanc rem exemplo ex Mathematicis deſumto demonſtrare & comprobare. Inter Scriptores humanos vix unum invenio non deceptum praeter EUCLIDEM, qui Magnus Vir non potuit majus impetrare nomen, quam Auctoris de Elementis, & fundamenta ponentis. Poſt hunc ſequitur APOLLONIUS, Magnus Geometra dictus, ſed qui ſine EUCLIDE non videtur eo usque pervenire potuiſſe.

EUCLIDES poſuit fundamenta, ex quibus demonſtrabo, ratiocinium diuturnum esſe tantum unum merum intuitum, & hoc pacto revocabitur Magni SOCRATIS doctrina.

Poſuit EUCLIDES Signum A, vel punctum, unde incipit menſurare; poſuit aliud B, unde incipit definire magnitudinem ad certam quandam datam longitudinem; huic longitudini non admiscuit latitudinem vel craſſitudinem, nam deſcribit lineam, quod ſit diſtantia inter duo puncta, quae nullam latitudinem habet; ergo talis lineae extrema ſunt puncta.

Sed quid eſt linea recta? Dicit, quae ex aequo interjacet inter duo puncta. Concipite diſtantiam inter illa puncta minorem

mi

minoremque, tandem nullam. Si omnes minores diſtantiae ſemper ſunt in eadem directione, eſt linea recta. ARCHIMEDES auſus fuit dicere, quod linea recta ſit diſtantia minima, ſed EUCLIDES eo usque non progreditur; videtur ipſi ſua idea minus intertexta.

Pergit EUCLIDES, quod ſola longitudo non poteſt major vel minor dici, niſi tantum reſpectu longitudinis: ergo duae rectae lineae, ſe mutuo ſecantes, nullam partem habent communem praeter unicum punctum, in quo ſe mutuo ſecant. Si ſit linea recta A. B, & in illa punctum, ex quo erigitur alia linea; haec linea, quum non ſit in eadem directione cum priori, inclinabit ad lineam A. B: haec inclinatio vocatur angulus.

Si in linea quadam ſumis punctum, & in alia linea etiam punctum, & ab uno puncto ad aliud ducis lineas, ita ut abscindas ſpatium, hoc vocatur Planum; quod menſuratur juxta longitudinem & latitudinem. Limites plani ſunt lineae, quae illud ſpatium deſcripſerunt: hinc dicit EUCLIDES; *termini Plani ſunt lineae*: ergo idea plani eſt idea ſimplex; in ea tamen habetur idea punctorum, linearum, angulorum, & lineae includentis ſpatium.

EUCLIDES, volens definire angulum rectum, dixit; ſi linea recta erigitur ſuper aliam lineam, ita ut non magis inclinet verſus unum quam alterum latus, vocatur angulus rectus; ſi ducatur alia linea, non eſt angulus rectus; nam circa unum punctum in plano non poſſunt duci niſi quatuor anguli recti, & omnes hi anguli jacent in eodem plano; ſed per idem

idem punctum poſſunt in plano duci infinitae lineae rectae : quando nunc per quamcunque lineam abſcindis aream, haec conſiderata cum ſuo plano & limitibus vocatur figura.

Concipiatur nunc planum; ponatur linea recta, dein altera; hae non includunt ſpatium; ſed ſumatur nunc punctum in una, & punctum in altera linea, & ducatur linea recta ab uno puncto ad aliud, jam incluſum erit ſpatium, & habetur figura plana, ex tribus lineis rectis, ad tres angulos planos concurrentibus abſciſſa. En ideam trianguli, in qua concurrunt omnia, quae huc usque dicta ſunt, nam concipiuntur tria puncta, tres lineae concurrentes ad tres angulos, & ſpatium limitatum intra hos terminos.

Dixit EUCLIDES, quod ſi duo triangula rectilinea habeant duo latera aequalia, & unum angulum, duobus iſtis lateribus comprehenſum, etiam aequalem, quod tunc etiam baſis & reliqui anguli aequales erunt, adeoque quod tota area etiam aequalis erit : nam ſi una linea inponatur alteri, termini coïncidunt; & ſi haec duo plana inponantur ſibi mutuo, omnes lineae & anguli debent cadere in ſe mutuo; nam ſi hoc non fieret, deberent cadere intra vel extra, hinc anguli eſſent alii, quod eſt contra hypotheſin. Ergo hoc ſcitur verum eſſe per demonſtrationem, ſed quum haec eſt abſoluta, habebitur tantum una & ſimpliciſſima idea.

Porro : ſi duae rectae lineae in eodem plano jaceant, & ex utraque parte in infinitum productae non concurrunt, vocantur paralelae. Videtis, quot verbis indigeam ad definiendam

dam lineam paralelam, & tamen una eſt & ſimpliciſſima idea: idem verum eſt de his theorematis.

Si duae rectae lineae ſe mutuo interſecant, exſurgunt quatuor anguli, qui anguli aequales erunt quatuor rectis: hinc dicit, ſi contingat, ut hi quatuor anguli ſint recti, hae lineae nunquam concurrent: ſed quotiescunque linea ſecans facit, ut ab una parte anguli ſint minores duobus rectis, tunc illae lineae concurrent ad illam partem, ubi ſunt majores duobus rectis. In quocunque triangulo omnes tres anguli ſimul ſumti aequales ſunt duobus rectis.

Videtis hinc, quomodo homo ideam ſimplicem & diſtinctam acquirat; quomodo voces definiendo, & ideas ſuas comparando, ratiocinetur, id eſt concipiat, intelligat, demonſtret, contempletur, quae contemplatio tamen eſt merus intuitus absque ullo ſucceſſu, licet ad omnia illa ratiocinia videatur tanto tempore indigere. Incipitis hinc videre, quod vis cogitandi ex una idea ſimpliciſſima per infinita ſpatietur & tranſeat.

Ergo inde ſequitur, quod infinitae ideae abeant in unam claram & diſtinctam: nam quid punctum ſit, quid linea recta, quid angulus planus, quid paralela, quid quatuor anguli, quid recta ſecans paralelas, quid paralelae in infinitum protractae non concurrentes, omnia haec habetis in una idea; nec cogitatis de puncto, de linea, de angulo, ſed dicitis ſimpliciter; hae lineae ſunt paralelae.

Concepiſtis, quid ſit triangulum rectilineum; quomodo omnes lineae rectae in infinitum poſſint produci; quomodo determina-

tam

tam poſſint habere magnitudinem ; quod omnes anguli in triangulo ſint aequales duobus rectis ; & qui ſemel hoc concepit , de praecedentibus non amplius cogitat. Concludo ergo , quod infinitae ideae in unam aeque claram & diſtinctam ideam abeant , quam prima idea erat. Eodem modo infinita clara judicia abeunt in unum clarum & diſtinctum judicium : ergo omnia clara, certa & diſtincta ſunt ſubitanea , ſolo & unico intuitu pervia : omnis illa demonſtratio & ratiocinatio eſt ſimplex perceptio illarum ſimplicium idearum, eſt unus tantum intuitus ; & comparando ideas fit ſimplex contemplatio aequalitatis vel inaequalitatis ; ergo ratiocinium eſt infinite velox , & nullo tempore utens. Si tu, qui clare percepiſti , alteri demonſtrare velis, omnes angulos trianguli rectilinei aequivalere duobus rectis , verbis haec quidem pronuncias , ſed concipis uno momento ; & ſi quis te interpellat in tua demonſtratione , ut non amplius poſſis proſequi, tamen uno momento concepiſti , quae profers.

Unde ſucceſſio in ratiocinio pendeat.

Pendet ergo ſucceſſiva mora ratiocinii potiſſimum a notulis ſive ſignis corporeis , a memoria his notis adſtricta , & ex commercio demonſtrandi , in quo requiritur ſucceſſio : nam homo ita ſe invenit factum, ut cogitationes ejus mutentur non ex natura rei cogitatae , vel ex cogitante mutato , ſed ex mutatione ſenſuum extrinſecus accidente. Omnes ſenſus noſtri ſunt cauſae corporeae, quibus natis , naſcitur in nobis viciſſitudo inſtabilis rerum cogitatarum. Senſus noſtri ſunt or-

organa corporea, quorum motus ſucceſſionem & durationem interponunt; hinc modi cogitandi, qui inde pendent, eatenus dicuntur moram habere, quatenus cogitata ſenſuum organis producuntur.

Non poſſumus CREATORI unquam dignas reddere gratias, quod dederit nobis hanc facultatem, nullo modo a priori demonſtrabilem, ut infinitas ideas alligemus notulis, ex ſe nihil ſignificantibus, unde poſtea, viſis notulis, eadem idea redit, & mens idem, quod ante, cogitat. Scripſit quis forte vitae diarium, releget illud poſt multos annos, & incidet in easdem cogitationes, quas olim habebat: forſan aliter illae ideae redirent nunquam, ſed viſa ſcriptura cogitat idem, & ſcit, ſe idem cogitare. Haec praeſens oblatio idearum cum conſcientia, has ideas olim etiam adfuiſſe, vocatur Memoria; & quia ſigna illa, ſive notae ita dictae memoriales ſucceſſive ſcribuntur, leguntur, videntur, audiuntur, hinc putamus, ratiocinium eſſe ſucceſſivum.

Haec mora etiam pendet a commercio demonſtrandi; nam quia demonſtratio longo tempore indiget, putamus eſſe ſucceſſionem in percipiendo. Nemo, qui demonſtrat, poteſt facere cogitationem novam, ſed ſuſcitat cogitationem praeſentem: hinc principium demonſtrans ſcit prius, quam demonſtrat: hoc forte videtur vobis paradoxum; tamen nemo, qui demonſtrat, poteſt in vobis facere cogitationem novam. Quando SOCRATES de his diſſeruit, dixit: quum duae lineae ſunt aequales, & aufero mediam par-

tem de utraque, quid tunc? lineae reſiduae erunt aequales; hoc unusquisque jam ſcit, antequam dicitur: ſed ſi duae lineae aequales ſint, & tertia inaequalis additur, tunc lineae inaequales erunt, & quidem eo exceſſu, quo linea addita ſuperat alteram, prius priori aequalem. Si inaequalia ab aequalibus demantur, priora aequalia reddentur inaequalia, & quidem pro ratione illius inaequalis, quod demtum erat. Haec unusquisque intelligit ante demonſtrationem, ergo principium demonſtrans eſt prius demonſtratione: ſi enim mens hoc antea non ſciret, non poſſes verbis exprimere & demonſtrare: ubi lineam rectam pingo, proprie multa puncta formo; nec idea per lineam naſcitur, ſed ante lineam idea fuit.

Perfectio latens animae.

Haec perfectio latens animae apparet, quatenus intelligit. Homines nimis alte de ſe, & nimis humiliter cogitant; prius facile novimus omnes, poſterius vix credimus. Putat diſcipulus, ſe omnia debere praeceptori ſuo; nil ſibi adſcribit, nil ſe ſcire putat; ſed in nobis eſt aliquod occultum, quod ſubtiliſſimi Philoſophi dixerunt eſſe fundum intelligentiae humanae; illa intelligentia, latens in nobis, eſt tam perfecta, ut omnes res cognoscantur & percipi poſſint, ſi ſuſcitentur, quae in illo fundo ſunt. An haec perceptio latens animae eſt ipſa mens? non eſt mens percipiens, nam tunc omnia ſemper forent nobis praeſentia; ſed eſt quaedam cauſa, quae nobis intime nexa, a nobis non percipitur, & quae tamen omnia nobis promit;

mit : dixerunt hinc , quod ſumma perfectio intelligentiae mentis conſiſtat in adunatione mentis cum hoc principio , qua poteſt ſic ideas dare , ut reddatur mens conſcia illarum idearum , quarum prius non erat conſcia. Dixerunt nonnulli veteres Philoſophi, ſi homo omnes omnino ſenſus ſopit, omnes imaginationes, omnem memoriam, tunc corpus quiescit , & mens eſt in abreptione , & tunc videt mens, quae nulla alia ratione videntur ; hoc vocant ecſtatice cogitare , quod fit detrahendo ſe a corpore , ut cum illo principio cogitante uniamur. Dabo hujus rei quaedam exempla.

HIERONIMUS CARDANUS, de quo dictum eſt, quod nemo unquam illo inſaniverit ſtultius , & nemo ſapuerit ſapientius , vectus rheda in ecſtaſin incidit, cogitans profundiſſime. Auriga viae nescius quaerit, qua via incedendum ſit; reſpicit , & videt eum nil ſentire ; ad tenebras usque nil reſponſi , nil juſſi accepit ; permittit jumentis, ut trahant currum, tandem quiescunt ſub patibulo : CARDANUS , ad ſe redeuns , irascitur , ſed mox cauſam agnovit.

In bello , quod geſtum inter Hispanos & Gallos , Galliarum Rex nil magis dolebat , quam arcana ſua conſilia Hispanis patere, & Hispanorum conſilia ilico executioni mandari in Galliis. Miſit Rex ad magiſtri Veredariorum aedes , ut omnes literae interciperentur ; juſſum exſequuntur ; inveniunt litteras , bono charactere, bonis vocabulis deſcrip-

tas, ſed nemo ſcivit, quid continerent: rogavit Rex, num quis poſſet legere? tunc VIETA, vir profundiſſimae meditationis, & qui ſaepe horas multas quaſi ſine ſenſu tranſigebat, accepit litteras, & hoc arcanum problema ſibi proponens, ita ſe colligit in ſe, innitens cubito inmobilis, ut Catalepſi laborans vel mortuus videretur, & ſic manſit per aliquod tempus: tandem poſt longum temporis ſpatium exſurgens dixit Regi; illa ſunt ibi ſcripta, & hoc modo vocabula ſunt transmutata, & ſic Rex intellexit omnia. Eſt haec vera ecſtaſis, ſubductio a notis corporeis, & appropinquatio ad illud latens principium cogitans.

Interna haec vis cogitandi poteſt eſſe illibata, & tamen inpos per notas corporeas aliis quidpiam communicare. Illa interna vis cogitandi, & clare & diſtincte cogitandi, manet in illo intimo principio cogitante, & tamen deſtituitur notis corporeis, quibus alteri poſſit explicare, ſecumque litigat doletque, quod non poſſit exponere: quod plus eſt, ſcit ſe habuiſſe tales ideas, ſcit quid velit, ſed non occurrunt notae corporeae, & ponitur quaſi extra commercium humanum. Hoc mihi contigit; clare cogitans & volens, ut in lectum ponerer, quicquid quaererem & conarer, non poteram dicere; dolebam maxime, me hoc non poſſe, & tamen accurate ſciebam, quid vellem. Quum amici viderent me adeo ſollicitum, tandem rogant, visne in lectum deponi? mox redeunt ſen-

ſenſus, intelligo omnia, & dico me hoc velle. Sunt nonnulla venena, quae hoc praeſtant, quemadmodum in ultimo nequitiae Indorum invento, *Pouſt* dicto, videri poteſt. Per illud miſerum hominem ſic diſponunt, ut intime cogitet, ſed ſit extra commercium cum omnibus hominibus, tota vita hoc dolens.

Haec dicta ſufficiant de cogitatione; de principio conſcio, interno; de ideis, earumque cauſis; de memoria; de judicii facultate; de ratiocinio; nam in rebus medicis ultra inquirere non opus eſt.

Pergo nunc ad aliud, quod in mente mea experior, id eſt, ad VELLE, quod diſtinctiſſimum eſt ab intellectu. Qui unquam voluit, ſcit, quod velle ſit aliquid magis intimum, quam ideas percipere: dum doles, non intelligis dolorem, ſed vis tamen, dolorem abeſſe; & qui expertus eſt dolorem, non vult iterum dolere: hoc eſt velle, ſed quid in me fiat, dum volo, hoc explicare nequeo; ſed hoc ſcio, quod ego ſim, qui volo. Voluit CARTESIUS, in judicando eſſe aſſenſum vel diſſenſum, a voluntate pendentem, & hominem in arbitrio habere, credere vel non credere; ſed nemo mihi unquam perſuadebit, ut dubitem, an liber ſit liber. Voluntas.

Velle extendit ſe primo ad res intellectas; nam poſtquam intellexi, hominem bonum indigere nummis, quibus ego abundo, tunc voluntas mea poteſt accedere, ad dandos illos nummos. Sed extendit ſe etiam voluntas ad non intellecta. Eſurio, & video cibum, Quo usque ſe extendat.

 bum,

bum, ſed nescio, an nutrimentum ſit, an venenum; tunc non intelligo, & tamen famelicus cibum volo.

Velle ſe extendit ad praeterita, praeſentia & futura: voluiſſem aliquid factum vel non factum: ſic obtulit DARIUS ALEXANDRO dimidiam partem regni & filiam: reſpondet ALEXANDER, jam ſua eſſe omnia; quod audiens DARIUS vult, ALEXANDRUM tam juvenem & atrocem non viciſſe. Quod *Velle* etiam ſe extendat ad praeſentia, nemo dubitat; & ad futura, ſi enim quaeratur, an velis pertingere ad annos METHUSALEMI, plerique volent. CARTESIUS probe animadvertit, quod voluntas ſe abſolute extendat ad infinita. SOCRATES eousque pervenit, ut voluerit, omnia fieri, quae fiebant, quia DOMINUS, qui faciebat, infinite potens eſt & ſapiens; hinc quia DEUS infinite potens propterea infiniti cauſa eſt; poteſt quis velle, quae vult DEUS, adeoque voluntatem habere ita extenſam, ut infinita velit. Haec eſt mirabilis facultas in homine, & in hac facultate nil niſi conſcientia; nam quid eſt, dum vis vel non vis; illud tantum, quod velim vel nolim, nec aliquid ultra ſcio.

Facultas illa habet in ſe velle & nolle; illud nolle non eſt non velle, ſed velle, ut aliquid non ſit; habet in ſe multa, quae indifferentia ſunt; habet in ſe contra velle. Vis vivere? Omnino. Vis retinere crus? ita. Sed moriendum, niſi crus amputetur. Volo ergo,

ergo, ut amputetur: habet etiam in ſe contra nolle, nam aliquid volo non fieri, & poſſum contra nolle hoc fieri; habet in ſe magis velle & minus velle, magis nolle & minus nolle. Si Tyrannus optionem dederit, ut vel perdas vitam, vel digitum; eligis magis vivere, quam retinere digitum & mori; velles retinere digitum, ſed tamen major gradus voluntatis eſt ad vitam conſervandam.

Haec voluntas habet in ſe fundamentum virtutis & fundamentum vitii

Binae illae dotes mirae in eodem homine hoc habent ſingulare, quod virtus ametur ab omnibus etiam vitioſiſſimis, quos ſaepe vides & audis maxime dolentes, quod in ſe non habeant illud optimum, quod in aliis ſummis laudibus efferunt, & qui ſe totos dedunt rei peſſimae, quam unice amant. Ab omni ſeculo de his duabus rebus cogitatum, ab omni aevo de virtute & vitio maxime fuit quaeſitum; & quum indagamus tum apud Veteres, tum apud recentes, quae ſit idea vera virtutis menti inpreſſa, alia videmus atque alia. Undenam hoc? quia virtus conſtat ex actione, actio ex voluntate, & voluntas adeo ſimplex, adeo ſpontanea, ut vix patiatur ſe capi vel intelligi. Magnus HORATIUS, Vir in cogitando acutiſſimus, in inveniendis vocabulis feliciſſimus, dixit; Virtus eſt Vitium fugere. Rogati Juriſconſulti, ad quos pertinet ita definire virtutem, ut mores & actiones tales ſint, ut publicae ſaluti reſpondeant, dixerunt virtutem juſtitiae eſſe

Quid ſit virtus.

conſtantem perpetuamque voluntatem unicuique ſuum tribuendi: dixerunt forte plus hac ſimplici & non ſimulata Philoſophia, quam reliqui omnes, qui multis verbis inter ſe disceptaverunt. Optimus Ethices ſcriptor dixit, virtutem eſſe amorem ſe ipſum conſervandi. Nonnulli ex Veteribus dixerunt, virtutem esſe, velle id, quod optimis & pluribus prodeſſe poteſt; hinc dare ſe pro patria longe majus & praeſtantius eſſe, quam ſe ipſum conſervare. Si hominem quemcunque interroges, an id, quod facit, virtus eſt vel vitium? crediderim, ſi ſincerus eſſe velit, quod mox recte reſponſurus ſit; nam ſi voluntas humana recta ratione regitur, virtutem facit: recta autem ratio eſt facultas intelligendi, quid maxime bonum ſit; & illa perceptio boni eſt cenſura ejus, quod facit homines pacate & beate vivere, placide cogitare, convenienter de rebus dicere & meditari. Si ergo voluntas vel animus regitur recta ratione, tum virtus eſt in homine, nam animus, niſi paret, imperat, ut dixit HORATIUS.

Quid vitium. Vitium eſt, quando voluntas regitur errore: quando quis operam dans rectae rationi, tamen errat, tunc quidem vitium facit, ſed non malo animo; & tale vitium tolerat etiam ſeverus Judex: vitium etiam eſt, quando praedominantes animi affectus voluntatem abripiunt. Cogitate vindictam; haec eſt deſiderium, ut cauſa nobis ingrata non amplius adſit: laeſit quis parva quadam offenſa hominem, ille per voluntatis impetum poteſt

hoc

hoc tam aegre ferre, ut occidat alium. Simo in Comedia Terentiana dicit de ſuo ſervo Davo, ſcio, quod Davus omnia facturus ſit, ut mihi male faciat. Unde hoc ſcis, Simo? mala mens, malus animus. Mens videt quidem non eſſe conveniens, ut occidat alium, ſed voluntatis impetus tantus eſt, ut actio inde exſurgat, id eſt vitium. Si exſurgat vindicta, hoc vitium vix coërcibile eſt, niſi per leges publicas; huic enim vitio Reſpublica non poteſt parcere, alioquin tota ſocietas humana perturbaretur: hinc videtis, quod vitium ſit, ſive voluntas errore, ſive affectu regatur. Debemus haec bene intelligere, nam Medici ſaepe conſuluntur, quando in diſpoſitione corporea eſt inſuperabilis impetus.

Voluntas eſt ſimpliciſſima actio, quae in nobis occurrit. Si rogamini, quid vultis? dicetis forte, honores. Quid eſt in te, quod vult? dicetis, meùm eſt, nil eſt quam ego. In cogitatione deprehenditur res cogitata, variata per objectum; ſed hic volens intimum eſt, & quaſi principium ipſum. Proprietates voluntatis.

Voluntas etiam eſt celerrima, & fit tota uno momento ſine ſucceſſione: Mars videt hanc, viſamque cupit, dicit Poëta. SERVATOR noſter, qui mores humanos optime cognovit & gubernavit, dixit apud MATTHEUM: qui videt mulierem, ad eam concupiſcendam, jam adulterium commiſit cum ea in corde ſuo.

Voluntas noſtra eſt liberrima. Quid liberum ſit, aeque difficulter dicitur, quam quid

velle, nam vix duos reperies inter Philoſophos, qui de libertate dixerunt idem: illud liberum videtur fere idem eſſe, quam Ego, nec diſtinctum ab illo primo, quod ſentimus omnes, dum volumus.

Voluntas eſt arcaniſſima; hinc dixit magnus Philoſophus, hominem eſſe potentiſſimum animal in rerum natura, quia tegere poteſt voluntatem ſuam, ita ut nullo fere effectu externo pateat. Memini intrepidiſſimum Regem dixiſſe: ſi quis hominum officioſa ſpecie tegere vult voluntatem ſuam & conceptam malignitatem, & verſatur inter meos, non eſt tuta mea vita: tecta voluntas tam potens eſt, ut nullus Princeps, ſuis ſtipatus cuſtodibus & militibus, defendi queat.

En nunc! illud intelligere, & illud velle, conſtituit mentem humanam omnesque ejus perfectiones. Hoc jam volo, ut comparetis omnes proprietates vere corporeas cum iis, quae nunc dixi de intimo illo cogitante, de eo quod ideas inprimit, quod illas componit, de memoria, de eo quod judicat, de eo quod ratiocinatur, de eo quod vult, an ibi proprietatem quandam corpoream inveniatis? an geometricum, an phyſicum quid? an in corporibus deprehendatis vel minimum cogitare, percipere, recordari, judicare, ratiocinari, velle? dicetis ſane, haec duo eſſe magis diſtincta, quam ſunt duae ideae rerum diſtinctiſſimarum. Quomodo vero hae duae perfectiones, intelligere & velle, habentur omnium perfectiſſimae? ſi quid unquam in-

qui-

quiſitione dignum, eſt hujus problematis ſolutio.

Quid ſit ſummum bonum.

Dum operam dedi, ut hanc rem inquirerem a prima hominum memoria, inveni fuiſſe per omnia ſecula unam eandemque ſententiam, nempe ſummum bonum eſſe intelligere, ut res ſe habet; & velle, ut intellectus volendum demonſtrat. Antiquiſſimus Scriptor, cujus ſcripta ſuperſunt, MOSES dixit, ſi DEUM amas, id eſt vis, nam amor eſt actio voluntatis, toto corde, tota mente, toto animo; & alteri benefeceris, ut tibi ipſi, es perfectus. Summus hujus legis interpres CHRISTUS, rogatus a legis Doctore, Magiſter, quid eſt mandatum magnum in lege? reſpondit: Dominum tuum ames toto tuo corde, toto tuo animo, tota tua mente, tota tua intelligentia; & facias alteri homini, quod tibi factum velles, tunc implevisti legem & Prophetas: PAULUS, CHRISTI interpres, dicit: ſi linguis Angelorum loquerer, & corpus meum darem, ut combureretur, charitatem autem non habeam, id eſt, amorem vel adunationem cum ſummo illo principio, factus ſum velut campana ſonans aut Cymbalum tinniens. Haec ergo virtus, haec virtutis idea. Conferte omnes Philoſophos, omnes ſectas, & hanc ſententiam invenietis fuiſſe & eſſe: hanc ſcilicet eſſe voluntatis perfectionem, quando mens poteſt uniri principio praebenti, moventi, excitanti ideas. Nemo eſt, quin vellet hoc poſſidere; nemo eſt, quin moriturus velit hoc habuiſſe; nemo relicturus viduam & liberos,

beros, ſi cognosceret talem hominem, quin rogaret, ut vellet eſſe tutor; nemo eſt, qui vellet admittere tutorem, in quo non ſciret talem eſſe animum. Si Turcarum & Perſarum Reges rogarentur, an non vellent tales habere miniſtros? quam certiſſime vellent; timent enim aſtutiam & verſutias, voluntatis impetum horrent. O quam beata foret vita! quam laeta mens! ſi omnes virtutem hanc amplecterentur.

DE ANIMI AFFECTIBUS, ET MORBIS EX IIS NATIS.

Animi affectus. Sed cur, quaeſo, orbis loco Paradiſi eſt nunc ſpecies belli? Dum percipiuntur ideae, oritur ſimul mutatio in mente, quae vel grata eſt, vel ingrata, vel nulla. Haec non poſſunt explicari, ſed unusquisque in ſe deprehendit. Extrema cutis frigefacta apponatur igni, oritur conſcientia ignis, cujus actio moderata placet & grata eſt: ſed ſi ignis applicatus manui incipiat deſtruere fibrillas, hoc non placet, ingratum eſt, nec poteſt ferri: ſed ſi cogito circulum per diametrum dividi bifariam, hoc nec placet, nec diſplicet, nec in eo pecco. SOCRATES rogatus, quae eſſet infelicitas hominis? reſpondit, Ignorantia. Quae felicitas? dixit, Scientia: ſed tamen praeter ſcire & neſcire manet tertium, quod eſt placere vel diſplicere, quod admiſcet ſe ideis, & quod diverſum eſt ab ideis.

Dum

Dum calor ad manum placet, volo ut maneat; quando ſcio, quid ſit ignis, & quid calor, non ſcio propterea, quid ſit placere: & ſi ſcirem omnia, quae de calore & igne ſciri poſſunt, ideo tamen non perciperem illud placens & voluptuoſum. Si vulnus infligitur a gladio, chalybs tranſit per nervos; hoc non placet, & illud non placere diſtinctum eſt a chalybe & nervo: ergo illud gratum vel ingratum differt ab idea cogitata; ab intimo principio cogitante, quod manet idem, ſive dolor ſit, ſive non; a voluntate, quae ilico excuteret, quod ingratum eſt: ſed turbat ideas, nam homo, qui perfectiſſime ſcit, quid ſit dolere, dum dolor excitatur in corpore, non amplius cogitat de gladio, non de nervis, nec de deſtructione ſolidorum; ſed omnes ejus ideae per dolorem occupantur & turbantur: turbatur tandem intimum cogitans, ipſumque volens; facit enim, ut homo, conſtantiſſimus animo, vel turbetur per dolores, quod nonnulli adhuc tolerant; vel per voluptates, quibus nemo unquam reſiſtere potuit. Hoc gratum vel ingratum cogit ſaepe voluntatem ad volendum nolendumve fortiſſime, ipſamque voluntatis libertatem ſuperat: hoc quia adeo ſingulare eſt vocatur animi affectus. Quis, quaeſo, hoc in ſe non agnoscit.

Affectus animi praedominantes ſe vix unquam regi patiuntur. Si placet affectus, dicitur *amor*, ſi diſplicet, odium; ſi ſe ipſum reſpicit, laetitia vel triſtitia. Hi affectus tantam vim habent in illud intelligens & volens, Amor.

lens, ut ab iis determinentur, ab eorum regimine omnia pendeant. Quid ergo eſt amor? voluntas, ut idea grata maneat praeſens; & quum hujus ideae ſit cauſa nota, ut ergo maneat illa cauſa, quae hanc gratiam facit; & cum illa cauſa ſit multiplex, & inſtrumenta multa habeat, ex quibus naſcuntur illae ideae, mens omnibus illis occupatur.

Odium. Quid eſt odium? voluntas, ut omnis idea, quae ingratum ſecum fert, deleatur ex principio cogitante; ſi objectum externum diſplicet, voluntas vult, illud non exiſtere, & abſolute deleret. ſi nil adeſſet, quod majori gradu vellet vel nollet. Diſplicet Heliogabolo, quod homo ſit obeſus; vult ut totus ejus venter abſcindatur: eodem modo, ſi nil obſtaret, ſi homines nil omnino metuerent, ilico exſequerentur, quod determinatum volunt; & factum eſt illud, quantum ab illis pendet: ergo totum hoc reſpicit ad gratum vel ingratum, ad potentiam vel inpotentiam.

Felicitas in quo conſiſtat. Si datum eſſet nobis, omnium eorum, quae facimus, talem dare rationem, ut putaremus, majora vel meliora excogitari non poſſe, puto, nos ſemper futuros quietos. Si poſſemus res omnes, quae nos afficiunt, regere, ita ut non turbarent pacatae mentis quietem, puto, quod bellum cum nulla re haberemus: hinc quoniam homini nil evidentius apparet, quam omnium illorum, quae illi accidunt, Cauſam eſſe infinitam & inmutabilem, omnes tantam habent rationem, quam poſſunt optare:

re: dixi ideo, mentis perfectionem ſummam eſſe, dum intelligentia ſua ita capit rem, uti ſe habet; & dum voluntas votis ita eſt obnoxia, ut ſciat, melius dirigi non potuiſſe. Si homines contenti naturae ambitu, iisque, quae ſanitatem non turbant, & morbos a corpore arcent; ſi nulli alteri facerent, quod ſibi factum non vellent, omnes forent beati, & tales eſſe poſſunt. Caſtiſſimi ſapientiae Sacerdotes, Geometrae & Mathematici, ſi ſuis inmerſi ſint ſtudiis, ſatagunt nihil aliud, nihil aliud curant. Dum Syracuſae geritur bellum, & multi trucidantur, Archimedes pacatus petit tantum a milite, ne velit delere figuram ſuam, in arena jam compoſitam; iratus miles eam ſanguine Archimedis delevit, eumque trucidavit. Ubi ergo in veritatibus nil eſt dubii, nil ambigui, omnes ſunt contenti, omnes ſunt ejusdem ſententiae, omnes habent eandem animi quietem. Concludimus ergo, pacem mentis per omnia ſecula fuiſſe veram animi religionem.

Quum autem omnes mentem recte inſtructam habeant, cur nihilominus multi adeo deflectunt, ut vita quaſi ipſis taedio ſit, & ut crudeli manu ſe ipſos expediant? De his ita cecinit magnus VIRGILIUS: Quid eam turbet.

Qui ſibi lethum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi
Projecere animas.

Undenam, quaeſo, hoc? Videtur fieri ex aliquo, quod ſe intermiſcet cogitationi veri &

& voluntati, illudque nec eſt veritas, nec idea, nec ratiocinium, nec voluntas; ſed eſt gratum vel ingratum, laetum vel triſte, placens vel diſplicens, jucundum vel taedioſum, demulcens vel moleſtum. Facit hoc effectum in voluntate, qui quaſi involuntarius eſt, & tam inſuperabilis, ut ſummus animus non poſſit vincere. Quotiescunque in repraeſentatione ideae voluptas ipſi comes eſt, voluntas non poteſt non velle, ut illud in mente ſic maneat praeſens: haec eſt humanitas, quam nemo, licet vellet, exuere poteſt: ſi ergo mens illud fortiſſime vult, tunc oritur voluntatis determinatio, quae aliter non fuiſſet.

TERENTIUS ſic inducit Simonem, ad libertum ſuum de filio ſuo dicentem, quod plerique adolescentuli animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos alere, aut canes ad venandum; horum ille nihil ſtudebat praeter caetera, & tamen omnia haec mediocriter: gaudebam, nam id arbitror inprimis in vita eſſe utile, ut ne quid nimis. Si quid hominem fortiſſime occupat, eumque delectat, amor eſt; & ſi homo experiatur, ideam quandam cauſam eſſe vel comitem laetitiae, refert hanc in illam rem extra ſe, quae per organa ejus corporea hanc ideam excitat; hinc abſente ideae illius objecto, laetitia abeſt; dum praeſens objectum, idea jucunda adeſt; & totus homo ſe mancipat ſolummodo rei illi externae.

Maximus Princeps CAROLUS MAGNUS, qui in exemplum Heroum videbatur na-

natus, vilem foeminam tam perdite amavit, ut vilipenderet omnia, modo poſſet eſſe cum illa: poſt ejus mortem Princeps ipſi tamen aſſidebat, nec ſe avelli patiebatur, donec alii tandem annulum auferrent, qui ſub ejus lingua recondebatur; tunc quiëvit, & cadaver ſepeliendum juſſit.

Si voluntas terminetur in tale objectum, cujus non poenitet, dicitur amor beatus: ſi autem poſtea poenitet, ut frequenter fit, oritur ſaepe ſummum odium in idem illud objectum, & fit cauſa triſtitiae: ſic miſer homo deteſtatur idolum, quod antea adorabat. Si autem illi cauſae externae comes adſit triſtitia, penitus fit oppoſitum, & voluntas non patitur pacem, non admittit quiëtem, donec omni niſu fecerit impetum, ut illam cauſam externam deleat; & quia metuit, ne illa idea iterum triſtitiam creët, vult illam penitus non eſſe: hic affectus vocatur odium. Si jam cum dictis conferatis illa, quae alii ſcripſerunt de affectibus, videbitis omnia huc referri, ut gratum vel ingratum ametur vel odio habeatur.

Amor & odium ſunt duo diverſiſſima reſpectu objecti. Aqua omnibus univerſalis eſt, uſu praeſtantiſſima, pauperibus aeque facile comparanda quam divitibus; hinc ajebat Ceres agricolis nefariis, Differentia affectuum.

Quid prohibetis aquas? uſus communis aquarum eſt:

tamen in Hydrophobo odium potandae aquae

eſt maximum; in hydrope maximus amor; in utrisque cauſa mortis.

Hi affectus differunt etiam ratione temporis praeteriti, praeſentis, & futuri; differunt gradibus. Omnia quae ſunt, & quia ſunt, & quia ex Cauſa infinita ſunt, amare aequabiliter propter illam Cauſam, haec demum ſumma virtus eſt; ſed ſi unam rem extollas, ut reliquas negligas vel deprimas, vitium eſt: differunt etiam ratione durationis. Nonnulli tam conſtantes ſunt in amore alicujus rei, ut ab eo avelli ſe non patiantur, uti mox viſum eſt de Imperatore CAROLO: alii vero omni momento variant, & quod hodie maxime amant, cras ſummopere deteſtantur.

Huc ergo referri poſſunt, quae de aliis animi affectibus dicuntur: nam quid eſt deſiderare? niſi futurum amare; quid ſperare? niſi amare exſpectationem futuri; quid deſperare? niſi timere, ne bonum eveniat: ergo omnia tantum ſpectant gratum vel ingratum, ſed differens ratione rei, temporis, graduum, durationis.

Notae corporeae ſenſuum noſtrorum vel memoriae, ſive in parte ſentiente cerebri, ſive in ſenſorio communi, ideas ſuſcitant; hinc quia hae notae has ideas faciunt perſiſtere, & illae ideae ſpectant gratum vel ingratum, notae illae externae faciunt, ut illi affectus maneant. Videte VIRGILIUM, ubi ſcribit, quod Aeneas, in pugna ſuperior, quum victi hoſtis precibus jam fere ad miſericordiam flecteretur, conſpecto in humeris ejus balteo, quem occiſo Pallanti Turnus detraxerat,

xerat, repente ira accenſus, gladio per pectus adacto, eum vita ſpoliat: ſic ſaevi monumenta doloris excitant, quod prior affectus jam deleverat.

Quando ſemel natis ideis notae corporeae alligantur, illae notae recurrentes ſuſcitant eosdem affectus, unde illi perpetui fiunt; & tota mens ex capacitate ſua infinita relabitur in hoc unum, quod perpetuo vult; hinc ergo fiunt deliria, vel ſi affectus ſint ſumme violenti, furores; ſi febris ſimul adſit, phrenitis; ſi non, mania; ſi reliquarum rerum neglectus, dementia vel ſtultitia; hinc ergo cauſa princeps morborum generis nervoſi, totum ſyſtema nervorum afficiens: hinc fiunt infiniti morbi; nam ex quolibet affectu oriuntur iterum motus diverſi ad alios affectus, atque ita ex multiplicatione motuum infiniti morbi oriuntur, qui omnes ergo fiunt ex grato vel ingrato, quod eſt in idea. Hinc ſuſcitantur morbi.

Omnes hi morbi, ex violento animi affectu orti, repetitis notis corporeis excitantur, & averſione ab aliis objectis, id eſt, ſolitudine, foventur.

Videtis originem morbi, ſed quomodo curabitis? ſi poteſtis illo grato uti, ut uniatur rei, quae amata prodeſt, affectus fit remedium ad virtutem; ergo gratum non eſt delendum, ſed uniendum rei, quae amata prodeſt: hoc eſt, quod voco curare rationem, ſi affectus, quos Auctor naturae in nobis poſuit, ut ſummum ſtimulum haberemus, ubi tenella ratio deficit, ad vitanda noxia, & ſequenda bona, determinantur ad illas res, Sed etiam curantur.

quae odio habitae vel poſſeſſae beant hominem: ſed illud maxime dolendum, quod ratio ſaepe tam debilis ſit, ut clauſtra illa & vincula perrumpere nequeat, hinc inſiſtendum eſt diu. Ubi Magus Perſa interrogaretur, quid ſentiret de SOCRATE, dixit, eum eſſe monſtrum libidinis; ſtupentibus omnibus dixit SOCRATES, vere me deſcripſit, ſed jam per multos annos bellavi, ut hoſtem meum vincerem.

Si omnes notae corporeae, quae ideas quasdam ſuscitant, ſive per ſenſus, ſive per memoriam, inſcio aegro tollantur, & oppoſitae offerantur, quod vocamus avertere, & hoc caute fiat, magna mala ſuperantur, cujus rei in juvenibus bene natis, ſed caeteroquin perditis, pulchra exempla vidi.

Alius etiam affectus, & quidem oppoſitus debet conciliari, ſive hoc fiat per impetum, ſive per conſilia. Qui ſocietatem humanam regendam ſumſerunt, videbant id ſibi dari operae, ut plures redderent fruentes pace, ſanitate, ſapientia; & hoc fieri non poteſt, niſi bella deleantur: hoc viderunt omnes Philoſophi, & hujus rei teſtis eſt SOCRATES, qui proceſſit omni hora quinta matutina, offerens ſe omnibus, qui vellent eum conſulere, ut vitam eorum regeret; tantus tamen vir non potuit unum Alcibiadem a furore removere, neque a ferocia ſanare. Hoc norunt omnes judices & magiſtratus, qui cum omnes ſubditos non poſſunt regere per rationem, proponunt praemia, intentant minas, infligunt poenas; & hinc ſolet dici, unum

num carnificem plus corrigere quam centum concionatores. Ergo Medicus omnino ſcire debet oppoſitos effectus, & licet ſciat, vix adhuc ſanare poterit. Sic narrat facetus HORATIUS, quomodo Lethargicus avarus non poterat ſanari, niſi quando cari ejus nummi ab herede ſuo diripiebantur, & ſuper menſam effundebantur, unde ille cito quidem excitatus fuit; ſed quum Medicus proponeret, cibum ipſi ſumendum eſſe, recuſavit, quia paucos aſſes pro eo elargiri debebat.

Praecipuum ergo, quod Medicus poteſt adferre, conſiſtit in bono regimine affectuum; & de tali Medico HIPPOCRATES dixit, Medicum Philoſophum DEO eſſe ſimilem; Philoſophi nomine non intelligens Phyſicum, ut nos hodie, ſed moderatorem morum, qui homines ex malo in bonum flectit, eosque confirmat; hinc ita debemus intelligere HIPPOCRATEM, acſi dixiſſet: illum verum Medicum voco, qui peccantem aegrum poteſt avertere a ſuo delicto, illumque DEO fere ſimilem pronuncio. Video, maximos & ſapientiſſimos Viros, ab omni aevo operam dantes, ut ad valida remedia, quibus nimium placens eliminaretur, confugiant, obſervaſſe, quod ex aequilibrio placentis & diſplicentis cedat totum quod diſplicet, & ex hoc aequilibrio omnia recte peragantur. RAYMUNDUS LULLIUS, ſeculi ſui lumen, quum in juventute caeteris praeſtaret ſapientia, ad inſaniam tamen usque deperiit juvenculam for-

Regimen affectuum.

moſam; nec a ſapientiae ſuae celebritate potuit impetrare, ut eam non amaret, imo non potuit vel minimum frigusculum in hoc affectu arripere, ut deſiſteret: reſiſtebat tamen puella, & quum aliam viam evadendi non videret, tandem precabatur, ut ad ſe in cubiculum veniret; poſtquam venerat, illa nudato pectore horrendum mammae ulcus, quod aliis abſconderat, ipſi oſtendit, ut illum hac ratione averteret; diciturque, illum eo ipſo momento alium fuiſſe hominem, & non aliud cogitaſſe, quam ut contra cancrum remedium inveniret, quod etiam poſtea famam ipſi peperit; interimque a priori affectu plane abſtinuit.

Per medicamenta, in corpus agentia.

In hoc caſu Medicina debet obſervare, quaenam Medicamenta corpus mutent. Dicitur Melampus, Amythaonis filius, Vates & Medicus, qui diu ante bellum Trojanum floruit, omnium primus inveniſſe, quod male affecta animalia ex herbis quibusdam comeſtis ſanarentur: ſic capras, morbo Epileptico laborantes, ſanatas vidit, ſi comeſto Helleboro purgarentur: hinc magnus HIPPOCRATES in caſu Democriti hanc herbam Melampodium vocat, dicitque, quod hoc remedium non copia, non vi purgandi, ſed ignea vi fundendi, & attenuatum movendi polleret, effectumque ſuum praeſtaret: hinc contra enormes animi impetus nil valet, niſi quod totum corpus, & inprimis cerebrum ita moveatur, ut nil de priori conditione remaneat, atque ita in ſenſorio communi deleatur id, cui affectus quidam alligabatur.

Me-

Medicamenta autem, quae hoc faciunt, ſemper fuerunt violentiſſima, ſemper habebant has binas virtutes, 1. mirificam vim fundendi omnes humores, ut evaderent meabiles, & ad expellendum apti; & 2. excitabant motus violentiſſimos ſpaſmodicos, vomitum, catharſin, ſingultum, hypercatharſin, quibus fuſi humores evacuantur, quae omnia ad ſpasmos referri debent.

Inter haec remedia apud veteres nullum majus nomen obtinuit quam Helleborus. Rex Argivorum Petus filias habebat, Deorum ira, uti putabant, converſas in vaccas; id eſt, earum imaginatio erat laeſa, ita ut ſe vaccas dicerent; eodem modo, uti de Nebuchadonoſore memoratur, qui Melancholia laborans exponebatur caeli injuriis, & gramine foenoque utebatur inſtar bovis, qui inde poſt ſeptem annos curatus fuit. Petus ergo videns tantum filiarum infortunium, quodvis pretium offert, ſi ſanari poſſent: ſuſcipit Melampus illas curandas, pactus regni partem pro mercede ſua, illasque exhibito Helleboro perfecte ſanavit, hinc Medici poſtea ad vitia nimis commoti cerebri Helleboro uſi fuerunt. Per Helleborum.

Si Helleborus, quem nos habemus, idem ſit cum illo veterum, poſſumus ejus virtutem cognoscere ex ſequenti caſu. Narrat WILLISIUS, fuiſſe pulcherrimum equum, toto corpore Lepra equorum laborantem, hinc horridum aſpectu; fruſtra tentatis omnibus, veterinarius illum curandum ſuſcipit; ſumit Helleborum, eumque facto vulneri inmittit;

oritur inde tanta inflammatio, ſuppuratio, ſanies, ut jurares, ignem in loco adeſſe; quo facto animal ſanatum fuit: videtis, quod Helleborus hic tantum adhibeatur externe, & quod tamen per virtutem ſuam igneam ita concuſſerit & mutaverit vaſtum illud corpus, ut tales in eo motus excitaverit, quibus animal ſanatum fuit. Didici a ruſticis noſtratibus, quod illi pro generali remedio habeant herbam, quam vocant *Vuurkruid*; haec eſt Helleborus viridis, qui inter Helleboros nigros eſt acerrimus: ſi equi, boves, oves, circa caudam ſcabie laborant, foramen faciunt, cui paucum radicis hujus Hellebori contuſae immittunt; poſt paucas horas animal febre laborat, dolet; oritur inflammatio, & incredibilis copia ſaniei prodit, unde curatur animal.

Et Mercurium. Inventum eſt a recentioribus, quod, ſi Mercurius applicetur ad corpus humanum, ſive rodens factum ſit per acida adhaerentia, veluti praecipitatus albus & turbith minerale; ſive crudus & blandus, qui vel miſceri poteſt cum axungia porcina, vel Barbaroſſae methodo cum mica panis redigi in pilulas, & ſic interne ſumi, eundem effectum faciat; ſcilicet fundit omnes humores, & convertit quaſi in putidum liquamen: hinc juvenis pulcher, ptyaliſmum patiens, fit quaſi cadaver horridum, halitu & ſputo foetorem ſpirans; ergo ſic ſolvuntur omnes humores, motus eorum turbantur, ſolutus humor egreditur ex corpore, quod ita emungitur veteribus humoribus: ergo Helleborus albus & Argentum vivum

vum omnibus aliis remediis palmam praeripiunt in ſanandis morbis, a commoto cerebro oriundis.

MATTHIOLUS dicit in commentariis ſuis ad DIOSCORIDEM, ubi agit de viribus medicamentorum, quae cerebrum purgant & reſtituunt, quod Vitrum Antimonii hoc praeſtet, & exempla hujus rei adfert; noſtrum eſt videre, quid veri ſubſit. Unciam Antimonii dedi puero jejuno contra ſpeciem quandam Leprae; non doluit inde, ſed remedium ſeceſſit per alvum, multumque boni fecit. Antimonium in pulverem redactum, ſartagini figulinae commiſſum, inponitur igni; cavetur, ne fundatur; ſpirat tunc halitum foetidum ſingularem; agitatur, donec deſinat fumare; vertitur tunc in pollinem, qui fuſus exhibet Vitrum. **Et Antimonium.**

Si hujus dimidium granum homini dederim, omnia moventur, ſequitur vomitus, diarrhoea, anxietas, ſudor, animi deliquium. Si quis duo vel tria grana ſumat, magis periclitatur de vita, quam ſi quadruplum Hellebori aſſumpſiſſet, nec unus humor eſt, qui manet idem. Si hoc vitrum infundatur vino dulciori, v. g. Hiſpanico, per viginti quatuor horas, & tunc transcolatur per papyrum triplicatum, vinum nullum inde habet acrimoniae ſignum, nullum odorem vel ſaporem; ſed ſi bibatur, licet tantum quaſi irradians lumen acceperit, turbat corpus, eodem modo quam Vitrum: hinc videtis, quod in remediis quibusdam vires ſint a Medicis compertae, 1. ut omnium humorum tenacitas

liquescat. 2. ut omnes fibrae, musculi, vaſa, viscera agitentur ſimul: haec vero ſunt quaſi cultri acutiſſimi & ancipites ſimul, quibus ſi recte utamur, fit deſideratus effectus; ſi male, mors. Addo, quod tamen hi morbi ſaepe abſolute inſanabiles ſint; dantur enim exempla, ubi haec remedia bene adhibita ſunt ſine ulla mutatione laeſi cerebri, & tunc illi aegri in cuſtodiam publicam ablegari ſolent tanquam declamati, de quibus nil omnino ſperandum eſt.

DE MORBIS EX IMAGINATIONE.

Deſcribitur Imaginatio.

Imaginatio eſt facultas hominis, quam veteres dixerunt ſoli homini propriam eſſe; ſed LUCRETIUS voluit, eam etiam in canibus obtinere: haec facultas eſt perceptio ideae, nata ex affecta parte ſentiente cerebri, absque externa cauſa hanc cerebri partem afficiente eodem modo, uti poſſet fieri ab objecto externo, agente per organum ſentiens in ſenſorium commune.

Quum loquebamur antea de ideis, cauſisque eas excitantibus, vidimus, quicquid cauſae externae in organa externa faciant, non muturi tamen ideas, niſi opus ſuum perficiant usque ad dictam partem cerebri: concluſimus inde, caecum a nativitate poſſe videre colores, ſed nescire, quod colores ſint; nam dum in tenebris oculus verſus interiora premitur, tunc videtur color flavus, aureus, vel coruscans jubar album, aeque aci a cau-

ſa externa afficeretur; hinc ſi homo non eſt rite inſtructus organis externis, ſed ſi ſenſorium commune ita eſt diſpoſitum, ut in alio homine, ſenſibus inſtructo, illudque mutaretur, ille homo audiret & videret omnia, ut alter: quando ergo perceptio oritur a cauſa externa, dicitur Senſus; a cauſa intra nos, Imaginatio. Si olim ſimilis perceptio facta eſt a cauſa externa, uti nunc ab interna, memoria hoc refert menti, & perſuadebit, talem ideam eſſe renatam: haec eſt Imaginatio praeteriti; ſic parentis dudum mortui imaginem poſſumus nobis praeſentem ſiſtere, & tam vivide, ut dicamus, ille homo perfecte refert patris imaginem, eumque diſtinguimus inter mille facies; quo autem illa imago olim rarior erat & vividior, & nunc a cauſa interna vividius inprimitur, eo Imaginatio erit fortior.

Quando nunquam talis perceptio fuit, tunc oritur idea nova in mente, quam mens tantum admiratur, & unde perturbatur: haec millies accidunt, inprimis in morbis acutis, in quibus ſaepe naſcitur idea, cui ſimilem aegri nunquam habuerunt, nec unquam forte habituri ſunt. Memor ſum, quod cum eſſem puer quadriennis laboraverim quodam morbo, tuncque audiverim matrem, gremio me ſuſtinentem, patri dixiſſe; jam iterum patitur ſuum malum, convulſionem ſcilicet: dum hoc audirem, habebam ideam infiniti extenſilis tenuiſſimi, molliſſimi, & momento poſt eram ſine ſenſu. Centies obſervavi, quod tota facies puerorum eſſet tetrica, ut in

in ſummo metu & terrore ſolet fieri; ſi rogarentur, quid ſentirent, omnes ſimile quid, quod in me expertus fueram, retulerunt: haec idea nulli alteri ideae ſimilis eſt, ſed proxime accedit ad molliſſimam plumulam, ſe expandendo in infinitum creſcentem: ubi haec idea menti meae praeſens erat, quantum ſcio & recordari poſſum, deſii cogitare, & ad me redeuns refectus eram.

Videmus ergo, quod interiora ſenſorii communis per morbos ita poſſint affici, ut ideae fiant novae, nec ad alias referendae, quae tantam faciunt admirationem, ut revelationes & vaticinia dicantur; & ſi ſimul quid horrendi, diſplicentis vel placentis adſit, naſcitur perturbatio inſuperabilis totius cerebri; hinc forte tot fabulae de ſpectris ortum duxerunt: crediderim neminem eſſe, qui febre laborat cum delirio, quin tam nova & inſolita ipſi occurrant, ut dicat, neſcio, quomodo fiat, ut ſive dormiens, ſive vigilans, cogitem de illis rebus, quarum nullam unquam habui ideam; experitur tunc unusquisque, quod mens abſcondita & latens ipſi indicet, illud, quod ipſi contingit, non bene fieri; ineſt enim aliquid ſapientiae etiam in ſummo delirio.

Mirus ejus effectus.

Haec eſt mirifica illa Imaginatio, quae cogit nos credere, quod, ſi ſenſorium commune mutetur alia ratione, quam ab objectis externis unquam contigerat, illa mutatio non ſit inanis, ſed efficiantur ideae, quae, cum a mutatione ſenſorii communis dependeant, etiam aliae ſunt, quam quae naſcuntur

tur a ſenſorio communi, mutato per ſenſuum organa; hinc ergo nova ſcientia, hinc novae cogitationes, hinc fundus foecundiſſimus tot mirabilium, quae per Imaginationem laeſam in hominibus contingunt, dum de viſis loquuntur, de auditis narrant, de Sibyllarum cantu magnifica dicunt, de coloribus judicant: eſt in his aliquid tam averſum a mente humana, ut eam totam peſſundet, & pro momento faciat quaſi abolitam.

Narrant Hiſtorici, in conflictu acerrimo in Pannoniis inter Thracas & Chriſtianos fuiſſe hominem tam animoſum, ut omnes percellerentur ejus magnanimitate, donec confoſſus vulneribus caderet mortuus; quaerentibus omnibus, quis ille eſſet, tandem belli dux jubet, ut inſpiceretur cadaver; videns tunc, illum eſſe filium ſuum unicum, plangentibus reliquis obriguit; non gemit, ſed ſtat inmobilis & non mutatus, & ſic moritur. Videtis ſummum ingratae ideae dominium, eamque imperium habuiſſe in omnes facultates, vitales, naturales, animales, easque omnes uno momento fuiſſe deletas.

Narratur de Imperatore Romano, quod viſo decreto Senatus de ſummis ſibi conferendis honoribus, ilico fuerit mortuus, adeo laetus, ut gratum illud deleret & ſupprimeret omnia.

Patet ergo, facultatem hanc arcanam, quae in hominibus reperitur, a cauſis internis ita mutare poſſe ſenſorium commune, ut oboriantur longe aliae ideae & comitantes animi

Similes iis, qui a cauſa externa fiunt.

mi affectus, quam unquam deprehenſae ſunt oriri ab aliis cauſis, ſenſuum organa moventibus; & quae habent talem vim in hominem, ut omnes vires cognitas ita mutent, ut penitus non ſint, vel omnino aliae ſint; hinc ſaepe in morbis acutis triſtia mala, quae notant cauſas, non tantum agentes in corticem, ſed in ipſam etiam medullam. In diuturnis morbis maximae etiam ab eadem Imaginatione fiunt calamitates. Quis enarrare valet, quaenam fuerit diatheſis ſenſorii communis in homine, qualem ego vidi, qui putabat, ſe eſſe Deum infinitum, & qui mandata ſua dabat cum tanta perſuaſione & furore affirmandi, ut coërceri nullo modo poſſet, ſi vel minimum dubium ipſi circa hanc rem proponeretur. Ergo cauſa proxima morbi, de quo loquor, eſt, quod illud mirabile, cui annexi ſumus, faciat nasci talia, quae nunquam habuimus, & quae aliunde ad nos non poſſunt adferri; prout hae validiores vel leniores ſunt, eo plus vel minus movent.

Si in his ideis ſimul laetum quid vel ſummum triſte eſt, illudque ſemper adhaeret comes, nolens volens homo eo trahitur, tunc nec mens, nec ratio, nec minae, nec pericula poſſunt cohibere, quin ruat, quo terminat idea, & affectus ideam comitans Videtis inde oriri infinita, gravia, mira, varia mala; his facultatibus intelligendi & volendi laeſis, deliria non tantum in mentis parte contemplante, ſed & volente oriuntur, quae delentur,

tur, ſi infeſtantis affectus memoria ex cerebro deletur; in quibus autem memoria ſupereſt, manent illi affectus in mente, eo tempore obluctante, ſed victa.

Quando cauſa illa, quae intus in noſtro ſenſorio communi eſt, facit actionem tam levem, ut non major ſit, quam a cauſis conſuetis externis, vivida quidem eſt imago, ſed tunc celeriter tranſit repraeſentatio illius ideae, quae, cum mox fiant inpreſſiones fortiores, per fortiores illas ideas deletur, & cogitantes nunc de una re, mox in aliam incidunt. Si ergo inde non turbantur aliae ideae, eſt gradus Imaginationis primus, & haec nobiliſſimum eſt naturae inſtrumentum, quod in pictoribus & ſtatuariis tam mire excellit, ut jam obſervavit ARISTOTELES: artifex talis format ſibi ideam HERCULIS, hominis parvi, macilenti, toroſi, reſpectu muſculorum, lati reſpectu humeri & pectoris, muſculos abdominales habentis introtruſos; femora, crura, pedes, brachia, manus, fortiſſima. Statuarius hanc imaginem ſibi format, & juxta illam imaginem dirigit omnes ſuas ideas, ejusque ſenſorium commune vividum praeſto habet illas ideas: volens ergo pingere HERCULEM, prius ſumit magnum longum fruſtum marmoris; ſervat in mente hanc imaginem, & creta ſua ſcribit, ibi caput, humeri, pedes, manus HERCULIS erunt; dein ſuo cuneo & malleo informem partem capitis, thoracis &c. conficit juxta imaginem, quam format in ſua Imaginatione; pergit, & habet rudem indigeſtamque molem HERCULIS; tunc cogitat talem vel talem rugoſam frontem,

Gradus primus.

tem, talem naſum, talem faciem, tales manus &c.: eo ut pertingat, & ut imago ſit exquiſita nullusque error, hoc vel illud tollit juſta manu, ne informis reddatur imago, quae tandem tam exquiſita eſt, ut nil ultra requiratur vel deſideretur: quibus omnibus feliciter factis dicit: en ſaxum, in quo erat homo, factus ad imaginem HERCULIS, nam involucra auferendo ex latebris ſuis detectus HERCULES prodiit! ergo haec vis, haec Imaginatio facit ſummum artificem; ſi haec nimis debilis ſit, ut vel ſemel aberret, actum erit de ſaxo, quoad illum HERCULEM. Haec non minus locum habent in arte pictoria, & ibi ſunt aeque mirifica. Novi, qui creta ſumta interrogarent, quem animi affectum vultis videre? & ecce! vix aliquot lineas ducunt, quin videatis faciem laetam vel triſtem. Unde hoc? habent imaginem in ſe, & juxta illam delineant; ſi deviant, omnia perturbant. Celebris in his terris Pictor JAN STEEN dictus, quo teſtantibus Italis nemo unquam melius pinxit, ſi vellet imaginem a ſe pictam plus perficere, non valebat; & quas maxime expolire conatus eſt, illae ſemper minus bene erant depictae: fiebat hoc, quia vis illa ſumma Imaginationis deficiebat.

Enthuſiasmus. Haec eſt illa vis, quam Poëtae vocant animum Entheon, illique hinc dicuntur agitari Enthuſiasmo Poëtico. DONATUS narrat de Mataco, Poëta Syracuſano, qui optima ſua carmina non niſi furens & mente motus componebat, ſed ſedatus nil praeſtabat excellens: grata illa & fertilis Imaginatio facit ſummos artifices inſanire, niſi potando & ſaltando ani-

nimum iterum divertant; ſed ſi ſuo operi nimium inſiſtant, in mala hypochondriaca & melancholica ruunt.

Mirum eſt, quod haec Imaginatio nobis dormientibus crebra ſit, & nos ſaepe adeo afficiat, ut ſuperet rationem, memoriam, animi affectus, uno verbo omnia: tamen tunc mens interior, Imaginatione victa, cogitat tantum ſomnium eſſe, vel cogitat ſaepe, utinam ſit ſomnium! hinc videmus, illam obluctantem animam tamen vigilem eſſe, donec penitus ſit ſuperata. Inſomnia.

Si hoc malum non ſit nimium, laudatur in Pictoribus, Statuariis, Mathematicis & Poëtis: ſi vero nimium ſit, tollitur oblatione aliarum fortium idearum, & obſervatione talium rerum, quae valent contra hoc malum. Regimen hujus Imaginationis.

In Bibliothecis veſtris non poteritis habere Medicum magis accuratum, quam fuit ARETAEUS CAPPADOX, quem ſaepe legiſſe nunquam poenitebit. Scribit ille in Libro primo *de cauſis & ſignis diuturnorum morborum*, Capite ſexto: „ Carpentarius „ quidam olim fuit, qui domi prudens operator erat, ligna bene metiebatur, ſcindebat, complanabat, clavis jungebat aptabatque: in domo extruenda ſobrius, cum exactoribus operum verſabatur, paciſcebatur, pro laboribus juſtam mercedem poſcebat: porro iſte in loco, ubi arte ſua fungebatur, mente conſtabat: at ſi in forum quandoque diſcederet, ad balneum, aut aliud quippiam neceſſarium, deponens inſtrumenta, primo ſuſpirabat, deinde egrediens humeros conſtringebat: poſtea, quum

„ e ſervorum, fabricae, locique illius con-
„ ſpectu abiiſſet, tum penitus inſaniebat, & furore rapiebatur: quod ſi ad eundem locum celeriter recurriſſet, iterum ad ſe redibat". Ego multos ſimiles caſus vidi, ubi homines eruditi in loco quodam ſapientiſſimi erant; ſed inde egreſſi inſaniebant prae melancholia; reduces, iterum ſapientes erant. Obſervamus ergo, tantas mutationes in bonum & malum fieri ab objectis externis; hinc Medicus intentiſſimo animo debet contemplari hominem, ut discat, ad quod ſignum, ad quam apparitionem delirium mutari incipiat; dein ſimilia externa aegro offerri jubeat; & ſic omnia iterum in ordinem redigat, & curet, quaſi omnia caſu fierent, nam ſi velis uti ratiociniis, furent magis: ſed mutatione, & appoſitione rerum, per experimenta inventarum, a quibus mutatur Imaginatio, plus proficitur, quam omnibus remediis pharmaceuticis. Huc refertur etiam ingens corporis mutatio: ſi homo laborans imaginatione laeſa continuo quieſcit, & perſuadetur ipſi, ut iter equo, carpento vel navi ſuſcipiat, ſaepe ſanabitur hoc modo.

Major laeſae Imaginationis gradus.

Sed quandoque cauſa eſt tam valida, ut pars ſentiens inde magis afficiatur, quam ab alia cauſa quacunque; in tali homine oculus eſt bonus, auris bona, videt & audit perfecte; ſed illud, quod inpreſſionem facit, in Imaginatione laeſa manet. Homo terrore perculſus curru vehatur, videt & audit omnia, & tamen ſemper ſimul metuit: quandoque ratiocinatur, ſed vis ratiocinii debilior eſt,

eſt, quam vis inpreſſa in ſenſorio communi. Vidi aegrum, qui credebat, ambo ſua crura eſſe culmos ſtramineos; rogavi, cur hoc credis? an non ſentis hoc eſſe inpoſſibile? an non vides? annuebat; ſed, dixit, crura ſunt tamen ſtraminea. Suſpirabam: ille poſtea curatus ingenue confeſſus eſt, ſe tam certum fuiſſe, quod crura eſſent ſtraminea, quam nunc certus erat, non eſſe ſtraminea.

Quando victa Imaginatio excuti non poteſt, dicitur Inſania: ſanus enim dicitur, qui mente & corpore valet; hinc Inſanus eſt, cui mens laborat, licet corpus poſſit eſſe integrum. Inſanis.

Inſania duplex eſt, perpetua, vel recurrens. Vix vidi ſanum hominem, quin ab inproviſo & ſubito caſu pro momento inſaniat: furibundus, ſi ſubito exploditur ſclopetum, ſaepe pro momento liberatur ab inſania: aliquando per longa tempora ſani circa aequinoctium vernale & autumnale laborant, nam tunc, ut HIPPOCRATES jam obſervavit, maximae mutationes in omnibus corporibus humanis fiunt: hi aegri oppoſitione rationum exacerbantur, & vires creſcunt pugnando; hinc quando vis illis, qui non amplius domini ſunt ſuae Imaginationis, perſuadere, quod male imaginentur, Imaginatio victrix pellit eos fortius, & morbum reddis eo pejorem, quo magis hac ratione ſanare tentas. In hoc malo, licet violentiſſimo, actiones animae videntur ſanae; intimum illud mentis conſcium, ultimum illud perſpicax & memor, eſt aeque bonum quam in aliis; hoc patet, ſi ſubitaneum Quae duplex eſt.

neum quid illis accidat, nam tunc pro momento bene reſpondent, omniaque ſatis bene procedunt, modo id, ad quod inſaniunt, non attingatur; ſi vero vel minimum ad illud attingitur, aliaque vivida inpreſſio deletur, mox inſaniunt.

Inquiritur ejus Cauſa. Quaeritur nunc, quaenam ſit cauſa, quae illud organum corporeum, diſtributorium & ſcaturiginem ſpirituum ita turbat? Reſpondeo, quicquid tam fortiter per ſenſus externos afficit illam partem ſentientem primam corpoream, ut effectus ſit major, quam omnes effectus aliarum cauſarum, in illud organum agentium; tunc enim manet effectus illius cauſae, & quidem adeo, ut per ſummam ſapientiam a nemine ſuperari vel excuti poſſit. Exempla quaedam hoc docuerunt, & ex his unum valde memorabile in propria mea familia accidit. Juvenis Juriſconſultus, eruditus & ſapiens, in hoc uno peccabat, quod ſemper chartis inpalleſceret. Amici, ut animum ejus a ſeverioribus ſtudiis averterent, ſuadent, ut iter amoenum recreationis gratia ſuſciperet: annuit: dum iter faciunt per omnes Reipublicae noſtrae urbes, appellunt MUYDAM: petunt videre arcem, ubi dicitur eſſe ſedes, qua captus & detentus fuit FLORENTIUS, Hollandiae Comes, quia violaverat & conſtupraverat MACHTILDAM. Sedes autem illa dicitur ſic facta eſſe, ut ille, qui ſe huic committit, ilico ferramentis exſilientibus conſtringatur & capiatur: ludibundae puellae comiter invitant noſtrum Juriſconſultum, ut in illa ſede paulum reſideat; ille, dolum minime

nime ſubolfaciens annuit; ſubito ejus manibus pedibusque injiciuntur catenae; ille capitur, pallet, ſilet, moeſtus ſecedit: putatur animo perturbatus, ſed ille ab eo momento ſemper ſolitudinem quaeſivit, & dixit, ſe ubique quaeri a judice, ut morte plecteretur: haec facta inpreſſio nulla arte poſtea potuit deleri, & creditur ipſe ſibi mortem conſciviſſe; nemo enim unquam cognovit, quo abierit. Ergo mens libera & ingenium ſapiens, ſi a tam valida inpreſſione afficiatur, ad mortem ducit hominem; & quia huic ideae ſe jungit metus capturae, juſtitiae, poenae, inpreſſio illa indelebilis eſt.

Aliud exemplum, quod in Italia contigit, refertur a MARCELLO DONATO: puella, deglutiens offam, putat ſe deglutiiſſe acum; manet ipſi haec idea, & non vult edere vel bibere; nulla inflammatio apparet, nam acum non deglutiverat; hinc Medicus ſubornat Chirurgum, qui in volſella cava acum rubeſcentem abſcondit; deprimit linguam, & poſt magna molimina exclamat, Euge! inventa eſt acus! En ibi eſt! nos erravimus, aegra recte dixit; & ilico ſanata eſt.

Homo in porticu ambulans naſo inpingit in ſcalam; mox credit, naſum ſuum Elephantis proboſcidem magnitudine ſuperare; hic curatus fuit, dum ingens farcimen ſanguineum cum ſcarificatione naſi quaſi abſcindebatur.

Apud DONATUM, SCHENKIUM, FERNELIUM, LEMNIUM plura ſimilia exempla reperiuntur, ubi videbitis, quod hi morbi originem habeant ex actione corporea externa, quae uno ictu tam fortiter egit in or-

organum ſentiens, ut illa inpreſſio ſit major quacunque alia.

Inſomniorum efficacia.

Hoc malum poteſt etiam fieri ab Inſomniis: noviſtis, nihil eſſe, quod valide afficit hominem vigilantem, quin eandem actuoſam vim quandoque faciat in dormientem; ſive conſideres dolores, ſive voluptates, ſonos, auditus, colloquia, harmoniam muſicam, ſpectacula, ſapores, odores, &c., haec omnia aliquando ſunt adeo clara, iisque ſe adjungit placens vel diſplicens, ut ipſo in ſomno dicamus, utinam hoc adeſſet vel abeſſet! Hujus rei plurima ſunt exempla. Benedictus Spinosa, Vir certe remotiſſimus ab Imaginatione, ſcribit in ſuis epiſtolis, ſe, dum placide dormiret, vidiſſe Braſilianum hominem, procerum, macilentum, flaveſcentem, & per totum corpus leproſum; illudque ſomnium adeo affeciſſe mentem, ut evigilans imaginem illam per horas delere non potuerit, ſed viderit tam vivide, quam in ipſo ſomno: nemo mortalum forte unquam cogitavit de homine Braſiliano & leproſo ſimul, & tamen talis hominis idea menti Philoſophi ita erat inpreſſa, ut fere indelebilis eſſet.

Exempla ſunt, hiſtorica fide comprobata, quod homines dormientes inpreſſionem acceperint imaginis pulchrae foeminae, quam adeo deperiebant, ut non potuerint ſanari, niſi inventa foemina, iſti imagini quam ſimillima.

Morborum actio in cerebrum.

Hoc malum etiam oritur a magnis morbis praegreſſis, inprimis cerebri. Hippocrates jam notavit, quod, ſi phrenitis nimis diu

du-

duret, & materia non bene coquatur, vel cocta non purgetur, maneat poſtea mania. Omnes fere libri medici ſunt adeo repleti talibus obſervationibus, ut non opus ſit exempla adferre. Videte Auctores, ſcribentes de morbis acutis, male ſanatis; & patebit, quod uni aegro hoc, alteri illud genus delirii ex morbo remaneat, licet in caeteris recte ſapiant.

Alia cauſa hujus morbi eſt ingens animi affectus, ortus a quacunque cauſa, ſive interna, ſive externa: ſic amoris effectus tanti ſunt, ut veteres ſapienter dixerint, Jovem ſapere, ubi non amaret, & ne ipſum quidem Jovem poſſe amare & ſapere ſimul. A timore tanti fiunt effectus, ut capilli, cutis, ungues inde mutati fuerint, & mutati manſerint per totam vitam. Idem fit a repulſa ſubitanea. Hoc patuit in iis, qui captivi, ſummisque ſuppliciis intentati, una nocte dicuntur incanuiſſe; & in homine aulico, qui dum in flagranti gratia Regis erat, repellebatur tanquam fallax & doloſus, unde totus mutatus moriebatur. Et affectuum animi.

Alia cauſa eſt Imaginatio matris, ſive ejus facultas dominans in utero, de qua poſtea latius dicetur. Conſtat omni experimentorum genere, amores vel odia tota vita duraviſſe ex inpreſſione gravidae matris in foetum. Si talis imago ſola eſt, tantum moleſta eſt; ſed ſi ſimul cum ea fiat laetitia, triſtitia, vel amor effrenus & non domandus, miſer homo ducitur eo, & hinc maximi fiunt morbi & ſummae dementiae. Si tunc ſemel Imaginationis maternae vis.

contigerit, quod his jungantur fortes musculares motus, tunc oritur talis diatheſis in corpore, ut musculus ſemper imaginem illam ſequatur. Muſicus docet diſcipulum inſcium, ut applicet digitos chordis; ſi nota talis ſit, tunc digitum hunc illi chordae; ſi alia, tunc digitum illum alii chordae: diſcipulus primis diebus hoc facit cum taedio, pergit tamen, poſtea aſſueſcit: ubi autem novit artem, non cogitat, non loquitur, ſed omnes ejus musculi faciunt id, quod tabulatura indicat. Si rogas Muſicum, quid facit, & ille deberet hoc explicare, non luderet bene; ſed ſic nervos, ſpiritus, musculos habet diſpoſitos, ut neſcius ludat bene. Vidi ſaepe mirabundus unum inſtrumentum ab alio differre, & uno tantum tono non concordare, & Muſicus ex tempore in Imaginatione mutabat tabulaturam, & aeque celeriter ludebat ſine vitio. Ergo noſtrum corpus ſic eſt factum, ut levi facto praecepto, levi inpreſſione, poſſit facere tam infinita. Si nunc miſer homo per magnam Imaginationem, per laetitiam vel triſtitiam, per magnum illud calcar placentis vel diſplicentis, moverit musculos ad certam actionem, quae reſpondebat dictamini ideae inpreſſae, totum corpus ſimul movebitur, & fiet ultimus Inſaniae exceſſus.

Curatio per excitatam novam ideam.

Dixi jam in praecedentibus, qua ratione curandum ſit hoc malum, & eo vos ablego. Si illa methodus rite exculta non ſufficerit, tunc alia idea fortiſſima debet excitari, quae ſuperat priores ideas, & homo ſanatus

natus erit. Hunc in finem mirabilem viam iniit homo quidam in Hollandia Boreali, adeo famoſus in hac re, ut ſummi in hac Republica Viri, tetro hoc malo laborantes, ſanandi ipſi committerentur; ſimulac eos in domum ſuam receperat, & Inſaniae cauſam prius ex amicis intellexerat, benigniſſime eos tractavit, nihil non praeſtans quod vellent, aut quo delectari eos videbat; at ſimulac de malo ſuo conquerebantur, per tres vel quatuor fatuos, qui hoc miniſterio ſuperbiebant, loris coriaceis inmiſericorditer flagellabantur, donec tandem de morbo ſuo non auderent loqui: ſilentes, iterum tractabantur benigniſſime, humaniſſime, liberaliſſime, abundantes omnibus, quae deſiderare unquam poterant; hinc alliciebantur ſummopere; at vel minimum de morbo conqueſti, iterum enormiter vapulabant: tandem homines illi, ubi ſentiebant quam minimam ſcintillam inſaniae asſurgere, adeo verbera metuebant, ut inſaniam deponerent Novi, ſic virum primae dignitatis fuiſſe ſanatum, qui poſt aliquot annos iterum aptiſſimus Reipublicae gubernandae exſtitit.

Alia hujus morbi curandi methodus eſt ſubmerſio talium aegrorum ſub aqua. Hoc remedium originem duxit ex morbo, qui *Rabies canina* dicitur, in quo ab omni tempore projectio in piscinam, in mare, & ſubmerſio ſub aquis pro palmari remedio habita fuit: & conſtitit aliquando etiam in aliis, ſed ſimilibus phantaſiae morbis profuiſſe. Hanc rem primus in genere propoſuit Helmon- *Per ſubmerſionem in aqua.*

TIUS pater, dein ejus filius; poſtea in Britannia plurima hujus rei experimenta facta ſunt. Intelligamus, qua ratione ſoleat haec ſubmerſio fieri, ut ſit efficax & fructuoſa.

Narrat HELMONTIUS, ſe vidiſſe in urbe, *Sas van Gent* dicta, quod tranſiret navis, in qua ſenex erat, funibus vinctus, & ponderibus ejus pedibus appenſis. Rogat HELMONTIUS, quid ſpectaculum hoc ſibi vellet; ajunt, ſenem eſſe hydrophobum, qui aquis ſubmergendus erat, ut ſanaretur; illis comitem ſe junxit HELMONTIUS: poſtquam navigaverant per milliare Italicum, duo viri ſenem in aquam projiciunt; relinquunt ſpatio, quo diceretur precatiuncula *Miſerere*; tum ſpatio, quo diceretur *ſalutatio angelica:* eductum HELMONTIUS mortuum eſſe credebat; rident nautae; aeger revixit, licet merſus, in aqua relictus, & fere ſuffocatus fuerit.

Dum forte in Academia Pariſina recitabatur hiſtoria hominum, a cane rabido demorſorum, conſtitit exemplis, quod ſi eo usque frigida perfunderentur, ut intima corporis eſſent frigefacta, tunc praeterita idea deleta fuerit; ſed ſi tantum pauca aqua affundatur, irritatur potius malum, quam ſanatur.

Narrat HELMONTIUS, contigiſſe Antwerpiae, quod faber lignarius perſuaſerit ſibi ſpectra horrida vidiſſe noctu; inde totus amens factus mittitur ad tumulum Virginis, ubi homines a Cacodaemone, ut ajunt, liberantur; in eo loco non levatur, reducunt eum iterum domum; ille vincula ſua fregit,

&

& in aquam exſiliit; habetur mortuus, ſed redeuns ad ſe per octodecim annos liber a mania ſupervixit.

Quum ergo publico & miro exemplo conſtitit, quod homo tam diu ſub aquis haerere poſſit, ut eductus credatur mortuus, atque dein tota vita liber ſit a mania, inceperunt hoc remedium per totam Europam tentare, & ſemper pulcherrimo cum ſucceſſu, modo aegri ſatis diu ſub aquis retinerentur, quia res aliter ſucceſſu carebat.

Hoc remedium vero non proponitur niſi in deſperatis caſibus, ubi homo vel inſtar ferae beſtiae vitam inſanam ſemper degit, vel periculoſo hoc remedio penitus liberari debet.

Quid mutationis hic contingat, vix explicari poteſt; hoc ſcimus, quod corpus ſemimortuum quaſi redditum inde iterum evigilet, & hinc per ſummam illam mutationem prior illa diatheſis in cerebro & ſenſatione ſemper deleatur. Nil vero refert, an in ſalſam vel in dulcem aquam immerſio fiat. Proſtant varia exempla hominum, qui aquis ſubmerſi mortui credebantur, & tamen rejecta aqua revixerunt, quibus in ſpem erecti ſimilia tentare poſſumus. Videntur haec quidem paradoxa & temeraria; ſed legite libellum lectu digniſſimum, JOANNIS NICOLAI PECHLINI *de aëris & alimenti defectu*, & *de diu viventibus ſub aquis.* Refert ille exemplum, quod Europam totam in admirationem excitavit, quodque ſumma fide probatum, imo etiam coram Regibus examina-

Demonſtratur hoc remedium eſſe licitum.

natum eſt. Hortulanus quidam, annos natus ſexaginta quinque, pro illa aetate ſatis adhuc valens & vegetus, cum ante octodecim annos alteri, in aquam delapſo, opem ferre vellet, forte fortuna ipſe per glaciem incautus procedens, in aquas incidit, octodecim ulnas profundas, in quibus corpore quaſi ad perpendiculum erecto pedibus fundo adhaeſit; manſit ſic per ſexdecim horas, antequam iterum produceretur in auras; dixit autem, ſimulac infra aquarum ſuperficiem fuiſſet demerſus, ſtatim ſe totum obriguiſſe, & ſi quem habuit motum & ſenſum amiſiſſe, niſi quod campanas, *Stockholmi* ſonantes, etiam ſub aquis obſcurius percipere ſibi viſus ſit; ſenſit etiam, ſe ſtatim velut veſiculam ori applicaſſe, adeo ut nulla aqua os penetraverit, tranſitum vero in aures, etiam illo ſentiente, habuerit, atque inde auditum aliquamdiu debilitatum fuiſſe: in hoc ſtatu dum per ſexdecim horas permanſit fruſtra quaeſitus, tandem repertus eſt, conto in ejus caput infixo, cujus etiam ſenſum ſe habuiſſe dixit; fundo extraxerunt, ſperantes ex more aut perſuaſione gentis revicturum eſſe: productum itaque pannis linteisque obvolvunt, ne aër admitti poſſet, perniciosus futurus ſubito illapſu: cuſtoditum ſic ſatis ab aëre ſenſim ſenſimque tepidiori loco admovent; mox calidis adoriuntur fasciis, fricant, radunt, & ſufflaminatum tot horis ſanguinis corporisque motum negotioſa illa opera reducunt; denique antapoplecticis, & liquoribus vitae, reddunt eum priſtinae mobilitati: retulit ille atque oſtendit, ſe etiam

etiamnum in capite circumferre veſtigia violentiae, a conto illatae, & cephalalgiis vexari graviſſimis: & propter hunc caſum, religioſe a popularibus & hujus rei teſtibus probatum, Sereniſſimae Reginae matris munificentia annuo ſtipendio donatus eſt, & Sereniſſimo Principi oblatus.

TILASIUS, Bibliothecae regiae praefectus, teſtatus eſt, ſe noviſſe mulierem, quae tres dies haeſit ſub aquis; & ſimilem in modum, quo hortulanus, reſuscitata, adhucdum plena lucis fruitur uſura.

Nobilis quidam confeſſus eſt, ſe in pago quodam concionem audiviſſe funebrem, in qua, dum praeco acta recenſeret ſenis cujusdam ſeptuagenarii, audivit, eum ſeptimo decimo aetatis ſuae anno aquis ſubmerſum, poſt ſeptem demum hebdomadas extractum, ad ſe rediiſſe vivum & incolumem. V. PECHLINUM *de aëris & alimenti defectu*, Capite decimo.

Ergo ex his exemplis conſtat, homines diu ſub aquis poſſe detineri, & detentos mirifice mutari: ubi ergo omnis ars medica per omnes methodos fuit prorſus iners, omnique ſucceſſu carens, hoc remedium attentionem noſtram meretur.

Ultima remedia, quae ad hoc negotium ſpectant, metallica quaedam ſunt, ſed quae magis myſterioſis encomiis, quam ipſa re probata ſunt. PARACELSUS, HELMONTIUS, aliique Medici, qui rebus Chemicis ſe applicarunt, ſcribunt, quod in metallis vis obſignata & incluſa ſit, quae ita ſe manifeſtat, ut principium ſentiens, imaginans, recordans, Curatio per remedia ex metallis.

dans, impetum faciens; & qualecunque demum fuerit, ita invertatur, quam ulla alia methodo inverti poteſt. Si quis plurimum vini biberit, fiet juxta illud principium longe alius, quam prius. Hoc omne tamen pendet a corporeo principio, corpori noſtro inſinuato. Quando opium haeret in Ventriculo, ſic mutatur totus homo, ut miles Thracius non poſſit agi in hoſtem ſuum, niſi eo aſſumto. Si homo podagricis vel arthriticis doloribus enectus, & ob eorum vim fere inſaniens, viginti quinque guttas tincturae Opii aſſumat, illae vix ventriculum attigerunt, vel aliquamdiu ibi haeſerunt, quin ſtatim tam pacato mentis ſtatu fruatur, ut nil optabilius fieri poſſit. Volunt ergo, quod in metallis ſimilis vis inhaereat, ſed tecta, per quam principium deſipiens & delirans mox reducitur in verum tramitem, & reſipiſcit a deliris ideis; & dixerunt, hanc vim in nulla re haerere magis, quam in Cupro. HOMBERGIUS, qui data opera hanc rem inquiſivit, dum proſecutus eſt experimentum HELMONTII de deſtillato oleo Vitrioli, deprehendit, quod illud oleum habeat aliquid in ſe de Cupro, volatile redditum; quod inde fiat quidam ſal, pauculum Veneris in ſe habens, potens in morbis acutis deliris mentem pacare tamdiu, ut homo poſſit de rebus ſuis diſponere; dat ergo inducias, ſed poſtea morbus recrudescit. Si conſulatur HELMONTIUS, patet, HOMBERGIUM nondum eo accedere, quod ille voluerat. Ajunt nempe Chemici, totam hanc vim haerere in principio,

pio, quod fixavit univerſale principium mercuriale in corpus durum, quod vocant *Sulphur Metallicum*, quod inprimis haeret in ſulphure vitrioli coerulei Hungarici. An vero aperiendo metallum, vel quomodo hoc fiat, quis dixerit? hoc dici poteſt, quod tale corpus corpori humano applicatum incredibiles ſaepe effectus faciat. Exemplo ſit, quod mihi ipſi contigit. Viginti elapſi ſunt anni, quando cum aliis Claris Medicis viſitabam furibundam Dominam. Dabam Mercurium vitae, ſummum illud emeticum, a me ipſo paratum, ad grana duodecim, ſine ullo effectu: pulverem hunc ſumſit cum pane butyrato; elabitur micelia, aſſumitur ab ancilla, quae inde enormiter vomuit: Opium etiam faciebat nihil. Paravi tunc ſublimando Vitriolum Veneris, & ubi hoc fuit exhibitum, dedit penitus quietem, & aegra perfecte convaluit: cogor ergo credere, Chemicos illos, qui ita derideri ſolent, non ita deridendos & vilipendendos, ſed tantum damnandos eſſe, quod tam obſcure locuti ſint.

DE SENSORIO COMMUNI PER CONSENSUM AFFECTO.

Hactenus verſati ſumus in excutiendis morbis ſyſtematis nervoſi, quorum ſedes a Medicis ponitur in ipſo ſenſorio communi, unde omnes nervi motorii & ſenſorii oriuntur & derivantur. Conſtitit veritas eorum, quae

Morbi nervorum a cauſa haerente circa praecordia.

Vete-

Veteres de his dixerunt ; dico tamen , hanc rem non eſſe abſolutam , nam hi morbi ètiam oriuntur ab aliis partibus affectis , quae prius affectae, dein eodem modo laedunt ſenſorium commune , acſi cauſa illorum phyſice in illo loco extitiſſet , quae tamen revera ibi non reperitur. Dico ergo , obſervatum eſſe ab omni aevo , quod omnia illa mala , quae expoſui, amentia, dementia, furor, inſania , ſtultitia , etiam oriantur a materia , haerente circa praecordia, & quod morbi inde orti aeque manifeſte appareant , quam illi alii morbi, ita ut diſtingui non poſſint , niſi a peritis. Hoc vocatur ab HELMONTIO *Ens Phyſicum verum generans morbum* ; ſic Ens apoplecticum eſt corpus quoddam, quod ad cerebrum non perveniens tamen valet producere perfectam Apoplexiam: dixit ideo, ſi ſumatur venenum , illud agit in ventriculum , & in cerebro producitur Apoplexia ; ejecto hoc veneno ex ventriculo, non eſt Apoplexia , ergo illud venenum eſt Ens apoplecticum : ſic etiam loquitur de Ente Epileptico , quod facultatem habet ita mutandi cerebrum , ut Epilepſia ſubſequatur, voluitque , eſſe quoddam revera exiſtens corpus, quod ita agit in cerebrum , acſi in eo mali cauſa exſtitiſſet. Hanc rem ſic explico : ſi axillarem nervum vinculo adſtricto interceperim, omnes motus, ab hoc nervo pendentes, deſinunt , & fit paralyſis in parte: vinculum hoc eſt Ens paralyticum ; tolle vinculum, libertas redit; ſed ſi relinquas , manebit morbus. Hoc eſt fundamentum HEL-

MON-

MONTII, in quo tantum peccavit, quod voluerit univerſale eſſe.

Dixi, quod materia peccans deprehenſa ſit haerere circa praecordia, id eſt, directe ſub diaphragmate, quo loco continentur cardia, ubi orificium transmiſſi oeſophagi ingreditur in ventriculum; & hypochondria, quae ſunt infimae partes coſtales ad ſternum usque; nam media regio a ſterno ad umbilicum vocatur *Epigaſtrium*. Si materia talis fixa manet in illis locis, nervos harum partium ita afficit, ut ſenſorium commune turbetur: qua ratione hoc fiat, non definio. Hoc vero jam notatum eſt a Veteribus, & inprimis ab HIPPOCRATE, qui dixit, *quibus vena pulſat fortiter in hypochondrio ſiniſtro circa ſplenem, mox fit Convulſio, Epilepſia, Apoplexia, Mania, Inſania.* Quantae nobis occurrunt obſcuritates, ſi Commentatores in haec loca legamus! ſed HIPPOCRATES nil docet, niſi quod in Graecia ſic obſervaverit. Conſtitit per experimenta, quod nonnulli ſenſerint pruriginem circa pedis inferiora, quem deſcribunt motum, inſtar formicarum tremulum, per ſuras ad femur, & ab eo ad abdomen adſcendentem, quo ubi pervenit, mox ceciderunt Epileptici; imo nonnulli tunc monuerunt adſtantes, ut vellent eos tenere, ne cadant; ligatura facta ipſo momento, quo hoc ſentiebatur, omnis impetus retuſus fuit, & nil ſequebatur mali; & ſi ille locus exurendo deſtruatur, principes Epilepſiae perfecte ſanatae ſunt: a tali cauſa, extra caput haerente, non viſum eſt turbari caput, niſi prius-

 quam

quam hujus ſenſus ad praecordia pertingat: vidi foeminas hyſtericas, in quibus aderant ſimiles motus; dicunt, ſe ſentire motum in abdomine, quaſi pila adſcenderet; conciduntque, ſi hic ſenſus eousque pervenerit; ſed ſi compreſſio fieret, nil ſequebatur mali: ergo haec mala poſſunt ita deſtruere omnia animae munera, ut principium ſentiens in actione ſua perfecte impediatur; deletur etiam imaginatio, memoria; deſinit omne impetum faciens, omnis poteſtas excitans, omnis cauſa dirigens; & ſi fiat motus, non fit a voluntate determinante, ſed a corpore mutato; deſinunt denique omnes animi affectus. Veteres hoc aeque obſervaverunt quam recentiores.

Ab affecto Meſenterio.

Expoſiturus porro hos morbos aſſumo, intellectum eſſe propoſitum, quod nempe haec lex ſit in corpore humano, ut materia quaedam, ſub diaphragmate poſita, & ibi manens, valeat omnes actiones ſenſorii communis turbare, & delere pro tempore. Conſtat ergo, per meras mechanicas & ſimpliciſſimas mutationes nervorum, in loco definito poſitorum, omnia haec ſucceſſiſſe. Illuſtrabit hoc ſequens exemplum: culter ex puro chalybe, nitido & polito, adactus in abdomen humanum, deſcindens quosdam nervos, nihilque praeterea efficiens, ſimplici hac vi omnes recenſitos morbos produxit. RUYSCHIUS per quinquaginta fere annos auctoritate publica fuit praefectus luſtrandis corporibus, violenta morte occiſis, ut referret ad judices deprehenſam cauſam mortis. Ille mihi ſaepe

ſaepe dixit, quod, ſi in conflictu Claſſiariorum, qui ſine ullo mortis metu pugnant, culter ita adactus eſſet intra corpus, ut nervi Meſenterii perſcinderentur, tunc ſemper oriantur dolores intolerabiles, nullo remedio placabiles, imo ad omnia remedia exardescentes, mox etiam ſingultus, vomitus, deliria, & tandem mors. Ubi primum hoc videbat, putabat, ſe inventurum miras illius mortis cauſas; aperiens ergo cadaver, invenit ſimplex vulnus ſine inflammatione vel contuſione, nullum vas magnum a cultro laeſum, vix unciam ſanguinis in abdomen effuſam, non urinam, non chylum, non ſtercus; culter tantum penetraverat per Meſenterii fabricam, & non arterias vel venas, ſed tantum nervos disciderat. Hoc dum vidiſſet, vix ſciebat, quid Judicibus renuntiaret, dubitans, an forte alia mortis cauſa eſſet: verum ubi hoc multoties expertus fuiſſet, habuit pro lege naturae, quod vulnera illorum nervorum in claſſem morborum lethalium referri debeant.

Ergo habemus argumentum, quod cauſa mere mechanica, id eſt, ſolus motus, figura, denſitas inſtrumenti ſinceri, non venenati, origo horum morborum eſſe poſſit. Quid HELMONTIUS ad haec dicet? in nervis Meſenterii facta tantum eſt diſſolutio, & qualis fuerit, nondum conſtitit; ſed conſtat, quod illi nervi per mutationem hanc mechanicam poſſint generare dolores, & tandem tales mutationes in Encephalo, ut totum cerebrum & cerebellum agere deſinant. Evici ergo argumento certiſſimo, quod in hypo-

 chon-

chondriis ad loca definita ponantur nervi, qui mechanice affecti in cerebro generant illos morbos, ac ſi idiopathice affectum fuiſſet.

En aliud exemplum! Novi agricolam, ſolo labore victum ſibi quaerentem; ille veſperi a laboribus fatigatus decumbit dormiturus; media nocte excitatur a doloribus circa easdem has regiones, qui increscunt & fiunt acerbiſſimi; intra quatuor horarum ſpatium moritur poſt omnia ſigna laeſi cerebri. Cadaver non fuit apertum, ſed narraverunt liberi, quod lectum petens bene ſe haberet, quod bene comediſſet & bibiſſet, ſed quod noctu dolorem ſenſerit, & intra tam breve ſpatium interierit. Videtis, dolorem hunc fere fuiſſe ſimilem quam a cultro, nervos in hoc loco laedente. Memini, me ipſum media nocte excitatum percepiſſe dolorem ad easdem has partes tam immanem, ut brevi de me actum fuiſſet, ſi malum hoc per aliquot momenta duraviſſet. Habebam forte ad manus tincturam Succini, & de ea ſumſi hauſtulum dimidiae drachmae; vix illa in corpus ingreſſa erat, quin ilico nil amplius mali ſentirem.

Ab Herniis.

Muſicus in hac urbe laborabat Hernia inguinali, quam inſtrumenti ope pulchre continebat; coenatus modice cum uxore lectum petit; media nocte ſentit exire Herniam; ſtatim ſolvit inſtrumentum, & tumorem retropellere conatur, ſed fruſtra; augetur malum; incidit in vomitus, dolores intolerabiles, ſingultus; Medicus & Chirurgus ad eum vocati omnia remedia adhibent, nihil prodeſt, ſed in-

intra paucas horas moritur : nil ibi factum, quam quod tantum ſtrangularetur inteſtinum tenue cum meſenterio, cui nectitur; & motus periſtalticus impeditur per mutationem illorum nervorum, qui dum afficiuntur, advocant nervos alios, totum corpus concutitur, & brevi ſequitur mors. Quid hoc mali genus eſt? cadavere aperto invenitur nihil. Si ibi eſſet inflammatio, ſuppuratio, gangraena, contuſio, poſſet concipi; ſed hic ſimpliciter afficiuntur nervi, mutantur omnia, & delentur omnes functiones.

Idem contingit in Hernia ſcrotali, quae a mole peritonaei, in ſaccum dilatati, ſaepe caput humanum adaequat; aegri, dum molem hanc geſtant, tunc quidem male ſe habent, ſed tamen per multos annos vivunt: ſed ſi moles haec ſtranguletur, fiunt dolores, ſingultus, ardores ad partem, convulſiones & mors.

De Herniis umbilicalibus eodem modo judicandum eſt. Viſus eſt puer, natus cum Umbilico, non recte clauſo; huic miſero naſcebatur tumor ampliſſimus, tenuiſſimus, pellucidiſſimus juxta Umbilicum; haeſit illa moles extra corpus, & intra hanc cavitatem introibant inteſtina, quae haerebant quaſi in lagena vitrea perſpicua; videbatur hic clare motus periſtalticus; & dum flatus aderant, pars inteſtini tumebat, iterumque collabebatur, dum flatus propellerentur in locum inferiorem; caeterum nil inde fiebat mali.

Mulierem vidi, cui pars magna inteſtini propendebat extra abdomen, quod inde in

molem inmanem excreverat, quae, dum gravida erat, adhuc valde augebatur; vixit tamen per multos annos, nullo inde ſequente incommodo, niſi ex centro gravitatis perturbato: attamen millies viſum fuit, partem parvam inteſtinorum, per herniam umbilicalem prolapſam, & conſtrictam, peperiſſe dolorem intolerabilem, ſingultum, vomitum, & non diu poſt mortem; ante mortem autem jam omnia mala fiebant convulſionis, delirii, inſaniae, furoris, quae tandem deſinunt in ſpeciem Apoplexiae, omniumque ſymptomatum quietem.

A Calculo. Videmus quotidie, quod a Calculo renali, tantummodo moti in Ureteres, ſenſus fiat acutiſſimae Nephritidis, hinc doloris intolerabilis, qui exquiſite ſentitur ſupra os pubis, ubi vaſa ſeminalia pergunt ad ſcrotum; & putant aegri eſſe ibi aliquod erodens, quod paulo poſt cadit in ſcrotum, & dolor ille poteſt eſſe tam acutus, ut aegri incidant in animi deliquium; hic tamen tantummodo afficiuntur nervi, ad Ureteres poſiti.

A Caſtratione. Notiſſima res eſt, quod ſi homini luctatori robuſtiſſimo ſubdolus alter Zonas genitales extrorſum ducat, exanimet ilico totum hominem. Ingens feroxque taurus, a cane hac ratione prehenſus, humi cadit dejectus, & viribus omnibus reſolutus; tamen hic non eſt niſi ſimplex attrectatio & motus in nervis.

Ab Ileo. In ileo, ſive ſuſceptione inteſtinorum, terribili illo morbo, qui toties ab inperitis falſo dicitur Colica clauſa, aegri incidunt in dolores

res intolerabiles circa Umbilicum, qui raro per triduum decurrunt, quin homines ab iis victi moriantur; in hoc caſu pars una inteſtinorum eſt ampliſſima, altera anguſtior; pars anguſtior retrocedit in partem amplam; hinc materies intra duplicatam plicam haerens opplet illam partem. Retulit Ruyschius, ſe plurimos, teterrimo hoc malo laborantes, in Noſocomio Amſtelaedamenſi vidiſſe, qui poſt dolores, ſingultus, vomitus, inſanias, deliria, ſpasmos, convulſiones, ab hoc malo moriebantur.

Si inteſtina obſtruantur per Emphraxin, id eſt, per materiam, quae non poteſt transmitti, fit altera ſpecies Ilei. Naturaliter non eſt materia craſſa intra cavitatem inteſtinorum tenuium, ſed haec primo colligitur intra cavitatem caeci: contingit tamen aliquando, ſive per ſegnitiem naturae, ſive per nimis craſſa & duriora edulia, quod circa finem inteſtini jejuni craſſa materies colligatur; ſcitis, quod haec pars vermis inſtar decurrat, quod ſit valde contracta, & quod valvulae ſemilunares ibi frequentiſſimae ſint & numeroſae: ſi ergo ibi materies craſſa aggeritur, & magis magisque ſiſtitur, liquidiſſima pars per motum periſtalticum exprimitur, reliquum induresċit & exſiccatur, & fit tandem obſtaculum intercludens totam viam; hinc aliquando diri morbi, dolores intolerabiles, ſingultus, vomitus, ardores, & tandem mors: aperto cadavere nil cernitur mali, niſi talis Emphraxis ſive obſtaculum.

En hiſtoriam talis morbi, quem ipſe tractavi! puerulus quidam primo ſatis vegetus poſtea

 lan-

languebat; ſequebatur debilitas, hebetudo, dolor ſummus in abdomine, ſingultus, vomitus, per quem expellebantur ingeſta, quae ultimis diebus accepiſſet, eaque erant chyloſa & valde acida, ſi vegetabilibus nutritus fuiſſet; moritur poſt plures menſes; invenitur in cadavere inteſtinum tenue ampliſſimum, ſed in loco mox ſuppoſito ne digitum capax; pars inferior introgreſſa erat in ſuperiorem; omnia ibi haerebant, ita ut alvus etiam ope Clysmatum exonerari non poſſet, ſed materies aggeſta redderetur per vomitum; & tunc hora ſequenti erat iterum famelicus, & devorabat omnia; digerebat feliciter, & bene ſe habere videbatur, donec nova collectione facta malum rediret, unde tandem mortuus eſt: mirum eſt, quod mors aliquando hos morbos non ſequatur: viſa ſunt exempla Herniarum inteſtinalium, in quibus ſaccus factus erat in ſubſtantia inteſtinorum, qui ſaccus accepto chylo diſtendebatur, & nil deponebatur per alvum; ſed ſi ſaccus plenus erat, evacuabatur per vomitum, & illi homines vivebant per annos, licet miſere.

Ab Utero. Uterus laeſus, inflammatione valida affectus, facit morbum ſaepe lethalem, cujus cauſam explicare non potes, niſi per nervos. Puerperae, ruditer tractatae in educendis ſecundinis, propter contuſionem patiuntur quandoque inflammationem, quae non tranſit in ſuppurationem, ſed facit omne genus laeſae functionis ſenſorii communis, deliria, apoplexiam, mortem.

Ve-

Veſica urinaria, violenter affecta, ſaepe etiam mortem producit. ARETAEUS dicit *in Capite de Curatione Apoplexiae pag.* 83. quod ſi veſica plena ſit, & in magnam molem intumescat, haud ſane tutum ſit cathetera in eam demittere, quia diſcrimen eſt, ne homo convellatur. Veſica laeſa per calculum magnum, magna vi eductum, aliquando facit ſingultum, quem ſequitur mors, quod multoties doluerunt illi, qui Lithotomiam exercent; illudque a nervis pendere, evidentiſſime patet. Ab eadem cauſa fit, quod ARETAEUS obſervavit *in Capite de acutis veſicae urinariae morbis*, *pag.* 23, in quibus luteus ſudor exit, pituita vomitur primo, deinde bilis. A veſica urinaria.

Haec ſufficiant, ut demonſtremus, meras mechanicas nervorum affectiones, intacto cerebro, poſſe producere omnes morbos, laedentes functiones, quae a cerebro & cerebello exercentur: ergo hic haeret aliquid mirabile influens in omnes functiones tam animales quam vitales.

Ad omnes illos morbos vix datur multum remedii, niſi quod audax & peritus Medicus, ſimulac hos morbos noscit praeſentes, corpus maxime debilitet, & vim vitae adeo languere faciat, ut omnes motus ſpasmodici reſolvantur ceſſentque; ut inflammationes careant omni vi, ſimulque ſtagnationes impediantur; hinc magna miſſio ſanguinis in omnibus his caſibus palmarium remedium eſt; vocati ergo, ubi vulnera vel herniae adſunt, & mors prae foribus adſtare videtur, nec facta fuit ſanguinis Cura horum morborum.

 nis

nis effuſio, jubete ſecari venam, ne ſtrangulatio contingat. Suſtineatur etiam vita leviſſimis cibis; nam incredibile eſt, quantum natura faciat, ut dolorem a ſe excutiat. Quos enim motus non exercebit, ita ut nullus quieſcat musculus?

Alterum remedium eſt Opium. Si poſt miſſionem ſanguinis, partitis doſibus, vigili mente ſenſim auctis, exhibeatur, donec amicus ſomnus advenerit, per horas aliquot habebitur intermiſſio. Simulac motus illi ſedentur, ſtatim ſtrangulatio minor fit, & cedit malum eo usque, ut ſequenti die repoſitio Herniae fieri queat.

Tertium remedium ſunt fomenta, ex molliſſimis magna copia applicanda: miſſo ergo ſanguine, & datis Narcoticis, tota pars affecta involvatur lacti, decocto cum foliis Malvae, ſemine Lini &c., ſed haec ilico facienda ſunt: fac ergo, ut ſpiritus, qui incurrunt in musculos, retineantur, ſpasmus ceſſat; nam ſi actionem nervorum ceſſare facis, ceſſant omnia.

DE SENSORIO COMMUNI AFFECTO PER SORDES IN PRIMIS VIIS.

A ſordibus in primis viis.

Videamus nunc, quomodo in morbis acutis & chronicis eadem mala fiant a corruptis humoribus; quinam illi ſint, & quomodo agant. In morbis acutis illud, quod vocamus *Naturam*, excitatum in motus majores, tendit a ſe removere, quod taedioſum, moleſtum & diſplicens eſt, & quod vitae videtur

tur inſidiari. Ubi horum motuum effectus eſt, ut cauſa illorum expellatur de corpore, vel ut ipſum corpus deſtruatur a motu illo furibundo, morbus acutus adeſſe dicitur. Ergo ſedes illorum morborum eſt in ipſa vita, id eſt, in motu ſuperſtite, ſed nunc majori quam ante, quo ſi excutiatur cauſa eum excitans, Natura ab HIPPOCRATE dicitur curare hunc morbum. Sed aliquando tanti furores fiunt, ut tenella ſtamina cerebri & cerebelli deſtruantur, & tunc ex impetu Naturae, ſe liberare conantis, nascitur mors. In his morbis acutis continentur omnes morbi cerebri a primo initio usque ad lethalem Apoplexiam. In his morbis ſaepe cogitant Practici, quaſi cerebrum laboraret, & vitium intra cranium haereret; ſed qui indolem corporis humani inſpexerunt, vident, cauſam horum malorum phyſicam & ſufficientem inveniri in ſordibus haerentibus circa praecordia. Habemus igitur ſecundam claſſem morborum, qui ſenſorium commune afficiunt, diſtinctam a priori, in qua vidimus, haec mala poſſe fieri ab affectione nervorum mechanica.

Quae ſaepe venenatam indolem habent.

Quotiescunque acuti tales morbi nascuntur, fere ſemper febriles ſunt, in quibus circa praecordia haerent, aut brevi nascuntur anomala corpora, quae vel ore ingeſta, vel per ipſam morbi violentiam nata ſunt. Obſervaverunt Practici, quod morborum contagioſorum cauſa efficaciſſime applicetur corpori deglutiendo ſalivam, quae ſemper ſecum vehit aërem, in quo aëre haerent infinite par-

parva miaſmata, quibus receptis, applicatis, actuoſis redditis, & ſtimulantibus, totum corpus movetur agitaturque. Omnium fere talium morborum prima ſedes eſt orificium Ventriculi ſuperius: qui peſte laborabant, dicebant ibi ſarcinam prementem haerere, quae ſi removeri poſſet, ſanatos ſe eſſe putabant. Conqueruntur etiam de illo loco Varioloſi, & hoc moleſtum expelli poſſe optant. In morbillis, in febribus ardentibus & contagioſis eadem eſt querela. Et ſi illa pars poſſit liberari, reliquus morbi decurſus ſatis bene ſe habet. Has ſordes poſſumus vocare *Venena*; ſaltem ſunt alienum quid & adverſum corpori noſtro, quod ex ſede ſua diſtribuit imperia per totum corpus, & omnia perturbat; has ſordes voco *Epidemicas*, quae cum aëre & ſaliva deglutiuntur, & in hoc loco ſedem ſuam figunt.

Symptomata, quae inde naſcuntur.

Hinc in omnibus morbis acutis primum fere ſymptoma eſt, ſumma averſio ab omni eo, quod poteſt replere Ventriculum, demtis tantummodo liquidis, frigidis, acidis; nam ſi liquidum ſumitur, facile tranſit; Ventriculus inde non repletur, ſed inanis manet; & propter pylorum apertum mox commercium naſcitur inter inteſtinum Duodenum & cavum Ventriculi: ſed inteſtinum jejunum vacuum contractum eſt inſtar vermis, & tam clauſum, ut nil fere transmittat, quia numeroſae ſunt in illo valvulae & juga eminentia: interim corruptus humor ex pancreate, hepate, veſicula fellis influit, ut ante, quae haerens in inteſtino Duodeno, moleſtiam illam fa-

facit circa haec loca: ubi haec duravit aliquamdiu, fit nauſea perpetua, vomitus, ructus putridus; tandem turbatur cerebrum, & reliqua oboriuntur mala.

Sit homo ſaniſſimus, confidens robori ſui Ventriculi, forte in coena nimium aſſumſit carnis aſſatae, amarae, ambuſtae; vel butyri aut lardi amari, nidoroſi, fusci, nigri, ita per aſſationem redditi; valens petit lectum, ſed media nocte evigilans ſentit vertiginem intolerabilem, vix ſibi conſtat, evomit omnia; ſed hoc facto, caput ſtatim eſt liberum. Si amurcoſa illa & oleoſa corrupta materies circa praecordia maneat, vertigo dominatur, donec penitus expulſa fuerit.

Ergo in morbis acutis ſordes natae, vel a contagio, vel a ſponte ſecretis liquidis, corruptis & ſtagnantibus, vel ex materia acri & indigeſtili, cum cibo & potu accepta, poſſunt hos nervos afficere, & terribilia ſymptomata excitare, eodem modo, acſi Ventriculus a nimio vel nimis acri cibo repletus eſt.

Eorum diagnoſis.

Quando ergo in morbis acutis videtis deliria, non debetis ſemper cauſam mali quaerere in cerebro, nec accuſare inſontem machinam, nam ſi has ſordes ſuſtuleris, pacata erunt omnia, & aegri quiete dormient: imo in febribus ſaepe ex his deliriis fiunt furores, hinc imaginatio turbatur mirifice, & fiunt anxietates, quas aegri illi exponere nequeunt, ſed ſaepe clamant, quaſi totus orbis corpori illorum incumberet.

Haec excrementa in febribus producunt omnia

nia illa ſymptomata, quae ergo ſi nata ſunt, fiunt ab hac ſimplici cauſa, nempe materia ſordida hic hoſpitante.

Et curatio.

Quaecunque hic applicentur remedia, non levabitur morbus, niſi agatur in has ſordes. Si mittis ſanguinem, ut debilitentur vires, aegri pro momento quidem levantur, ſed recreſcentibus viribus, mox eadem redeunt mala; ſed ſi ingenti copia ſimplicis aquae ſordes ita diluantur, ut incipiant ablui de hoc loco, ſtatim totus morbus levatus eſt. Quis, quaeſo, non expertus eſt, quod, quando quis ſemidelirus eſt a comeſſatione vel crapula, copia magna diluentis aquae aſſumta ſummum ſit remedium. Si ſordes aquis non cedant, tunc emetico utendum, quo in febribus dato, & repurgatis primis viis, omnia pacata ſunt; febris quidem manet, ſed abſunt haec terribilia ſymptomata: quando conſpicimus materiam rejectam, ſaepe eſt tam pauca, ut obſtupescamus; ſi conſideremus malignitatem, videmus fere nihil, nam miasmata contagioſa non apparent ulla labe ſuſpecta, niſi ſuo effectu pariendi hos morbos.

Quis videt in Variolis, an earum venenum ſit male coloratum, foetidum, horridum? ſed hoc cernitur, quod incognitum malum, corpori applicatum, tam terribilem ſeriem malorum producat: hinc Medici decipiuntur, qui putant, magnum malum hic apparere ad ſenſus; ſed malum hoc eſt relativum ad effectus, qui inde pendent. Scribit DIEMERBROEKIUS, quod homines in peſte ſubodorentur ſuaviſſimum odorem, cui nullus

lus alius ſimilis, ſed momento poſt truculentiſſima peſte laborant. Legimus apud TACHENIUM, quod Arſenicum eo usque volatile reddiderit, ut odorem ſuaviſſimum ſpargeret; ſed afficiebatur inde ſpasmis & mictu ſanguineo, a quibus dimidii anni ſpatio vix ſanatus fuit. Hoc dico, ne fallamini, putantes, ubi mali effectus fiunt, vos illud malignum ſenſibus deprehenſuros, nam non aliter apparet, quam actio ferri in magnetem, magnetis in ferrum: nil oculis conſpicuum redditur; ſed effectum videmus omnes. Quis mortalium in Aconito, & reliquis herbis venenatis quid vidit mali? interim dum corpori ingeruntur, quam horrendas tragedias ludunt! Legite SYDENHAMUM *Capite quarto de Febre continua anni ſexageſimi primi, & ſequentium*, & haec omnia confirmata videbitis. Verum eſt, quod aliquando per vomitum rejiciatur copia bilis maxima; ſed reſpicio hic tantum ad illud, quod proprie haec mala facit, & hoc ſaepe tam ſubtile eſt, tam latens, tam parum ſuſpectum, ut plane incredibile ſit. Videte ARETAEUM *pag.* 1, ubi dicit, *quod, ubi acceſſio morbi comitialis appropinquat; bilis praeter rationem accendatur.* Hic bene diſpoſiti ſunt nervi, nil aliud requiritur, niſi ut bilis accendatur. Bilis amarae copia major tantas producit vertigines, ut aegri inde apoplexiam metuant, qua bile expurgata, vertigo ceſſat. Videte ARETAEUM *pag.* 28, ubi dicit, *quod in augmento vertiginis fiat nauſea & vomitus pituitae, bilisque tam atrae quam flavae;*

vae; & *pag.* 77. legitur, *quod ardor oris Ventriculi in Phrenitide fiat non ratione morbi, ſed quia a bile mordetur*; tandem *pag.* 28, *quando flava bilis in vertigine per vomitum rejecta eſt, furor enaſcitur.* Similia etiam multis in locis leguntur apud HIPPOCRATEM, ex quibus diſcimus morbos cerebri & ſenſorii communis ſaepe cauſam habere in his locis; hinc rite diluendo, vomendo, acri iſti ſingulari occurrendo, licet nihil mutationis in capite fiat, ſanatur morbus; ſed ſi nil agatur, increſcit malum, omnesque functiones cerebri deſinunt.

DE SENSORIO COMMUNI AFFECTO PER BILEM ATRAM.

Deſcriptio Bilis atrae.

Bilis atra, Veteribus dicta, deprehenditur etiam ſtagnare in iisdem tribus locis, ad Praecordia, Hypogaſtrium, Epigaſtrium; laeditque etiam ita hoc organum ſentiens, imaginans, & impetum faciens, ut penitus invertatur. Quotiescunque ex humore generaliſſimo, id eſt, ſanguine arterioſo perit id, quod mitiſſimum & liquidiſſimum eſt, id eſt, pars ejus aquoſa & ſpirituoſa in ea haerens, tum quod reliquum eſt, ſolito nigrius eſt & tenacius; quod ſi non tendat in tenacitatem inflammatoriam, ſed in piceam, id eſt, materiam oleoſam, cum terreſtri junctam, fit humor atrabiliarius, qui variis ex cauſis naſci poteſt.

Na

Natus ille humor ut plurimum laedit corporis partes, quae ramos habent ab Aorta deſcendente, a Coeliaca, Meſenterica, & Haemorrhoïdalibus: hae arteriae quum proſpiciunt visceribus, ſitis circa praecordia, epigaſtria, hypochondria, hinc illa loca ſolent gravari, reliquis intactis & liberis. Si ille morbus inciderit in corpora languida, ſed mente acri praedita, haec materies lege hydroſtatica in his locis figitur, vaſa arterioſa reddit aneurismatica, & venoſa varicoſa & nodoſa; dum ſedent ventriculo, recenti cibo repleto & clauſo, per contentam in eo materiam, tempore digeſtionis rarefactam, vaſa arctantur & comprimuntur; hinc fluidiſſimum per ea tantum tranſit, craſſiſſimum ſiſtitur & accumulatur; qui ergo impleto ventriculo quiescunt, corpus antrorſum flectunt, mox poſt paſtum ſtudiis ſe dedunt, illi viscera ſua & vaſa comprimunt, ſolentque reddere morbum incurabilem. Vix natus eſt ille morbus, quin videas hominem totum a ſe alienum; qui fortis, alacer & generoſus fuit, nunc flet inſtar pueri, puſillanimis eſt, de omnibus deſperat, omnium rerum taedio capitur; imaginatio nondum valde laeſa eſt, ſed hinc tamen poſtea multi oriuntur morbi inexpugnabiles.

Alia eſt atrae bilis ſpecies in hominibus, qui a prima ſua nativitate ſunt fervidi, calidi, mobiles, in iram proni, urina flava, albo oculorum flavedine ſuffuſo, cute flava praediti, obnoxii morbis acutis; verbo cholerici ſive bilioſi, quorum hepar & ſyſtema **Alia ejus ſpecies.**

bilis generant bilem acerrimam, copioſam, & facile mobilem; ſi in his bilis paulisper detinetur, mirum eſt, quam tenax fiat. Obſervavi in recens mactato animali veſiculam fellis ita impletam & diſtentam, ut ne granum arenae amplius in ea locari poſſet: quamprimum premerem, crepaſſet illa potius, quam ut vel una guttula per collum veſicae demitteretur; aperui veſiculam, bilis apparebat pulchra, ſed erat tenax, & inſtar picis cohaerens: vidi hanc bilem ſic natam in animali, caeterum ſaniſſimo, ſed diu jejuno, occupato nimis lanione, antequam mactaretur: cogitavi multum de hoc caſu, & contuli cum illis, quae in praxi vidi, ubi ſigna talis materiae exiſtebant; & concluſi, bilem habere miram inclinationem, ut ſic tenax fiat. In omnibus noſtris humoribus nullus etiam deprehenditur pronior in lapidescentiam; multi fiunt morbi a calculo renum & veſicae, ſed longe plures a bile lapidescente.

Quæ ex indole bilis explicatur.

Si aſſumere velitis has duas bilis proprietates, facile intelligetis id, quod Veteres obſervaverunt, ſcilicet, oriri a bilis ſtagnatione avolationem partis diluentis liquidiſſimae, & fieri accumulationem craſſiorum, tenacescentium & terreſtrium: compoſito utroque ſimul, oritur id, quod HIPPOCRATI ἀμόργη Latinis *faex olei* vel *amurca* dicitur. Manet in hac bile tertia proprietas, ſcilicet facilis putrescentia, & quidem olidiſſima, ita ut homo a nulla re magis horreat, quam a graveolenti bilis putridae odore. Docent Anatomici, quod cadaver hominis, morbo acuto defuncti,

functi, ſtatim ſpargat odorem ex abdomine aperto, qui odor neutiquam ſit a ſtercore, ſed a mephitide, quae exhalat circa ſyſtema bilis; & quod bilis vi ſua valde penetranti diffundit ſuum colorem aureum ad magnam diſtantiam. Mirum profecto eſt, quum ex hepate & veſicula fellis nulla apertura ſit niſi in duodenum, quod tamen in omnibus cadaveribus bilis per totum hypochondrium dextrum penetraſſe cernatur.

Aſſumamus nunc vias bilis impeditas, hinc eam ſtagnare, liquidiſſimas partes amittere, craſſiores compingi, compactas putreſcere, putrefactas demum miasmata ſua quaquaverſum diffundere, tunc adeſt amurca flavae bilis. Si haec omnia continuentur, materies magis nigrescit, & vocatur *bilis atra acris*; non eſt jam humor atrabiliarius, ut ante, ſed ipſa bilis, atra facta: hinc Veteres dicebant, bilem atram omni dote eſſe venenatam, & tantum differre ab humore atro ſanguineo, quantum differt bilis naturalis a miti ſanguine naturali. Nusquam magis quam hic augetur illa acrimonia, illa facultas vaſa laedens & humores penitus diſſolvens, id eſt, illa venenata poteſtas; nam venena horrendiſſima deſtruunt ilico tenella ſtamina ſolida corporis & miscelam ſanguinis, hinc nulla manet amplius proportio ſanguinis cum vaſis, nec ſanguis ad ſanitatem redire poteſt.

Conſideramus nunc bilem atram, quieſcentem in hoc territorio, & producentem tam miram totius hominis mutationem, ut longe alius ſit a ſe ipſo; hinc videmus, HEL- Effectus utriusque.

MONTIUM non deſipere, ubi de ente morbifico loquitur, nam hic eſt tale quid morbificum, infinitis morbis excitandis aptum: ſi huic contumaci cauſae nectatur idea, erit aeque pertinax. Sed quando illi humores incipiunt moveri, tunc pariunt non modo morbos mutatae cogitationis; ſed acrimonia ſua ſtimulante irritant nervos, arterias, venas, viscera, omnia turbant; nec finis eſt, niſi mors.

Verum hos morbos mitto, utpote proprie ſpectantes ſenſorium commune: tantum dico, quod in frigidiſſimo corpore, ſubito ſine ulla cauſa nota poſſit oriri fervidiſſimus morbus acutus cum horrendis ſymptomatibus, & tanto furore, ut nesciat Medicus, quid agat; & tunc haec bilis non incitatur a febre; ſed haec bilis liquefacta, per moram putrefacta, demum in actum deducta, febrem facit, tumultum excitat, totum corpus peſſundat, & tandem ducit ad certam & celerem mortem. Ut porro tempori parcam, rogo vos, ut adeatis HIPPOCRATEM, ARETAEUM CAPPADOCEM, GALENUM, de bile atra diſſerentes, ſimulque legatis obſervationes incomparabiles DURETI ad omnia HIPPOCRATIS loca, ubi de bile & hepate agit: discetis ex iis cauſam, originem, ſedem, colorem hujus materiae; discetis omnia ſymptomata obſervare, praeſagire, motum hujus materiae dirigere, illam ad lenitatem ducere, &, ſi fieri poteſt, educere. Methodum HIPPOCRATIS illam ſolvendi perdidimus, quod ille potuit facere ſuo Helleboro. HEURNIUS quidem fragmenta HIPPOCRATICA collegit,

legit, ſed mancum tamen opus eſt. Si liceret aliquando HIPPOCRATIS opera integra habere, forte tota res pateret.

Oritur ex hac materia praeter inſaniam etiam Ecſtaſis, de qua pulcherrime ſcripſit ARETAEUS CAPPADOX. Res fere huc redit. Quando hominibus quibusdam oritur quies quaedam in mente & corpore cum imagine meditabunda, reſuscitati nesciunt, ubinam fuerint; imo ajunt, ſe nihil cogitaſſe, vel nescire, quid cogitaverint. Ad hanc etiam pertinet magna animi attentio, quae in ſummis Geometris quandoque obtinet, quemadmodum antea de VIËTA diximus. Inde Ecſtaſis.

Huc etiam refertur Epilepſia, mirabilis ille morbus, in quo omnia, quae functiones ſenſorii communis ſpectant, laeduntur, & tandem fit Apoplexia: non eſt ulla convulſio, quae in hoc morbo non apparet. Vidi in muliere Judaea ab hac atra bile non manſiſſe unam partem quietam, non musculum frontalem, non corrugatorem: verbo, omnes partes horrendo aſpectu mire movebantur. Nulla hic integra manet excretio vel retentio Semen, menſtrua, urina, liquor proſtatarum, ſaliva, lacrymae &c. exprimuntur; aliquando tamen plus, aliquando minus. Vident aegri in paroxysmo hujus morbi omnia rotare; nonnulli virides, alii nigros colores, alii duos ſoles, alii jubar ſplendidum, alii ignem vividiſſimum, alii ſcintillas igneas; verbo, non eſt ulla imago, quae viſum non turbat; audiunt etiam bombum, tinnitum, ſtridorem, ſtrepitum; ſentiunt pruritum, titil- Epilepſia

lationem, dolorem: ergo eſt morbus, qui omnes partes, omnes ſenſus, omne imaginans, reminiſcens, ratiocinans, impetum faciens, omnes animi affectus, omni modo poteſt ſuſpendere, delere, mutare, & tandem in mortem tendit.

Convulſio. Hinc etiam fit Convulſio, ad quam multi diri morbi referuntur, qui in his aliisque regionibus frigidis pauciores ſunt, ſed HIPPOCRATES, qui in Aſia floruit, plures commemorat; qui etiam occurrunt apud foſſores, in halitu Arſenici vel ſulphuris degentes; his enim fiunt ita dicti Emproſtotoni & Opiſtotoni, id eſt, ita convelluntur, ut caput anterius usque ad genua, vel poſterius usque ad pedes, imo malleolos flectant; vel fit ſpecies Catalepſis, in qua homo inſtar ſtatuae inmobilis perſtat.

En ſcenam depictam hominis, cujus cerebrum pulcherrime eſt diſpoſitum, ſed in quo talis materia, cerebrum afficiens, exiſtit, per quam talis homo, qui momento ante optime ſe habet, momento poſt nullum poteſt oſtendere ſenſum, nullam memoriam vel intelligentiam. Pauca addam loca ex ARETAEO, quae hanc rem magis confirmant. Vide *pag.* 28. *Quum vertigo augescit, fit vomitus bilis tam atrae quam flavae*, & per illum vomitum ſolvitur morbus: dicit enim *pag.* 31. *Vir furioſus fit, ſi exitus conſuetus bilis aliqua de cauſa repreſſus ſit:* & *pag.* 30. *Si melancholia in praecordiis reſidet, cauſa circa ſeptum transverſum inmoratur, & bilis ſupra vel infra prorumpit.* Melancholia

eſt

eſt delirium ſedatum circa unum objectum fixum; in hac omnes cauſae, quae faciunt memoriam, imaginationem, ſenſum, motum musculorum, cogitationem, bene ſe habent; ſed in una re vitium eſt, quod pendet ab atra bile, non penitus rejecta, ſed manente circa praecordia. Longe plura invenietis, ſi citatos antea Auctores velitis conſulere.

Diagnoſis hujus cauſae in his morbis.

Hanc vero cauſam obtinere cognoscitur ex temperamento, ex ingenti animi affectu, ſubito nato & quietem perturbante; & ex victu: ſi quis multos & duros cibos comedat, quiescat, ſtatim a paſtu ſtudiis ſe dedat, vigilias poſt coenam lautiorem protrahat; incipit tunc ſaepe ſuſpirare ſine ulla ratione; color mutatur, & fit pallidus, ſubflavescens, & tandem ſubnigrescens.

Huc usque ergo enumeravi tres cauſas horum morborum: prima erat mechanica, quae in ventriculo haerens pariebat morbos, tam longe ab illo diſſitos, ut prima fronte nil commune habere videantur. Gallus gallinaceus, in quo nullum apparebat vitium, conatur projectum ſemen carpere humi; mox retorquetur, cadit, laborans vertigine & convulſionibus, fit ſyncopticus; res viſa eſt ab hero Medico, qui aperiens animal invenit corpus acutum, infixum ejus Ventriculo. Puer, ſedens in ſedili deglutit parvum nummum; laborat caterva morborum, ad quos curandos omnes Medici vocabantur, nemo ſciebat, quid eſſet; puer tandem moritur; aperitur cadaver, invenitur ille nummus infi-

xus foramini pylori. V. KERKRINGII *Obſervat. Anatom. I.* In altero animali animadvertuntur ſimilia ſymptomata; herus Medicus aperit ingluviem educit illud pungens; animal vivebat ſanum. Altera erat humorum putrefactorum colluvies; quando nempe bilis poſt ingentes calores acrior fit, perit appetitus, oritur languor & gravitas circa ventriculum, & ab illo alieno irritamento febris, quae ſi bilem corruptam poſſit expellere, ſublatus eſt morbus; ſi hoc mala fortuna non fit, & febris illa bilem plus putrefacit, tunc non tantum fiunt nauſeae & vomitus, ſed terribiles etiam capitis dolores: totus hic morbus fit ſolummodo a nervis Ventriculi, affectis ab illa materia ibidem haerente, qua per vomitorium educta aeger liberatur; & in hoc caſu optimum vomitorium eſt Gilla Theophraſti, ſive ſal, ex Vitrioli deſtillati faece eductum, nam hoc operatur fere ilico; hoc remedio PARACELSUS in caſtris ſumma cum laude uſus eſt. Tertia inſaniae cauſa erat atra bilis, quam ut ſanaret HIPPOCRATES, adferri juſſit Helleborum; nullum autem dabat remedium, capiti deſtinatum; ſcivit enim, amota cauſa, inſaniam ſanatum iri. Sequitur nunc quartum genus cauſarum, primo agentium in nervos ventriculi, & inde in totum corpus, nempe venena.

DE

DE SENSORIO COMMUNI AFFECTO PER VENENA.

In Medicina *Venena* vocantur illa corpora, quae corpori humano viventi applicata actiones omnes ita mutant, ut per vim vitalem non ſuperentur, ſed ut illa vis vitalis deſtruatur: medicamenta vero ſunt corpora, quae actiones ita mutant, ut morbus ſuperetur, & vita triumphet de morbis; ergo medicamenta certo tempore deſinunt agere: alimenta ſunt, quae a corpore vivente ita mutantur, ut huic aſſimilentur. Gradus autem venenorum ſunt varii, ratione propriae violentiae, quantitatis, & partis, in quam agunt. Vitri Antimonii granum dimidium eſt fortiſſimum emeticum, datum ad drachmam eſt fortiſſimum Venenum. Pleraque non agunt niſi in Ventriculum. V. g. Crocus metallorum, bene praeparatus, ſi applicetur oculis in collyriis, maculas in pellucidis oculi membranis tollit, & nullum dolorem facit; ſi miſtus emplaſtris applicetur nudatis in vulnere nervis, eſt bonum detergens: ſi guſtatur, habet ſaporem nullum; ſi unum vel alterum granum recipiatur in Ventriculo, fit vomitus ingens; ſi majori copia, intentatur mors. Venena.

Equis ad unciam datus exhibet generale remedium ad violentos eorum morbos, & parum tantum inde purgantur.

Agunt in Ventriculum.

Ergo Ventriculus ejusque nervi ab Auctore Naturae donati ſunt poteſtate, inexplicabili ex natura nervorum, ita ut venenum in Ventriculo, tale non ſit alibi.

Baccae Solani melanoceraſi in oculo faciunt nil mali; ſuavis earum eſt ſapor, odor fatuus: ſi tantum una haereat in Ventriculo, oritur uno momento in omnibus actionibus perturbatio; ſi Gillam Theophraſti dederis, & bacca evomitur, cerebrum iterum antiquum ſtatum recuperat. Hoc iterum non poteſt explicari ex affectione nervorum in genere, ſed tantum ex aptitudine phyſica inter hunc ſuccum & nervos Ventriculi. Opium ſi ductum in Emplaſtrum applicetur cuti externae, facit in parte, cui applicatur, calorem ingentem, dolorificum; excitat veſicam, eroſionem, gangraenam incipientem; odorem habet nauſeoſum, virulentum; ſi applicetur nervis nudatis, ſenſum tollit; ſi ingeratur in ventriculum, facit primo ſenſum laetitiae, tunc ſtertorem, Apoplexiam; durat ejus vis circiter per octo horas, niſi majori doſi datum mortem fecerit; quando haec evanuit, aurora ſequenti ſequitur vomitus, in quo globulus Opii ſaepe iterum redditur, ita ut remedium hoc contra vomitum nunc vomitum excitet. Pilulae, STARKEYANAE dictae, conſtant ex Opio, Helleboro, Glycyrrhiza, Sapone ex alcali & oleo ſtillatitio nato. Scribit de his Auctor, quod faciant ſudare, compeſcant ſaeviſſimos dolores, materiam morbificam educant, & ſic evadant,

optimum purgans: ſed effectus illi Opio ſunt proprii. Cerebro affecto ſequitur ſaepe nauſea & vomitus; ita ut omne illud, quod cerebrum afficit, etiam afficiat ventriculum; & quod ventriculum afficit, etiam afficiat cerebrum.

Cogimur fere credere, quod Opium ſit venenum; in ventriculo quaſi ſceptrum gerit, parva doſi inhibens morbos, qui oriuntur a ventriculo, & tunc ſimul cerebrum faciens quiescere; ſed ſi dederis contra morbum, cerebro proprium, v. g. Phrenitidem, plerumque morbum auges. Tollit autem non tantum dolores, ſed emendat etiam humores corporis. Tabidos ab eroſo pulmone ad omnem halitum tuſſire cernimus, & malum tuſſi redditur pejus, quia locus ulceroſus perpetuo raditur; ſi haec tuſſis durat per noctem exiguum quid pituitae exprimitur: detur unum granum Opii, nulla fit tuſſis & pacate dormiunt; ſed mane expectorant drachmam unam vel alteram puris. Si majori copia ſumatur, venenum eſt, ut vidimus in Medico vitae pertaeſo; & in alio, qui tamen poenitentia ductus, ſumto aceto vim priorem enervavit, & nil mali poſtea ſenſit. Suſpendit illud non tantum ſenſus, ſed etiam motus, imo omnes fere excretiones, hinc illi, qui eo utuntur, intra ſex vel octo horas non mejunt; imo quando ejus vis jam evanuit, conqueruntur tamen, quod non evacuent veſicam. Si etiam homini, diarrhoea laboranti, dederis granum Opii, ſiſtitur omnino alvi fluxus.

Uti patet in opio.

Er-

Ergo mirabilis facultas eſt in illis nervis, qui proxime attinguntur ab his corporibus, ut in omnibus functionibus oriatur tanta mutatio, quae deſinit, ſimulac tale corpus evacuatur ex ventriculo.

Hyoscyamo. Laborabat Juriſconſultus dolore Colico; ſuadentur ipſi ſemina Anethi; ſed per errorem accipit a Pharmacopaeo ſemina Hyoscyami; tollitur dolor, ſed incidit in ſummum delirium; non abſiſtebat a loquacitate, ſed omnia erant perturbata inter ſe; ſedebat ad focum, & ne unam quidem ſanam vocem proferebat; vocatus Medicus dat Vomitorium ex Vitriolo; ejicitur ſemen hoc, & liberatur ilico. V. HELMONT *Jus Duumviratus* §. 22.

Cicuta. Eſt inter Umbelliferas plantas, quae *Sium Erucae folio*, vel *Cicuta aquatica* dicitur GESNERO, quae bulbum habet ſucculentum, colore album, Rapae non abſimilem; qui laeſus ſtillat copiam lactis, quod in aëre flavescit; odor non eſt virulentus, ſapor ſuavis allicit innoxios infantes. Si tantum particula ejus non valde magna haeret in ventriculo, facit mox omnes actiones mutari penitus. Videte WEPFERUM *de Cicuta aquatica* GESNERI, ubi habentur exempla, quod ab ejus uſu fiant vertigines, imagines horrendae, terrores, convulſiones, omnium ſenſuum externorum & internorum abolitio, & tandem intra tres vel quatuor horas inevitabilis mors.

Hoc corpus, a nullo nervo diſtinguendum,

nulla

nulla horrida diſtinctione praeditum, tamen tam ſubito mortem producit. Si ſponte ex corpore per vomitum eliminetur, nihil inde fit mali; ſi in medio furore exhibetur praeſens Emeticum, evacuato ventriculo omnia ſymptomata ceſſant. Videtis hinc, quod tantum poteſtatem exerceat in nervos ventriculi, nam ſi ſanguini fuiſſet admiſta, vomitus non ilico ſanaret, nulla labe poſtea ſuperſtite. Ergo non vanus fuit HELMONTIUS, quum in ventriculo ſedem ponit vitae, ſanitatis & poteſtatis in varias & diſſitas corporis plagas; nam ventriculo liberato, liberatur cerebrum; nil aliud emendandum eſt.

Obſervatum eſt, quod Stramonium ſive Datura faciat eadem quam Cicuta aquatica, hac tamen cum differentia, quod odor ejus ſit intolerabilis. Hortulanus ſtramonium ex horto quodam ejicit in viam publicam, pueri hoc vident, tractant capitula, ſemen comedunt, incidunt in jam toties dicta mala, & qui non vomuerunt, mortui ſunt. Stramonio.

Belladona ſive Solanum melanoceraſum allicit omnes praetereuntes, nil ingrati eſt in ejus baccis; ſuccus earum colorem habet purpureum, guſtum ſuavem, foetorem nullum; haec tamen aſſumta hominem necat eodem modo; praeſentiſſimum remedium eſt vomitus, vel aliter ſumta magna aceti copia corrigi, & homo liberari poteſt. Belladona.

STALPARTIUS VAN DER WIEL refert exemplum duorum civium Haganorum, qui guſtaverant radicem Oenanthes Cicutae facie, Oenanthe.

ſucco viroſo, quibus non ita diu poſt magnus faucium & ventriculi ortus eſt ardor, quem perturbatio mentis, vertigo, cardialgia, nauſea, alvi profluvium, ſanguinis fluxus per nares, & violentae convulſiones ſubſecuta fuerunt, ita ut alteri poſt duas, alteri poſt tres horas, hujus radicis eſus fuerit lethalis. *V. Centur. I. Obſerv.* 43.

Napello. Guſtaverat HELMONTIUS Napelli radicem extrema tantum linguae apice, & uno momento intelligebat & meditabatur longe perſpicacius, eratque ipſi gaudium quoddam in illa claritate: tandem poſt binas circiter horas levis vertigo, bis repetita, illum invaſit; & tunc ſenſit ſe intelligere more ſolito: & licet poſtmodum aliquoties de eodem Napello deguſtaret, tamen nunquam amplius tale quidquam ipſi contigit. V. HELMONT. *Demens Idea* §. 12. Simile quid prima vice Tabacum fumanti contingit, quod tamen poſtea non fit. Si homo forte frigidum vinum tam ſubito biberit, ut in ventriculo non poſſit caleſcere, tunc Pylorus & orificium ſuperius clauſa manent; vino dein caleſcente ventriculus tumet, homo angitur, & fit ſpecies Apoplexiae: ſi tunc ſtilo, ſpongia obducta cum oleo vel melle, agitentur fauces, evomitur vinum, & homo liber eſt ab omni ſymptomate.

Arſenio c. Quum OTTO TACHENIUS ex praeſcripto JOHANNIS AGRICOLAE Arſenicum toties ſublimare tentaret, ut tandem fixum in fundo vaſis permanere deberet, & poſt multas ſublimationes vas aperuiſſet, inſpiravit auram,

pa-

palato ſuavem & gratam; ſed poſt ſemihorulam ſtomachum dolentem & contractum ſenſit, cum membrorum omnium convulſione, reſpiratione difficili, mictu ſanguinis, & ſummo ardore; ſubito poſt colico dolore correptus, totusque contractus evaſit per ſemihorae ſpatium: lacte & oleo reſtitutus melius ſe habuit; febris tamen lenta, hecticae ſimilis, per integram hyemem permanſit, quam extinxit decocto herbarum vulnerariarum, & eſu cimarum braſſicae, ſucco aurantiorum, oleo & ſale; & his remediis perfecte convaluit. V. ejus *Hippocratem Chymicum pag.* 213. 214. En exemplum, ubi ab affectis nervis olfactoriis laeduntur omnes functiones ſenſorii communis.

DE ACTIONE NERVORUM VENTRICULI ET PRIMARUM VIARUM IN SENSORIUM COMMUNE.

Hinc naſcitur occaſio obſervandi alios morbos qui hinc pendent. Veteres, quibus haec res videtur fuiſſe cognita, huic parti dederunt nomen Καρδίας, quaſi vitale quoddam hic agnoſcerent. Amentia, id eſt, abſentia principii ratiocinantis in homine habet ſaepe ſedem & cauſam materialem in ſyſtemate nervoſo ventriculi; nam amentes vix ullam partem corporis accuſant, niſi quod hic oriatur moleſta perceptio. Quando morbus maniacus ſilet, ſed aegri hunc locum accuſant, ſemper maligni quid praenunciare licet. Simulac

lac Podagrici ad os ventriculi ſentiunt illam moleſtiam & tenſionem, quam *Ventoſitatem* vocant, paulo poſt furet paroxysmus: mirum etiam eſt, quod inſultus quidam febrilis ſemper comitetur hanc diatheſin. Sedeat quis pacata mente, & moles quaedam gravis ex alto incidat in pavimentum, in hoc etiam loco ſentietur moleſtia; ſimile quid contingit, ſi ſclopetum explodatur. Si oritur ira vel timor, afficiuntur etiam praecordia. Si quis in loco tenebricoſo ſubito videt ſpectaculum, ſentit, quod omnia in hoc loco quaſi ſimul conſtringantur. Indignatio hoc inprimis habet, quod eundem hunc locum afficiat. Leipothymia, eousque progreſſa, ut aeger momento poſt lapſurus ſit, facit impetum circa praecordia. Inprimis praegnantes, Leipothymia corripiendae, ſaepe dicunt, neſcio, quid fluctuet circa cor, *het draait my om het hart*; & poſtea omnes vires reſolvuntur. Quando triſtiſſimus nuncius ferit non praevidentem hominem, eumque quaſi exanimat, ſentit hoc ad eundem hunc locum. In furibunda veneris tentigine, maxime dum juvenes calidiſſimi in ſummo oeſtro ſunt, hic loci fit grata titillatio; hic loci etiam anguntur poſt ſeram poenitentiam, expletae hujus libidinis pediſſequam, unde toties audimus querelas de ſarcina hunc locum premente, aegrosque ad ſuſpiria cogente, donec reſtitutis pene viribus ſimilis oriatur grata titillatio, poſtea iterum, ſenſum faciens illius ſarcinae. In omnibus his caſibus non adeo turbatur caput, ſed ille locus, ubi oeſophagus per diaphragma

ma tranſit, & mira textura nervoſa orificium ventriculi ambit, qui tam pulchre deſcriptus eſt a WILLISIO.

Effectus alii nervorum ventriculi.

Quando homo famelicus & perfecte ſanus, nil vehementius deſiderans, quam ventriculum ſedare bono cibo, ingreditur cameram, ubi vapor noxius carbonum eſt, mox perdit appetitum, ita ut nil aſſumere poſſit, imo nauſeat, laborat magno capitis dolore, inprimis circa ſinciput; incidit in vertiginem & cadit ſyncopticus, & non redit in ſe niſi ope novi aëris vel aquae frigidae: in hoc caſu iterum videmus, primas nervorum cuſtodias hic eſſe ſitas, quibus affectis totum corpus afficitur, quod nullus ex legibus corporis humani potuiſſet praedefinire.

Homo ſaniſſimus fortiſſimusque, ſimili appetitu incitatus, conſpiciat rem ſordidiſſimam, mox perit appetitus, nauſeat, & omnes vires corporis perdit: imo deletur appetitus, & fit proclivitas ad vomitum, ſi modo narretur rei ſordidae hiſtoria.

Homo ſaniſſimus & conſtantis animi, negotiorum cauſa egreſſus, & diu expectare coactus, vix poterat ferre famem; ingreſſus diverſorium offendit pedem, diſtorquet talum & cadit; ipſo momento deletur appetitus, imo a cibis abhorret, nauſeat, vomit, omnibusque viribus privatur: hoc jam obſervavit HIPPOCRATES, quod diſtorſio tali vomitum efficiat; nam quemadmodum ventriculus primo afficiebatur, antequam ſequeretur podagra, ita ex affecto per lapſum pede ſequitur malum ventriculi; ſimulac au-

autem pes reponatur, appetitus redit.

A motu externo. Homines, qui inſueti navigant per mare & jactantur fluctubus, a ſolo hoc motu incidunt in nauſeam, vomitum, imbecillitatem & reſolutionem totius corporis; ſi deponuntur in terram, vacillant toto corpore, quaſi adhuc eſſent in mari, putant ſe manere in eadem jactatione, laborant vertigine & anorexia; detur illis vomitorium utcunque leve, en ipſos reſtitutos, & ſe habentes, acſi non navigaſſent; dentur alia quaecunque remedia, manet idem incommodum: ergo a ſolo motu jactatorio ventriculus mutatur, & inde totum corpus.

Nimia contentione. Homines, qui ſtudiis, ad culturam mentis pertinentibus, corpus exhauriunt, ſentiunt gravitatem circa eadem haec loca; ſi hoc negligant, poſt aliquot dies morbus erumpit in nervum, & ſubito fiunt maniaci; nec ullum aliud remedium huic malo eſt, quam ut huic parti proſpiciatur & jubeatur ut ab his ſtudiis paulisper abſtineant. Dum ad praecordia fit pulſus, inſtat furor, ſuo jam tempore dixit HIPPOCRATES; hoc autem non fit a materia, ſed ab illa facultate, quae hic haeret.

Mira ſymptomata Colicae Pictonum. Quandoque homines ſani, (centenos vidiſſe me credo) nullam cauſam cognoſcentes, quam incuſare poſſunt, incidunt in dolorem intolerabilem circa umbilicum, qui omni remedio reſiſtit & inſtar terebrae haeret ad inteſtina tenuia. Subſequitur plerumque color pallidus vel flavus, flatus, inflatio ſub oculis, & dein quaedam debilitas.

Hi

Hi homines, poſtquam duos vel tres paroxysmos paſſi ſunt, dicuntur a Medicis laborare dolore colico; incipiunt perdere carnoſum habitum ad musculos moventes humerum, plus ad brachium & ulnam, maxime ad illos, qui movent carpum, metacarpum, & digitorum phalanges, ita ut ab humero usque ad ungues illae partes ita gracilescant, ut fere nihil niſi oſſa tantum & tendines membranasque videas, uſusque partis pereat. Tandem ille morbus tendines alligat ad vaginas, has ad oſſa, & omnes illae partes inſtar mumiae exſiccatae arescunt. Morbus eſt frequens. In initio aegri nil ſentiunt, niſi dolorem ad umbilicum, ubi inteſtinum Ileon eſt. Alvus tam ſtipata eſt, ut clysmatibus vel purgantibus non moveatur. Malum illud it reditque, ejusque effectus ſemper eſt partium memoratarum emaciatio. Si diu duret, pedes, tibiae & femora pariter afficiuntur. Vocatur a Medicis *Colica Pictonum*, quia olim Pictonibus obſervatus fuit moleſtiſſimus.

Quid mirabilius, quam quod nervi in meſenterio aut inteſtinis afficiantur, & inde dictarum partium fiat emaciatio, earumque actio pereat. Ne dicas, hoc fieri per communicationem nervorum; nam cur hic tantum, & non alibi, perit pinguedo, & quidem ita, ut vaginae tendinum cum iisdem, vel cum aliis tendinibus & perioſteo concrescant. Ergo totum hoc malum pendet a ſingulari proprietate, in his nervis obſervata, quam nemo poteſt explicare ex legibus humani corporis.

Paralyſis ab hac cauſa.

Morbus, ex hac Colica in artubus ſuperioribus natus, vocatur *Pareſis vel Remisſio*, quae nullum alium ortum habet, niſi ab affectis nervis abdominalibus, & quae ibi non modo ſpiritus afficit, ſed craſſam pinguedinem, arterioſi ſanguinis ſobolem intercipit, & gracilitatem ſiccitatemque inducit, unde tandem tendine concreſcente inmobilitas. Quicunque hunc morbum bene obſervaverunt, dicunt, quod frequentiſſimus ſit in opulentiſſima urbe Amſtelodamo. Pictoribus frequens eſt, iisque, qui de plumbo pigmenta parant, vel fundendo plumbo operantur, maxime qui vetus plumbum purificant & utenſile reddunt, unde peſſimus fumus oritur: iis praeterea, qui per plumbum in fornace vaſis figulinis incruſtandis operam dant; & qui redimunt oleoſa, fortia, ſpiſſa vina Rhenana, in quibus aliqua dulcedo eſt, quam ſuſpicor eſſe a plumbo: utique hoc in Germania viſum eſt, ubi mercator, vino adulterando ditiſſimus factus, ſuspenſus fuit. Forte fatalis ars adhuc viget. Eſt enim vini Rhenani genus, quod colorem habet fulgentem, guſtumque mitem & dulcem, quaſi aliquid ex ſaccharo ſaturni admiſtum foret; & quoniam eos, qui tale vinum bibunt, ſic affectos vidi, ſuſpicor hoc fieri a plumbo. Multos curandos habui, quibus quatuor extremos artus plane vidi exſiccatos, qui tamen per ſuccum mitiorum antiſcorbuticorum reſtituti ſunt: per aſſiduum uſum balſami Peruviani & de Copayba, per ſaponem Venetum quotidie uſurpatum, per fric-

frictiones abdominis, & emplaſtra abdomini applicata adhuc hoc anno plures ſanavi. Discimus inde, quomodo affectiones horum nervorum habeant influxum phyſicum in partes remotas, & in eas agant omnium humorum lentiſſime motorum alienatione. (*)

Similes effectus ex nervis remotioribus.

Homini ſano circa talum afficitur nervus; ſentit irritationem levem quaſi a titillatione, vel acſi gelidum quid affunderetur; adſcendit hoc per crus & femur diſtincta ſucceſſione, & quando pervenit ad locum ſiniſtrum ſub diaphragmate, cadit Epilepticus: ſuaſi his hominibus, ut fibulam adſtrictam gererent ſub genu vel ſupra articulationem tali, ut primo mali initio percepto per adſtrictam fibulam poſſet coerceri; alii inflixerunt vulnus illi parti, & ſanaverunt radicaliter: mirum eſt, quod in toto illo nervo nil fiat mali, modo perveniatur ad locum ſub diaphragmate; & quod ſenſorium commune turbetur, ſimulac nervi, qui cum abdominalibus communicant, afficiantur.

Foeminae hyſtericae dicunt, ſe ſentire globum adſcendentem; ſed ſi abdomen ipſis ſtringatur cingulo, illo tempore certiſſime curantur, & ſolo abdomine curato curantur omnia mala ſimilia.

Ex

(*) Quae hic leguntur de Colica Pictonum, iisdem fere verbis habentur in diſſertatione de Colica Pictonum, quam conſcripſit praeclarus Vir A. DE HAEN, qui praelectionibus de morbis nervorum aſſiduus adfuit. easque ex dictitantis ore deſcripſit. Vid. *pag.* 9 — 13.

Regula pro Curatione horum affectum.

Ex dictis deducam ſequentia Corollaria. Excrementum corruptum febrile ex humoribus prius ſanis circa praecordia ludit ſuas tragaedias, ita ut per ſolam febrilem excandescentiam mutatum & quaſi venenatum factum, praecordiisque affixum producat morbos cerebrum afficientes, dolores capitis & deliria inmania, quae excremento hoc ablato ſanantur. Ab hac regula certa, quam debemus HELMONTIO, curatio pendet, quae non perficitur medelis, applicatis ad partes affectas, ſed ad loca, a quibus hi morbi ducunt originem.

Haeret ſaepe in praecordiis virus anodynum, quod omnem ſenſum doloris tollit, licet cauſa ejus adſit; anaiſteton, quod omnes ſenſus externos internosque tollit; amens, quod omnes mentis noſtrae actiones plane invertit, ut penitus aliae videantur; imo Epilepſiam producit, unde miſeri homines non liberantur, niſi educta hac materia. Conſtitit per varios caſus, cauſam hos nervos turbantem producere convulſiones & tandem Apoplexiam. Exemplum praebet Epilepſia, a Cicuta aquatica nata.

Haeret ſaepe ſimile quid in hypochondriis, regens ideas & affectiones mentis, ita ut furores horrendi, terribiles ideae, & ridiculi joci producantur.

Omne, quod cognoscimus de noſtra mente, reduci poteſt ad haec duo: 1. Ad ſpecies cogitatas, referendas ad res olim viſas. 2. Ad ſenſum modi cogitandi ſic mutati, ut non poſſimus exprimere illud de re quadam extra nos poſita. Dico nunc, hoc fieri a re in hypochon-

chondriis haerente, uti in exemplo atrae bilis apparuit. In ſylva Hyrcinia invenitur Erica quaedam baccifera, cujus baccae a Venatoribus vocantur *baccae ſimiarum* : ſi homo comedit has baccas, incidit in morbum, quem *ſimiarum* vocant; id eſt, imitatur omnes earum geſticulationes, & aliis eſt ludibrio: tandem hoc malum evaneſcit, niſi baccae nimia copia ſint aſſumtae.

Haeret etiam in ventriculo aliquid, quod expertus ſum fuiſſe venenum vertiginoſum; forte aliquid Cicutae aquaticae minoris mistum fuerat oleribus; omnia rotabantur ante oculos; omnia vacillabant; ſumto vomitorio haec ſymptomata ceſſabant.

Haeret etiam cauſa in ventriculo, quae poteſt facere ſyncopen, & deſtruere totam actionem cerebelli & cordis, ut corpus uno momento cadat quaſi mortuum. In praegnantibus nil crebrius, quam quod conquerantur de levi motu ad orificium ventriculi, & ubi hoc paulum ſenſerunt inſtar mortuarum cadant, donec vel propria contractilitate vaſorum vel remediis externis liberentur: tales ſyncopae fiunt etiam a lumbricis in jejuno ventriculo reptantibus: ergo omnium horum malorum cauſa male quaeritur in cerebro.

DE ALIIS NERVIS SENSORIUM COMMUNE AFFICIENTIBUS.

Effectus Titillationis.

Alii nervi ſunt, qui in proprio ſuo loco tantummodo agitati poſſunt producere morbos capitis & generis nervoſi. Nervi ad nares, axillas, latera, plantas pedum, motu mechanico, eoque tantum levi agitati, afficiuntur illo voluptatis genere, quae dicitur Titillatio, ex qua, ſi nimia ſit, totum corpus ad convulſiones, reſolutiones, imo mortem ipſam agi poteſt. Ex ſimplici titillatione laterum homo vel invitiſſimus riſum continere non poteſt, omneſque ejus vires reſolvuntur; imo ſi quis eam tantum minetur, totum corpus ſubito rapitur in tantum motum, ut nulli muſculi quieſcant. Pruritus ſcabiei fecit, ut vir quidam caderet in animi deliquium. Carcinomata vera, jamjam exulceranda, diſtendunt partes nervoſas, & fit tam intolerabilis pruritus, ut aegri non poſſint abſtinere, quin ſcalpant; ſed poſt illam voluptatem ſtatim dolor adeſt, & fit cancer horrendus: hoc ſi fiat, debetis ſtatim applicare acetum, in quo ſaccharum ſaturni eſt ſolutum, & ſic ſopire illum pruritum.

Coïtus.

Quicunque locus pruriginoſus ſcalpitur, tandem dolet. In tentigine Venerea nullus nervus eſt, qui non afficitur, oculi hebetantur, imo omnia aliquando tendunt in mortem: habetur apud MARCELLUM DONA-

TUM

TUM hiſtoria mulieris, quae, ſi ſe daret operi Venereo, cadebat in ſyncopen, per aliquod tempus durantem. Legimus etiam de Viro quodam in Hispania, qui primo in concubitu occubuit & exſpiravit, & quum haec res publica auctoritate inquireretur, conſtitit, eum ad mortem usque fuiſſe reſolutum. Similes hiſtoriae apud PLINIUM inveniuntur.

Sufficiant haec, ut videamus mirabiles nervorum efficacias, per quas non niſi leviter tenſi, vel parum inflammati, ſolo tritu ſic mutantur, ut deſtruant omnia.

Quintum nervorum par in naribus per levem mechanicum attactum plumulae inducit ſternutationem, ex qua mors ipſa ſequi poteſt, nec ſpiritibus nec aliis humoribus ullo modo mutatis. Si faucium nervi digito vel plumula agitentur, perit appetitus; fit nauſea, vomitus, imo ſi urgeatur nimis, animi deliquium: & haec fiunt in robuſtiſſimis & ſaniſſimis, optima humorum craſi praeditis. Si parvus vermiculus faucium nervos perpetuo titillaverit, omnia remedia inania ſunt, niſi occidatur hoc animal: aliter homines illi nunquam ad quietem duci poſſunt. Non ergo miramur, oriri in hominibus, nulla cauſa praegreſſa, morbos cito lethales. Unus tantum nervus vel tendo male affectus per dolorem vel titillationem poteſt invertere totum corpus omnesque ejus actiones, & tandem facere ipſam mortem. Paronychia & punctura nervorum hoc docent. In nonnullis hominibus certis temporibus haec irritabilitas ſive titillans prurigo oritur, & haec eſt

Mechanici attactus nervorum.

adeo mirifica, ut totum corpus mutetur a re, quae videtur nulla. PLATERUS refert exemplum nobilis aegrae, quae, licet pacata in lecto, convellebatur, ſi quis levi tantum motu ſtrepitum excitabat. BOYLEUS hoc exemplum applicat ad multos caſus hyſtericos. Stridor ferri nil agens, quam quod celerrimos concuſſus faciat in corpore elaſtico, tam intolerabilis eſt, ut multi ab eo turbentur; hinc VIRGILIUS dicit de Inferno, quod in eo exaudiantur gemitus, ſtridor ferri tractaeque catenae: certus tonus muſicus in quibusdam hominibus parit effectus mirificos. SCALIGER, contra CARDANUM diſputans, narrat, quod homo quidam, quando erat in loco, in quo uter inflabatur, vellet, nollet, ad mejendum cogebatur; hoc quum ſciretur, conductus fuit aliquis, qui ad oſtium utrum inflaret; ille non auſus egredi lotium demiſit.

Efficacia Venenorum.

Venena quaedam, nervis in quacunque parte applicata, effectus edunt in totum corpus. Si filum ſericeum inbibat guttulam olei Nicotianae, transmittatur per acum ſubtilem, trahatur per quamcunque partem animalis, & in eo loco relinquatur, nullum eſt animal, quod inde cito non moritur.

Experimenta capta ſunt in avibus, quadrupedibus, & omni animalium genere. Diceti forte, particula illa olei venit ad vaſa abſorbentia, & miſcetur cum ſanguine venoſo: ſed quum experimentum ad pedes extremos eundem habeat effectum, erit certe aliquid, quod inprimit nervis in hoc loco tantam muta-

tationem, ut omnes alii nervi inde mutati non ſint tales, quales antea fuerant.

Qui prima vice vitae fumum Tabaci accenſi haurit, mutatur totus, & poſt nauſeam, vomitum, vertiginem, tinnitum, alvi ſolutionem & temulentiam, ſaepe cadit in animi deliquium; qui aliquid de hac herba comedit, vel levem ejus infuſionem deglutit, vomit ejusque alvus laxatur; ſi fumus per inteſtinum rectum injiciatur, ſolvit alvum, qui nullo alio remedio ſolvendus erat: aſſuetis vero ab uſu Nicotianae nil fit mali, hinc videmus haec adſtringi certae conſuetudini, quae eſt altera natura. Tabaci.

Viperae venenum, quod innoxie bibitur, habet ſpiſſitudinem olei Amygdalini recens preſſi, colorem albeſcentem, ſaporem dulcem inſtar ejusdem olei; illud autem ſi ſumatur ex animali, licet mortuo, & illinatur ſimili filo, illudque transmittatur per corpus, idem facit, quod mox de Tabaco diximus. Et idem eſt effectus in omnibus animalibus huc usque cognitis. Ne dicas venena illa tantum agere, quum ſanguini miscentur; plures enim ſunt nervi quam venae, & venae ipſae ſunt nervoſae, hinc nervi potius videntur affici: & conſtitit, quod ſi dens canis rabidi nervum tantum extrinſecus afficiat ſine vulnere, rabies tamen fiat: deglutitum autem viperae venenum nil mali fecit, & animalia occiſa ictu viperae carnes exhibent, quae aeque ſalubres ſunt, quam ſi non hauſiſſent illud venenum; quod Clarus RHEDI experimentis probavit: ergo Veneni Viperini.

dan-

dantur corpuſcula inviſibilis parvitatis & blanda, quae deglutita nil mali faciunt; ſed dum attingunt nervum, fiunt indubitato lethalia.

Telorum Bantamenſium.

Experimenta capta ſunt cum telis Bantamenſibus, ex politiſſima chalybe factis; haec ſervata erant per annos, haeſerant in aëre Aſiatico, transiverant ſub Aequatore, fuerant iterum in aëre Italo; ſuperficies eorum erat polita, color chalybeus; his tamen ſi leve tantum vulnus infligatur ſano cani, animal poſt ſemihoram ita angitur, ut vix coërceri queat; nauſeat, vomit, omnia moventur, tandem ſummo cum ejulatu moritur. Maxime mirabile eſt, quod poſtquam animal, mutationem omnium ſecretionum & excretionum ſenſuumque abolitionem paſſum, luſtraretur mortuum, ne minimum quid in ulla parte ſolida deprehenſum ſit, cui inputari poterat tam enormis motus; ſaliva, bilis, ſanguis, lympha, chylus etiam luſtrata fuerunt, & nulla ſpecies coagulationis diſſolutionisve, imo nihil penitus mutatum apparuit, & tamen animal ita mutatum fuit ad mortem usque. A politiſſima chalybe nil videtur reſorberi per venas; ſed quando eadem illa tela inmittebantur vino, & fovebantur calore, & vinum illud bibebatur, nil mali ſecutum fuit. Ergo credibile eſt, quando acies teli feriebat partem corporis, quod tunc aliquid ejus veneni nudis nervis applicatum fuerit; nam ſi tangantur nervi, glutine tecti, nil fit mali; ſed ſi nudis nervis applicetur, peſſima ſymptomata fiunt.

Dixi-

Diximus jam antea de Opio, & ſcimus, quod corpus huic aſſueſcere queat: ſcribit tamen GALENUS, quod aeger quidam laboraret inmanibus doloribus colicis; ad haec levanda ſuppoſitorium ex Opio ano inmiſſum primo quidem ſomnum, ſed brevi poſt mortem induxit. Ne adſcribatis hoc Opio, quum interim debeatur morbo; nam RHASES & AVICENNA, dum ſcribunt *de curatione fluxus*, id eſt, diarrhoeae & dyſenteriae, notant, Opium, forma ſuppoſitorii applicatum, lethale eſſe intra paucas horas; & notaverunt alii, quod homines, doloribus Iliacis decumbentes, ab Opio, per clysmata injecto, fuerint mortui. Homo inſuetus ab uno grano Opii ita mutatur, ut incredibile ſit totam facultatem percipiendi dolorem eſſe ablatam; audent tamen Medici in nonnullis caſibus adhibere quatuor grana; nam ſi aeger dejiciat materiam ſanguineam, mucoſam, purulentam, ſeroſam, bilioſam, lymphaticam, & dimidia uncia Theriacae, clysmati admiſta, in corpus injiciatur, ſiſtuntur omnes evacuationes, & intra octo vel duodecim horas nil amplius alvo demittitur; poſt illud tempus eodem iterum, quo antea, modo redit alvus. Moniti ergo ſimus, quantum differat applicandi modus. Opium agens in nervos ventriculi cerebrum mutat; ſi ad papillas nervoſas applicetur tota ſua vi, mutat totum corpus ad mortem usque. Mira res eſt, quae refertur a CARDANO: inſtituebantur ſolemnes ludi regii, lanceis decertabatur ab equitibus; nobilis eques victor in Opii.

campo

campo, fatigatus & animoſus aeſtuabat & ſudabat inmenſe; refecturus corpus & quieturus depoſuit galeam; invidi clanculum huic inponunt magnam Opii copiam in ſpeciem lamellae extenſi, ille fervidus ſe accingit laboribus; induit iterum galeam; a ſudore ſolvitur Opium, & paulo poſt deficit; mirantur omnes, inveniunt mortuum, ilico inquirunt, & cauſam dictam reperiunt.

Ergo vix refert, quinam nervi in toto corpore, ſive ad ſenſum vel ad motum vel ad utrumque pertineant, attingantur, quin ſequi poſſit integri corporis mutatio ad mortem usque. Ergo haec duo habeamus ante oculos, quod nervi quidam ſint quaſi gubernatores & moderatores cujusdam imperii, quale moderamen non invenimus in aliis; & hoc verum eſt de nervis ventriculi, meſenterii & inteſtinorum: & quod in omnibus nervis talis facultas inexplicabilis ſit, ut reliquos nervos moveant, ita ut concitato genere nervoſo omnes actiones a nervis pendentes mutentur.

DE MORBIS IPSIUS SENSORII COMMUNIS.

Sunt morbi quidam generis nervoſi laeſi, qui nativitatem ſuam videntur habere in mutatione quacunque & laeſione illius partis, quae cogitationes dirigit & motus musculares, & ad quam actio nervi ſentientis defertur, & cogitationem mutat; & a qua parte

ori-

oritur maximus impetus motus muscularis. Nervi ſunt in corpore, qui originem habent ab illa parte, in quam delata actio nervi ſentientis cogitationem mutat; & mutatio talis nervi, niſi ad certum corporis locum perveniat, non mutat cogitationem. Si pungat quis articulum digiti, oritur dolor; ſi vero brachium fuerit conſtrictum, mens ab hac punctura non mutabitur in cogitatione; ſi in carpo, metacarpo, brachio, humero, intercipitur nervus, non mutatur cogitatio: ergo locus eſt in corpore ad quem niſi pervenerit mutatio nervi, non mutatur cogitatio; & haec pars jam nobis examinanda eſt.

Sed in nobis etiam eſt facultas faciendi quendam motum, licet non ſciamus, quid ille motus ſit. Infans videt pomum; ſtatim eo determinat omnes muſculos, ut illud arripiat, ita ut peritiſſimus Anatomicus, qui cognoſcit hos musculos, non faciat melius; eſt ergo in corpore pars latens, unde origo hujus motus; nam ſi nervi delati ad illam partem hoc faciunt, hoc fit tantum ex deſiderio illius infantis; & ſimulac ille deſiderat, omne hoc agitur, quod huc requiritur; ſed ſi ad partem movendam non deferatur arterioſus ſanguis; uti patet in illis, qui decumbendo arteriam brachii comprimunt, & in quibus brachium, uti vocant, dormit; vel nervi ibidem comprimantur, nullus motus fieri poteſt.

Principium Impetum faciens.

Eſt ergo in corpore pars latens, quae habet facultatem, ut primam originem det, ad fa-

faciendum hunc motum, qui prius non aderat. Si felis inſidiatur muri, omnes artus & musculos ita disponit, ut, dum videt animal rapiendum intra facultatem ſui ſaltus, uno impetu fulminis inſtar proſiliat, & illud rapiat.

Dixit jam HIPPOCRATES, hoc conſiderans, quod totum corpus conſtet ex vaſis continentibus liquida, ex liquidis intra vaſa contentis, & ex impetum faciente. Hoc eſt tertium principium, quod non eſt continens vel contentum, ſed aliud quid, quod facit illum impetum, qui in fele tam clare videtur: dum faciendus inſultus, accedit aliquid, quod facit proſilire omnia: hoc impetum faciens nos dormientes excitat; & ſi rogetur homo quiescens, ut omnes artus extendat, eum impellit, ut ſtatim omnia moveat.

HIPPOCRATES non auſit dicere, an hoc impetum faciens ſit corpus vel ſpiritus; an vero ſit ignis, lux vel filius ignis, ut loquuntur Chemici.

Chemicorum de eo ſententia.

Dixerunt illi, CREATOREM feciſſe primo rude Chaos, unde nil determinati exſurgit; & praeter aquam, aërem, ignem, terram eſſe creatum ſemen, id eſt, corpusculum, quod poſitum in aqua, plantatum in terra, agitatum per ignem & motum per aërem, producit omnia ſecundum ſuam ſpeciem: ſi enim triticum committam bonae terrae & addam bonam aquam, liberumque aërem, & agito per ignem, non nimis magnum vel parvum, prodibit inde ſpica, quae poterit dare forte ducenta grana: quaeritur, quid eſt in hoc

hoc ſemine? dixerunt Chemici, ſemen eſſe tantum locum vel matricem, illudque non facere illud triticum, ſed in eo haerere aliquid, quod faceret triticum; & ſe inveniſſe igniculum haerere inditum huic ſemini, qui igniculus moderatur & diſtribuit omnia, & qui eſt impetum faciens illius ſeminis: dixerunt hunc igniculum tantum deducendum eſſe a voluntate CREATORIS, eoque ablato non eſſe ſemen, licet totam figuram retineat.

Ne haec vos offendant, attendite: ferrum & magnes utcunque cognoscuntur; ſi examines omni modo, & adducas ad ſe mutuo, igniculus latens ſe prodit, & motus fit inter haec duo; ſi utraque ponatis in tanta diſtantia a ſe invicem, ut ſint exquiſite extra poteſtatem mutuam, ita ut illi igniculi non poſſint agere, tunc certe quies erit; ſi ponas magnetem in medio, en ſtatim iterum motum! Si medium magnetem tollas, iterum eſt quies. Chemici, quum perſpexiſſent naturam rerum, invenerunt, quod in omnibus rebus eſſet principium, diſtinctum ab omnibus rebus, quas Philoſophi in genere poterant capere. An hoc principium debeat vocari corpus, an ſpiritus, an igniculus, an impetum faciens, relinquo in medio.

Ab hoc principio in noſtro corpore pendent morbi, infauſte ſaepe tractati, & magnam crucem Medico figentes. Videmus quandoque hominem, omni felicitate humana fruentem, cui forte ſubito aliquid accidit, unde ilico mutatur, ita ut etiam vitae tae- **Morbi ab eo pendentes.**

deat, & ut poſthabitis charis pignoribus, imo ipſa religione, in media beatitudine ſe praecipitem det in aquam, vel laqueo ſe ſuſpendat; & ſaepe talis homo excultus ac politus eſt. Illi morbi videntur haerere in hoc impetum faciente, & quo hoc eſt abſtruſius, eo illi difficilius curantur. Ut hi morbi rite intelligantur, & difficultas curationis perſpiciatur, rem paulo altius repetam, & Philoſophice de his agam.

Mutatis nervis mutantur ideae.

Sanus homo habet in ſe facultatem percipiendi ideas aliquas occaſione mutatorum nervorum quorundam. Sanum hominem voco, in quo nulla invenitur functio laeſa; in quo nec in plethora, nec in cacochymia, nec in idioſyncraſia ulla eſt morbi cauſa, proegumena vel procatarctica; talis homo non poteſt dictam facultatem a ſe removere. Si huic homini, quodcunque cogitanti, ſpecies rerum cogitatarum praeſentes habenti, & rei cogitatae conſcio, accedat mutatio nervi per aliud objectum, non mutatur haec facultas, ſed alia tantum idea fit. Omnes autem nervi pendent in origine a cerebro vel medulla ſpinali. Attuli jam antea exemplum ARCHIMEDIS, Mathematici ſummi, qui arenae incumbens, dum Syracuſa expugnatur, & videns militem, ſtricto gladio intrantem, hoc unum tantum petit, ne turbet lineas a ſe ductas: videtis hic, ſimplicem mutationem nervi optici mutaviſſe ideas praegreſſas.

Nemo dubitat, quin in omnibus eadem res ita ſe habeat; & certiſſime obſervatum eſt, ſen-

ſenſum a mente noſtra percipi in certo loco. Si calculus haereat in collo veſicae, aeger, dum reddit urinam, & conatur exprimere ultimam guttam, premit calculum ad initium Urethrae; ſenſus autem non fit in illo loco, ſed in glande penis.

Ideae illae ſunt conſtantes.

Homo extremitatem ulnae ruditer allidit; ſenſus fit in digito extremo, ubi nervus terminatur. Alius laborat dolore inflammatorio in ultimo pollice pedis, abeunte in gangraenam; amputatur ille, manet tamen ſenſus poſt peractam operationem in illo articulo, ita ut homo non credat eſſe abſciſſum; & ſenſus ille manet certis anni temporibus ad omnes mutationes tempeſtatis. Ablata fuerunt homini in bello ambo crura, aeger ſanatur, & vir ille, fide digniſſimus, poſtea ſaepe teſtatus eſt, ſe ſemper accurate eundem dolorem, quem antea habuit, iisdem temporibus ſentire in eodem loco.

Si ſic adſcendendo dolor ſentitur in ultimo articulo, illoque ablato tamen ſentitur dolor, quid ergo eſt, quod in illo nervo facit id, quod dolorem illum excitat, quem mens aſſueta eſt tribuere huic loco. Hypochondriaci & Hyſtericae etiam conqueruntur de dolore, ubi dolor non eſt. Si diceres illi homini bellicoſo, quod non amplius ſentiret, iraſceretur; ſed ſi dicas, non habes crura, concedet, & dicet, doleo tamen. Legite HILDANUM, aliosque auctores, & invenietis nullum dolorem eſſe, qui parte extirpata non obſervatus eſt permanſiſſe; ſed ſi actio cerebri vel medullae ſpinalis in illo

homine deleatur, omnis ſenſus etiam ceſſat; patet illud, ſi modo aqua effundatur in ventriculos cerebri, vel ſanguis effundatur ſuper cerebrum; vel ſi aeger ebrius ſit, vel patiatur inſultum epilepticum. HIPPOCRATES dicit, ſi dolor eſt in parte, & homo non ſentit, mens laborat.

Non eſt crudelior dolor, quam ſi acicula infigatur unguibus; fiat hoc Epileptico, ſentiet nihil: videmus ergo, quod facultas percipiendi ideas pendeat a mutatione nervi, ad medullam delata.

Variae a variis nervis. Hae ideae a variis nervis variae ſunt, ita ut inpoſſibile ſit, excitare ideas easdem per omnes nervos mutatos, niſi forte communes, tendentes ad deſtructionem nervi. Quando omnes nervi deſtruuntur, faciunt ſenſum doloris, adeoque eſt affectio quaedam communis; ſed hac demta, eſt facultas ſingularis in ſingulis nervis, excitandi ſingulares ideas. Dum odor gratiſſimus Ambrae Griſeae accenſae ferit nares, facit ideam diſtinctiſſimam & clariſſimam, totam mentem occupantem & ab aliis ideis avocantem, ſtatumque hilaritatis & voluptatis non explicandum, ſed quam quisque optat retinere; & haec idea non eſt in aliis nervis. Si quis tota vita expertus eſſet actiones omnium nervorum laeſas, hoc ipſi foret incredibile. Si hanc Ambram applicetis ad linguam, oculum, vel nudatos in vulnere nervos, inde non afficiemini. Coloris rubri ideam quaere extra nervum opticum, non poteris ullo modo acquirere. Idem verum eſt de guſtu, ita ut omnes nervi,

vi, quos deprehendimus in corpore, a cerebro & medulla ſpinali oriundi, habeant hanc conditionem, ut ſinguli ſingulas forment ideas.

Omnes hi nervi excitant eosdem ſenſus ſine actione ulla objecti externi: ſic dormiens, dum ſomniat, licet oculi ſint clauſi, & nil agat in nervum opticum, vividiſſime poteſt affici idea rubri veſtimenti aeque ac alius, qui videt: unde hoc? homo in intimo mentis fundo afficitur illa mutatione, quam non videt extra ſe: ergo omnes imagines, nervis inpreſſae, aeque vividae poſſunt eſſe in loco originali cerebri, quam alibi; & licet a variis nervis variae nascantur ideae, poſſunt tamen eaedem fieri, nervis non affectis, uti in melancholicis & hypochondriacis ſaepe conſpicitur.

Acquiruntur etiam ſine objecto externo.

Mutatio idearum pendet etiam a noſtro arbitrio; nam cuicunque notae, nihil cum re notata commune habenti, poteſt alligari idea quaecunque, & tunc mutantur nervi: ſed ſunt etiam cauſae, quae potius mutant mentem, quam quod mutent nervos; nam eſt magna diſtinctio inter ideam circuli, & ideam doloris a ferro diſſecante nervos: nemo eſt, qui putat, doloris ſenſum eſſe extra illum, qui ſentit; hic ergo non eſt repraeſentatio alicujus rei diverſae a cogitatione, ſed oritur quaſi affectio percipiens: ſed quando cogitatur circulus, tunc refertur res cogitata ad aliquid, quod extra cogitantem exiſtit, cujus imago eſt: ſed dum inflammatio ſumma nervum in ultimo articulo pedis afficit; vel toto nervo in-

intermedio abſciſſo manet tamen facultas percipiendi dolorem, aeque acſi adhuc adeſſet, videtis, quod in loco, ad quem terminantur nervi, & in loco, unde oriuntur, eadem exerceatur facultas.

Si ergo in quibusdam hominibus illud primum originale eodem modo afficiatur, quam ante, & facilius, quam in aliis, incipiunt mille morbis eſſe obnoxii, quorum cauſa tantum haeret in parte illa interiori & particulari affectionis modo. Centies vidi puſillanimes, qui calculum in veſica adeſſe credebant, quia dolorem ſentiebant in reddenda urina, quum tamen nil minus quam calculus erat, & dolor poſt quadrantem horae fugiebat. Nonne videtis, cogitationes in illis hominibus fieri in ultimo originali percipiente, & ibi poſſe haerere talem mobilitatem & poteſtatem percipiendi doloris, qualis fit a nervo affecto. Homines conqueruntur per annos nunc de illo, nunc de alio malo, quum tamen ſaepe nil cauſae phyſicae adſit.

Aliae requirunt certam nervorum affectionem.

Eſt praeterea in homine ſano facultas percipiendi evidentiſſime novas ideas occaſione mutatorum nervorum. Exemplo ſit fames: rogati, ilico dicetis, num adſit, nec ne; ſed rogati, quid ſit fames, non poteſtis dicere. Nemo credit, famem eſſe in pane, in ventriculo; ſed dicunt omnes, eſſe in ſe: & haec affectio nunquam oritur, niſi mutatis nervis in ventriculo, vel circa ventriculum; & efficit omnes mutationes, quas excogitare poſſumus; nam homo poteſt ab ea ita torqueri, ut fateatur, ſe plus pati, quam ab

ulla

ulla alia tortura ; & exſtant exempla hominum, qui vivi ſepulchris incluſi proprias manus devoraverant. In hoc caſu nervi certa ratione afficiuntur, nam ſunt homines, qui inedia moriuntur, tamen ſine fame. Videmus ſaepe in morbis chronicis, tantam hebetationem occupare ventriculum, ut aegri nunquam cibos rogent. In amabili ſexu videmus ſaepe, quod non eſuriant : ſi offeras cibum, comedunt, ſed non appetunt. Idem locum habet in ſiti, quae eſt diſtinctiſſima affectio, nil cum fame commune habens ; nam nemo, dum ſitit, dicit ſe eſurire : ergo haec affectio naſcitur a nervis, certa ratione ſe habentibus. Idem de voluptate, faſtidio, aliisque affectionibus dici poteſt. In ſingulis his caſibus miramur, quod affectiones tam diſtinctae oriantur, quarum nulla alia cauſa poteſt dari, quam mutatio nervi.

Idem obſervamus fieri, licet cauſa afficiens nervos non adſit ; nam dormienti in ſomniis placet cibus potusque, & avide ſe epulari putat. HIPPOCRATES dixit, ſi in morbis, in quibus ſitis cauſa eſt, non ſentitur ſitis, mens laborat. Licet ergo nervi in ventriculo patiantur eandem corpoream affectionem, ſi haec non perveniat ad primum originale, nullus ſit ſenſus : homo laborat febre ; ſitit, & fluvium epotaret ; ſed accedit delirium, tunc non amplius ſitit : omnes cauſae ſitim facientes adſunt, ſed licet aquam videat, inde non afficitur.

Ex dictis hactenus proprietatibus oriuntur in ſano homine animi affectus, illique ſaepe vio-

lenti. Hos quisque adeo a ſe inſeparabiles videt, ut ſapientiae & religionis opus ſit contra pertinacem hunc hoſtem luctari. Latini hos vocaverunt ipſum animum; ſic Simo apud TERENTIUM dicit de Davo, quem ſcio omnia manibus pedibusque niti, ut mihi male faciat; rogatus, unde hoc ſciret? respondit, mala mens, malus animus. Ab his naſcitur animoſitas, & ſumma agendi propenſio. Dicit etiam HORATIUS, animum rege, qui, niſi paret, imperat.

Nascuntur inde animi affectus.

Hi animi affectus aeque parum poſſunt explicari, quam affectiones praecedentes. Quando quis ſubito ſumma ardet ira, in toto illo homine tunc nil eſt niſi ira; omne, quod memoria & ratio docent, nihil eſt. Sapientes ideo dixerunt, quod trahat ſua quemque voluptas; nam hi affectus, hominem occupantes, trahunt eum invitum ad illud, quo vergunt; hinc Stoïci dixerunt, per animi perturbationes omnes amittuntur habenae, & homo non magis agit, quam patitur; omnes mentis actiones ſolent vinci ab his affectionibus. Quando ſumma affecti contumelia fovetis in vobis vindictam, quicquid mens cogitet, velit, percipiat, renitatur, prima tamen ſcintilla exſurgit, & mens in vindictam prona manet; hinc in proverbio eſt: *vita jucundior ipſa vindicta eſt*. Perdent homines integrum regnum, familiam, honorem, vitam, ut vindictam expleant. Imo notum eſt, Italum dixiſſe, vindictam eſſe tantum bonum, ut Deus ex omnibus bonis hoc ſibi reſervaverit. Dictum hoc profanum eſt & in-

inpium, & ex eo natum, quia in ſcriptis divinis legerat: *mihi vindicta eſt, & ego retribuam.*

Quam differunt hac in parte homines! quidam ſunt adeo placidi, ut irritati aeque pacifici maneant; alii cito excandeſcunt, quod vitium ſapientiſſimi in ſe experti & deteſtati ſunt. Quum itaque hae affectiones ſaepe tam enormes ſunt, morbi incurabiles a latente tali malo fieri poſſunt. Videtis hominem ſuaviter confabulantem, mox mentione inimici facta, artus omnes tremunt, & iraſcitur. LUCRETIUS bene dixit, hoc etiam contingere dormientibus, & canes dormientes ita latrare & grunnire, quaſi hoſtem invaderent. Ergo illud intimum originale eſt omnium horum motuum ſedes & cauſa.

Eorum differentia.

In homine ſano etiam eſt illa facultas, ut ex dictis proprietatibus oriantur motus corporei, & quidem valde miri, ita ut omne, quod in homine poteſt fieri a cauſis corporeis, ab his affectionibus etiam ſine rebus corporeis excitetur. Si homo in aquam frigidam ſubito ſalit, ipſo momento denſantur omnes humores, & fibræ conſtringuntur: ſed ſi homo in tenebris meditabundus videt uno momento accendi pulverem pyrium, pallet, friget, & toto corpore ita contrahitur, acſi aqua gelida perfunderetur. Faciunt etiam illi motus idem quod calor; nam iratus, qui antea erat macilentus, nunc tumet & expanditur, acſi magno calori exponeretur; currit per oſſa tremor, ſanguis ipſe concreſcit a mag-

Oriuntur inde motus corporei.

nis illis perturbationibus ; omnia mutantur , vox faucibus haeret ; ex pulmone fiunt ſuspiria , ex corde palpitationes & ſyncope ; ex ventriculo nauſea , vomitus , appetitus proſtratio , ſitis excitatio & deletio ; ex inteſtinis diarrhoeae , borborygmi , flatus , tormina ; ex renibus profluvium urinae ; & haec omnia fiunt homine invito & repugnante : verbo , corpus humanum ita conditum eſt , ut ex dictis proprietatibus motus corporei exoriantur , quorum cauſam dare non poſſumus , & a quibus morbi pendent , medicos & aegros excruciantes.

Homo fingens ſtoïcam animi inmobilitatem percellitur forte nuncio triſti , prodat ille maſculinum ſuum animum , velit, nolit, exprimuntur tamen lacrymae , & in ipſis muſculis faciei , ipſo nolente , affectus animi pingitur : hinc ex animi affectibus , quatenus hi excitantur mutatione quorundam nervorum , fiunt in homine motus omnium generum , nobis notorum , ita ut nullus motus ſit, qui hinc non fit : magnanimus homo , millies triumphans de morte , milites fugientes videns , ipſe ſe in fugam conjiciet. Ab his affectionibus non vultus , non color unus , non comptae manſere comae , ſed pectus anhelat ; ab ira & rabie corda tument. Nemo eſt , qui iraſcitur , quin ſtatim cor ipſi palpitet ; jecur difficili bile tumet ; omnes muſculi oculorum & faciei moventur & pingunt hunc affectum ; omnes ſphincteres reſolvuntur. Vidi , quod homini , ſolvendis oneribus publicis impari , quum adferebatur ipſi nuncius ,

cius, quod agri ipſius deberent vendi, uno momento genitalis humor effluxerit; homini perterrito & anxio exprimitur toto corpore ſudor; an haec non eſt manifeſta reſolutio omnium ſphincterulorum ſimul? Notum eſt, quod hypochondriaci & hyſtericae ſaepe plus cogantur mejere uno die, quam aliter intra triduum feciſſent, & urina nullum colorem, ſaporem vel odorem habet, acſi aqua eſſet de puro fonte proſiliens. Ab hac cauſa reliqui ſphincteres, qui determinant proportionem inter truncos & ramulos arteriarum, etiam ſolvi poſſunt. Quum vero ſanitas inde pendeat, quod inter truncum & aperturam lateralem ſit proportio determinata, patet, quod ex illa proportione mutata ilico per errorem loci ſummae inflammationes, hinc innumerabiles morbi oriantur, & quanta perturbatio in cerebro hinc fiat, quis dicet?

Ab hac etiam cauſa omnium emiſſariorum, in corpore notorum, fit perturbatio. Emiſſaria ſunt illa vaſa, quae ſingulares humores praeparatos vel ex corpore eliminant, vel in alium locum corporis deponunt. Tales ſunt ductus hepaticus, cyſticus, choledochus &c. Dico jam, omnia illa emiſſaria mutari; nam ab ira vomit unus, alius alvum deponit, mingit tertius, ſudat quartus: nec mirum, quin in partibus internis ſimiles perturbationes oriantur, ita ut viſcera magnam ſui liquidi copiam parent & derivent; & quum inde pendent peculiares coctiones & actiones, videmus, illas etiam inde turbari. Quum enim hoc conſtat de viſceribus, magnis vaſis

Perturbatio excretionum.

&

& ſphincteribus ; & inveniamus , motuum velocitates ita mutari , non dubitamus , quin omnes ſecretiones & excretiones a ſolis animi affectibus turbari poſſint , inprimis in mobilibus.

Mutatio habitus corporis. Imo ipſe habitus corporis mutatur ; nam verecundia facit ruborem. Amarillis , tincta colore roſeo , docuit , animam , pulchra in domo habitantem , ſplendida hac domo adhuc pulchriorem. Salva res eſt , erubuit puer , habet adhuc notas gentilitii pudoris , dixit SOCRATES. Suſpicatur quis , quod aliquid de ſe dicatur , ilico rubore ſuffunditur vultus.

Functionum vitalium. Hic rubor pertingit tantum eo , quo usque homines ſe mutuo poſſunt aspicere , ſcilicet usque ad collum. Haec vero dum hac ratione ſe habent , putabitis forte , quod ſint quaedam valvulae in nervis , quae ſpiritus ita determinant : ſed huic repugnat , quod alius priori aſſidens , pallet , dum putat , de ſe aliquid dici , cujus ſe reum eſſe cognoscit. Ergo homo eſt longe quid aliud , quam vulgo putatur , & nulla actio eſt animalis , naturalis vel vitalis , quae ab hac cauſa non permutatur , ſuspenditur , augetur.

Ne objicias ergo , quod haec omnia tantum vera ſint de actionibus , quae pendent a cogitatione ; non autem de iis , quae vitae proſpiciunt , nam quid dicetis de palpitatione cordis ? non loquor jam de ea , in qua musculi plus ſanguinis ad cor pellunt : ſed ſi forte homini ſedato injuria fiat , licet ſine magno motu , nonne ipſi ſtatim cor palpitat? nonne

nonne pulmo ipſo momento afficitur ſuſpiriis, antequam appareat, quod major reſiſtentia facta ſit ſanguini in pulmone? imo hinc aliquando fit paralyſis cordis; nam homines per ingentes animi affectus ſubito mortuos conciditſe conſtat.

Si ergo affectus ita praedominantur, ut motum vitalem ſuffocent, habebunt imperium in ipſam vitam. Si videatis, quomodo facies inde ſe habeat, cogitate, idem obtinere in interioribus, quam in exterioribus.

Nec ullus affectus eſt in vigilante, quin etiam contingere poſſit in inſomniis. Idem fit in morbis; nam videmus, deliros in febribus flere & ridere. Ergo nervis affectis, ſive ab objectis externis, ſive a cauſis internis, omnes illae perturbationes fiunt.

Eſt in homine etiam facultas motum ciendi, dirigendi, mutandi, ſiſtendi, continuandi, renovandi; & haec facultas eſt tam magna, ut ſupputari non poſſit: hanc PARACELSUS vocavit Imaginationem, HIPPOCRATES impetum faciens, alii animam. Sedatus homo cogitat, volo explorare, qualem motum facere poſſim. Solo inſidens, & crura corpori ſupponens, proponit, poſtquam tres numeraverim, exſiliam; & mox facto impetu omnes ejus artus ſimul agunt, & ſtat. Motus ille poteſt citius multiplicari, ut homo equum ſuperet. Curſor Britannus veniam impetraverat pro Duce Argylio; ſed hero bene merito vitam dans, & noctes dieſque currens, caecus evaſit, & pedes ſuos fere perdidit. En quid fecerit ani-

Miri effectus principii impetum facientis.

animi impetus ! volebat hoc perficere , & perfecit. En motum ſuſcitatum, qui non erat antea , & productum ad tempus , quantum libuerit.

Motum dirigendi. Motus ille etiam poteſt dirigi. Neſcit infans , quis vocetur medius digitus , ſed ſi dicas ipſi , move hunc digitum , quem tango , movet ipſo momento ; habet ergo mox ſcientiam perfectam , ut cieat illum motum , & in hanc illamve partem dirigat ; dum vis , ut cantet , ut lacrymet, ilico facit , & haec diverſitas dirigendi illos motus eſt infinita. Quando attendo ad motum linguae in eodem infante loqui volente , video innumerabiles varietates contingentes ſine ulla praeſcientia ex ſimplici hoc impetu.

Mutandi. Motus ille etiam poteſt mutari, & hoc poteſt fieri in omni corporis parte per tot inſtrumenta , quot habemus musculos arbitrarios , non vero in corde vel fibris pulmonis. Non ſcimus niſi per Anatomen , quibus muſculis oculus noſter inſtructus ſit ; & quot diverſis modis illi agant ; ſi tamen homo velit videre ſiniſtrorſum , ilico facit hunc motum plane inſcius. Fuerunt , qui hanc rem attente ſpeculati calculo ſubduxerunt , quid requireretur , ut hominis vox ad hunc illumve tonum vel ſubmitteretur vel elevaretur. Conſtat , quod rima laryngis infinitis modis poſſit mutari ; & quod ex illis certae tantum partes debeant agere , ad producendum certum tonum : plurimi nil omnino ſciunt de his omnibus ; ſed diſcunt tantum, quid vocetur tonus vel ſemitonus ; & juſſi tunc

tunc canere, non cogitant niſi de uno illo ſono, &, ſi periti ſunt, faciunt hos motus exactiſſime, tam celeriter & tanta cum efficacia, ut nulla inſtrumenta illud poſſint imitari.

Motus ille etiam poteſt ſubito ſiſti mirabili methodo. Videte Pantomimos in theatris, dum fingunt ſe mutari in columnam, ita ut levati humo referant quaſi machinam rigidam, qui tamen uno momento iterum laxant omnia. Eſt ergo in hac parte deſcripta poteſtas locupletiſſima, quam omnes candidi dicunt ſe deprehendere, ſed quomodo fiat, ignorare. Mirabile eſt, quum illae poteſtates ſunt adeo efficaces, quod tamen in principio, unde naſcuntur, vix videantur habere quid corporei. Siſtendi.

Motus ille etiam poteſt continuari. Vidi hominem, qui uno momento ad voluntatem poterat laxare ſuos artus & ſic flectere corpus, ut a vulgo haberetur daemoniacus. Alius Pantomimus ſtetit rigidus; quando juberetur, poterat hoc continuare; ſed ſimulac volebat ſolvere, ecce! omnia erant reſtituta: dixi de Curſore Britanno, qui capitis heri ſervandi cauſa currens fecit, quod nullum animal potuiſſet, & habebat poteſtatem continuandi motum. Continuandi.

Motus ille etiam poteſt renovari. Qui Fides tangit primo die, quanto hoc fit molimine! qui didicit hoc facere, non cogitans movet omnia, modo videat tabulaturam. Summi muſici rogati non poſſunt dare hujus rei rationem, ſed poſſunt tamen perficere; hinc fere dicere licet, quod illud agens Renovandi.

agens eſt tam parvum, ut vix corporeum, ſed fere ſpirituale dici debeat.

Sine cognitione cauſae. Haec omnia fiunt ſine cognitione cauſae motus illos perficiendi: indocti aeque hoc faciunt quam docti, neque in his feliciores ſunt exercitatiſſimi Anatomici vel Philoſophi.

Sedis. Ignoratur etiam ſedes excitationis & renovationis, & virtutis ſiſtendi hos motus; nam adhuc ſub judice lis relinquitur: locuples ergo poteſtas eſt in illo loco determinato quidem, ſed de quo aliquid tantum cognoſcitur ex effectibus.

Inſtrumentorum. Haec etiam fiunt ſine cognitione inſtrumentorum: nam quinam proprie nervus hoc faciat, quis dicet? internus tamen architectus in nobis non errat in motu musculorum.

Actionis ipſius. Imo nihil intelligimus de actione ipſa. Quando moveo digitum indicem, fit illa actio fere ſine mora vel ſucceſſione temporis: omnium maximum pro medicina eſt hoc, quod haec omnia fiunt ſine apparente cauſa, nec ullum etiam manet veſtigium. Homo ſanus gerit in ſe Epilepſiae cauſam, & nil incommodi advertens cadit Epilepticus: nulla eſt ſecretio, excretio, motus animalis, vitalis, naturalis, quin inde mutetur; vomit, alvum deponit, mingit, excernit ſemen, ſpumam, ſudorem; momento poſt reſolvitur toto corpore, manente tantum motu cordis, reſpiratione & motu periſtaltico; dormit paulum, evigilat, & poſt duas horas nemo videt veſtigium inſultus praegreſſi.

Ubi hic illud corporeum materiale, quod Medici hic ſemper quaerunt, & quod ſi cognoscerent, feliciter ſaepe ſanarent? ſed hic nihil aliud fit, quam in Pantomimo, dum Epilepſiam imitatur; vel quam nonnulli fingunt, ut Eleemoſynas acquirant a transeuntibus.

Illa pars corporis humani, ad quam omnes illae mutationes perducuntur, quae facit ideas, affectus, motus ſpontaneos, vocatur Senſorium commune. Hoc eſt certe pars corporis, nam idem ſenſus, ſalvo capite, manet in eo, qui olim fuerat, ubi affecto nervo in parte nunc amiſſa idea naſcebatur. Dixi de Ciaſſiario, clavo laborante, qui amputatis tibiis candide dixit, ſe, inſtante coeli mutatione, clare ſentire in illo pedis articulo eundem dolorem, quem antea ſenſerat. Si ille nervus loco intermedio impeditur commercium habere cum illo loco intra cranium, hoc non fit, nec etiam amplius fit motus: eſt ergo locus, ad quem illa mutatio nervi delata facit demum illum ſenſum, & hic vocatur Senſorium commune. Homini ſapienti, ſano, dormienti reſolvitur unum latus; evigilat, ſentit nihil; vult movere partem, musculi non obediunt; vocat Medicum, dicit ſe hemiplecticum eſſe, mente conſtat, & miratur, quare una pars non ſequatur, alia manente prompta: adeoque eſt in illo Senſorio etiam facultas movendi; ſed requiruntur etiam nervi, & inſtrumenta obſequioſa eſſe debent. Senſorium commune.

His conſideratis, apparet maxime mirabile,

quod excitationes idearum, affectuum, motuum fiant ſimul, quae tamen adeo diſtinctae ſunt. Oritur ſimplex nervorum quorundam affectio; haec tantum mentem afficit, quando ad Senſorium commune pervenit; ibi fit tantum mutatio cogitationis; ſed ipſo, quo hoc fit, momento, viscera, vaſa, musculi in toto corpore motus accipiunt novos, & quidem ſimul; & illi motus non fiunt, niſi praeceſſerit mutatio cogitationis, & hi motus nectuntur novis ideis. Subito exploditur ſclopetum, vel aperitur janua, ilico cor palpitat; videt quis nocturno tempore ſpectrum album, corpus totum tremit, & musculi fere omnes moventur aliter, quam moti erant ante illum conſpectum: ſimul in mente eſt idea, & in corpore motus ad illam ideam, qui motus tamen non eſt in illo nervo; nam parvum tantum eſt, quod illam imaginem in nervo optico excitat, & nervus opticus remotus eſt ab illa parte, ubi motus musculares fiunt; & motus ille non eſt quaſi tumultuarius, ſed nectitur inpreſſioni, quam fecit mutatio nervi; ſi non mutatus eſſet ille nervus, non factus fuiſſet ille motus: ergo certum eſt, quod illa mutatio phyſica in nervo, per objecta mutato, disponit illud primum, ubi prima eſt ideae nativitas, & facit exoriri illum motum, qui comitatur illas ideas.

Mira ejus actio a mutatis nervis.

Totum ſyſtema medullae ſpinalis, cerebri, cerebelli non accipit aliquid a corpore niſi per arterias; reliquae productiones non adferunt, ſed deferunt; hinc quando nervi oriuntur

tur ex loco, ubi cortex deſinit, non invenitur alius locus; nam morbi, qui impediunt ſenſum, impediunt etiam motum, & qui impediunt mutationem nervorum, etiam excitationem idearum impediunt; puto ergo me poſſe aſſumere, quod omnia dicta non tantum ſimul fiant, ſed etiam ab iisdem nervis, & in eodem loco; ergo illud ſenſorium commune eſt etiam impetum faciens. Quicquid ergo excutio, non datur melior definitio hujus partis, quam dum reſpectu ſenſus & motus corporei vocatur univerſale ſentiens & movens, cum omnibus nervis moventibus & ſentientibus communicans: ubi autem hoc ſit, inquiri debet.

Patuit ergo, hoc totum negotium abſolvi per nervos, & ſic quidem, ut maneat ortus idearum & affectuum in eodem loco, modo maneat illud, unde nervi oriuntur; dum volo motum excitare, videmus etiam, quod hoc fit per nervos, ducitque originem ab eodem loco: ſed poſſum cogitare, volo ut dextra manus moveatur, & tamen non movetur, quia non exequor; nec diverſi quid ſentio, niſi quod nunc non adſit efficacia: res ergo ad ſummam & fere evaneſcentem ſimplicitatem reducitur. Interim haec parva differentia poteſt cauſa eſſe, ut luxentur artus; nam ſunt homines, qui pugno ſuo poſſunt luxare os femorum. Ergo inter velle & inter efficax velle novum quid ſe intermiſcet, quod ſcimus nos habere, ſed cujus vix habetur idea. Subtilitas hujus actionis.

Homo etiam poteſt habere ſenſum, licet ner-

nervus non adſit, unde in parte integra ſenſus oriebatur; ut conſtitit in iis, quibus dolor podagricus erat in pede amputato. Sed quomodo fit ille ſenſus? hoc ſubtilius eſt.

Quae tamen non fit ſine nervis.

Homini ſano noctu in lecto decumbenti, reſolvitur alterutrum latus; vult movere partem, non valet; cogitat, quid deëſt; nam nil omnino ſentit; cerebrum non eſt impeditum, nec etiam illud conſcire; volebat tantum hoc & non fiebat: ergo ut fiat motus, requiruntur liberi nervi, & motus non poteſt reſuſcitari niſi per nervos integros; nam per impetum ſolum musculus non movetur; ſed abſciſſo nervo poteſt tamen manere illud impetum faciens; videtur ergo utriusque origo eadem; ſed ſi in nervis non eſt aptitudo, ut motus determinatos deferant, non fit motus.

Diſtinctio nervorum in ortu.

Si conſulitis bonos Anatomicos, videbitis, quod omnium horum nervorum ortus ſit diſtinctiſſimus, & ſemper in eodem loco; ſic inveniunt nervos olfactorios ad latera medullae oblongatae; opticos ad corporum ſtriatorum partes reconditas; patheticos ad ultimum medullae confinium, ubi ipſum cerebellum eſt; auditorios ſemper duplices; nec ſcio hic aberrare naturam, niſi in monſtris; ſed in musculis major eſt diverſitas. Par octavum, nervus recurrens, ſpinalis WILLISII & par intercoſtale ſunt exactiſſime ſeparata, & ſemper ſe intermiscent eadem ratione; nervus auditorius durus nunquam cum molli confuſus fuit; nec ludit hic natura, nam ſi uspiam

uſpiam in nervis fiat confuſio vel error, ilico functio laeſa eſt: ergo haec omnia fiunt per ſeparatos nervos, nec unus facit alterius opus. Quam mirabiles autem ſunt diſtributiones! quam ſollicite paria illa per foramina transeunt; in vertebris apophyſes ita nectuntur inter ſe, ut inter ſingulas foramina ſint mobilia, ſed non compreſſibilia.

Finis nervorum etiam ſemper idem eſt & diſtinctus: nervus olfactorius ſemper vadit ad os cribriforme; nervus mollis auditorius ſemper haeret in parvis illis foraminibus, quae in labyrintho deprehenduntur: ſed quanta eſt eorum multitudo, ita ut nulli indagini vel ſagacitati finis ſit! Suspendatur nervus in aqua, affundatur nova aqua, & reſolvatur nervus in filamenta innumerabilia, & tamen omnia ſunt diſtinctiſſima: ſi jam conſideremus originem quadraginta parium nervorum, haec multitudo eſt infinita, nam ne quidem finis unius nervi poteſt a nobis cognoſci; ultimum vero elementum nervoſum remotum ſemper manebit a noſtra ſcientia. Et fine.

Fiunt haec, ut dixi antea, per modum illuminationis. Videmus infinita, ſed oculus non videt, niſi per nervum opticum; & nervus ille non videt, niſi expandatur medulla ejus in fundo oculi in retina, in qua innumerabiles pinguntur ſtellarum imagines, nec ulla fit confuſio, ſi oculus bonus ſit.

In his omnibus meditatio ſe ipſam quaſi perdit, dum contemplatur originem, finem, medium, functionem nervi cujuslibet diſtin-

ᵭi; locum, ubi naſcitur idea, unde fit motus & ſenſus: nam motus fit in unoquoque nervo, ut in omni alio; id eſt, nervus opticus aeque afficitur, quam nervus in extremo digito; & quum cuilibet nervo eſt ſuus locus, ergo omnes nervi habebunt locum ſuum in Senſorio communi.

Inquiritur locus ſenſorii communis.

Ubinam ergo eſt Senſorium commune in homine? definivi ab idearum ortu & ab impetu arbitrario; dixi, quod mutatio fiat a nervis, & quod facultas ſentiendi & movendi ſit in multis locis: ergo illud movens & ſentiens univerſale non eſt unus locus, ſed eſt in origine omnium nervorum; ſi enim ſunt milliones millionum nervorum, tot ſunt loca, ubi hi nervi primo fiunt nervi: ergo Senſorium commune eſt collectio omnium illorum locorum in cerebro, in quo ortus eſt cujusque fibrillae medulloſae & nervoſae ex fabrica corticali: ergo intelligimus, quod omnia loca, ubi finitur corticalis fabrica, & ubi inchoatur primordium medullae, conſtituant hanc partem; non conſtat tamen aeque certo, in quanam longitudine hujus menſurae idem perficiatur. Conſtat per experimenta WEPFERI, quod ſi in vivo animali ſeparetur cranium & dura mater, & cortex laedatur, pungatur, imo pro magna parte deſtruatur, vix oriatur ulla mutatio; ſed dum medullae initium ſpecillo obtuſo tantum attingebatur, ſtatim fiebat dira convulſio; & hoc experimentum ſemper eodem modo eſt inventum, niſi quando turba-

tus

tus erat nervus. Hoc videtur probare, quod illud impetum faciens & primum ſentiens proximum ſit origini medullae mox ſub cortice.

Conſtitit etiam per experimenta SWAMMERDAMMII, dum nudatus nervus obtuſo ſpecillo forte rudius attingeretur, quod mox naſcerentur convulſiones, non in toto corpore, ſed in magna corporis parte; & hoc fit per totam longitudinem nervi: ergo illud territorium, vel ille locus imperii, ubi humanitas eſt, id eſt, mutatio cogitationum ad mutationem corporis, & viciſſim mutabilitas corporis a cogitatione mutata, eſt ibi: hoc facit hominem totum, non mentem tantum, vel non tantum corpus, ſed corpus & mentem ſimul.

Poſſunt hic oriri tot diverſi concipiendi morbi, quot ſunt diverſi nervi organici vel internuncii, vel forte cauſae efficientes diverſarum mutationum in mente percipiente & volente; neſcimus enim, unam fibrillam cujusdam nervi aliquid habere commune cum alia. Quaelibet fibrilla nervea diſtincta facit diſtinctum officium; repraeſentat nobis nervus opticus omnes colores: radius ruber certo loco projectus in focum nervi optici facit ibi colorem rubrum, momento poſt album, coeruleum, &c. in toto haemisphaerio viſibili non fit ulla colorum confuſio; internuncius ille propagat illud unum punctum, non aliud, & in retina pingitur omnis imago in proportione magnitudinis, ſitus & coloris, hinc non totus nervus, ſed quaelibet fibrilla facit

Qui forte eſt in ipſa nervorum origine.

ſuam imaginem, & ſic omnes fibrillae totam; ergo quaelibet fibrilla nervoſa facit diſtinctum exercitium.

In qua nulla adeſt confuſio.

In illis, qui aures habent ad muſicam idoneas, illud adhuc clarius apparet. Dum ſexdecim chordas audiunt, dicent, illa chorda eſt laxanda; nervi acouſtici affectio tunc tam exacte respondet undulationi aëris, ut in media illa confuſione diſtinguant: hinc auditus non tantum videtur eſſe affectio totius organi; ſed in labyrintho mucoſus nervus ita afficitur, ut fiant tot perceptiones diſtinctae, quot diſtingui poſſunt, ita ut in murmure ſit infinita congeries ſonorum distinctorum. PERAULTUS dicit, ſe ſaepe expertum fuiſſe, quod omnis ſonus, qui a nobis auditur, ſit infinitorum ſonorum ſimul aurem ferientium permiſtio, quia auris non poteſt diſtinguere; ſed Muſicus hoc forte facere poteſt.

Dixit KIRCHERUS, quod totum hoc univerſum ex chordis tenſis conſtet; hinc ſonus, qui auditur a me loquente, fit per undulationem omnium corporum vicinorum; ſi reflectitur ſonus, fit Echo, qui auditur poſt duo minuta ſecunda; ſed citiſſime, nam ſecundus ſonus jam redit, quando primus vix formatus eſt: ergo per omnes diſtinctas fibras ideae infinitae fieri poſſunt. Videte nunc hoc ipſum in Loquela; dum dico A, quot milliones diſtinctorum nervorum tunc agunt! Musculi totius thoracis, Meſochondriaci bronchiorum & asperae arteriae, musculi veli palatini, linguae, oris & labiorum agunt omnes,

nes, ut formetur A; ſi hic unus nervus per morbum foret impeditus, tunc formatio A hac parte deficeret; ſi dimidia pars nervorum deficeret, dimidia haec actio impediretur. Non poſſumus ſatis admirari illam Cauſam, quae nos ſic fecit; & certo dicere licet, totum DEUM hic requiri: nec mirum, quod ab his affectionibus & motibus infinita producantur morborum genera; & Medici non accuſandi ſunt, ſi omnes hos morbos curare nequeant. Concludo ergo, tot diſtinctos eſſe concipiendi & movendi modos, quot ſunt diſtinctae nervorum origines; & nos quidem habere limitem cogitandi & movendi, ſed diverſitas tamen reſpectu vitae noſtrae infinita eſt.

Si requiratur pars milleſima horae, ut ſonus audiatur; & ſinguli nervi hic aliquid contribuant, tunc inmenſa longitudo non poteſt compenſare illam actionem, quae hic fit per meos nervos; nam ſingulae partes mirifice afficiuntur ab uno objecto: quot ergo in qualibet corporis particula fines minimi nervoſi ſunt, tot in origine prima diſtincti ortus ſunt. Si ſumo punctum quoddam ſentiens, nervus, qui inde oritur, facit diſtinctum quid a nervis reliquis: ergo quot ſunt puncta ſentientia, tot ſunt puncta nervorum, qui oriuntur ex cortice; & illa puncta manent in ortu, medio & fine diſtincta; & tales fines ſunt in toto corpore; ſi unum capillum trahitis, dolor eſt in illo diſtincto loco; ſi dentes, ſi unguis extremum acicula ſubtiliſſima attingantur, tunc & ibi dolor exacte ſentitur:

ergo totum corpus habet ubique puncta haec ſentientia, exceptis illis locis, ubi liquida ſunt: nam ubi vas apertum hiat, & attingis liquidum, quod in illo vaſe eſt, nullus oritur ſenſus; ſed ſi attingis membranam, ilico ſenſus oritur: urina, quae in veſica eſt, non afficitur a calculo; ſed dolor fit, ſi veſica premitur; ergo ſenſus tantum fit in partibus firmis, & quidem nervoſis.

Varietas hic obſervanda.

Nec etiam dolor fit in nervis cardiacis vel hepaticis; nam obſervatum eſt a Medicis, quod cor in febribus ſummis inflammetur, & quod in peripneumonia valida in latus decumbat, & quod aeger moriatur, & tamen inde nullus fit dolor; ſentitur quidem anxietas, fidelis ille periculi nuncius, omni molimine agens, ut non fiat mors, ſed non dolor. Quando pulmo exeditur, vel hepar, vel ren conſumitur, nullus etiam dolor; ſed quando membranae horum viſcerum ab inflammatione afficiuntur, ſtatim fit dolor inmanis. Ergo omnes partes nervoſae non ſentiunt, tamen hic nervi ſunt; ſed nervi, qui a pari octavo, ab intercoſtali, a recurrente, a medulla ſpinali ad cor tendunt; in toto itinere quidem ſentiunt, non vero in corde; nam omnis musculus delaſſatus ſentitur; ſed cor, quod ſemper agit, nunquam delaſſatur, nunquam dolet.

Diſtinctio nervorum ulterius explicatur.

Sic ſenſim pervenimus ad diſtinctionem nervorum; invenimus nervos oriundos a cerebro, qui ſenſui & motui inſerviunt; & nervos, oriundos a cerebello, qui nihil huc faciunt. Si poneremus, omnia puncta ſentientia in corpore

pore humano manere, ſed non ſentientia aboleri, tunc tolleretur cor, & quicquid diſtribuitur ex corde non faciens ad ſenſum vel motum arbitrarium; in hepate nil maneret niſi membrana ſentiens; verbo, tunc haberetur imago totius hominis, demtis omnibus liquidis & partibus non ſentientibus. Ergo homo eſt duplex in humanitate, ſimplex in vitalitate; hinc SYDENHAMO, dum videbat, ſe in quibusdam morbis nihil proficere, purgantibus, vomitoriis, venaeſectione &c. incidit cogitatio de homine interno, in quo non eſt plus corporei, quam corporeum eſt in eo, quod volo, ut manus mea moveatur: cogitavit praeterea, quod morbi illi mirabiles totum corpus turbantes, non eſſent corporei; nam non poterat demonſtrare eorum materiam; & tamen erat aliquid phyſici, quod illos effectus faciebat; & quod medicina tantum agit in hominem externum, non in internum.

Sed praeterea eſt homo ille corporeus ſic figuratus duplex, nempe dexter & ſiniſter. Poſſumus conſiderare totum hominem, quaſi non eſſet niſi cerebrum & cerebri appendices; cerebrum non niſi quatuor vaſa arterioſa, & eorum vaſorum appendices: medulla eſt ſola pars cerebri, quae ad humanitatem aliquid facit; illa collecta eſt ex mille is principiis fibroſis, ultra imaginationem ſubtilibus, in origine, medio, fine diſtinctiſſimis; nervi egreſſi ſunt appendices hujus medullae. Eſt arteria Carotis dextra & ſiniſtra, vertebralis dextra & ſiniſtra; ex carotide & ver- In parte dextra & ſiniſtra.

te-

tebrali dextris oritur haemiſphaerium cerebri dextrum, ex ſiniſtris ſiniſtrum; haemiſphaeria illa diſtincta ſunt, & non niſi per quaedam vaſa & fibras cohaerent; ventriculi, ex medullae collectione oriundi, dividuntur in dextrum & ſiniſtrum: fornix in medio concurrit, & proinde habet partem ſiniſtram a ventriculo ſiniſtro. & partem dextram a dextro; medulla oblongata habet tuber annulare dextrum & ſiniſtrum; & crura medullae oblongatae manent diſtincta; nates ſunt utrimque, nervi oriuntur ex parte dextra & ſiniſtra: corpus olivare eſt duplex; verbo, omnia ſunt duplicia, exceptis infundibulo, glandula pituitaria & pineali; medulla ſpinalis habet in medio ſulcum diſtinctum, & corticem habet medium ad finem usque; ſi cortex ille medius fit hydropicus, & mutatur in hydatides, tunc dextra pars medullae ſeparatur a ſiniſtra: duo ſunt brachia, duo crura, & ad illas partes eſt nervorum diſtributio. Ergo principium ſentiens & movens in ſua origine, collectione, diſtributione & operatione eſt duplex.

In corpore reliquo ſunt duo renes, duo teſtes, duo corpora fungoſa penis, duae veſiculae ſeminales. Renes ſunt duo emunctoria; dexter emulget partem corporis dextram, ſiniſter ſiniſtram. Sed quare ſunt duo teſtes? nemo forte hoc intelligit; nam qui tantum unum habebant teſtem, generaverunt tamen mares & foeminas; imo idem viſum eſt in aliis animalibus monorchidibus. HIPPOCRATES dicit, teſtem dextrum generare ma-

mares, ſiniſtrum foeminas; ſed canes, uno teſte orbati, aliter docent. Reliquae partes non ſunt duplices; unum tantum cor, ſed diſtinctum in duo cava; unus pulmo, licet in plures lobos diviſus, ſed qui tamen omnes ſanguinem ſuum in unum cavum infundunt; una magna arteria, una vena, unum diaphragma, unus ventriculus, unus tractus inteſtinorum, unum hepar, unus lien, unum meſenterium, unus ductus thoracicus; ſed reliquae partes, ſenſui vel motui arbitrario inſervientes, ſunt duplices.

Ergo duplex morbus hic oriri poſſe videtur, ita ut unus haereat in communi, alter in duplicato; & directio remediorum videtur facilis, quando aliquid mutandum eſt in communi; ſed quando aliquid debet mutari in una vel altera parte, quam tunc eſt difficilis! Hinc fit diſtinctio morborum.

Sed partes vitales & naturales ſunt ſingulares. Antiquiſſimi, quorum ſcripta ad nos pervenerunt, videntur vidiſſe aliquid ſimile; hinc habetur apud antiquiſſimos Hebraeos, hominem marem & foeminam fuiſſe ad latus ſibi adhaerentes; ſed latera in ſomno eſſe ſeparata a CREATORE, & mulierem tunc factam eſſe ex adverſo viri.

En ergo duplicem hominem! Videmus tamen in hiſce unum tantum ſentiens. Duo nervi olfactorii ſunt diſtinctiſſimi in origine, progreſſu, applicatione, diſtributione; unus tantum eſt ſenſus olfactus: duo ſunt nervi optici, unus viſus; imo qui videt unam rem binis oculis, licet ſciat ſe vidiſſe utroque o-

culo,

culo, ut limite medio inter oculos poſito clare apparet, unum tantum videt. Licet aures ſibi invicem oppoſitae & diviſae ſint, unus tantum ſonus, non duplex auditur: lingua tota unum ſapit; duabus manubus una res tangitur: ergo corpus ſentiens & movens eſt duplex, ſed dum ſentit & movet ſimplex; organa ſunt diſtincta, & diverſas actiones accipiunt; ſed effectus ultimus tamen eſt unus & ſimplex. Dum dicit quis, ego audio, ego video, ultimum hoc unum eſt.

Illuſtratur hoc exemplo viſus. Conſtat per Anatomen, quod nervi optici, a ſe invicem remoti in ortu, & diſtincti in decurſu coeant in unum, antequam veniant ad oculos; poſtea iterum recedunt, & ſinguli petunt ſuum oculum. Quid eo loci circa coïtionem contingat, oculus dignoſcere non poteſt; ſed SANTORINI oblatus eſt caſus, ex quo dubium hoc reſolvi poteſt. V. ejus *Obſerv. Anat pag.* 63. Relatum ipſi forte fuit, quod homini, qui tunc Anatomicae disquiſitioni ſubjiciebatur, caecus jam diu fuerat oculus dexter, nullo oculi vitio apparente; in eo nervum opticum offendebat tum aequo graciliorem, tum colore obſcuriorem; quem quum anxie proſequeretur, eum ſemper dextrum latus tenentem usque ad ſuum principium talem ubique reperit, qualem intra orbitam; contra autem ſiniſter ſecundum omnem longitudinem albus omnino erat, qua vero congrediebantur, alterum ab altero coloris diverſitas plane diſcernebat, ut facile inde colligi fuerit, eorum nervo-

rum

rum fibras non modo non decuſſari, ſed ne quidem implicari, verum alterum alteri duntaxat accedere, ut deinceps disjungerentur. Repertus etiam aliquando alter ex nervis viſoriis attenuatus, alter plenus; viſus autem erat debilis in oculo, ad quem nervus extenuatus ferebatur.

Inquiritur an partes cerebri ſe mutuo decuſſent.

Conſtat ergo hos nervos nequaquam ſe interſecare; an vero partes cerebri ſe mutuo non decuſſent, merito inquiritur. Scimus, quod una pars corporis poſſit manere integra, dum altera quoad corpoream ſpeciem remanens, functionibus ſuis inpar eſt; hoc conſtat in Hemiplegia, in qua unum latus ita reſolvitur, ut nullus motus arbitrarius ſuperſit; facultas ſentiens, conſcia & volens motum bona eſt, ſed musculi non poſſunt exequi, quod mens jubet; in ſummo gradu hujus morbi perit ſenſus, qui tamen integre in altero latere ſupereſt. Hinc videmus, quod illud movens & ſentiens in nobis ſit abſolute diſtinctum & duplex. Creditum fuit, quaſi hoc duplex haereret in bifido corpore, adeo ut ſi dimidia pars tolleretur, quod in altera parte maneret eadem facultas motus: ſed huic rei experimenta ſe oppoſuerunt; nam primum principium ſentiens & movens locatur in parte oppoſita, quam ubi ejus executio eſt: proinde medulla primi principii, abeuns in medullam oblongatam, dextra ſua parte abit in nervos partis ſiniſtrae; & parte ſiniſtra in nervos partis dextrae; ſic dum moveo brachium dextrum, hoc fieret ope nervorum, qui oriuntur ex medulla haemisphae-

rii

rii ſiniſtri. Animadvertunt omnes fere Anatomici, quod ſi cerebrum, frigido tempore exemtum de calva, maceratur in aqua, incipiat tabeſcere: ſed quo homo ſenex magis, & majori labore corpus exercuit, eo textura cerebri firmior; hinc praeparationes Ruyschianae pulcherrime ſuccedebant in cerebro recens natorum, in quibus injectio tam mirabilia detexit: hoc ſi in aqua maceretur, tabeſcit, & tunc cortex poteſt ſeparari, & tunc forma mirabilis medullae per ſe apparet.

Santorini dicit *in ſuis Obſervationibus*, *pag.* 61, quod poſt aptam & diuturnam cerebri macerationem luculenter viderit, eum eſſe nervorum poſitum, ut qui in dextra cerebri parte oriuntur, protendantur ad ſiniſtram; & hoc potuit animadvertere triplici potiſſimum in loco, in utraque ſcilicet priore & poſteriore annularis protaberantiae crepidine, maxime vero in imo medullaris caudicis, qua in ſpinalem abit.

Protuberantia annularis eſt ingens illud & album tuber, quod ſupereſt, poſtquam nervi exiveruut, & inveſtitur magnis arteriis, in qua ergo fibrarum medulloſarum collectio eſt; anterior pars hujus protuberantiae complectitur medullam ex duobus anterioribus lobis cerebri, & poſterior ex duobus lobis poſterioribus; ergo ſunt hic duo tractus medullares, & quaſi quatuor concurſus, in quorum medio omnia ſunt tam intricata, ut vix aliquid appareat; hinc diſtinctio tantum apparet in parte anteriori & poſteriori.

Re-

Reliqua pars medullae oblongatae non diſtribuit paria nervorum, ſed abit in medullam ſpinalem, quae ergo conſideratur ut unus nervus: ad illum locum medulla oblongata coït in caudam, quae eſt baſis prima medullae ſpinalis: hinc medulla ſpinalis conſtat medulla cerebelli, & medulla oblongata, & medulla, quae oritur a cortice ſuo proprio.

Dum cerebrum comprimitur a ſanguine effuſo, fit Apoplexia; nil tunc adhuc eſt vitii in medulla ſpinali, & tamen omnis motus deſinit, qui a triginta paribus nervorum hujus medullae pendet; ergo illud, quod ſentit & movet, a cerebro procedit.

Dicit jam SANTORINI, quod medulla abitura in thecam vertebralem veniat ad decuſſum, & haec decuſſatio eſt ad ventriculum quartum, qui vocatur calamus ſcriptorius; illaque eſt in ſola medulla, non vero in nervis egredentibus.

Plura de hac re apud Anatomicos invenire non potui; vidimus jam, quod nervi optici ſe mutuo non decuſſent, & quod ſinguli oriantur ab eodem latere medullae oblongatae; ſed an eorum thalamus dexter veniat a cerebro ſiniſtro, ſiniſter a dextro, dubium eſt.

Medici & Chirurgi recentiores putant ſe rem novam detexiſſe, dum exhibent obſervationes, quae videntur idem docere, quod SANTORINI per examen cerebri detexit: nos autem videamus, quid hac de re inveniatur apud Medicos antiquiores, eosque conſulamus juxta Chronologiam; hinc incipiamus

Veſtigia hujus rei apud Hippocratem.

mus ab HIPPOCRATE: dicit ille in *Libro de vulneribus capitis pag.* 906. *Editionis Foeſianae:* in capitis ſectione temporum regio ſecari non debet; nervorum etiam diſtenſione (ſpaſmo) prehenditur, qui ſectus eſt: at ſi ſiniſtra temporum ſecta fuerint, dextra convulſio prehendit; ſin ad dextra ſectio fuerit, ſiniſtra convelluntur. Alibi dicit: ſi in ſiniſtra parte capitis ulcus eſt, tunc dextras partes corporis prehendit convulſio, & viciſſim.

Hildanum. Sequitur HILDANUS, quem ideo laudo, quia verſatur ſemper in contemplandis aegris, & res factas ſimpliciter deſcribit ſine admiſtis ratiociniis: ille refert *in ſuis obſervationibus pag.* 21. quod vocatus fuerit ad mulierem, quae vulnus contuſum in dextro oſſe bregmatis cum fractura & inpreſſione cranii acceperat. Evomuit mox ab initio blioſum humorem & cibum indigeſtum; latus ſiniſtrum reſolutum eſt, in dextro autem convulſiones patiebatur. Vide nunc *pag.* 25. Juvenis robuſtus baculo vulnus ad ſiniſtrum bregma cum oſſis fractione accepit; vulnus dilatatum eſt, & fragmenta cranii ex percuſſione facta extracta: quum autem omnia ſymptomata jam plane deſinerent, & vulnus pene cicatrice eſſet obductum, cum ſcorto rem habuit; incidit poſt paucas horas in febrem, & dolorem capitis vehementiorem quam ante; latus oppoſitum reſolutum eſt, brachium vero lateris aegrotantis ſpaſmo correptum. Denique *pag.* 78. duo ſequentes caſus inveniuntur: Homo quidam globo ferreo in ſiniſtrum bregma per-

cuſ-

cuſſus cum inſigni depreſſione & fractura cranii, in terram quaſi mortuus procidit, & loquelam, viſum auditumque plane amiſit, quin etiam ex oppoſita parte paralyſi correptus fuit: poſt aliquot dies cranio elevato, & in naturalem ſitum reducto, loquelam recuperavit; ſymptomata quoque reliqua (adeoque etiam paralyſis) paulatim remiſerunt. Viro ſexagenario os frontis ſiniſtri lateris ea in parte, ubi capilli prodire incipiunt, latus ſiniſtrum verſus, ex ictu lapidis profundius inpreſſum erat: in ipſo momento ictus in terram procidit, totoque latere oppoſito paralyſi correptus fuit.

Camera cranii diſtincta eſt per ſuturam ſagittalem, & propter ſepimentum durae matris effuſus ſanguis non poteſt ire ex camera dextra in ſiniſtram; atqui latus ſiniſtrum hic afficitur, dextrum fit paralyticum. In his caſibus convulſiones crebrae ſunt, illaeque videntur ponere, quod liber motus utcunque quidem ſit interceptus; ſed quod pars tamen ita ſe habeat, ut patiatur tranſire quosdam quaſi ſpiritus motores; unde non fit quidem continuatus tonus, ſed motus interruptus. En quam bene haec conveniant cum HIPPOCRATICIS!

In collectaneis BONETI habetur *Tom. I. pag.* 328. caſus hominis, qui laborabat inveterata melancholia; reſolvitur ipſi latus ſiniſtrum, convellitur dextrum, tandem moritur; aperitur cranium; in dextro haemiſphaerio cerebri omnes venae erant varicoſae, & apoſtema erat in medio, quo increſcente & vicinas partes comprimente, mo- Bonetum.

tus humorum penitus impediri debuit. Caſus hic eſt eo magis notabilis, quia BAYLEUS etiam collegit caſus Apoplecticorum, mortuorum ex melancholia: putabat ille, omnes Apoplecticos, quadragenario majores, mori ex melancholia: in caſu modo citato habemus motum impeditum, effuſionem humorum & compreſſionem.

Smetium. SMETIUS *in Miſcellaneis Medicis pag.* 528. refert caſum hominis, venabulo ſupra tempus ſiniſtrum inflicto proſtrati; duo aderant capitis vulnera cum contuſione; exigua valde cranii fiſſura, quae non niſi calva per ſerram ablata, & quidem atramento affuſo, pili tenuitate apparuit; brachio tamen dextro reſolvebatur; nam ni illa capitis parte, non in ſiniſtra, venae disruptae multum cruoris intra cranium effuderant.

Diemerbroekium. DIEMERBROEKIUS *in Anatome Lib. III. Cap. V.* adfert exemplum ancillae, quae e domus ſummitate cecidit in ſuperiorem dextram capitis partem, cum magna oſſium bregmatis & frontis diffractione & laeſione cerebri; durante curatione ſiniſtri totius lateris, in quod non deciderat, continua paralyſi detinebatur, & bis terve convulſionibus ac ſingultu corripiebatur.

Bartholinum. Apud BARTHOLINUM *Centur.* I. *Hiſtor.* XXXIV. legitur memorabilis caſus pueri, cui ex alto baculus in ſiniſtram capitis partem perpendiculariter decidebat, unde fractum ad menſuram craſſitudinis baculi cranium. Statim ab illato vulnere convulſus eſt in latere oppoſito, ſed reſolutus in eodem quo laeſus erat, donec quinto a vulneris accepti die

die vitam cum morte commutaret.

Haec pro exemplo ſufficiant ,quibus nunc tantum addo, quod VALSALVA etiam monuit, illos affectus apoplecticos, in quibus altera medietas corporis reſoluta eſt, pendere a laeſione alterius medietatis cerebri; ſi vero dextra, a ſiniſtro. Nec tantum loquitur de illis Hemiplegiis, quae a capitis vulnere proveniunt; ſed in univerſum aſſerit, ſe nullam ferme vidiſſe in apoplecticis affectibus alterius medietatis corporis reſolutionem, cujus cauſam, ſecto cadavere, in oppoſita cerebri parte non invenerit: quodſi aliquando ad alteram etiam cerebri partem extenſam reperiebat laeſionem, haec tamen erat in oppoſita parte multo notabilior. V. *Tr. de aure humana pag.* 85. 86. *Edit. Trajectin.* & *pag.* 87. dicit, ſibi conſtitiſſe, quod in ſimilibus morbis inſtituta venaeſectione non ex latere corporis magis reſoluto, ſed ex oppoſito, ſive illo, quod omnino ſanum videbatur, ilico fere aegri levati fuerint. Quid hac de re ſentiendum ſit, non definio, ſed rem demonſtratam ſimpliciter narro.

Unum tamen forte manet vobis dubium, quod HIPPOCRATES tantum loquatur de convulſione, & non de reſolutione, uti alii Auctores: ſed HIPPOCRATES non dicit, ubi tempora confracta ſunt; agit tantum de ſectione muſculi temporalis, & reſpicit inprimis ad locum, cui trepanum applicandum eſt; hinc in illo caſu tota pars non contunditur, ſed tantum irritatur, ita ut haec exempla ſatis inter ſe conveniant. **Dubium in hac ſententia.**

Habetur tamen aliud exemplum apud Bonetum, *Tom.* I. *Sepulchr. Anatom. pag.* 328. quod contrarium videtur docere. Juvenis ſauciatur oculo dextro; primo ſtatim die convellitur brachio dextro; in cadavere reperitur cerebrum dextrum totum purulentum, ſiniſtrum humore ſeroſo plenum. Sed quoniam hic utraque pars cerebri laeſa fuit, & nulla reſolutio, hinc caſus ille non repugnat cum jam memoratis. Idem refert *pag.* 329. quod homo quidam punctim vulneraretur circa os temporis, ita ut dura membrana ſimul laederetur; ſequebatur convulſio partis laeſae, & inter membranas & ſubſtantiam cerebri ingens copia puris reperiebatur. Hic caſus etiam nihil facit ad rem, nam nulla fit mentio paralyſeos in parte averſa, ſed tantum convulſionis in parte affecta. Duo alii caſus leguntur *pag.* 330. Miles ſauciatus fuit in poſteriore capitis parte cum laeſione oſſis ſyncipitis; brachium dextrum motibus convulſivis fuit agitatum; aperto cranio reperitur magnus abſceſſus, in ſiniſtro cerebri latere latitans. Puero ex alto baculus in ſiniſtram capitis partem perpendiculariter decidit, unde fractum cranium; convulſus eſt in oppoſito latere. Videte etiam *pag.* 334. caſum juvenis melancholici, qui caput praeter morem ſiniſtrum in latus contorquebat; tandem ſupervenientibus haud obſcuris convulſionibus exſpiravit: in ſiniſtro ventriculo morbi mortisque cauſa extabat, copioſa nempe ſanies cum muco & materia putreſcente ibi contenta. In his tribus caſibus nulla fit mentio Paralyſeos. Adferun-

runtur adhuc duo caſus plane oppoſiti, nempe pueri, hemiplectici in dextra parte, in cujus cadavere cerebrum & cerebellum in parte dextra ſanioſa & purulenta inventa ſunt: & alterius, qui vulnerabatur in ſiniſtra parte osſis frontis, & in quo latus ſiniſtrum etiam reſolvebatur.

Quid ergo, ſi non velimus ſervi eſſe hypotheſium? Certe incredibile eſt, quam parum requiratur, ut homo reſolvatur; hinc dico, quod ſaepe in utroque haemisphaerio labes ſit, dum unum tantum videtur affectum. Ejus ſolutio.

Bovi mactabundo ſecuri percutitur os frontis, quod inde non frangitur, animal tamen cadit; ſic ſaepe poteſt fieri magna concuſſio ſine ulla alia viſibili mutatione: & concuſſio illa ſaepe major eſt in parte oppoſita, quam in laeſa; fiat enim laeſio in parte dextra, haec inde tremit: ſed noviſtis, quod tota moles cerebri intra noſtrum cranium ſit independens, id eſt, haeret undique libere intra duram matrem; & nullum vas ex eo propagatur in duram matrem, niſi tantum venae exonerantes: facta jam magna inpresſione in partem dextram, illa pars cedere poſſe videtur; ſed proceſſus falciformis durae matris, qui inter haemisphaeria cerebri haeret, oppoſitam partem ita poteſt premere contra cranium, ut tenuiſſimi canales inde laedantur.

Saepe in oppoſita cerebri plaga poteſt fieri ingens ſanguinis effuſio, id eſt, homines ſaepe incidunt in bregma ſiniſtrum, & poſt mor

tem ſanguis in dextro latere effuſus deprehenditur, nam in quam partem homo cadit, in eam decumbit; hinc eo dirigitur omnis preſſio, & vaſa venoſa, quae ex cerebro tendunt in ſinus, facile rumpuntur per illum ingentem motum, & tunc ſanguis ad alteram partem non poteſt venire: ſaepe confunduntur ſpaſmus & paralyſis, nam pars paralytica non ſemper ſpaſmos patitur. Hinc nondum demonſtratum eſt, nervos tendere ad partes oppoſitas; imo nervi ex medulla oblongata oriundi decurrunt omnes in eodem latere; tota ergo communicatio fit tantum in ipſa medulla, non ubi oritur, ſed ubi colligitur in globum, id eſt, ubi crura anteriora & poſteriora concurrunt.

DE SYMPATHIA.

En ergo hiſtoriam hominis agentis & patientis; hominis, qui ſervitio & miniſterio ſui corporis poteſt uti & frui, & qui a ſuo corpore ſaepe ſub jugo trahitur! Quatenus ſyſtema illud hominis in nervis eſt, eſt proprie illud, quod dicitur *Humanitas*; & in hoc ſyſtemate ſe aperit novus & jucundus merarum obſervationum campus; in hoc ab Auctore Naturae locata eſt mira Sympatheia. Patiamini, ut pauca vobis in memoriam revocem. Omnis medulla cerebri collecta eſt in medulla oblongata, & porrigitur in nervos, qui diſtribuuntur per partes, collo ſuperiores, excepto pari octavo vago, intercoſtali, ramo acceſſorio, & pari recurrente Gale-

ni-

nico: ex medulla cerebelli etiam accedunt nervi, qui forte ſe invicem non decuſſant. Inde fit medulla ſpinalis, ex qua diſtribuuntur triginta duo nervorum paria, quae etiam terminantur ad organa ſentientia & muſculos arbitrarios; & tandem abit in caudam equinam: dico hic eſſe Sympathiam, id eſt omnes hi nervi poſſunt moveri ab externa cauſa, id eſt aeque poſſunt pati quam agere: ergo omnis actio hic fit paſſio & viciſſim.

Hanc rem illuſtrabo ſequenti exemplo. Sit globus quieſcens; quamdiu ſola idea globi manet, nil concipitur niſi quies; ſed impingit in eum alius globus ejusdem magnitudinis, ilico motus fit in tota maſſa & in puncto contactus, & ille motus eſt in utroque globo; ſed quum hi globi ſunt corpora elaſtica, hinc ſuperficies ſphaerica in utroque applanatur verſus ſuum centrum, & hi duo globi ſe mutuo contingunt in facie plana, quam elaſticitas permittit fieri; ſed quum corpus tantum repellit, quam pulſum eſt, facies plana globorum ſe reſtituit, hinc uterque globus repellitur eodem motu, unus verſus hanc, alter verſus aliam partem: quies in globo erat paſſio; ſed dum ſe reſtituit, & repellit globum incurrentem, fit actio; dum globus incurrens in quieſcentem, ſitum illius mutat, haec mutatio eſt etiam paſſio: ſi non eſſet vis elaſtica, uterque globus quieſceret. Hinc videmus, quid ſit pati, ſcilicet mutari in ſitu corporeo, quem corpus antea habebat; agere vero eſt mutationi reſiſtere: ergo id, quod vocatur actio, conſtat ex diverſis mo- Deſcriptio Paſſionis.

 tibus,

tibus, qui diſtribuuntur, permutantur, & tandem pereunt: quando duo corpora in ſe nitentia aequilibrantur, maximas habent motus cauſas; utraque tamen quieſcunt, nec motus ſe manifeſtat, niſi cauſa ab una parte fiat minor. Dico jam, quod in ſyſtemate nervoſo ſit cauſa quaedam phyſica mutationis a priori ſtatu, ſed a ſubtili cauſa pendentis; & hanc cauſam voco Sympatheiam, quia melius exprimere non poſſum.

Exempla ſympathiae.

Si quis ſubito videat hominem, cujus limbi palpebrarum ſunt inflammati, coccineo colore fulgentes, & oculi ſimul tales ſunt, & lacrymae inde deſtillant, ejus oculi etiam inde laedentur, nec ullus eſt, qui hoc ſentiat. Si puer inſons nutricem habeat luſcam, vel cum alio puero luſco ludat, ex illa converſatione etiam luſcus fiet: ſic a luſco praeceptore omnes infantes etiam luſci fiunt. Ubi Orator, volens flectere homines, faciem ſuam ad commiſerationem ponit, mox etiam auditores faciem commiſerantem habent; hoc ſi peterentur, facere non poſſent, ſed nunc faciunt per Sympathiam. Dum homines geſticulatorem vident, omnes, quotquot ſunt, tam viri graves quam foeminae, eandem induunt faciem, & hoc faciunt exquiſite absque ullo praeceptore. Hoc in auditu aeque apparet, quam in viſu. Si homo, ignorantiſſimus omnium conſonantiarum, prima vice audiat tonum harmonicum, & rogetur, ut edat tonum, reſonabit tonum eundem.

Haec res ut vulgatiſſima negligitur; ſed eſt tamen hic aliquid poſitum in rerum natura,

quod

quod ignoramus: ſi tuba organi pneumatici inflatur, omnes homines cantant in illo ſono. KIRCHERUS narrat in *Myſyrgia ſua*, ſe peregrinantem veniſſe in locum quendam ad Italiae & Hiſpaniae confinia, ubi cantante uno, reliqui omnes cantabant harmonice; hoc quum miraretur in gente non exculta, & rem inquireret, didicit, quod omnes ita edocti eſſent a natura; & licet neſcirent ſe ita cantare, tamen nullo modo in concentu fallerentur.

Audivi hominem optime canentem, ſed in quo vox erat, & praeterea nihil; ſi ſtaret poſt fores & cantaret, vix aliquis erat, quem non incantaret & abriperet; ſumſit ille in ſymphonia Violinum, & ex memoria fecit totum ſyſtema melodicum, ducens pectinem ad chordas, & neſciens, quid quaelibet chorda faceret: alius Muſicus voluit hominem docere, ſed non capiebat vel unam regulam; verum audiens melodiam, imitabatur ſponte: Rogavi eum, quare ita faceret? ille ineptus lingua & moribus reſpondit, hoc neſcio, ſed tantum ita facio.

Videtis hinc, fundamentum artium, diſciplinae & doctrinae rerum pulcherrimarum eſſe in ipſa corporis fabrica. Homo audiens cantari cantilenam, volens nolens ſecum cantat, & ducitur ad eandem melodiam. Huic rei jam ſe iterum admiſcet illud placere vel diſplicere; nam vel idiota, percuſſa chorda aequabiliſſima, ſibi hoc placere dicet. Si chorda ubique aeque craſſa ſit, ejusdem denſitatis, texturae, ſubtilitatis, intorſionis, dicitur

Utilitas ejus.

citur *chorda pura*, quia dat ſonum purum, uniformem, & qui non turbatur; ſi non ubique aeque craſſa ſit, vocatur *chorda falſa*, quae dat quidem tonum, ſed non placentem: quando Muſici extendunt utrumque extremum, fulciunt, retinent & movent, & undulationes ſunt aequales, tunc dicunt, *chorda eſt pura*; ſi vident ſubſultus inaequales, tunc illam chordam vocant *diſparem*.

Quod illuſtratur ex Muſica.

Si chordam puram tendunt quomodocunque, ſonus dicitur eſſe in Uniſono, qui tantum terminus arbitrarius eſt, unde incipimus ſonos ſurſum vel deorſum numerare; ſi ſupponunt chordae vires tendentes majores, tunc vibrationes fiunt eo plures, prout vis tendens eſt major; ſi chorda ſubtilior, tanto plus recurret intra idem tempus; ſi craſſior, rarius: ſi chorda ita tenditur, ut ejus vices ſint unum, & alia ita tenditur, ut ejus vices ſint duo, tunc in poteſtate prioris chordae eſt, movere ſecundam, ita ut ſi una moveatur, altera non poſſit quieſcere; ſi per pedem diſtent, & plumula inponitur chordae non attactae, mota priori chorda plumula a ſecunda diſſiliet.

Si chorda ſecunda directa eſt in quintam, tertiam, majorem vel minorem, res eſt eadem; ſed in prima & ſecunda motus ille manifeſtiſſimus erit. Ergo quod nos harmoniam dicimus, ſive concentum duorum tonorum, eſt tantum illa reſilitio & concordia vibrationum ſaepe repetita intra idem minimum temporis ſpatium. Mirum eſt, quod ſuperior ſonus nunquam afficiat ſonum inferiorem; nam octava ſuperior non movet octavam in-

fe-

feriorem, ſed inferior movet ſuperiorem. Videantur, quae SAUVEURIUS demonſtravit in *Hiſtoria Academiae Regiae Scientiarum.* A primo ſono audibili ad ſummum usque videmus omnes has enumeratas conſonantias.

Hoc dum viderunt Philoſophi, dixerunt, invenimus, qua ratione nervi poſſint affici in cochlea noſtrae auris, ubi tot nervi tenſi ſunt ſupra laminam tinnulam: ſed de repercuſſione vix aliquid dicere valent, niſi quod jam dixit PYTHAGORAS, eſſe hic aliquid divini. Explicant quidem, quid in rerum natura fiat; ſed quando Mathematici demonſtraverant, quod inferior octava pulſet ſuperiorem, ſuperior non moveat inferiorem, ſubſiſtebant: ergo in rerum natura reſpectu ſonorum eſt lex, experimentis demonſtrata, quae ut principium primum aſſumtum explicat nihil.

In teſtudine, *Luit*, ſunt viginti chordae; ſi eas harmonice tenditis, ponitis ad aurem concordantes; ſi pulſatis chordam inferiorem, omnes vibrantur; & ſi plumulas injicitis, una tacta omnes rejiciunt plumulas; ſi percutiatis Baſſum, oritur ſonus gratiſſimus in aliis chordis intactis; nec tantum chordae reſonant, ſed retinent etiam motus inpreſſos a chorda prima; ergo chordae ſive per duritiem, ſive per tenſionem, accommodatae ſunt ad certum vibrationis motum; nec chorda ipſa fabricat ſuum ſonum, nam ſuffocetur campana, tunc non auditur: & quoniam ſonus ſpatio minuti ſecundi perambulat 968. pedes, hinc infiniti ſunt ſonus, dum auditur una vox; ſi chordae quaedam ſunt longae, alias

aliae triplo longiores, aliae adhuc magis longae, tunc omnes chordae tenſae in proportione harmonica conſonabunt: ergo unus homo reſpectu cujuſcunque ſoni, vel reſpectu alterius ſonantis, eſt quaſi machina obſequioſa reſonans: in hac Sympathia ſemper eſt placere & diſplicere; ſi chorda ex argento vel cupro aequabiliter ducta ſupra quodcunque inſtrumentum harmonice tendatur & percutiatur, ſonus, ſi purus eſt, placet; & hoc placere trahit homines ſupra omnia, ita ut hinc dicantur incantari; imo ſylvae, quercus & bruta ſequi perhibentur: dum Orpheus cantat, quercuum fibras facit reſonare, ipſique tigrides & leones demulcentur illo ſono. Pica & Pſittacus in loco clauſo & tenebricoſo audientes ſonum harmonicum ſtatim imitabuntur, & brevi pronunciabunt humanos quaſi ſonos, inprimis ſi non audiant alios, & maxime, ſi pabulum illis praebeatur ad editum talem ſonum.

De guſtu, odore &c. nihil addo: credo, quod ſaccharo guſtato a variis linguis aequalis ſit conſenſus; & ut diverſi modi ſunt in Muſica, qui diverſis placent, ſic in olfactu, guſtu &c. etiam obtinebit.

Si jam rogatis, quare illi ſoni moveant corpus quieſcens, nil aliud reſpondeo, quam quod invenimus legem hanc a CREATORE latam nunquam fallere, nec tamen poſſe explicari.

Animi affectus ab hac cauſa fiunt. Eſt etiam in ſenſorio communi, certa ratione affecto, facultas excitandi aliquos ſentiendi modos, vel animi affectus, qui domi-

nan

nantur in totum hominem, & qui affectus, vix ſumma ratione regendi, eo ducunt totum corpus, ut fiat ſanum vel aegrotum ex praedominio hujus affectus; & hac ratione ſumus pars humanitatis, ita ut nolentes volentes patiamur illud, quod alius patitur. Virum novi, de quo vere dici poterat, quod eſſet juſtus & propoſiti tenax, nec ullo metu intrantis hoſtis, vel mobilitate vulgi frangeretur: ille invitatus Amſtelodamum videbat ea occaſione in theatro ſcenico perſonam, qui repraeſentaret Agamemnona, cum unica ejus filia inmolaretur; certe vir, cui hae partes demandatae erant, celebris Adamus Caroli ad illud quaſi a natura videbatur factus; ita ut ille Philoſophus poſtea mihi faſſus ſit, ſimulac videret hominem ingredientem cum tali facie & geſticulatione, antequam verbulum adhuc loqueretur, gelidum cucurriſſe per oſſa tremorem; ſed quando incipiebat loqui, tunc magnus noſter Philoſophus lacrymabatur, licet huc veniſſet, ut ineptias & figmenta aliorum rideret. En! hic oſtenditur res falſa; animus ad gravitatem eſt compoſitus, & talis vir tamen permovetur!

Narratur etiam, quod in Graecia in ſcena fuerit aliquis, qui partes ageret Oreſtis, cui magna infortunia ſine ulla culpa contigerant: tragicus, qui ejus calamitates doleret, probe ſciens, quam delicati eſſent Athenienſes, & deſperans fere hunc populum movere, ſumſit urnam feralem, in qua recondebantur cineres unici ſui filii, quem olim amiſerat, eamque amplexus eſt; hinc propter proprii

caſus memoriam ita partes ſuas egit, ut omnis populus fieret inſtar pueri; nec reperiretur ullus, qui reſiſtere poſſet.

Haec humanitas tanta eſt, ut obſtinatiſſima conſilia ſaepe invertat. Narratur de THEODOSIO MAGNO, quod, cum majora tributa inpoſuiſſet, tantus factus ſit ab Antiochenis tumultus, ut ipſas ſtatuas dejicerent; imo legatos occiderent; illi cogitantes, quid feciſſent, & cum quo rem haberent, mittunt legatos ad Imperatorem, ſed qui illis nil reſpondebat; hinc primus miniſtrorum commiſeratione ductus, excogitavit, quod pueris, qui ſolebant ſymphoniam canere, dum Imperator aſſidebat menſae, traderetur tabulatura lacrymabunda: dum incipiunt flebile carmen, Imperator nihil tale expectans poculum jam irrigavit ſuis lacrymis, neſciens adhuc, cur hoc faceret; ſed quum pueri perveniſſent ad acmen, Imperator nullo modo ſe cohibere potuit, & ita movebatur hoc cantu, ut, licet remittere non ſoleret, jam tamen nullum ſumeret poenae genus.

In variis hominibus diverſi. Attendite nunc, quanta ſit in hominibus diverſitas; nam ſi haec facta ſunt in illis, qui omnia ſpernunt, quid fiet illis, qui cum ridentibus ilico rident, & lacrymantur cum flentibus? quid fiet in teneris virginibus & foeminis, quae reſpectu nervoſi generis ſunt merae machinae? Hinc videtis quot morbi nobis in praxi toties occurrant, qui oriuntur a ſolo hoc principio ſentiente turbato, ubi tamen totus morbus creditur corporeus eſſe. Hinc fiunt motus in noſtro corpore

pore, qui in tota rerum natura non exiſterent, ſi haec facultas ſenſorii abeſſet, qui tamen motus ſunt majores, quam omnes motus cogniti: videte millenos homines in acie, millenas machinas bellicas, haec omnia, quae momento ante quiescebant, moventur ad unum militare verbum: nihil eſt, quod ſilet; & cauſa phyſica tantae mutationis eſt cogitatio Imperatoris, fiat motus! ſi quis incipiat oſcitare, pigritiam quaſi exprimens, alii etiam oſcitabunt; hic eſt ſympathia tot musculorum, quorum nullus quiescit; nulla gutta ſanguinis vel liquidi nervoſi, quae non accipit alium motum; nec alia cauſa eſt, niſi tantum hominis oſcitantis aſpectus.

Sedeat quis ad Regis menſam gravis; joculator invito extorquet riſum; dum unus ridet, ridebunt omnes alii: tuſſis violenta ſi fit ab aliquo homine, nullus eſt, quin nixu quodam conabitur juvare ſuum amicum. Eſt ergo in homine facultas per experimenta cognita, ſed cujus cauſa eſt inexplicabilis, per quam unus homo componitur ut alter. Hoc vocamus *Sympathiam.* Nullibi hoc mirabilius apparet, quam in Muſica.

Conſtat nobis, quod, dum homo format A, tunc fiat expulſio aëris per glottidem, anguſtetur pulmo & thorax, mutent locum coſtae, ſternum & musculi abdominales; musculi dirigentes aperturam rimae glottidis ducunt eam ad certum intervallum; tunc adhuc debent moveri Uvula, musculi labiorum, palati penduli &c., ſi tamen homo dicat A, infans nullo modo gnarus imitatur per-

Mira organorum vocalium Sympathia.

perfecte, & accommodat omnia ſua organa, ut etiam dicat A: hic ſimplex tantum auditur ſonus, & ad eum requiritur tanta poteſtas, quae tamen eſt in omnibus, qui haec organa bona habent; & homo per hanc facultatem omnes has partes, uno momento, ſine ullo Doctore, movet ſimul, & tam exacte, ut nullus unquam Mathematicus hoc melius poſſet imitari. Pueri ſub ferula vincunt metum, & abſtinere ſe non poſſunt, quin rideant, modo unus in angulo ſedeat, qui illis arrideat. Dum in moribundis auditur inconditus ille & moleſtus ſonus, qui oritur, quando humores non amplius pertranseunt pulmonem, & miſeri illi adhuc luctantur, ut eum propellant, expertus ſum, quod illos quaſi vellem juvare, licet ſcirem, omnem meam operam fore inanem.

Hinc aptitudo ad artem Muſicam.

Attendite iterum ad mirabilia ſoni Muſici: ſit linea recta ita diviſa, ut omnes ſoni poſſint percipi. An ullus audebit dicere, quod lineam rectam, pollicem vix ſuperantem, poſſit dividere in nonaginta partes aequales? atqui glottis noſtra non eſt major; audit puer A in baſſo, & conſonat, quod non faceret, ſi haec organa milleſima parte minus tenderet; ergo habet poteſtatem in musculos dilatatores glottidis; nam aliter non poſſet cantare, licet vellet: hinc videtis, artem muſicam naturaliter inplantatam eſſe huic puero; quod omnes artifices nunquam poſſunt facere, ille facit melius, tendens ſuas chordas ad conſonantiam perfectam ſine ullo vitio; nec hoc tantum facit, ſed tendit etiam

ipſo momento membranam tympani, ut haec etiam conſonet cum ſono magiſtri; ſi enim ſurdus eſſet, ille ſonus ipſi eſſet nihil: membrana ovalis ad fundum ſtapedis debet etiam conſonare cum membrana tympani; hinc oſſicula in tympano per ſuos musculos etiam moventur: quod adhuc majus eſt, poſſumus imitari grunnitum porci; tentavit AMMANNUS, an organa vocalia, exemta ex corpore animali, poſſent edere talem ſonum, ſed fruſtra; dixit ergo, in homine aliisque animalibus eſt principium vitale, quod dum praeſens eſt & operatur, totam compagem facit reſonare; ſi vero abeſt, auditur quidem aliquid, ſed nihil determinati; & per illud principium puer indoctus facit ilico, quod Muſicus fieri vult, & facit perfecte. Ergo illud, quod vocamus Humanitatem, habet obſcurum aliquod principium, ſed quo principio tamen nihil eſt promtius, quod nobis obediat; hoc operatur ſolo nutu noſtrae mentis, & quidem tam cito & tam certo, ut nihil poſſimus addere, nihil corrigere. Mirabile eſt, quod non tantum in his, ſed & in aliis motibus Doctor & discipulus aeque ignari tamen faciant idem. Mater tenens infantem famelicum in gremio pultem offert; infans reſpicit matrem diſponentem os, quaſi pultem caperet, & ſtatim imitatur: agnoſcimus hic inſtitutum Naturae; cæterum ſcimus nihil.

Recte itaque dixit HIPPOCRATES: unus ſecat, alter trahit; nullus ſcit, quid faciat; ſed Naturae inſtinctum proſequitur uterque.

Mirum Sympathiae exemplum.

Legitur in actis Britannicis mirum exemplum hominis, qui parvus quidem & macilentus, functiones tamen omnes optime peragebat; ſed ab infantia fuerat obnoxius tantae Sympathiae, ut ilico deberet imitari omnes motus, qui ab aliis edebantur, idque ſine ulla voluntate, imo contra voluntatem; hinc per plateas incedens cogebatur ſolum reſpicere, oculis clauſis in ſodalitio ſedere, vel faciem a ſodalibus avertere; ſi videret hominem caput moventem, ipſo momento movebatur etiam ejus caput; ſi videret hominem ridentem ſine ſono, illius os etiam ridebat; ſi quis detegeret caput, ille etiam; ſi quis ſaltaret, ille etiam: uno verbo, quodcunque videbat, hoc exprimebat ipſo momento contra voluntatem: ſi amplecterentur illum, & conſtringerent brachia; & ille tunc videbat geſticulatores, motus ſuos edentes, luctabatur & ſentiebat etiam motus ſummos, nec ſuperare poterat; rogatus, quid faceret, dixit ſe neſcire, ſed ita a juventute ſua aſſuetum eſſe, & precabatur, ut liber relinqueretur, quia caput ipſi ab illis motibus dolebat, & animo ſummopere perturbabatur; & homo ille ab his motibus aeque laſſabatur, acſi eos libere feciſſet. Videte igitur, quomodo homo factus ſit; quas facultates habeat; quomodo conſonet, patiatur, ducatur, ſaepe absque ſcientia, cognitione & voluntate, imo contra voluntatem, ad quaecunque.

Ex his apparet inſignis mutabilitas in homine reſpectu ſympathiae; nam nos omnes ha-

habemus etiam chordas noſtras, & bene dictum eſt, quod homo conſtantiſſimus omni mutabilitati ſit obnoxius, ſi modo chorda tangatur; ſi eadem chorda, quae in deliro percutitur, in alio etiam percuteretur, unus delirus foret ut alter. Si per ſuperbiam non velimus celare noſtra vitia, fateri cogimur, tantum eſſe in nonnullis exceſſum Sympathiae, & tunc ſaepe apparent morbi ſummi, ubi nulla cauſa corporea adeſt: ſic invenimus ſaepe oppreſſionem pulmonis, dolorem veſicae, adeo ut ab hac Sympathia multi morbi pendeant.

Vocor nunc, ut adſtruam energeticam partem hujus impetum facientis, ut nobis pateat, quod talis potentia ſit in noſtro corpore, quae excitat in nobis motus non creditos. Hanc voco Potentiam mutandi, haerentem in facultate illius primi mobilis. **Effectus inde nati.**

Philoſophi putant, ſe in muſaeo ſedentes, & aſſumentes pauca principia univerſalia, poſſe explicare cauſas mutationum in rerum univerſo; ſed haec fere nihil juvant. Narravit mihi vir militaris, qui praeſens fuerat, quum Rex Galliarum devaſtaret Palatinatum, quod viderit turrim pulcherrimam ſuffoſſam, cui ſubſternebatur pulvis pyrius, & apponebatur horologium, quod certo tempore demitteret ſilicem in incudem chalybeam, ubi pulvis pyrius eſſet, ut exſiliret turris; ille curioſiſſimus, quid fieret, ſedet e longinquo intentis oculis; elapſo tempore, in horologio notato, uno momento fit fragor, elevaturque

 gran-

grandis illa moles recta ſurſum in aëra, & concidit in milliones fragmentorum. Comparate hoc exemplum cum exemplo Imperatoris quieti, ſtantis, cogitantis, dicentis, aggrediamini, quot milliones motuum hic fiunt, & quot millenae cogitationes praeiverunt! vult, ut poſt tot minuta turris cadat, & cadit; & hoc totum pendebat a motu, quem volebat fieri, & quem determinabat ad hoc vel illud tempus, quo ſciebat, quid pulvis pyrius faceret. Videtis, quod homo ſit creator quidam, efficiens actiones, quae prius non exiſtebant, nec contigiſſent, niſi illud principium, vel poteſtas excitandi motum, illas excitaſſet: haec res inſeparabilis eſt ab humanitate, & naturae latentis proprietas certiſſima.

Et quidem uno momento.

Si quis per ſuam intelligentiam motum concipiat, quem vult fieri in ſuo corpore, & veniat ad illud momentum temporis, quo voluit motum exiſtere, ſtatim exiſtit motus.

Antiquiſſimus ſcriptor, inter mortales nobis notus, ait, DEUM dum crearet non exiſtentia, mox feciſſe exiſtentia, *fiat lux*, & *erat lux*. LONGINUS & alii ſcriptores non invenerunt ſimile aliud tam ſublime ſcriptum; *vocat res non exiſtentes, tanquam exiſterent*, dicit PAULUS.

Simile quid liceat dicere de homine; dum dico, tollatur pileus de capite, tollitur: quomodo hoc fiat, haeret in abyſſo, ſed quotidie fieri videmus.

Potentia haec excitatur aliquando a ſenſo-

rio communi, nam ibi origo eſt & terminus; ſed aliquando praevia voluntate, menti praecognita. V. G. Cogito nunc, quum ſonat Horologium Academicum, exibo; non amplius hac de re cogito; ſimulac auditur hora, tunc demum fiet determinatio, & a praevia voluntate excitatur motus.

Quaenam eſt cauſa prima, quae in corpore organico facit hunc motum? Vultis, ut moveatur brachium; ſcitis, vos hoc velle; hoc eſt ſimplex ſpirituale; ſed ſimulac hoc vis, naſcitur motus corporeus, acſi a cauſa mechanica eſſet natus, qui ſe diffundit per totum brachium, omneſque ejus muſculos mox moveri facit. Quid eſt primum, quod hic mutatur? quid eſt illud, quod mutat? En cauſam! en inſtrumentum! Inſtrumenta ſunt illud primum, quod movetur, & per quae delatio fit corporis quieſcentis ad deſtinatum propoſitum; ſed quare hinc fit effectus, quem ars praeſcripſit? Hoc aeque ignoramus quam Chinenſes, quando Europaei primum horologium Imperatori dederant; credebant tam certo, facultatem conſciam intus haerere, ut hoc non potuerit illis eximi; ſed ſimulac artifex evolveret omnia, & demonſtraret, quomodo index moveretur, tunc intelligebant totam rem. Nec ſcimus hujus effectus cauſam.

Ignoramus etiam perfecte modum; putaverunt Philoſophi, quod poſſent intelligere ex ſuis ideis cogitandi, quid eſſet motus; ſed omnes, qui bene conſiderant, credunt hic eſſe ens aliquod actuoſum; ſed rogati, quid illud ſit? non reſpondent, niſi quod Modum.

hoc corpus nunc ibi ſit, nunc alio loco: quid autem ſit illud reale, ad quod illa translatio ſucceſſiva fit, nesciunt.

Inſtrumenta. Ignoramus quoque partes, quae eo requiruntur; & tamen facultas effectrix eſt tam certa, quam quid fieri poteſt. Cogito v. g. ubi occiput eſt, volo eſſe frontem; ignoro, quae huc requiruntur, ſed adeſt facultas latens, quae hoc facit, & ſi voluntas ita velit, efficaciter. Sit puer triennis inſtructus ingenio, & educatus, ut commercium linguae habeat; dic illi, prones manum; dum audit loqui de manu, novit, quid dicas; ſed non intelligit, quid ſit pronare, hinc nondum vult; dic iterum, facias, ut pars cava manus converſa ſit verſus terram, hactenus non percipit; ſed dic, ponas ita, ſimul hoc ipſi monſtrans, ilico faciet. Videtis hic, quid ſit illud velle; puer neſcit, quid ſit pronare, quid ſupinare; ſed novit, quid ſit manus; videt, te manum tuam ita tenere, & ilico non deliberans tenet eodem modo; ergo voluntas tua habet efficaciam in ejus voluntatem, ut ita agat: videtis hinc, quod conſtitutum ſit in rerum natura, ut excitetur motus, cujus cauſa, inſtrumentum, modus, partes, nullo modo ideam inprimant intelligentiae noſtrae: haec imperia ſunt communia omnibus hominibus, & hac ratione in recens natis voluntas ita acuitur, ut perfecte imitetur, prout velis, modo ſciat, quam partem velis ſic vel ita moveri.

Ducimur hinc, ad intelligendos mirificos effectus, qui ab illa facultate fiunt: ſi mater

ter gravida abſolute appetat pyrum, & alius abſtulerit, & illa irata manum applicuerit lateri, ibi loci enascetur figura pyri in puero. Mille morbi ſic fiunt a ſolo corpore per animi affectus turbato; a forti inpreſſione ilico ſcirrus oritur in mamma. Explicui nunc, quomodo voluntas faciat oriri motum in ſenſorio communi, non ex intellectu cauſae, ſed ex intellectu ligatorum inter ſe ſymptomatum & effectuum; haec mirabilia quotidie videntur, ſed non ſatis attente conſiderantur.

Aliquando fit ille motus absque ulla omnino voluntate praegreſſa; & fit tamen, acſi voluntas praegreſſa fuiſſet. En! homo jacet perfecte apoplecticus, palpebrae ſunt clauſae; totum inſtrumentum, quod palpebras claudit, eſt musculus orbicularis, ſive conſtrictor palpebrarum; ſi illas vi aperias, & apponis candelam ante oculum, pupilla manet aeque aperta: ſed dormit puer profundiſſime, & blande deducis palpebras; ſimulac lux ingreditur, illud nigrum pupillae, antea magnum, mox fit minimum, & infans evigilat: ſi quid magnum ruiturum ſit, mox clauduntur & hac ratione defenduntur oculi: milites exercitatiſſimi nictitant ad inſtantem ictum; hoc poteſt fieri per voluntatem, nunc fit ſine voluntate, & dependet a cauſa vix explicabili: poſſum palpebras claudere & aperire quando volo; ſed in apoplexia, in qua pupilla non movetur, vigilat tamen cuſtos conſtrictor oculi, eumque claudit: videtis ergo, quod multi & magni motus certa creati cor-

Nec fiunt haec ſemper juſſu voluntatis.

poris lege a ſenſorio communi ſine praecedente voluntate oriantur. Si quis igneum globum videat manui inponendum, ilico manus retrotrahitur, ſi datur libertas: ſi manus haeret in tergo, & quis globum calidum admovet, ſtatim manus retrotracta eſt, antequam deliberes, an eam retrotrahere velis, nec ne.

Princeps magnanimus convivio excipiebatur a Duce bellico marino, qui ſignum dederat, ut omnia navis tormenta exploderentur; dum biberetur, uno momento fit fragor, quaſi navis exſurgeret in aëra; princeps extimuit; deridet dux navis bellicae hominem meticuloſum, ſed & ipſe omnino perterritus erat: ergo tota noſtra machina agitatur ad motus quosdam, ut longe aliud quid fiat, quam antea. Hos voco motus ſecundi generis, qui in nobis non erant momento antequam excitarentur, quia cauſa determinans non praeexiſtebat: ſi enim fuiſſet momento ante, debuiſſet praeſtare ſuum effectum: ſi dicitis, motus fuit, ſed aliter determinatus, manet tamen eadem ratio: ſto quietus; volo, ut totum corpus in musculis arbitrariis tenſum ſit, hoc fit uno momento: ergo illud ſimplex *Volo* facit ilico exiſtere extremas aeque ac propinquas partes in alio motu, & illa cauſa phyſica, quae hoc facit, non exſtitit antea nam aliter habuiſſet ſuum effectum. Illuſtravi hoc exemplo turris, in Palatinatu elevatae, ubi mens determinaverat tempus, quo exſiliret: certe illa cauſa non exſtiterat, niſi in cogitante principio, qua-

quatenus vult voluntas, ut ſit: & ſcimus etiam, pulverem pyrium feciſſe illum motum: ergo motus, quem facit homo, pendet a compertis, ſed incognitis naturae viribus, & poteſt tantum determinari ex effectu, non ex cauſa; & principium illud motus primum & materiale eſt adeo ſimplex, ut ſolo imitamine potius intelligatur, quam ullo ratiocinio: ergo motus ille oritur ab illa nervorum parte, a qua prima determinatio fit, & unde executioni mandatur uno momento: ergo hic motus genitus, a voluntate factus ad ideam in mente praeſentem, fit a cauſa momentanea. Conſtat, quod tempus ſit menſura exiſtentiae rerum reſpectu durationis, & quod omne tempus poſſit dividi in tempora minora; illud vero dicitur momentaneum, quatenus fit ſine ulla ſucceſſione reſpectu noſtrae cogitationis.

Certum eſt, ſi homo cogitans de uno objecto totus occupetur, quod non inveniret tempus; ſed inveniret tantum nunc, quod non compararet cum praeterito vel futuro: ergo hic motus fit uno efficaci actu, nam dum volo dicere A, nullibi eſt minus ſucceſſiva cogitatio; fit individuo actu, id eſt, ex nullis partibus compoſito; vis dicere A, dicis ilico; non ratiocinaris, ſed debes tantum praeſentem habere ideam ſoni A, & ad illam ideam jubes; eſt quaſi creatio; fiat, & eſt: fit efficaci actu, qui facit illud eſſe, quod vis; volo extendere ambo brachia, naturaliter debet ſequi effectus, ſimulac primus actus in principio volente natus eſt: hoc actu mo-

Sed quaſi unico actu.

mentaneo movetur corpus univerſum; pantomimus in ſcena poteſt ſtare quaſi converſus eſſet in lapidem, nullum motum facit, omnes artus manent inſtar ſtatuae; non eſt ulla pars, quin eidem huic actui ilico pareat; ſed ut unus articulus ita maneat, requiruntur tot inſtrumenta, ut incredibile ſit; & homo ille tamen ilico ad nutum voluntatis totum corpus ita dirigit.

Summa voluntatis efficacia.

Hoc actu moventur etiam ſingulae partes, nam poſſumus motum determinare, ut puer v. g. tantum extendat digitum medium: ſi monſtres hoc, vix videt, quin ſtatim digitus ejus ſit extenſus: hic puer creavit motum, determinavit ad unam partem diſtinctiſſimam, non mota alia parte; & hoc actu moventur partes ſimul vel ſucceſſive; poteſt homo uno momento totum corpus mutare in omnibus partibus, nulla excepta; nunc currere, nunc ſaltare, nunc uni tantum pedi inſiſtere, nunc uno pede proſilire, prout ſibi imaginatur. Rogo nunc, quid eſt, quod hanc efficaciam praeſtat? Noviſtis nunc effectus & concurrentes cauſas. Illud, quod hoc facit, non eſt illud intelligens, nam puer non intelligit; ſed accedit *Velle*. Habetur idea manus in quocunque ſitu poſitae; poſſum cogitare, poſſum velle ſine imperio mentis ſequente. Sed quid hoc eſt, quod in te fieri deprehendis, dum vis v. g. manum hoc vel illo modo poſitam? haec res eſt valde ſimplex, haec poteſtas notiſſima, & tamen latentiſſima; non potes negare, quin fiat, ſed non potes dicere, quomodo fiat, & quid ſit, in quo

nunc

nunc differt illud efficax : certe debemus dicere, nos hic nihil ſcire : volo, ut manus hic ſit, & eſt : nunc cogito idem, & non eſt. Examinate, quid accedat, dum manus ibi eſt. Nihil videtur clarius, nihil eſt obſcurius.

Motus ille ſemel inpreſſus continuari poteſt per primam illam cauſam ; cogitat quis negotia habeo ; cras pedibus ibo Hagam ; dormit, expergiſcitur, jentat, accingit ſe ad iter, ducitur Hagam, toto die non amplius de pedibus cogitans, non errat de via, & veſperi incedens per plateas obſcuras, cogitat aedes, quo ſe vertat, & pedes eo eum ducunt : dedit tantum primam illam directionem ; & hoc fit tam certo, ut omnis vis ſocietatis humanae inde dependeat. Duratio hujus effectus.

Quantitas motus, a primo conceptu ſic natus, eſt plane incredibilis ; ſufficit homini ſemel cogitaſſe, ibo Hagam vel Amſtelodamum. Novi hominem in hac urbe valde alacrem, qui ſaepenumero matutino tempore pedibus ivit Amſtelaedamum, collocutus eſt ibi cum Mercatoribus in loco, dicto *de Beurs* ; tunc ſe iterum conjecit in pedes, & noctu iterum in proprio ſuo lecto cubavit ; ſine hoc propoſito nulla fuiſſet motus quantitas, nunc a prima cogitatione generatus motus perſtat in ſana machina.

Motus ſic natus mutat omnes partes firmas aeque ac fluidas noſtri corporis. Conſtat per experimenta, medullam in oſſibus animalium valde agitatorum penitus fuiſſe exhauſtam, & in ejus loco inventum ichorem Magna corporis mutatio ab hac cauſa.

ſeroſum ; quiescat vero animal , omnes ampullae iterum implentur oleo medulloſo ; ergo omnes partes per motum mutantur ; & haec mutatio poteſt fieri per omnes morbos cognitos ad mortem usque. Sit homo ſaniſſimus & pacatiſſimus ; ejus pulſus , reſpiratio , calor bene ſe habeant ; incipit ſe movere magis magisque , calet , rubet , & ſi pergit , venit ad talem pulſum , respirationem , calorem , colorem , ut in febre ardente ; motum adhuc continuans tandem incidit in febrem ardentiſſimam cum dolore omnium artuum , & moritur : motus hic eſt arbitrarius , ſed continuatus , & corpus per omnes gradus inflammationis ducitur ad gangraenam & mortem ; & omnis ille effectus non habet niſi primum hunc impetum pro ſua cauſa.

Tam ſalutaris. Motus ille facit & creat in quibusdam corporibus omnes cognitas mutationes , a medicamentis expectatas. En exemplum ! homo literatus , utcunque melancholicus , quum perſuaſum ipſi eſſet , ut exerceret corpus , incipit ſe movere valide , redit domum , nauſeat , vomit , alvum deponit ; per vomitum evacuat materiam inſtar picis liquefactae atram , odoris & ſaporis horrendi ; fit urinae & ſudoris profluvium ; per omnia pharmaca , imo per Helleborum ipſum , non potuiſſes ita fundere humores , quam fuſi ſunt per ſolum hunc motum ; tantus eſt ejus effectus , ut quandoque inde fiant alii motus , non coërcendi , licet cohibeat voluntas ; nam homo hic melancholicus non potuit ſuspendere hos ef-

effectus, ſed nolens volens debuit vomere; ergo motus hic natus pergit juxta leges corporis geniti, nec amplius obedit voluntati, & naſcitur talis mutatio, quae amplius compeſci non poteſt, vel ab aegris vel a Medicis.

Actuoſus & ſanus hujus Academiae nuncius literas accipit deferendas ad navem, quae tenderet Ultrajectum; venit ad portum, & ſoluta jam erat ſcapha, hinc cucurrit, debuitque longam viam conficere, ut poſſet citius pervenire ad pontem quendam, & clamare, ut ſiſterent; tunc tradidit literas, & anhelus redit domum mire perturbatus; quicquid ageret vocatus Medicus, mittens tantum ſanguinis quantum auderet, homo moriebatur quarto die febre ardentiſſima, delirus ſemper & furibundus. Ergo motus, a ſolo primo principio excitatus & conſervatus, mutavit omnes partes firmas, viſcera, vaſa, humores, ita ut tandem inde mors ſecuta fuerit. **Quam funesta.**

Quum maximus NEWTONUS contemplatus erat cauſas motuum cognitas, ex praecedente motu factas, hinc mechanice explicandas, dixit, eſſe cauſas quasdam motum generantes, quarum modos generandi motum nullo modo ex ullis mechanicis aliisve experimentis poſſumus intelligere; hinc collegit, non eſſe ſemper eundem motum, ſed multum perdi, novumque creari: exemplum dedit in effervescentiis, rogans, undenam hae fierent? dum paucae guttae olei Cinnamomi & ſpiritus Nitri, utraeque frigidae & quieſcentes, miſcentur, ita ipſo miſcelae momento

mo-

moventur & rareſiunt, ut vas fortiſſimum confractum, ejusque operculum in lacunar projectum fuerit; dixit ergo, latere in rerum natura quasdam cauſas, quae motum vel perderent, & ſuffocarent, vel novum excitarent: dixit ibidem, motum genitum ex tam ſimplici & non corporea cauſa, qualis eſt voluntas humana, tantum eſſe, quam ab ulla alia cauſa.

Haec efficacia extendit ſe in longinquum.

Haec cauſa motus, haec vis uni homini propria, & intus ſilens, per commercium ſocietatis humanae & artium adjumenta poteſt ſe propagare per totam tellurem. Unus ferox Tamerlanus facit millenos homines ſic parere ſibi, ut dictum ejus ſemper ſit factum; ſed hoc etiam fit per artium auxilium; ſi mille librae pulveris pyrii haereant in gremio terrae, omnes quiescent; una ſcintilla ignis incidat in unum granum illius molis, & uno momento ſine ulla ſucceſſione motus gignitur in tota hac mole, quae ſe expandendo omnia disjiciet.

In libro digniſſimo Clari SINCLAIRII *de Arte Gravitatis*, habetur mirum experimentum machinae, pulvere pyrio plenae, in profundum mare demiſſae, una cum machina, quae ad datum tempus percuteret ſilicem, & daret ignem: ubi illud tempus advenerat, non audiebatur ſonus, ſed mugitus, nulli rei comparandus; elevabatur mare, & producebatur fumus, adeo ut e longinquo horrerent omnes: haec dico, ut discatis, in mole quiescente ab uno corpusculo addito, ſine quo quieviſſet in aeternum, tantum

tum motum poſſe excitari, & omnia obſtacula removeri, ita ut in exemplo ante dato tota turris in altum elevaretur. Quando hae artes per experimenta ſtabilitae ſunt, id eſt, quando induſtria humana indagavit cauſam creationis occultam, haec non habet fundamentum, niſi in experimentis; & homo per vim ſuae voluntatis, cum his artibus conſpirantis, tam immenſas poteſt excitare vires, ut plane incredibile ſit, & nemo mortalium concipere poſſit effectus, qui inde derivantur. Ab omni aevo notus fuit pulvis carbonum, qui non exuſti nigri ſunt; ſi huic in pollinem contrito, apponatur ſcintilla ignis, ille depascit lentiſſime illum pulverem, carbo ſuſtinet per aliquot horas aequabilem ignem, & relinquit cineres albos: notum etiam fuit, ſulphur ardere ad ignem; ſed quam lentiſſime, uti patet in ellychniis; notum fuit, nitrum hodiernorum fuſum fluere in crucibulo inſtar aquae, ſed flammam non capere, niſi aliud corpus ſulphureum addatur: ſed nemo noverat, pulverem ex his tribus compoſitum tam inmenſas habere vires omnia displodentes; ergo haec vis latens in his tribus corporibus non niſi in combinatis his corporibus eſt obſervanda.

Sed ex his cognitis videmus, Senſorium commune accipere hac ratione poteſtatem motum generandi non tantum in ſuo corpore, ſed etiam in multis aliis: factum hinc eſt, ut homo miſella illa bulla, ſaepe ab alieno arbitrio pendens, ſe tandem erexerit in Imperatorem, ita ut ſuperbiſſimus CAJUS CAE-

Vis illa ſe extendit ad alia corpora.

SAR dixerit, volo a me exire omnia. ALEXANDER MACEDO, ex parva regione ortus, ſed in magnum imperium provectus, erigere ſe voluit in ipſum Deum, hac parte tamen infelicem ſe dicens, quod liberos tantum poſſet procreare, non Deos.

Dum legimus tales nugas hominum, videmus veriſſimum eſſe, quod nihil ſapientius, & ſimul nihil ſtultius ſit ipſo homine. Qui ſtudiis ſapientiae dabant operam, ad eam etiam pervenerunt dementiam, ut putarint, ſe ex paucis ſuis ideis poſſe ſtatuere univerſales regulas phyſicas, & comprehendere DEI majeſtatem & potentiam: hos equidem ipſo ALEXANDRO, qui Jovis filium ſe eſſe dicebat, ſtultiores eſſe puto. Pudeat homines tantillos, tantillam partem telluris inhabitantes, quae tellus tantilla pars eſt reſpectu reliquarum planetarum, pudeat, inquam, illos de his omnibus velle definire.

Adſcenditur ad Cauſam ſupremam.

Videmus poteſtatem alterius hominis eſſe eandem ac noſtram; fit ergo ab eadem cauſa: ſed qui nobis hanc poteſtatem dedit, quantas vires habet! quam adorandus, quam amandus eſt! ſumma haec Cauſa, quae omnia donat viribus, ex aliis cauſis non deducendis, una, ſimplex, eadem, a nobis non cognoſcitur, ſed adorari ſe patitur; & in eo noſtra felicitas eſt, quod tantillus pulviſculus tantum poſſit aſſequi de illa Cauſa, ut gratias ipſi agat, quia nobis tantas facultates dedit. Didicimus ergo ex humanitate noſtra aliquid boni pro ipſis moribus; experiuntur vero aegri in ſe & Medici in aegrotis, impetum ſenſorii

ſorii communis ſaepe tam effrenem eſſe & indomabilem, ut tendat in noſtram deſtructionem; nec domari poſſe niſi inducto ſomno vel corpore debilitato utrisque viis ad mortem ducentibus.

Poteſtas artis ad ſopiendum nimium impetum.

Somnus olim jam vocatus fuit *ſoror mortis*, nam quum Philoſophus centenario major videret ſe morti propinquum, dixit, video ſororem unam alteram brevi viſuram; eſt exſtinctio illius vitae, quae a principio impetum faciente pendet; ergo per ſomnum Medicus directe imperat: nec minus per debilitatem, quae ſi fiat ex defectu virium, tunc pars eſt inmobilis ſine ulla moleſtia, & tendit in paralyſin, & ſumma paralyſis eſt mors, ſive quies cordis; & ſic tandem obtinetur quies, quam obtinendam imperat effrenis motus.

Quanta autem prudentia opus eſt, ut Medici his binis auxiliis utantur! nam ſi in motu melancholico dederis viginti grana opii, nihil ſopitur, imo impetus fit quandoque major; ſed ſi alio tempore eidem homini dederis granum unum, inde dormiet.

Vocatus fui in conſilio cum clariſſimo Collega ad nobilem foeminam melancholicam; ſperavimus, rem in melius reduci poſſe, ſi perturbaretur totum corpus; concluſimus debere dari vomitorium fortiſſimum; ſed grana novem Mercurii vitae efficiebant nihil; quum autem valde eſſet famelica, dedimus cum pane: contigit, ut ipſius pediſſequa, dum repurgat mantilia, miculas deciduas hujus panis comederit, unde illa ita

commota fuit, ut vix potuerimus ſiſtere; eadem illa aegra, dum ſana erat, ſolvebatur a paucis granis Scammonei: haec quum ita ſe habeant, & ſint tantum duo illi modi, debemus eſſe patientes, ne ilico ad opium vel miſſionem ſanguinis confugiamus: monuit enim SYDENHAMUS, quod ſi in furoribus temere mittamus ſanguinem, homo quaſi puer fiat ſine ulla memoria & affectu, vivens tantum inſtar ſtatuae.

Per remedia tendentia ad mortem.

In morte ſumma eſt debilitas & ſomnus perpetuus; in morte principium illud ſentiens, impetum faciens, affectus creans, fugit obſervationem noſtram: jaceat cadaver ſub aquis, educatur inde adhuc recens, adſunt omnia quae ante, ſed nullus eſt motus, nullum eſt principium ſentiens; nam ſi clames ad aures, auditur nihil; pupilla non amplius contrahitur; principium impetum faciens etiam deſinit, nam licet omnes musculi & vaſa adſint, non apparet cauſa, quae excitat motum.

Docuerunt tamen obſervationes, quod talis homo, ſex horis ſubmerſus, reſupinatus, dolio inpoſitus & agitatus, emiſerit ex ore aliquid aquae, & in vitam redierit, hac reſtituta ſunt iterum omnia, ut ante, & adeſt principium ſentiens, movens & affectus creans.

Ergo mors eſt evaneſcentia perpetua illius principii ſentientis, motum excitantis, & affectus creantis: ſed principium illud intelligens & volens poteſt manere in paralytico, aeque ac ante; ergo non evaneſcit, licet ſenſibus non appareat, ergo poteſt etiam mane-

nere poſt mortem; nam non erat illud, quod per ſenſus vel imaginationem agebat: an ergo deſtructum ſit, nec ne, nullo novimus experimento; ſed hoc ſcimus, in ſubmerſis, qui revixerunt, reſuſcitato corporeo cordis motu, rediiſſe omnia.

Dico nunc porro, quod homo non tantum habeat imperium in ſuum corpus, ſed etiam in alia corpora, tam per mirabilem illam ſolisque experimentis cognitam Sympathiam, quam per commercium humanum, quo per externa indicia poſſum facere, ut unus eodem modo cogitet quam alter: ſcimus enim, quod cogitata noſtra abſcondita alteri patefaciamus per literas, ita ut illi, ad quos literae dantur, iis receptis, idem cogitent, quod nos tunc temporis cogitabamus.

Principii impetum facientis ulterior contemplatio.

Dixi jam de tumultu, qui ex principio ſentiente exorbitante exoritur, & de remediis illud ſopiendi; & vidiſtis, quod principium illud ſit inviſibile, nec ullum amplius ſignum det in corpore, dum mors eſt. Quum SOCRATES biberet cicutam, rogabat amicus, quomodo te ſepeliemus? ridens ille respondit, fallimini: vos, qui putatis SOCRATEM inventuros, non me invenietis, ſed carcerem meum; faciatis ergo, quod vultis. Melius longe egit, quam DIOGENES, qui idem rogatus dicebat, relinquite me; quum illi objiciebant, canes te devorabunt, reſpondit, apponite itaque baculum; quum illi urgebant, nihil inde ſenties, repoſuit, quid ergo mea refert? ergo illud, quod

quod cogitat & recordatur, poſt mortem corporis manebit forte idem, & erit longe beatius.

Patet, quod tota haec poteſtas a ſimplici membrana pendeat, nam minima laeſio membranae tenuis peſſundat & invertit totum illud principium, uti patet in iis, quibus ſemen Hyoſcyami vel Cicuta aquatica haeret in ventriculo; illi enim delirant, carent principio percipiente, memori, movente, animam afficiente; ſed ſi vomitorium & bona medicina adferatur uni parti affectae, licet totum corpus patiatur, totum malum ſtatim tollitur; nam ſi evomitur Hyoſcyamus vel Cicuta, non modo ventriculus eſt ſanus, ſed totum corpus. Audiamus HELMONTIUM patrem, qui indulſit quidem libidini ſuae imaginationis, ſed tamen non inſanivit inepte, & de quo ante jam vidimus, quod poſt guſtatum Napellum longe perſpicacius intellexerit & meditatus fuerit quam ante, ſed interim commercium fere nullum cum corpore habuit; nec cogitavit ſucceſſive, ſed quaſi in uno inſtanti.

Magna ſimplicitas hujus principii.

Colligit inde, quod in corpore humano, quamdiu homo dicitur vivus, ſint quidam motus, pendentes a mero corpore, uti in vegetabilibus & animalibus; ſed quibus aſſociatur, dum homo vivit, principium aliquod non corporeum, quod ſe ipſum non cognoſcit, ſed habet tamen illum impetum, ut dirigat, moveat, perturbet, ſentiat, doleat vel gaudeat; hoc vocat *Imaginem ſervitii*, & dicit, quod hoc principium in homine conetur re-

regere illud corpus, ſed quando non poteſt, magnas turbas excitat: cauſa illa materialis non faceret morbum, ſi corpus eſſet ſine illo principio; Maniacae datur Opium, nullus fit ſomnus; datur Mercurius vitae ad grana decem, nullus vomitus, nam illud principium obfuſcatum eſt zelotypia, & ſatagit ſatis illum affectum, ita ut ad alia nihil attendat; ergo illud principium delirans tunc ſe habet ut homo dormiens, qui ſomniat: dicit porro, quod Mania & Ecſtaſis ſunt reſpectu illius principii quaedam exorbitationes, & ſi principium illud exorbitet, nullis medicamentis poteſt ſanari, uti ſatis patet in Epilepſia; hoc principium tamen regimini corporis praefectum eſt, hoc eſt ſubjectum tot morborum, ſanationum, & actionum medicamentorum, quot hic ſtupemus fieri; hoc quamdiu ſuum corpus gubernat ex condigno, intelligimus cuncta intime citra laborem, taedium & laſſationem; ſed mutato corpore totum impeditur.

Putat ergo, quod perfectiſſimi homines olim mente integra, ſine ratiocinio, memoria, ſenſu, cognoverint corporis ſtructuram & leges; hinc quod eo tempore mens illa falli neſcia & perſpicax, ad haec omnia animadvertiſſet, ſimulac aliquid applicaretur, quod illud corpus perfectum mutaviſſet in inperfectum. Legite tractatum ejus, quem inſcripſit *Demens Idea.* Si hoc intimum principium ab omnibus ſuccedaneis ſpoliatum per ſe poſſet ſiſti nudum, videret omnia ſimul ſine ratiocinio, uti antea de illuminatione dixi.

Qui bene intelligit propoſitionem geometricam, in concluſione clare videt omnia, idque uno intuitu. Putavit ergo HELMONTIUS, hoc intimum principium praeſes corporis omne ſuum vitium in nativitate recepiſſe, & corpus ſemper ſe ipſum eſſe tuitum; vitam corpoream ergo fore aeternam, ſi retineretur ſemper illud, quod corpus poſſet facere perfectum; ſed quum dediſſet ſe aliis contemplationibus, ad perfectionem non pertinentibus, tunc ſucceſſiſſe errorem, & hinc nos nihil ſcire de ſtructura noſtri corporis; ſed debemus diſcere per ſenſus ſenſim, & magna cum patientia. Hoc principium dixit non corporeum, non ſpirituale, ſed, uti HIPPOCRATES jam vocavit, impetum faciens.

Mirum ejus imperium in corpus.

Certe mirabilia ſunt in nobis abſcondita, & homo eſt longe alius, quam vulgo creditur. Effectus nunc, qui ab hoc principio obſcuro quidem, ſed tamen efficaci, fiunt, ſunt animi affectus: dixi jam antea, quod illi concomitentur motum determinatum quorundam ſpirituum in certis nervis, nunc eos conſidero ut mutatam conditionem illius principii: nempe in nobis eſt principium quoddam ſentiens, memor, ratiocinans, motum faciens, ſed ſimul eſt principium, unde in nobis naſcuntur mirae & efficaces cogitationes, quae imperium habent in omnes alias noſtras cogitationes; & ex quibus non niſi per luctam emergimus. Dicat CATO, ſenex ſum & liber, tunc temporis tamen a filia deprehenditur cum concubina, quam uxo-

uxorem duxit, ut auctoritatem ſuam tueretur. Videmus divum PAULUM conquerentem, quod haberet perpetuum ſibi adverſarium obluctatorem in carne, ita ut bonum velit & non poſſit: hi affectus tantum habent in corpus noſtrum effectum, ut omnes omnino morbos faciant.

Scribitur in EUANGELIO, quod ne unum quidem capillum poſſimus facere album vel nigrum, & conſtitit tamen homines una nocte ex magno & repentino terrore incanos eſſe factos; quod tamen aliter non fit niſi in ſenectute. PETRUS MESSIAS narrat *in variis ſuis lectionibus*, quod Rex HISPANUS ſuſpicione magnae offenſae juſſerit juvenem quendam celebrem duci in carcerem, qui tota nocte pavore correptus, ubi mane coram judicibus deferebatur, totus canus viſus eſt, ita ut putarent alienum eſſe ſuppoſitum. SCALIGER diſputans contra CARDANUM *de miris effectibus ex cauſis naturalibus non indagandis* ſcribit, quod ea tempeſtate FRANCISCUS GONZAGA, affinem ſuum, conjurationis accuſatum, in carcerem duxit, ut ſervaret ad ſupplicium; mane nunciatur Principi, quod totus canus ſit factus, qui inde flectebatur quidem, ſed ille manſit ſemper canus.

Canities ab animi affectibus.

Idem factum legimus de homine Patavino, qui percepto nuncio, quod ſequenti die capite plecteretur, prodibat canus, & venia accepta ita manſit.

Nobilis juvenis deperibat domicellam; reum ſe facit cujuſdam criminis, quod exami-

natus confitetur; dum producitur, Imperator putat eſſe alium, nam erat facie, habitu, & colore pilorum omnino mutatus; re examinata, an forte aliquid veneni ſecum habuerit, invenitur plane nihil, niſi quod cuſtodibus vigilibus aſſidentibus in ſummo angore ita mutatus eſſet: hinc dixit Imperator, quod ſatis ſupplicii tuliſſet.

SUETONIUS narrat de GALBA, acciſſe, ut cum provinciam Tarraconenſem ingreſſus ſacrificaret, capillus repente toto capite caneſceret.

Apud PLINIUM plura talia exempla collecta habentur. En tantam mutationem uno momento a perturbatione mentis factam in parte ſicca, ad quam naturaliter multi anni requiruntur, quid ergo fiet in partibus ſenſibus noſtris abſconditis! certe hic latent longe aliae poteſtates, quam nobis huc usque ſunt cognitae.

Mutatio habitus corporis.

Sequitur comarum erectio, de qua apud ſcriptores antiquos legimus, quod in ſummis animi affectibus proprio motu in parte non mobili fiat: ſic dicit Poeta: *obſtupui, ſteteruntque comae.* Pallorem faciei inde fieri novimus, ſed quomodo fiat, ignoramus, nam vix momentum temporis praeterlabitur: dicetis, ſanguis retrocurrit; bene, ſed quid facit illum retrocurſum; non quies cordis, nam cor ſaepe tunc maxime palpitat.

Fit etiam inde plane contrarium, nempe rubores ſummi: puellae bene educatae, ſi in conſortio aliquid audiant, quod ſuſpicantur dici in ipſas, mox rubrae evadunt.

Quid

Quid dicetis de hoc verecundo rubore? CARTESIUS hoc voluit explicare per tubos nervoſos & valvuloſos, ſed majoribus ſe inmiſcuit difficultatibus: dicetis forte, hoc fit a ſanguine, majori copia in arterias delato; ſed cur pectus, cur manus non rubent, & tantum facies & collum.

Cur a minimo animi motu ſaepe videmus volitantes quaſi colores, nunc rubros, nunc lividos, nunc palleſcentes? Videmus hinc excuti lacrymas, quas magnanimus nescio quo pretio vellet retinere; ajunt, hoc fieri a conſtrictione ſumma, ſed quare etiam in gaudio exprimuntur, in quo omnia laxantur? & multi diriſſimos affectus patiuntur, qui tamen non lacrymantur.

Fiunt inde labiorum tremores & linguae, nam nulla pars citius ab animi affectibus afficitur, quam organa vocalia: Eloquentiſſimi inde ilico balbutiunt: hinc dixit Poëta, *Obſtupui ſteteruntque comae, vox faucibus haeſit.*

Oritur inde frigus momentaneum tam magnum, ut obſtupescamus. Clarus quidam vir, dum ſtudiis nocturno tempore inpallescit, audit quaſi aliquid proſerpere ad lacunar; putat aliquem irrepſiſſe, ſumit arma, adſcendit, ſed nil videt; ſtabat in angulo ciſtella, quam aperit; videt veſtimentum ibi haerens ad parietem, & faſſus eſt, gelidum cucurriſſe per oſſa tremorem, ita ut quaſi aqua perfunderetur. Frigus.

Qui nulla pericula intrepido animo vincunt, a re minima confunduntur, modo ſit inproviſa.

Fit

Horror. Fit inde horror, nam non oritur cauſa latentiſſimi contagii epidemici, veneni ſuſcepti, vel alius cujuscunque rei, quae magnam mutationem minitatur corpori, quin ſtatim inde horreat. Dixit mihi aliquis, qui fuerat in loco a peſte infecto, ipſi nil mali cogitanti, ſubito eveniſſe horrorem, & poſt horam anthracem peſtilentem, unde plane liberatus fuit.

Domina quaedam ſimiliter quaſi perfuſa fuit aqua gelida; mox omnia ſic mutata erant, ut incideret in peſtem ſaeviſſimam: ergo ab EO, qui hoc corpus fabrefecit, praepoſitus eſt nobis vigil fideliſſimus, quem hactenus non bene cognoscimus Si inquiramus, quid primo momento fiat, dum homines afficiuntur peſte, apparebit, quod multi in initio viderint pulcherrimos colores, ita ut parietes ſordidi apparerent tanquam tapetiis inſtructi; alii teſtantur, ſe ſentiſſe ſuaviſſimum odorem; alii dicunt, ſe eodem, quo feriebantur, momento habuiſſe mirabiles illos concuſſus & horrores in toto corpore. Omnes hos motus quis exponet?

Tremor. Hinc fiunt tanti tremores, ut homines conſtantiſſimi vix poſſint poculum tenere, & bibere vel conſiſtere: hinc fiunt tantae convulſiones, ut infantes inde epileptici cadant: hinc fiunt proditoria & vix celanda ſuſpiria: converſatus ſum cum viro ſapienti, qui abdita in mente fere ſemper ex ſuſpiriis conjicere noverat. Pater apud Comicum Italum dicit ſuae filiae, amore detineris, nam ſuſpiras: in ira, timore, aliisque ani-

animi affectibus ſemper alia atque alia ſunt ſuſpiria.

Hinc fit cordis palpitatio: ſani non ſentimus pulſum arteriarum vel cordis, ſed ſimulac animi affectus quidam urget, ſtatim fit palpitatio, ſaepe ſomnum ipſum impediens, pulſu in pulvinaribus ipſis audito, ita ut homo, utut ſe convertat, eum ſentiat: hinc forte Graeci & Hebraei veteres ſedem affectuum in corde poſuerunt; nam licet haec pars videatur libera ab imperio voluntatis, tamen non eſt libera ab imperio affectuum. Fiunt inde ſimul polypi, ita ut conſtet per experimenta, quod homines a magno terrore validisque animi affectibus per totam vitam laboraverint intolerabili palpitatione cordis, & poſt mortem cor inventum fuerit aneurismate diſtentum, & polypis concretis quaſi repletum: hinc ergo fiunt ſuſpiria, quaſi horum ope coagulatum ſanguinem ex arteriis pulmonalibus vellent expellere. Revera! magni animi affectus ſunt quaſi commotiones cogitationis noſtrae; & valent in corpore noſtro ea peragere, quae, niſi experimentis conſtarent, nunquam pro veris haberemus. Palpitatio cordis.

Hinc fit ſaepe apoplexia, & vix ullus morbus frequentior. Omnia hic manent integra; ſed illud principium impetum faciens, ſentiens, percipiens & movens aboletur: quum nunc ex omnibus ſollicite excuſſis conſtitit, quod ſit unum individuum principium, quod per motus corporeos ideas novas percipit, quod determinatur ad volendum, quod excitat primos motus; patet ergo, quod commo- Apoplexia.

motio ſumma poteſt facere Apoplexiam. Quoties a ſummo terrore, timore, triſtitia, homines conciderunt, nec unquam ſurrexerunt!

Omnesque ejus gradus.

Hinc fiunt hemiplegiae, paraplegiae & parapoplexiae; ſic vocatur abolitus ſenſus, & ablata movendi facultas in omnibus muſculis, qui nervos ſuos accipiunt ſub cerebello: ibi incipiunt nervi vertebrales, deſtinati ad artus, & totum corpus caeterum, demtis viſceribus, quibus dantur nervi ex cranio oriundi: fit ergo Parapoplexia, quando totum ſub capite aboletur: in ea aboletur quidem ſenſus & motus, ſed per vellicationes pro momento iterum poteſt excitari; hinc eſt apoplexia ſpuria; haec facilius intelligitur quam paraplegia, nam in hoc morbo aegri vident, audiunt, guſtant, memoriam habent, ratiocinantur; ſed omnes nervi, qui ſub pari nono oriuntur, afficiuntur. Vir eruditiſſimus in hac Academia in ſenectute vegeta ab alio offenſus ſtetit, & miras convulſiones accepit in facie; primo perturbabatur, ſed colligens ſe, dixit ſibi inſtare attonitum morbum, quod etiam ita contigit.

Norunt Medici, nil in his morbis eſſe pejus, quam ſi initia talis mali primo a facie incipiant: ſi homo concidat, & vultus non valde ſit deformatus, & oculus aperitur, & lingua recta porrigitur, tantum non eſt periculum, quam ſi in facie & vultu fiant diſtorſiones; nam nervi harum partium oriuntur ex ipſo cranio ante locum, ubi commiſſio eſt medullae cerebri & cerebelli; hinc ſcimus

mus ipſum principium affici : plerumque tunc aliquid turbatum eſt in ventriculis cerebri, quod primo premit nervos in una parte, dein etiam in alia.

Fiunt inde paralyſes, ſive reſolutiones musculorum cum impotentia motus & flacciditate; ſpasmus vero eſt contractio musculi cum inflante duritie : ab hac cauſa miri oriuntur motus ſaepe pulſatorii, inprimis in mulieribus hyſtericis & viris hypochondriacis; hinc uni titubat lingua, alteri tremit brachium vel pes, & nonnulli mejunt.

Haec ſunt praecipua, quae oriuntur a ſyſtemate generis nervoſi, quatenus illud deducitur ad primam ſuam originem in ortu medullae cerebri haerentem.

Videtis ergo, quod ſine ulla materia & mutatione humorum poſſint fieri omnes morbi nervorum ad apoplexiam usque; & huic ſubtili ſe ſaepe alia quaedam cauſa phyſica adjungit, uti docet diſſectio anatomica.

An huic cauſae ſe adjungit alia materialis?

Medici ſcrutantes cadavera ſaepe nil ſingulare vident in cerebro : ſed quando homo languet, tunc cavitates ſemper incipiunt coacervare humores ſenſibus apparentes, qui non apparent in hominibus ſubito mortuis : in iis enim nulla invenitur aqua, nec in ventriculis cerebri, nec in pericardio, nec in thorace, nec in abdomine, nec in membrana ſuspendente teſtes, nec in utero muliebri; ſed ubi languor praeceſſit, ſemper illae cavitates replentur aqua ſenſibili : verum eſt igitur, quod dixit HIPPOCRATES; totum corpus reple-

pletur cavitatibus, quae in ſanis continent ſpiritum, & in languentibus aquam.

Quando ergo in cadaveribus invenitur plurima aqua, non ſemper licet colligere hanc fuiſſe cauſam mortis, nam potuit nata eſſe per languorem morbi, & dudum haeſiſſe, quia non reſorbebatur: ergo apoplexia aeque gignit aquam, quam quod gignatur ab aqua, nam debilitate inducta vires vacillantes non poſſunt diſflare has aquas: ergo poteſt hic fieri ſubtiliſſima mutatio, quae non ponit corporeas cauſas. Ubi Apoplexia oritur ab aqua collecta, illi homines primo ſunt Lethargici; ſed quando hi morbi ab animi perturbatione fiunt, debilitas inducta eſt toti ſyſtemati.

Hinc videmus, cur Medici in his caſibus ſaepe omni ſucceſſu deſtituantur: ſi poſſent corrigere primum illud principium, & efficere, ut facultas ſuppreſſa iterum vigeret, poſſent curare hos aegros; ſed nullum in illud habemus imperium, imo ne cognoscimus quidem. Non poſſum prohibere, ut quis de nocte aliquid videns non tremat, non formidet; poſſunt Medici mutare aliquid in vitae inſtituto, ſed non poſſunt efficere, ut homines ad ſubitaneum caſum non perturbentur, quum ipſi viri conſtantiſſimi hoc ferre nequeant.

Paracelsus & Helmontius, qui jactabant, ſe habere remedia plus agentia quam vulgaria, tamen non promiſerunt, ſe morbos, ab hac cauſa ortos, poſſe ſanare:

re: pendent enim a tam ſubtili cauſa, ac eſt facultas movendi manum ex arbitrio voluntatis, quam facultatem nemo, illibato corpore, per medicamenta tollet: hinc HELMONTIUS dixit; quando apoplexia oritur a ſuperbia ideae, hanc remedia Paracelſica non curant, nam malum eſt ſpirituale; ſi vellem hic per medicamenta curare, nova indigerem arte. Si in virgine contemta oriatur apoplexia, adhibe quaecunque velis, non ſanabis; mittite ſanguinem, date laetificantia, non operantur; vomitoria non agunt, nam eſt apoplexia ſenſorii communis, tandem fit mors ſubitanea.

Mors ab animi affectibus.

Revocemus in memoriam, ut haec utcunque intelligamus, vitam non ſentientem aeque manere in dormiente quam in vigilante, in Apoplectico quam in ſano; & hominem ratione communis ſenſorii eſſe duplicem; ſed quod animi affectus, licet videantur magnae mutationes in parte illa primaria, ſenſorio communi, tamen poſſint efficere, ut illud alterum promptuarium, cerebellum nempe, deficiat. Legimus apud varios auctores multa exempla mortium ſubitanearum ab hac cauſa; noſtrum erit amplam hanc ſylvam breviſſime percurrere.

Non fuerunt cogniti homines magis fortes, quam Spartani & Lacedemonii. Apud has gentes furtum non puniebatur, niſi quando fur deprehendebatur; hinc ita educabantur pueri, ut ad omnes dolos eſſent comparati; accidit, ut puer abriperet vulpem, & in pera ſua reconderet; herus vulpem abeſſe vi-

det ; negat puer , ſe habere ; animal conatur ſe liberare , & furtum proditur ; rogant puerum , cur non confeſſus eſt crimen ? Spartanus , inquit , furtum non confitetur , & ſic mortuus eſt.

Pater ſpartanus videns filium coronari in certaminibus Olympicis , eum amplectitur , & ipſo momento cadit mortuus.

SOPHOCLES , qui honoribus celebris fuerat , ſed in ſenectute pro deliro habebatur , victor pronunciatus in tragaedia ſtatim exanimatus eſt.

Legimus apud LIVIUM , quum HANNIBAL in praelio apud Cannas deviciſſet Romanos , & nuncii venientes omnes mortuos denunciarent , quod duae foeminae , videntes unicos ſuos filios ex pugna reduces , prae laetitia mortuae ſint.

Etiam in hominibus robuſtiſſimis.

Haec adhuc ferri poſſunt ; ſed piratam , crudeliſſimum & ſceleſtiſſimum hominem , neminem metuentem , prae ſumma laetitia mortuum eſſe , hoc prorſus mirum , & fere incredibile , tamen veriſſimum. Celeberrimus inter Arabes fuit pirata , qui filium habebat , patris veſtigia exacte ſequentem ; hic verſans in obſidione urbis Tunetanae poſt ſummas editas virtutes capitur ; pater eum valde luget , quoniam captus habebatur pro perdito ; vindictam cogitans vult proficiſci ad Luſitanos ; mox abituro adfertur nuncius , quod BARBAROSSA magno aeris pondere filium ſuum redemerat , quodque Imperator Ottomannorum eum ſeptem triremibus praefecerat ; & ille patri opem allaturus jam venis-

niſſet ad portum: hoc audiens ferox pirata prae ſummo gaudio exſpirat, dicens, gratum ſibi eſſe, talia filio accidiſſe. Ergo illud principium in nobis, ubi origo eſt ſolius motus corporei vitalis, obnoxium eſt nimiis affectionibus.

Crediderim certe, neminem hominum a ſummis animi affectibus liberum eſſe; ſed in hoc timor, in illo laetitia, in alio triſtitia mortem producit: ergo magni animi affectus agunt plus quam ullum aliud remedium in tota medicina, nam agunt in utrumque hominem; nec poſſibile eſt tales morbos curare, quoniam non poſſumus avertere affectus.

Et ab affectibus quibuscunque.

Mea aetate exemplum accidit ſummae laetitiae, quae omnes vires reſolvebat. Familia ſpectabilis ad anguſtias erat redacta; frater natu maximus profectus eſt in Indias Orientales, fitque ibi unus ex primariis; ſororem triſtem ad ſe vocat; venit illa; vult eam gaudio afficere; aperit ornamenta ſibi deſtinata; illa haec videns manet inmobilis, & moritur prae laetitia.

Quum ergo vetuſtiſſima & recentia exempla hoc doceant, videtur majus periculum eſſe ex nimis laetis, quam ex nimis triſtibus nunciis: hinc non tot exempla ſunt a triſtitia, ſunt tamen. Vir quidam in Galliis ad tumulum paternum haerens, & deflens theſaurum ſibi charum, mortuus eſt. Notiſſimum eſt exemplum nobiliſſimi Rotschild, qui in cadavere Regis defuncti haerens occubuit. In obſidione Budae occidebatur Germanus fortiſſimus, qui ſupra

humana virtute hoſtes profligare videbatur; dux belli vult cognoscere quis ſit, videt eſſe unicum ſuum filium; haerens aliquamdiu mortuus eſt.

Plura ſimilia leguntur apud DONATUM *in Hiſtoria Medica mirabili*, *Cap. XIII.*, qui etiam narrat ſequentem hiſtoriam. Lanificus quidam pauper uxoratus, & prole oneratus, cum diutius meretriculam quandam in deliciis habuiſſet, reverendi Episcopi mandato gravi indicta poena utrique, ne in poſterum invicem commiscerentur, ad eam clanculum divertit, quem meretrix videns contumeliis recepit, atque ut quam primum discederet imperavit, quo audito, ſcorti nomine invocato, crudelem exclamans, manibus arctatis, ac in coelum oculis devolutis repente mortuus concidit.

Alii effectus ab hac cauſa. Ergo illud principium, quod facit illam ſummam alligationem inter illud cogitans & illud corporeum vitale tantos facit effectus; & quod magis mirum eſt, homines, qui carent omni prorſus actione hujus principii, ſaepe redeunt in vitam. Homo apoplecticus, cui a percuſſione capitis & effuſione ſanguinis cerebrum compreſſum eſt, caret omni ſenſu, imaginatione, memoria, imperio in musculos; nil ſupereſt actuoſi: poſt aliquot dies, capite prudenti conſilio aperto, liberatus a ſanguine, reviviscit, & illud principium reſurgit cum iisdem viribus; ſubſiſtit ergo hoc principium, ſublata vita ſana; ſed manente corpore integro, & affecto tantum hoc principio, tota vita deletur. Si vero huic

huicprincipio tanta vis ineſt totam vitam delendi, habebit etiam vim in omnes functiones vitales, in actionem cordis, arteriarum & diſtributionem omnium humorum inde pendentium. Quomodo hoc fiat ignotum eſt, ſed effectus a nobis noſcuntur; habebit ergo etiam vires mutandi omnem locum in corpore.

Quis vero explicabit, qua ratione nonnulli poſt ſummas animi perturbationes incidant in pthiſin pulmonalem; vel colligant aliquid in hypochondriis, unde tota vita manent melancholici? Exempla ante vidimus, quando egimus de vi ſenſorii communis ad producendos morbos. V. G. Nobilis puella in conſortio audiens narrari turpem hiſtoriam, & ſe ſuſpectam credens, mox rubet ad collum usque; carotides ita pulſant, ut ſubſiliant ornamenta colli: in alio homine, metu perculſo, pallor inſtar mortis oritur.

Hinc patet ratio, quare Medici, in aliis curationibus felices, hic deficiant, quia cauſa latet in mobili hoc ſenſorio communi, ita ut harum miſeriarum ſaepe tantum teſtes eſſe poſſint.

DE EFFECTU IMAGINATIONIS IN ALIENUM CORPUS.

Abſolvi fere propoſitum thema, ſed unum hoc ſupereſt, paulo accuratius inquirendum. Nempe, licebit forte nobis dicere, quid ſit

haec actio in ſenſorio communi excitata ope illius facultatis, quam vocamus *Imaginationem*, quae ſenſorium commune ſic disponit a cauſis internis, uti prius disponebatur a cauſis externis. V. G. Si in homine, qui Amauroſi laborat, oriatur valida mutatio, qualis olim oriebatur ab objectis externis, videtur ſibi videre: hinc, uti hactenus vidimus, posſunt fieri ingentes motus corporei a ſenſorio communi mutato; ſed illi etiam tranſeunt in partem aliquam, quae non eſt pars corporis: credulus neutiquam ſum, illud tamen paradoxum admittere cogor. Auctor Britannus omnia explodit; ſed ſi nolimus admittere, quae non intelligimus, vel quae aſſumtis noſtris principiis non conveniunt, facile errabimus. Nemo etiam expoſuit, quomodo partes corporum inter ſe cohaereant; ſed ſi quis dicat, partes auri ſic cohaerere, ut unum granum ad quingentas ulnas poſſit extendi, & alius hoc dicat eſſe inpoſſibile; ſi vel unus hoc obtinere demonſtraverit, ſufficiet: ergo quam caſtiſſime potero, quae hac de re novi, recitabo certiſſima.

Effectus Imaginationis extra corpus.

Dico ergo, quod vis ſenſorii communis protendatur effectu vero corporeo extra corpus humanum, uti patet in foeminis lactantibus, & gravidis, quae per hanc proprietatem ſenſorii communis mutant foetum in utero ſuo. Vidi, quod mulier ſaniſſima infantem lactaret etiam ſaniſſimum; alia eam perturbat per jurgia, ſic ut ſummopere irasceretur & contremisceret; tamen infantem applicabat uberibus, qui mox inde convellitur, & manet epilepticus.

Quid

Quid in hoc lacte eſſe poſſit, & quare illud accipere potuerit facultatem producendi has corporeas mutationes, quis dicet! ſed eſt lex prudentiae, ut nutrix animo perturbato nunquam infantem uberi admoveat: intelligitur utcunque, quod nutrix ebria inebriet infantem; ſed lac eo usque poſſe mutari per ſolos animi affectus, non ita facile intelligitur.

Idem verum eſt in praegnantibus. Oritur forte in matre praegnante quaedam idea; ſi ſolita ſit, eam non afficit; ſi inſolita ſit, aliquando afficit, aliquando non: talis idea oritur quandoque viſu, vel auditu, vel ſola imaginatione, vel ſolo appetitu. Subitaneus viſus rei non ante viſae facit naſci in infante figuram illius rei. Ex audita hiſtoria truculenti caſus turbata mater ſimilem accepit efficacem ideam. Idem toties contigit ab imaginatione, inſomniis, appetitu, ut tempus deficeret memorandis omnibus hujus rei hiſtoriis.

Hujus exempla in mulieribus gravidis.

Mulier ſapientiſſima & elegantiſſima, ſeveris moribus praedita, ab omni exceſſu in uſu vini abſtinens, gravida ducitur libidine bibendi vinum Rhenanum; luctatur diu cum illa libidine; maritus explorat, confitetur; ducitur Amſtelodamum ad cellam vinariam & tantum bibit, unde duo fortes viri inebriarentur; illa bene ſe habet, ſimulac huic appetitui ſatisfecerat, & ab eo poſtea manebat inmunis. Alia ferebatur libidine, ut comederet de brachio Lanionis, nec quiescebat, donec ſaltem ſemel momordiſſet.

A viſo prima vice Æthiope ex principe foemina nata fuit filia Æthiopiſſa. Quum mulier illa nunquam ſibi ſoli fuerat relicta, ſed ſumma cum cura ſtipata, cadebat ſponte ſuſpicio de congreſſu cum Æthiope. Haec idea nata non requieſcit, occupat totum ſenſorium, & ſollicitat omni momento mulierem.

Si affectio fit valida. Sed res talis inſolita debet ipſo momento valide afficere, nam ſi parum tantum afficiat, habebit etiam parum efficaciae; ſed ſi menti tam valide inpreſſa fuerit, ut foemina dicat ſe perſentiscere, ſe totam intus commoveri, tunc veſtigium mali futurum denunciatur: vel dum ipſo momento, quo naſcitur talis idea, fit horror & tremor totum corpus concutiens, non fallit etiam, quin veſtigium relinquatur; quod non fit, ſi horror abeſt.

Oritur tunc horror. Omnes Medici obſervant, quod ſemper fiat horror, ubi quid incurrit in corpus, quod ejus actiones mutat; tunc gelidus currit per ima oſſa tremor, ut dicit VIRGILIUS. Qui exquiſita quartana laborat, hoc momento eſt ſanus, ſed gelidum horrorem perſentit, & mox febris ingruit. Audivi ab expertis, dum peſtis graſſabatur, quod ſimulac ſenſerint, ſe aqua quaſi perfundi, ilico peſte fuerint affecti; ſic horremus, dum venenum Varioloſum nos inficit; dum pleuritis punctum invaſionis dat; & horror ille penetrat per totum corpus: homines tunc ſentiunt aliquid gelidi, quod vitales motus quaſi pro tempore ſuſpendit, illudque cum

tre-

tremore propagatur, & mutat fere totum corpus. Vellem tali praeceptore uti, qui mihi poſſet explicare, quomodo oriatur ille horror.

Obſervavi etiam, praegnantes in omnibus fere his caſibus habuiſſe motum ſpontaneum, & manum admoviſſe cuidam parti corporis, & tunc foetum geſſiſſe notam impreſſam in eadem illa parte; ſi manum non admoviſſent, vix quidquam ſecutum fuiſſe heterogenei: hinc caveant ſe praegnantes, ne manus moveant ad partem veſtibus non tectam, ne deformitas poſtea ſit conſpicua. Sed in omni homine eſt ſimilis facultas, quam intelligere non poſſumus; ſint oculi cujusdam inflammati, & quaſi ſcintillantes; ſi videas illos, tuos etiam fricabis oculos; qui videt ulcus ſordidum in femore, proprium ſuum femur fere ſemper etiam apprehendit: ergo ſumus vera horologia, conſona cum objectis exterioribus; & trahimus inviti etiam ad gesticulationes; ergo etiam ad tales ideas in foeminis fit longe major manus applicatio ad illam partem.

Motus ſpontaneus manium.

Si mulier enititur deinde foetum difformem, nota imaginationis ſemper in loco adtacto deprehenditur; ſi aliam attigiſſet partem, probabiliter nota alio loco fuiſſet. Nihil hic valet voluntas, nam foeminae fuerunt, quae vellent monſtrum edere, ut ſtipem petere poſſent, quae tamen elegantes infantes edebant: contrarium autem ſaepe in nolentibus obtinet. In hac urbe felix liberorum bene formatorum mater a mendico rogatur Eleëmoſynam; oſtendit ille, ſe duos

Deformitas foetus in loco tacto.

O 5 ha-

habere pollices, adeoque manum ineptam, qua panem lucraretur; dat illa Eleëmoſynam, patitur omnia praecedentia, & poſtea enixa eſt foetum, duos habentem pollices; oſſa horum pollicum examinavi, & omnia aderant, quae in altero pollice; & hoc factum eſt in muliere, quae nec ante nec poſt paſſa eſt aliquid ſimile.

Vidi nobilem dominam in hac urbe, quae plures liberos pulcherrimos pepererat; hanc ante feneſtras ſedentem, octo menſes gravidam, alloquitur mendicus inpudens; illa videt, eum habere labium leporinum totum rubellum; contremiſcit, ferit ſuum os, dat Eleëmoſynam; non ita diu poſt peperit infantem pulcherrimum, habentem ſimile vulnus recens & quaſi cruentum. Mirum erat in hoc caſu, quod omnes partes corporis tam bene eſſent formatae, ſed ſolum vitium erat in labiis, & palatum erat fiſſum usque intra nares perfecte ut in illo mendico.

Vivit adhuc domina in hac urbe, quae gravida in horto petebat fructum mori pulcherrimum, quem videbat in arbore; forte cadit unus in apicem naſi; mox illa fricat naſum; parit dein puellam, qua vix pulchrior, ſed quae in naſi apice perfecte habebat morum cum acinis adſtantibus, qualem pictor melius non poſſet pingere, qui tamen poſtea ope aceti & ſalis ammoniaci ſenſim ita evanuit, ut nullum veſtigium ſuperſit.

In loco meo natali vivit adhuc homo ruſticus cum dimidia parte faciei atro purpurea & tuberoſa; mater ejus, quae viginti infantes pepererat, ad-

adfuerat exenterationi bovis; ruſticus jocans projicit hepar in faciem mulieris gravidae, unde in foetu fiebat, & dein manebat color faciei lividus.

Venit me conſulturus pulchra puella ruſtica octodecim annorum, quae laborabat chloroſi; video in ejus facie gliris quaſi figuram; rogo, quid ſit? & quomodo hoc ſibi contraxerit? mater reſpondet, dum gravida erat, in granario exſiliiſſe glirem in hanc ſuae faciei partem, & quod mirum, facies puellae hirſuta erat.

His etiam addam teſtimonia aliorum. Mulier praegnans videt Mechliniae duos milites pugnantes, quorum unus manum alterius amputat; illa perterrita retrotrahit manum; parit infantem, uno brachio truncatum, qui ex abſciſſa manu haemorrhagiam paſſus & mortuus erat, nec tamen manus reperiebatur in ſecundinis, nec mulier ſe male habebat poſt partum.

Quando noſtrates defendebant Oſtendam contra Hiſpanos, miles Hiſpanus orbatur ſuo brachio, qui curatus ſtipem petebat, locum obligatum oſtendens, quod videns uxor *Marci de Vogelaar* horret; movet ſe, parit dein filiam orbam brachio dextro, cui humerus cruentus erat, ita ut Chirurgus debuerit conſolidare, ne infans moriretur haemorrhagia; nec tamen brachium reperiebatur in ſecundinis: ſanata fuit infans, poſtea nupſit, & ſupervixit usque ad ſextum & ſeptuageſimum annum.

Dux Albanus juſſerat trecentos cives ſimul Antverpiae truncandos; honeſta mulier gravida capitur libidine hoc videndi; ſub-

ſubducit ſe; viſo ſpectaculo doloribus partus corripitur, & peperit infantem capite truncatum, quod etiam non repertum fuit in ſecundinis. Plura exempla videri posſunt apud FIENUM *de viribus imaginationis*, SCHENKIUM *Obſervationum Lib. IV.*; & MAURICEAUM *Obſervat.* 64. 253. 348. 384, qui licet in alia ſententia ſit, & neget, haec poſſe fieri indurato jam foetu, confitetur tamen de recenti; ſed hac ratione non declinat difficultatem, nam an foetus jam ſit formatus, nec ne, idem eſt; hinc illa teſtimonia, obtorto collo data, ſunt tanto validiora.

Sed non poſſum praetermittere, quae contigerunt Pariſiis, quia tam ſingularia ſunt. V. MALEBRANCHE *de inquirenda veritate*, *Lib. II. N.* III. Septem vel octo abhinc annis Pariſiis in Noſocomio, dicto *les incurables*, juvenis erat ab ortu mente captus, omnibusque fractus membris, quibus frangi ſolent rei. Per viginti pene annos in eo ſtatu vixit. Non pauci illum viderunt, & ipſa defuncta Regina, mater noſtri Regis, illud noſodochium inviſens, illum juvenem videndi, ipſiusque brachia & crura, ubi erant confracta, contrectandi curioſitate ducta eſt. Hujus infortunii haec fuit cauſa: nempe cum ipſius mater reum quempiam mox crurifragio plectendum accepiſſet, iſtius ſupplicii teſtis oculata eſſe voluit. Singuli ictus, quibus exceptus eſt miſer ille, imaginationem iſtius matris vehementer affecerunt; & infans iisdem corporis partibus confractus eſt, qui-

quibus reus, quem mater conſpexerat.

En aliam hiſtoriam! Ante annum, dum divi Pii canoniſatio feſto ſolemni celebraretur, mulier quaedam praegnans iſtius Sancti imagine attente nimis conſiderata, infantem huic imagini prorſus ſimilem enixa eſt. Os ſenis, quantum in infante imberbe poteſt fieri, gerebat. Ipſius brachia ſuper pectus decuſſabantur, lumina ad coelum tollebat; frons erat anguſtiſſima, quia nempe iſtius imaginis verſus eccleſiae fornicem erectae, coelumque aſpicientis frons vix apparebat; mitram quandam habebat humeris inverſam: uno verbo infans ille imaginem, juxta quam mater imaginationis ſuae vi ipſum formaverat, admodum referebat. Nemo eſt, cui Pariſiis id videre non licuerit aeque ac mihi, cum infans ille in ſpiritu vini diu ſatis fuerit conſervatus.

Variorum auctorum de cauſa hujus eventus ſententia.

En ergo hiſtoriam variorum caſuum, ex quibus ſelegi tantum talia, quae incredulitas negare vix poteſt! Quae vero connexio ſit inter matris ideam, & foetus mutationem corpoream, non intelligo, nec apud Auctores invenio. Nullus eorum talia principia in rerum natura fundata invenit, ex quibus intellectis & applicatis cognoſcitur ratio ſufficiens hujus effectus, & reſpondens huic ideae. Miror ergo ſummopere, Cl. MALEBRANCHE in ſe ſuſcepiſſe, ut hoc explicet: poſuit, fibras materni corporis ad quasdam ideas certo in loco affici; demus hoc, nam aliquando fit: dicit, ad illas ideas decurrere per corpus quosdam ſpiritus determinatos; hoc

hoc etiam videtur verum ; ſed quid inde ? mater concutitur , non mutatur , & infans mutatur ; ſed an infans , quamdiu in utero matris eſt , habet eosdem motus , easdem ideas ? hoc obſcurum ; demus tamen etiam ; ſed unde oſſa infantis franguntur, non matris ? dicit, oſſa affici a percuſſione & horrore ; ſed hic effectus eſt , non cauſa ; nec patet, quare matris oſſa non frangantur , quae duriora , adeoque magis fragilia ſunt ; quare imago gliris non ſit in facie matris , ſed in facie foetus ; ego caſtus res inventas admitto, ſed cauſam non adſequor.

Paracelsus hoc iterum deduxit ex aliis cauſis : dicit , eſt in homine imaginatio revera efficiens , quae prius non exiſtebant , nam homo per imaginationem volens ſimpliciter movere corpus , revera movet ; ſed per ſuam imaginationem & commercium inviſibilium poteſtatum poteſt etiam mutare aliud corpus , & haec vocatur *Imaginatio magica*, qua daemonum vel ſpirituum inviſibilium ope vim imaginationis poteſt communicare cum aliis corporibus , & operari in diſtans.

Helmontius eadem dicit , & addit ; dum Creator dixit , producat terra ſuam herbam , in qua ſemen prolificum eſt , propagans hanc herbam juxta ſimilitudinem ſuam, eandem animalibus & hominibus fecit legem, creſcite & multiplicamini : patet nobis , datam hanc poteſtatem eſſe infinitam ; nam ſi unum ſemen habeamus , non carebimus fructu: ex uno gramine poteſt occupari tota tellus ; ſi omnia ſemina inde colliguntur & ſerun-

runtur, quamdiu matrix tellus & caetera bona ſunt, & pluvia juſta non deficit; ſed haec poteſtas eſt infinita & occulta.

Ex mare & foemina primo natis ſuſcitatur humanum genus, nam in illis poteſtas ſeminalis eſt incluſa, & dum mater concipit, explicat illam poteſtatem & format foetum; hinc inhaeret illis etiam poteſtas incredibiliter mutandi foetum, quamdiu in utero haeret, & quamdiu illa idea multiplicativa in matre eſt, ſi modo manu ſua defert in illud corpus illam imaginem. Dum magnus ille vir loquitur de poteſtate, explicat etiam effectum, non cauſam; nam an mater, habens facultatem proliferam, etiam habet poteſtatem faciendi glirem hirſutam? hoc certe non pendet a matre. Deſpero alia adferre, quibus hanc rem illuſtrare potero.

Sunt in Phyſicis principia quaedam generalia, ex quibus ſcimus, hoc vel illud ſequi; ſed ſi haec principia generalia non recte applicentur, deducuntur inde res falſiſſimae; nam licet generalia ſint vera, ſpecialia tamen poſſunt eſſe falſa. Sic in Chemicis docui demonſtrationem GALILEI de gravitate eſſe veram, quamdiu leges univerſales ſunt, quod nempe omnia corpora cadant verſus terrae centrum; ſed invento magnete, qui globum ferri deciduum attrahit, cadit GALILEI demonſtratio, & falſa invenitur, licet principium verum ſit, nam lex colligitur ex omnibus, ſed exceptis illis, quae aliam vim habent.

Quare non admittenda?

Analogia phyſica dicitur adeſſe, quando eac-

eaedem leges in pluribus rebus obtinent. An in effectibus recenſitis ſimilis Analogia adeſt? haereo valde; conabor rem illuſtrare per ſimilia. Magnes bonus ſuſtinet ſatis magnum pondus ferri; ſi magnes haereat, & catena, cui ferrum alligatum eſt, adducitur, ſimulac ferrum venit intra ſphaeram activitatis magnetis, ſtatim eo proſilit, & ad magnetem in aëre ſuſpenditur; ſi ferrum includatur vitro accurate clauſo, magnes ductus ſupra illud vas facit, ut ferrum proſiliat in illo vaſe, & applicet ſe parti ſuperiori lagenae; magnete ſublato ferrum iterum cadit ad fundum lagenae; illa vis, ſive corporea ſive ſpiritualis ſit, debet ſe exſerere per partes tam parvas, ut illae poſſint penetrare per vitrum ad ferrum usque: an hae particulae inviſibiles craſſiores ſunt illis, quae in utero materno reperiuntur?

En adhuc aliud exemplum! Vidi ſtatuarium, imaginatione veloci praeditum; jubetur ipſi facere Andromedam, de ſaxo ſuſpenſam, & a monſtro marino liberandam a Perſide, ſed debebat adhaerere lapidi: ſumit ille maſſam argillae, & intra pauca momenta emergit Andromeda, mox unguibus addebat ſupercilia, palpebras, &c. Habet ille ideam Andromedae, & ſic format illam argillam, ut, qui videt illam, habeat eandem ideam, quam ille habuit, & ſic facit naſci extra ſe, quod fuerat in ſua mente; hoc non miramur, quia quotidie videmus, ſed tamen eſt valde mirabile: certe docemur magis per experimenta, quam per principia phyſica.

Con-

Concludamus ex dictis haec pauca; mater gravida mutans foetum id facere creditur per corpus ſuum, nam hoc non faceret, niſi haberet corpus; ſic magnes mutat ferrum per qualitatem haerentem in ſuo corpore; vel per aliquod, quod ex corpore magnetis deducitur: & Statuarius mutationem facit in argilla per ideas, quas ope corporis exacte exſequitur; ſed idea, dirigens hanc operationem, non eſt corpus. Mater gravida, dum per ſuum corpus mutat corpus foetus, illud facit per ſolum uterum, nam non eſt aliud quid communicans corporeum; ſi foetus non eſſet in utero, mater hoc non paſſa fuiſſet; ſi hoc fiat per uterum, tunc fiet vel per funem umbilicalem, vel per humorem amnii, vel per utrumque; ſed funis umbilicalis fert ſanguinem in ſinum Gliſſonianum hepatis; ſi ergo hoc fiat per illum funem, tunc ageret in ſanguinem venoſum, qui mox fluit in cor dextrum, minime vero in ſanguinem cerebri; ſi fiat per liquorem amnii, tunc aget tantum in epidermidem, fauces, bronchia, & veſiculas pulmonales: ergo hic nihil invenimus, quod pro principio poſſumus arripere; ſed fit fere uti magnes iners frigidiſſimus ſummo hyeme mutat ferrum iners frigidiſſimum ad quandam diſtantiam, & mutat per aliquid ſubtiliſſimum, quod per vitrum poteſt tranſire, & tamen facultatem ſuam retinet per annos. Caeterum hic ubique deſtituimur, nec opinor latentes has cauſas cognoſci poſſe ex ſcientia facultatum animae vel corporis, nec tamen unquam deſinamus illas inquirere.

Concluditur cauſam hujus Phaenomeni eſſe incognitam.

Hinc illud merito refertur ad mirabilia.

Scimus, quod foetus non nectatur matri, niſi per ſolam placentam, quae quum obducatur chorio; ergo totus nexus eſt inter cavam uteri & convexam chorii ſuperficiem; ſi ponitis vaſa communia, quae forte ſunt; ſi attactum merum, qui forte eſt; ſi trajectum ex vaſis matris in foetum, qui forte eſt; non tamen invenietis principium, unde intelligitur hoc commercium: nec in tota hiſtoria experimentorum ullum eſt exemplum, ubi ad mutationem corpoream ſive per tactum, viſum vel auditum fit, quod hic fieri videmus; hinc dico, quod hic ſit ſumma mirabilitas, nam illud voco mirabile, cujus cauſas ignoro; nam non miramur, ſi concipimus cauſas, nec eas noſcimus, niſi quatenus res perceptae ſimul concipiuntur aliquid feciſſe; ſi ex definitione EUCLIDIS concipio quadratum, & habeo claram circuli ideam, & concipio quadratum inſcriptum circulo; tunc ſtatim intelligo, quadratum illud ſcindere circulum in quatuor chordas aequales, & in medio circuli eſſe aream quadratam; hoc vocamus rem concipere per conceptum cauſae: nam video haec tam clare & manifeſte, ut non mirer. Sed felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſas: ſolus hoc poteſt DEUS, qui omnes cauſas & effectus infinities perfectius intelligit, quam ſummus Geometra.

In phyſicis eſt alia mirabilitas, quae non videtur a vulgo; nam quod ſemper videmus fieri, hoc non amplius miramur, & aſſidua haec contemplatio efficit, ut ſuperbi putemus, rem ſemper ita ſe habere, & nos eam intel-

li-

ligere; formamus inde axiomata, quae, ſi bene collecta ſint, certiſſima ſunt quoad experimenta; ſed quando generoſiores nos accingimus ad dandam rationem, tunc deſtituimur, & neſcimus nexum cauſae & effectus. Dum lapis cadit ex alto, omnes rogati rationem, cur corpora deſcendant, dicunt ſe neſcire; omnia tamen corpora cadunt, & quidem certa lege.

In toto opere generationis omnia, demta crebritate, aeque parum ſunt cognita, quam mutatio foetus. Attendite actionem muſculorum libidinoſorum, qui circumapplicati venis ſanguinem reducentibus ex membro virili, dum agunt, eas comprimunt; hi muſculi non poſſunt ulla ratione moveri, niſi praeſto ſit cauſa, ad generationem requiſita. Senex haerede deſtitutus magno pretio vellet filium gignere; ſi non adſit ſemen, & bona horum muſculorum actio, irrita ſunt ejus vota; ſi vero praeſens ſit, penis erigitur etiam ſapientibus, licet quandoque vellent, ne hoc fieret. Levis imaginatio, viſus, recitatio carminis, lectio, figurae aſpectio, faciunt hos muſculos agere. Homo emeritus in opere venereo omnibus incitamentis non poteſt facere, ut ſibi faveat unum illud membrum. Qui poteſt aſſignare hujus rei cauſam, mirabilitatem tollit.

Totum opus generationis eſt mirabile.

Conſiderate nunc receptionem ſeminis in utero foeminino. Uterus, ut dicebat DEMOCRITUS, eſt quaſi animal in animali, proprium regimen habens, in ſanis ſemper clauſus, ita ut admittat nihil; ſed in foe-

foeminis, quae inpraegnantur, nunquam demittat ſemen. Hinc foemina ſentiens quandam mutationem, poteſt dicere ſuo marito, certe hac vice ſum inpraegnata, ſenſi enim horrorem: ſed qua ratione uterus disponatur, ut aperiat ſuum os & claudat, hoc ex cognitione noſtrae machinae non poteſt explicari; nam nulli hic ſunt musculi, uterus eſt pendulus; hinc fieri non poteſt, niſi conatus foeminae, dum eſt in orgasmo, hanc mutationem producat.

Quod oſtenditur in omnibus ejus requiſitis.

Quomodo ſemen deferatur ad ovarium, & applicetur ovo, eſt aeque inexplicabile, nam non eſt porus in ovario, ſed illud arcte obducitur per membranam, & tamen ovum ex illo emergit & hanc membranam dilatat. Quicquid ex ovario exit, debet cadere intra cavum peritonaei; quicquid exit ex tuba Fallopiana, debet cadere in illud idem cavum: ut ergo ovum veniat in tubam, debet tuba ſic ſe applicare circa ovarium, ne ovum decidat in cavum abdominis; ſed quomodo tuba ſe poſſit affigere ovario, neſcimus. Quid enim determinat tubam pendulam, inertem, vix musculoſam, tantummodo vasculoſam & celluloſam, ut aſſurgat & applicet ſe ovario? ut illud ovum inpraegnatum in cavum uteri protrudatur? atqui hoc fit, nam viſa eſt tuba comprehendiſſe ovarium, acſi manu ovum comprehenderem. Negarunt alii hoc ſyſtema, ſed deducti ſunt ab Harvejo ad gallinas, in quibus vitellarium a lumbis pendet in cavo peritonaei, aliquando continens quinquaginta vitellos; hinc quicquid

quid cadit ex vitellario videtur debere cadere in cavum abdominis. Tuba gallinae, quae Infundibulum dicitur, longe diſtat a Vitellario; haec tamen vitellum capit, & fimbriata pars infundibuli vitellum undique circumcingit, & cavet, ne in cavum abdominis cadat; ovum ita propellitur, donec veniat ad Uropygion dictum; truditur dein per ſaccum mirabilem, gypſo plenum, quod gypſum, dum in aëre venit, induratur: haec etiam nullo modo per cauſas explicari poſſe puto.

Evici ergo, quod ex ignoratione nexus inter affectiones matris, & mutationes foetus utero contenti, non detur fundamentum negandae rei phyſicae, nam mutatio genitalis principii virilis, a foemina recepti, eſt aeque mirabilis: & quum mortalium nemo illud neget, injuria videtur fieri, ſi quis ignorantiam fateri coactus non neget hoc eodem jure quam illud. Quae tamen negari nequeunt.

Applicationem tubae Fallopianae ad ovarium fieri, a nemine negari poteſt; ſed quomodo hoc fiat intra abdomen ſemper plenum, ſemper preſſum, ſemper premens fimbriatam tubae partem, ignoramus.

Ne dicatis, hic eſſe cohaeſionem corpoream, nam fimbria flaccida, patula, non eſt conjuncta cum ovario, ſed diſtat, & aliam habet determinationem; ſed haec applicatio tantum pendet a libidine materna: ſed adhuc magis mirabilis eſt egreſſus ovi ex ovario, & cuicunque cauſae hunc adſcripſeritis, vobis non ſatisfacietis.

Tubae, quae amplectuntur ovarium, ſunt la-

latiſſimae, & naturaliter nunquam deprehenduntur clauſae; intorquentur flexu circulari, euntque ex lato in anguſtum, ita ut earum cavitas circa uterum vix poſſit detegi: ovum eſt minimum in ovario, ſed per libidinem veneream videtur dilatare ſtrictam ovarii membranam; facit ſibi aperturam, & recipitur a tuba Fallopiana, in qua defertur ex loco latiori in anguſtiorem; in tuba Fallopiana non apparent musculi, ſed determinatio fit per aliud quid, quod certe aeque eſt mirabile.

Praeterea, quis ſatis intelligit adunationem placentae cum utero? nam nemo hic vidit continuationem vaſorum; haec adunatio tamen ſemper fit eodem modo, id eſt, placenta orbicularis affigitur fundo uteri orbiculari & cohaeret, ita ut commercium fiat ex vaſe in vas, & hoc commereium fit eadem lege, eodem cum eventu, & natura ne ſemel quidem fallit: ſunt in utero lacunae, in quas ſanguis effuſus deliteſcit; placenta inſinuatur in illas lacunas; hinc apparent in placenta asperitates ex lacunis in utero deprehenſis, in quas illa tubera ſe inſinuaverant; hinc purus putus ſanguis effluit, ubi ſecundinae expurgatae ſunt.

En aliud magis mirabile! quis docuit principium genitale masculinum qualecunque ſit, introire in ovulum foemininum? locare ſe intra amnion ovuli? & ibi ſemper per partem ſui vel partem ovuli ſe alligare matri? & ſi illud ſtamen ſe hic jam locaverit, quomodo

per

per ſuum umbilicum adunatur cum placenta? certe natura longe mirabilior eſt, quam homines credunt. Quid dicetis de ſemine piscium, quod uno momento tot ova foecundat, & non aberrat: certe, illa cauſa, quae masculinum vitale principium per funem umbilicalem facit radicari cum matre; vel quae facit maternas partes ita dirigi, ut uniant ſe centro umbilicali, manet aeque mirabilis.

Quis porro explicabit vim haematopoïeticam mulieris, quae plus ſanguinis generat, quam requiritur? inpraegnata primo menſe illam plethoram retinet, & non patitur haemorrhagiam, donec foetum excluſerit, & poſt excluſum foetum omnia mutantur, & illa vis haematopoïetica tunc conſtanti lege determinatur ad mammas; facta vero foecundatione mox iterum ad uterum tendit. Dicimus ergo cum HIPPOCRATE; unus trahit, alter ſecat; ambo nesciunt, quid agant, & tamen determinatum naturae opus perficiunt. Ergo nunc ſublatum eſt, quod impoſſibile ſit, matrem poſſe agere in foetum, quod tot eruditos viros torſit.

Quaenam jam eſt cauſa proxima mutationis phyſicae in ſenſorio communi? ſenſorium commune eſt vel vas, arteriae propago, vel liquor, vel tenuiſſima membrana; quaenam phyſica mutatio in his facit naſci novam ideam? quid facit affectiones tam imperioſas placentis vel displicentis?

Inquiritur quid fiat in ſenſorio communi.

Quaenam hic eſt mutatio, & in quo differt ea ab illa mutatione, quae facit ideam ſine affectione? Imagines viſus, quae robuſto juveni

placent, effoeto & languido ſeni diſplicent, & videntur horridae; quid manet hic, quod facit facultatem formandi ideam, ſed tollit affectionem, imo quid creat averſionem, quum ſit imago eadem?

Quaenam eſt mutatio, quae facit affectus? haec certe debet eſſe tam exilis, ut fere evaneſcat. Inquirenti puto, hic non poſſe ulterius quid dici, quam ſi horologium loquax interrogatum responderet, moveo me, nam qui me fecit, illud etiam fecit.

Comparatio inſtituitur cum aliis ejus affectionibus.

Rogo porro, quaenam eſt haec facultas? an eſt creatrix? an facit exiſtere, quod non exiſtebat? vel an illa idea, motus, affectio praeexiſtit, licet non percepta? an fuerunt affectus, quorum mens non eſt conſcia? vel an ille motus ſe expandit? Videmus fere, quod ex prae-exiſtentibus incognitis fiat facultas nobis cognita motum creandi, continuandi, dirigendi ad infinita, diſtinctiſſima, & non aberrantia loca. Puer ſemel audiens vocem movet plurima inſtrumenta, ut eandem vocem formet, neſcius quid agat, & quot milliones fibrarum moveat: habemus poteſtatem per ſolum impetum mentis motum augendi, ſiſtendi, etiam in ſumma lucta, omniaque iterum renovandi; haec omnia fiunt per nervos infinitos, per partes infinitas, per motum mechanicum; & dum ſenſorium commune hoc facit, non mutatur, & intra quadrantem horae eſt aeque quietum, quam ante: Praeſes huic imperio a ſapientibus dictus fuit *divinae particula aurae.*

Spi-

Spiritus intus alit, totos diffuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore
miſcet &c.

Sic loquitur VIRGILIUS. HIPPOCRATES hoc vocavit το Θειον, impetum faciens, ultra non auſus dicere: ad impetum hunc factum exiſtit motus, & fiunt actiones, pendentes a motu, quem generavit impetus; hinc appetitus, adeo ut eſuriens ſibi ex igne caperet cibos potusque; hinc repulſus, nam illud idem principium, quod in ſanitate facit appetitum, ſimulac ventriculus obſeſſus eſt putrida bile, horrebit ab omni cibo; hoc non pendet a tua ratione, & tamen eſt *Tu:* hinc rigores ipſo momento, quo venenum varioloſum vel peſtilens ferit corpus; hinc febres, quae non obedientes tuo imperio faciunt ſuos impetus, quibus copiae emittuntur, donec homo ſuccumbat, vel hoſtem ſuum vincat; hinc ſpasmi mirabiles & quidem tales, qui non poſſunt arte excitari, quando musculus paululum aberravit a ſua poſitura, donec tu repoſueris digitis vel manubus: illi ſpasmi ſaepe fiunt in ventriculo, inteſtinis, renibus, aliisque visceribus abdominalibus, quibus calculi expelluntur, qui ſi retinerentur, nos infortunatos redderent; inde fiunt crispationes, contractiones tam mirabiles, & duplici quidem modo, vel cum praeſcientia noſtra, vel ſine ulla alia conſcientia, niſi quod ſentiamus hos motus fieri.

Huc usque ergo conſideravimus morbos, qui in ſyſtemate nervoſo fiunt ex vitio arte- Recapitulatio.

 ria-

riarum, vel ſanguinis per arterias fluentis; ex vitio corticis cerebri, cerebelli & medullae ſpinalis; & ex vitio medullae: pergebamus inde ad morbos, qui proprie in nervis ex medulla ortis fiunt, ſive ubi nervi ultimi explicabantur in membranas omnis generis, ſive in eorum integumentis, ſive in liquido: pervenimus tunc ad morbos, qui non pendebant a communi circuitu, ſed a principio impetum motus & ſenſus faciente; vel ab imitatione & ſympathia; ubi vidimus, quod noſtra machina reſpectu auditus tenſa ſit, ut machina muſica; & quod reſpectu oculi ſit imitatrix omnium, quae proponuntur; & ad illos ultimo referebantur morbi, qui fiunt a mutato homine propter imaginationem alterius. Abſoluta hac hiſtoria, & proſecutis nervis ab arteriis, donec nervi facti ſint, putavi, me hic poſſe finire; ſed quia etiam occurrunt morbi capitis, qui a ſyſtemate nervoſo pendent, credidi non inopportunum fore, ſi illos morbos in omnibus circumſtantiis ita depingerem, ut aſſignentur ſuis diſtinctis originibus, ſcilicet arteriis, vel cortici, vel medullae.

DE VERTIGINE.

Etymologia vocis.

Incipio a Vertigine, qui eſt omnium morborum capitis leviſſimus & facillime curabilis, unde omnes alii capitis morbi incipiunt; & qui, hiſce curatis, ſaepe relinquitur.

Vertigo Latinis derivatur a verbo *vertere* & *agere*; Graecis autem δίνος vel δῖνος audit,

quae vox, teſte EROTIANO in expoſitione vocum Hippocraticarum, ſaltationis genus ſignificat, in qua ſaltaturus uno tantum pede terrae inſiſtens in gyrum ſe vertebat, qui luſus ab inexercitato peractus efficiebat vertiginem. Δῖνος vocatur etiam vas figulinum, quod tornando praeparatur. Vocabatur etiam a veteribus σκοτοδῖνος, id eſt vertigo cum tenebricoſa caligine ſuperaccedente, nam σκότος caliginem denotat; ſcilicet in majori hujus morbi gradu apparet duplex objectum; tunc variae videntur colores, & dein tenebrae: hinc dicit HIPPOCRATES *in Capitulo de vulneribus capitis*, ubi narrat caſum hominis, cui percuſſum fuerat caput; cepit eum vertigo, caligo, & obdormivit. In deſcriptione hujus morbi ſequar methodum veterum, omniaque ejus phaenomena exponam, quibus enarratis tandem ejus definitionem dare licebit.

Primum ergo ſymptoma in hoc morbo apparens, eſt Rotatio rerum extra nos poſitarum, naturaliter quieſcentium, & haec rotatio aliquando eſt ſubitiſſima: quieſcunt objecta, quieſcunt oculi, ſed objecta moveri apparent. Dum motus ille, ut plerumque fit, videtur ſemicircularis, tunc proprie *Vertigo* dicitur; ſi vero contingat, ut objecta videantur ex alto deorſum delabi, vel quod pejus eſt ex infimis ſurſum adſcendere, tunc vocatur *Nutatio*, graecis Κινησία. Symptomata.

Alterum quod apparet, quando increſcit, eſt coloris mutatio objectorum non mutatorum, qui color coeruleum & viride prae ſe fert,

fert, id eſt Iridis colorem imitatur; hinc Belgae lapſuri in vertiginem, ſolent dicere, omnia mihi apparent coerulea & viridia, & conqueruntur etiam de periſtromatis viridibus & flammis apparentibus. Narratur, quod in ſumma peſte omnes aegri in initio pro primo ſymptomate haberent ſpeciem Vertiginis, & viderent colores pulcherrimos, acſi paries periſtromate eſſet tectus.

Tertium eſt Vacillatio, quando ſuſtentantes & ſuſtentandi musculi labefactantur; vix tunc ſe ſuſtinent aegri, ſed dubitant, num lapſuri ſint, nec ne; unde hic gradus morbi major eſt; & haec ratio eſt, quare HIPPOCRATES hanc infirmitatem musculorum fere ſemper poſtponat Vertigini. Tunc quarto oritur metus lapſus: audaciſſimus miles & conſtantiſſimus Philoſophus hic aeque timent & tremunt; & metus ille agit tam ſubito, ut aegri uno momento fere toti enerventur. Oritur tunc quinto diffidentia & tremor in toto corpore, & tunc vertigo in tremorem & concuſſum musculorum ſolet abire; & hoc ſigno indicatur, primum mobile ipſum jam vacillare. Sexto tunc fere ſemper fit viſus geminatus objecti unici, & tunc aegri ſemper labuntur; nota eſt hiſtoria filii, qui patri adſtans, ut turri quae deërant reficeret, dixit, videor mihi videre duas turres, quibus verbis prolatis mox praeceps lapſus fuit. Hoc ſymptoma notat, aequabilem cerebri diſpoſitionem mire eſſe turbatam. Morbo augescente fit ſeptimo nauſea & vomitus, nam uti nauſea & vomitus vertiginem creant, ſic vertigo

tigo nauſeam & vomitum inducit. Si ſano homini percutitur caput, & rupta arteria ſanguis ſtillat intra caput, aeger laborat primo vertigine, cadit, nauſeat & vomit; hinc vomitus bilis inter ſigna percuſſi & turbati cerebri recenſetur. Octavo fit gravis tinnitus, bombus, ſuſurrus, & ingratus ſibilus aurium, acſi murmur delabentis cum ſtrepitu fluminis audirent. Dein nono ſubſequitur Leipothymia, id eſt, aegri ſentiunt, ſe priſtina animoſitate deſtitui & deficere. Decimo fit σκότος, id eſt tenebricoſae caligines circa oculos obverſantur. Undecimo fit lapſus, qui videtur fieri propter paralyſin abſolutam omnium musculorum arbitrariorum, & conjungitur vel cum anaiſthesia, ſive ablatione ſenſuum externorum, & ſaepe etiam internorum; nam aegri in ſummo hoc gradu ſaepe nullum ſignum ſenſus dant, ſed evigilantes dicunt, ſe confuſe audiviſſe omnia: vel cum acineſia, id eſt, inmobilitate; vel cum leipopſychia, in qua functionibus mentis deletis aegri nullius rei conſcii ſunt vel recordantur; & quandoque cum asphyxia, in qua arteriae non amplius micant, & hoc fit in vertigine, quae tendit in ſyncopen vel mortem. Tandem terminatur vertigo vel in ſyncopen, in qua non modo ſenſus, non modo motus, ſed & ipſe calor vitalis deficit; non apparet amplius reſpiratio, ſed aegri quaſi conciſi proſternuntur; dicent adſtanti comiti, neſcio quid contingat, omnia rotantur, & tunc cadunt; quodſi tunc moriantur, vocatur *ſyncope cordis*, noſtratibus *een Hartvang*, ſed quan-

quandoque inde reſurgunt : vel in Apoplexiam, in qua inſtar bovis ſecuri percuſſi procumbunt humi; nam in hoc morbo homo ſubito caret omni ſenſu, omni motu arbitrario, omnique facultate; ſed reſpiratio & pulſus ſaepe fortius incitantur, & ſpuma rejicitur furſum ; & hoc transitu vertiginis vix ullus eſt crebrior: vel in Parapoplexiam, qui morbus eſt Apoplexiae ſimilis, ſed levior, nam ſenſus ſunt quidem ſepulti, ita tamen, ut ſtimulo ignis vel vulneris quandoque redeant, & aperiantur oculi ad ſummos ſonitus; ſed illi motus vel ſenſus mox evanescunt : vel in Paralyſin, ſive reſolutionem ejus, quod tenſum vel ligatum fuerat; ergo firmitas vel tonus ſyſtematis nervoſi hic ſolvitur; & tunc eſt inmobilitas in musculis una cum flacciditate; haec Paralyſis diſtinguitur iterum in Paraplegiam, Hemiplegiam, vel particularem : vel in Epilepſiam, quae eſt inſultus ſubitus, in quo aegri ſubito, nec opinantes humi procumbunt, omnibus omnino ſenſibus externis & internis abolitis, cum concuſſione omnium vel quorundam muſculorum violenta, involuntaria & reciproca, quam periodum ſequitur Apoplexia, nam alte dormiunt, & proflant toto pectore ſomnum, reſpirant cum roncho, ſpumam emittunt, ſudant, & ſunt penitus reſoluti, carent facultate judicandi, hebetes ſunt in ſenſu, vacillantes in motu, & tandem iterum inſtar hominum ſanorum reſurgunt.

En initium, progreſſum, & exitum Vertiginis! cujus omnia phaenomena ſimul ſumta

dant

dant veram & certam Vertiginis definitionem, quae ergo eſt Rotatio rerum naturaliter quieſcentium cum mutatione coloris objectorum non mutatorum, obfuſcatione, &c.

His poſitis divido Vertiginem in duas claſſes, morboſam & criticam. Prior huc usque deſcripta eſt: de poſteriori dicit HIPPOCRATES, quod in febribus acutis ſaepe faciat ſperare, morbum brevi per haemorrhagiam narium ſolutum iri; & DURETUS addit, quod tunc ſimul pruriant nares, & capitis venae micent; ſed de illa vertigine hic non ago. Diviſio.

Quaero nunc porro, quaenam ſit ſedes hujus mali? id eſt, quaenam pars in corpore affecta ſit, quando ille morbus adeſt, & quae iterum liberatur, quando recedit? Reſpondeo, ſedem illam eſſe in ſenſorio communi; non dico cauſam integram, ſed ultimam affectionem, quando vertigo infeſtat, eſſe in hoc loco. Probo hoc ſequenti modo: nunquam fit ille morbus ſine affectione viſus; cujus organum perturbatur; afficitur enim in motu, quippe omnia objecta videntur ſemper rotari; hinc organa viſus eadem ratione ſe habent, acſi objecta moverentur ante oculum: afficitur in colore, nam colores apparent coeruleovirides, & diſtinguuntur tamen objecta, nec totum objectum confuſe circumvertitur, ſed diſtincte cernitur; afficitur ipſe oculus, ſive fiat mutatio axis viſus, vel oculi, vel retinae, nam apparet viſus geminatus, ſuntque vel duo foci, vel duo objecta in uno foco. Sedes.

foco ; ultimo terminatur in tenebras , quae eſt mera viſus affectio. Afficitur etiam auditus , nam conqueruntur de tinnitu , ſibilo , bombo ; de murmure aquæ quaſi ex alto labentis in corpus elaſticum ; & de fremitu maris ad aures quaſi appellentis. Hoc ipſum docet vacillatio , tremor , reſolutio , lapſus ; afficitur ergo etiam illa pars , quae affectionibus animi inſervit : & quia omnes musculi vacillant , hinc afficitur ſenſorium commune in parte impetum faciente.

Pulcherrime dixit DURETUS *in explicatione praenotionum Coacarum* HIPPOCRATIS *Cap XIII.* §. 16. „ De Vertiginis „ natura & cauſis haec fuit manetque om„ nium Medicorum firma conſenſio , quod „ ea verſatur in falſa imagine τῦ φανταςικῦ , „ cui circumrotari , & circumagi videntur , „ quae circum circa ſunt , quamvis inmo„ ta." Hoc phantaſticum eſt illa mentis facultas , quae res abſentes ſiſtit tanquam praeſentes , & quae ſenſus externos & internos , motusque animales facit ; ſed hoc fit in ſenſorio communi , ergo in eo vertiginis ſedes eſt.

Vertigo Idiopathica.

Dixi , Vertiginem dividi in morboſam & criticam ; addo nunc , quod morboſa ſit vel idiopathica , vel ſympathica. Idiopathica dicitur , quando cauſa vertiginem creans ſedem ſuam habet intra cranium , & ſenſorium commune afficit : ſit v. g. homo rectiſſime valens , videat nivem denſam cadere ; ſi illud intentis oculis conſpiciat , corripietur vertigine , & ſi valde mobilis ſit , forte cadet ; nihil

hil hic deficit, ſed tantum continuatur motus, omnia rotantur, cadit. Sympathica dicitur, ubi ſenſorium commune quidem afficitur, ſed a cauſa non haerente in cerebro, ſed in alio corporis loco.

Homo per mare vectus inſuetus fit vertiginoſus, nauſeat, vomit; imo ſi ponitur in continentem vertiginoſus manet; detur tunc huic homini emeticum, tota vertigo ablata eſt: ſic a Cicuta naſcitur vertigo, cujus cauſa haeret in ventriculo.

Critica vertigo fit, ſi materies, quae morbum fecerat, prius cruda, nunc cocta, & apta ad exeundum, incipiens moveri per vim vitae, afficit ſedem illam principem. Vertigo Critica.

Dedi nunc juxta methodum veterum deſcriptionem Phaenomenων hujus morbi, & nunc dabo hujus methodi exemplum. Inter veteres nullus eſt accuratior quam ARETAEUS CAPPADOX, qui ſine verboſitate limpidus, ſine ſuperfluo caſtus eſt. Dixit ille *Lib. I. de morborum diuturnorum cauſis, cap.* 3. „ ſi „ tenebrae oculis praetenduntur, & caput in „ turbinis modum circumduci videtur, & au„ ribus murmur veluti delabentis cum ſtre„ pitu fluminis inſonat, aut tanquam ventus „ flatu vela percutiens, aut tibiarum fiſtula„ rumque cantus, aut veluti ſtridor plauſtri „ currentis obſtrepit, hoc vitium vocatur *Ver*„ *tigo.*" En! haec definitio non eſt Logicorum more concinnata, ſed tantum ſimplex enarratio Phaenomenων. Hiſce viſis juxta eandem methodum proponemus hujus morbi cauſas.

Cauſae. Illud exiſtens phyſicum, quo exiſtente morbus adeſt, quo ablato tollitur, quo mutato mutatur, vocatur *Cauſa*; cujus nulla univerſalis eſt omnibus hominibus, ſed dantur diſpoſitiones certae naturales, quibus homo huic vel illo morbo magis vel minus redditur obnoxius. Dum peſtis veloci falce demetit juvenes, ſanos & robuſtos; ſenes, melancholici, hydropici, frigidi & lentis morbis laborantes optime valent: cauſa eſt eadem, ſed illis, quibus integer ſanguis eſt, mortem parit, dum illi, quibus membra frigore ſtringuntur, ſani ſunt; nihil ergo poteſt dici de cauſa, niſi ſimul conſideretur corpus illi obnoxium; hinc cauſas proëgumenas vel praedisponentes vocaverunt, quae ſolae non faciunt morbum, ſed quae corpus inevitabiliter reddunt aptum recipiendi inpreſſionem alius cauſae accedentis. Quo diatheſis juvenum tempore peſtis eſt perfectior, eo magis huic morbo ſunt obnoxii; ſi minuatur ſumma illa bonitas, non attinguntur, uti in Lue venerea affectis patuit; ſi oritur frigida ſicca tempeſtas, omnes, qui in florenti aetate ſunt, pulcherrime ſe habent, ſed tunc ſenilia frigida corpora peſſundantur. Illae autem cauſae, quae corpora praediſpoſita ita mutant, ut morbus fiat, vocantur occaſionales vel procatarcticae; hinc formatum fuit hoc axioma; nulla cauſa proëgumena eſt tota morbi cauſa, ſed debet accidere alia cauſa, quae proëgumenam excitet, & harum combinatio facit morbum.

Nec cauſae proëgumenae ſunt ſemper malae, ſed tantum, quando ſunt in relatione

cum procatarctica. Et ſi cauſa praediſponens non adfuerit, & applicetur corpori cauſa procatarctica, orietur quidem mutatio, ſed erit aliud quid, quam ille morbus.

Videamus nunc cauſas hujus morbi proëgumenas, quas ſequenti ordine propono 1. Huic morbo obnoxii ſunt illi, qui diatheſin habent facillime mutabilem; tales ſunt hypochondriaci, qui duplices erant apud veteres, vel ſine materia, quorum ſpiritus nervoſi nimis mobiles ſunt; vel quibus materies lenta in vaſis abdominalibus collecta ita agit in nervos, ut inde mala quaedam producantur; in illis laxa, tenuia, & minime calloſa ſunt ſolida, humores diluti, minus compacti, mobiles, facile exhalantes & magis volatiles. De illis dicit magnus ARETAEUS, quod ſpiritus infirmior ſit, quam qui poſſit ſuſtinere motum, & quod illis corpus ad minimam mutationem non maneat idem; tales ſunt etiam hyſtericae, quae ſimul etiam ſunt hypochondriacae tam ratione mobilium ſpirituum, quam obſtructionum circa lienem, uterum &c., quibus laborant. De his dixit etiam ARETAEUS, quod Vertigo ſit ſignum praenuncium paſſionis hyſtericae. 2. Huic morbo obnoxii ſunt plethorici, quorum ſtatus quidem eſt pulcherrimus, ſed ſimul, ut HIPPOCRATES dicit, periculoſiſſimus; nam quia ad ſummam ſanitatem pervenerunt, & tantam humorum optimorum copiam habent, ut vaſa eorum plus capere non poſſint, hinc maxime periclitantur. De his jam dixit DURETUS, quod ſi incipiant Praediſponentes.

caput habere flammeum, oculos protuberantes & lacrymantes, arterias ad tempora micantes, & apparent ſplendores ſcintillantes, veluti in tenebris, dum ferrum acuitur ad lignum, tunc ex plethora fit Vertigo. 3. Huic morbo obnoxii ſunt atrabiliarii. Tales vocabant veteres, quibus difflata erat tenuiſſima, liquidiſſima & mitiſſima humorum pars; & terreſtris accumulata, & cum oleo inviſcata, faciebat maſſam, accedentem ad tenacitatem piceam, quae inprimis infarciebat & opplebat vaſa omenti, meſenterii, lienis & hepatis; quando haec materia movetur, facit melancholiam, maniam, vertiginem; vel inflammationes fiunt. 4. In hunc morbum ſunt proclives, quibus evacuatio quaedam conſueta & diuturna nunc ſiſtitur; nec refert, cujus naturae haec evacuatio ſit, ſive periodica & naturalis, ſive praeternaturalis; ſive fiat per menſtrua, fonticulos, mucum, ſalivam, vomitum, alvum, haemorrhoides, ulcera &c. hinc qui ulcera habent interna, ingentia, in quibus fundus fungoſus exorbitans humores degeneraſcentes creat, redduntur vertiginoſi: hoc confirmat Aretaeus, dicens: ſi jecur exulceratum eſt, & demittit ichorem in inteſtina, fit Vertigo. 5. Dixit Duretus, quod in peripneumonia nil magis periculum minaretur, quam ſi abiret in vertiginem; adſcripſit hoc vaporibus, ſed floruit ante circulationem cognitam; noviſtis, quod pulmo, hoc morbo affectus, ſanguinem ſuum non transmittat; ergo opplentur cavitas cordis dextra, ſinus magnus venoſus,

vena

vena cava, venae jugulares; hinc genae rubeſcunt, oculi ſcintillant, vertigines & deliria fiunt. 6. Diatheſis epileptica diſponit etiam ſemper ad vertiginem. Videmus hoc apud ARETAEUM *Cap.* I. „ quum acceſſio ap-
„ propinquat, fiunt hebetudines, vertigines,
„ ſplendores quidam purpurei aut nigri, aut
„ omnes una permiſti ob oculos in orbem
„ verſantur ac diſcurrunt, ut in coelo Iris
„ praetenta eſſe videatur: aliqui intente ro-
„ tam, quae circumvolvitur, aut turbinem,
„ qui in orbem agitur, conſpiciunt." 7. Omnes, qui veteribus vocabantur picrocholi, etiam ad minimam cauſam accedentem vertiginoſi fiunt; tales erant, quibus bilis nimis flaveſcebat, & acris amaraque fiebat; ſi haec bilis deorſum tendat, facit diarrhoeas & choleras bilioſas, & tales vocabantur *picrocholoi* κάτω; ſed ſi morderet os ſuperius ventriculi, facit vertiginem; illique dicebantur *picrocholoi* ἄνω. V. GALEN. *in Aphor.* HIPP. *Sect.* IV. §. 17.

Ordo nos vocat, ut recenſeamus cauſas, occaſionales dictas, quae agunt etiam in non praediſpoſitis, ſed a quibus praediſpoſiti ad hunc morbum validius, facilius & diutius afficiuntur. 1. Hic memoro circumgyrationem corporum, extra nos poſitorum, ſi intentis & fixis oculis diu conſpiciantur; haec cauſa fere ubique efficax eſt, etiam in ſaniſſimis corporibus, hinc eo magis in praediſpoſitis: in hoc caſu cerebrum oculique quieſcunt, & tantum eſt apparitio extrinſeca gyrantium corporum; adeoque nil contingit, niſi

Occaſionales.

niſi quod fundus oculi ſive retina percurratur a ſucceſſivis circulorum ſegmentis, & inde tremiſcat; notum enim eſt, quod totum haemiſphaerium ſpectabile inprimat imaginem tanto minorem re viſa, quanto oculus minor eſt; ſi ergo oculus quieſcens intuetur punctum fixum, & illud punctum percurrit ſiniſtrorſum, imago percurrit dextrorſum; quum ergo oculus motum objecti ſequitur, quia hic celer eſt, retina etiam celerrime movetur; ſi homo oculos clauderet, non fieret vertigo, quae tantum fit, quia eos apertos tenet; nil hic mali eſt in fluidis vel ſolidis, ſed fit tantum tactus, qui mutat motum in nervo optico, ſive in ejus medulla expanſa.

2. Refertur huc ab Aretaeo intentus conſpectus rapidi fluminis, ex alto defluentis, quem qui diu intuetur, etiam vertigine capitur, niſi firmiſſimus fuerit.

3. Haec fit, ſi verſatilis rota vel molendina celerrime circumacta, fixo oculo obſervetur; vel ſi fiat coni turbinati, in orbem circumacti, vel cadentis nivis attenta obſervatio, maxime ſi illa non cadat paralelo decurſu, ſed aura ſpirante rotetur.

Hic omnia ſolida & fluida etiam manent bona, ſed fundus oculi, ſive retina percutitur & tremiſcit ab illis ſucceſſivis circuli ſegmentis, quia puncta quaelibet viſae rei per retinam decurrunt.

4. Huc refertur concuſſus ſellae perceptio, & omnium maxime terrae tremor. Si homo firmo loco ſedeat, & concutitur inopinato baſis, cui inſidet, mox, licet firmus ſit, vertigine

tigine laborabit. Quum ante aliquot annos terrae motus fieret, colloquebar cum aliis in bibliotheca publica, & omnes eramus vertiginoſi; nemo tamen ſuſpicabatur de terrae motu, nemo quidquam metuebat.

Caementarii, qui tunc in altis locis erant, etiam laborabant vertigine. Putavit clarus Chemicus TRAVASINI *in tractatu de terrae motu*, quod ille motus fieret ab elatione terrae, & quod haec eſſet cauſa vertiginis; conſtitit autem, quod ſi terra tantum eo usque poſſet retropelli vel ſiſti, ut eſſet inminutio motus, homo volaret terribili cum impetu; adeoque hoc phoenomenon potius referri debet ad motum nondum apprehenſum, per quem omnia aliter afficiuntur, quam prius.

5. Motus in rheda, praecipue retro factus, maxime in locis praeruptis, vel in aſſiduis itineris flexibus, forte in decima hominum parte facit vertiginem, ita ut inde nauſeënt & vomant. Geſtatio vel vectio per tortuoſos & labyrintheos itinerum flexus apud ARETAEUM etiam numeratur inter cauſas vertiginis; hinc monet, quod Epileptici non debeant duci per haec loca.

6. Agitatio navis in robuſtiſſimo homine non tantum facit vertiginem, ſed talem etiam vacillationem, ut ſe nullo modo continere queat, & pergit haec vertigo per omnes antea memoratos gradus, imo ad ſudores algidos & ſyncopen ipſam. Haec cauſa tam efficax eſt, ut diu inpreſſionem relinquat. Qui diu ſedent in navi, inſiſtenti anchorae, dum mare procelloſum eſt, omni momento accipiunt

piunt novum motum, nam rudens anchorae elaſticus nunc extenditur, nunc remittitur, quem motum nemo niſi aſſuetus fere ferre poteſt; hinc ſi in continenti ſit, putat, ſe tamen adhuc moveri, & hoc per tres quatuorve dies durat.

7. Statio in alto, anguſto, praerupto loco, maxime ſi nulla tali in loco adfuerit fultura, quam quis poteſt apprehendere; ſi quis ex ſublimi monte in vallem conſpiciat, vertiginoſus fit, & quandoque corpus ſuſtinere non poteſt; ſi ope anguſtae trabis debeat deſcendere, clauſis oculis forte poterit; ſi vero oculos aperiat, & meticuloſus ſit, capitur vertigine, & mox labitur, reſolutis fere omnibus muſculis; funambuli non exercitati, quamdiu metuunt, cadunt. Haec omnia ſunt extra hominem, nunc venio ad illa, quae fiunt in corpore ipſo.

8. Rotatio corporis circa idem centrum, quae quo velocior eſt, & circulus minor, eo citius pariet vertiginem; videmus hoc in pueris, uno pedi inſiſtentibus, & ſubito ſe in gyrum vertentibus, quibus nil fit mali, ſi oculis clauſis hoc peragant; eodem modo uti fit in equis, qui clauſtris opthalmicis obcoecati, ſatis diu in gyrum decurrere & molendinas verſatiles trahere poſſunt; ſi vero oculos apertos teneant, mox vertigine corripiuntur.

Omnes hae cauſae in eo conveniunt, quod mutent retinam, ſi concuſſum maris excipias, nam inde etiam coeci, ſed non tam cito afficiuntur; caeterum dum alii oculos apertos

te-

tenent, ab eadem cauſa plus patiuntur; & haec firmis minus, infirmis magis accidunt. Sequuntur nunc cauſae procatarcticae, quae mutando aliquid in corpore Vertiginem excitant.

1. Eſt vulnus capitis, effundens liquida, ſive mox ſub cranio, ſive inter duram & piam matrem, ſive intra cerebri ventriculos. Evidentiſſime hoc docet HIPPOCRATES, qui *in libro de Vulneribus capitis*, *pag.* 903. *edit. Foeſianae*, Medicos jubet inquirere, num aeger alto ſopore detentus fuerit, aut tenebrae oculis offuſae, aut ſi vertigo prehenderit, aut ipſe conciderit. Legitur hoc etiam *in libris Epidemiorum*, ubi loquitur de illis, quibus cum cauſa vulnerante affuſa eſt vertigo, & caligo tenebricoſa, ſupponens nempe, hic fieri liquorum ex vulnere effluxum. **Cauſae cerebrum mutantes.**

2. Huc refertur percuſſio capitis valida, ſummo impetu cerebrum concutiens, licet nullum vas laeſum, nulla humorum effuſio facta fuerit. Videmus hoc in bobus, quibus cranium obtuſo ferro percutitur; ſi cranium durum fuerit, ad primum ictum cadunt, & mactati animalis capite aperto nullus ſanguis effuſus invenitur; ſed concuſſus facit vertiginem, unde titubant, vacillant, cadunt.

3. Omnis cauſa, quae inaequalem vaſorum cerebrum conſtituentium aperturam efficit, & aequabiliſſimam ipſius cerebri expanſionem impedit vel aufert, atque ita cerebrum premit, facit vertiginem; neque refert, quae-

nam haec cauſa ſit, ſive fiat effuſio ſanguinis, ſeri, lymphae, puris, ichoris; ſive nullus liquor effuſus, ſed tantum cranium per thlipſin intropreſſum fuerit; ſive exoſtoſis adſit, cerebrum ſpectans.

4. Diſpoſitio praecedens, fixa in cerebro, a quacunque cauſa fiat, facit vertiginem; hinc fit a cephalaea, ſive dolore capitis pertinaci; a cephalalgia, cujus cauſa non eſt fixa; ab hemicrania, ſive dolore, qui afficit alterutram capitis partem, & ſaepe tam vehementer affligit, ut foeminae, huic obnoxiae, in loco tenebricoſo ſedere cogantur; ſi cephalaea eſt conſtans, ſine febre, & venae ad caput micant, vertigo fit radicata, & fixa talis cauſa aeque fit ab humoribus, quam a partibus ſolidis; ſive illi humores ſint aquoſi & frigidi, ut in leucophlegmaticis, hydropicis, phlegmaticis, in quibus poſt mortem ſaepe humores in cranio effuſi inveniuntur; ſive ſint calidi, ut in plethoricis & bilioſis; nam quando ſanguis vaſa cerebri diſtendit, tunc ejus arteriae fiunt aneuriſmaticae, & venae varicoſae; ſive ſint acres, quorum peſſimi ſunt humores atrabiliarii, de quibus multus eſt HIPPOCRATES; vel ſcorbutici, unde teſtatur WILLISIUS, quod ſcorbuto inveterato laborantes vertigini utplurimum valde obnoxii ſint.

Ebrietas. Sequitur nunc cauſa vertiginis procatarctica, de qua ſaepe cogitavi, & quam BELLINI optime explicuit, nempe Ebrietas. Per fermentationem ex vegetabilibus poteſt fieri liquidum homogeneum, inflammabile ad ignem,

nem, ſine fumo, ſine faece; omnibus humoribus miscibile, oleoſis, aquoſis, ſalinis; hic liquor eſt unus idemque, ſive paretur ex baccis uvarum, ſive ex tritico, modo bene purificatus ſit; hic liquor canibus, elephantibus, equis, hominibus ingeſtus facit vertiginem; imo, uti antea jam dixi, eſt venenum, vitalem flammam exſtinguens, & quidem uno momento. Hic liquor, dum purus eſt, dicitur *Alcohol*; ſi permiſtus aquae, tunc effectus ſuos tanto minus facit, quanto plus aquæ adſit; ſi vero miscetur cum oleis, in quibus ſpiritus rector eminet, tunc magis penetrat; ſi V. g. uniatur cum oleo Cinnamomi, oritur liquor, cujus una gutta linguae inſperſa diffundet ſe ilico, excitabit ſpiritus, & reſtaurabit vires; ſi ſumitur nimia copia, eſt praeſentiſſimum venenum. Idem de ſpiritibus Aniſi, Carui, Foeniculi, Leviſtici &c. verum eſt. Quando hic liquor primo gradu in corpus agit, mentem alacriorem, & hinc omnes actiones promptiores reddet. Si nimia copia aſſumatur, tunc oritur vertigo, objecta videntur rotari, omnes functiones interrumpuntur, & omnia recenſita ſymptomata fiunt ad lapſum usque. Si Alcohol ablatum eſt de vino, vinum non amplius facit temulentiam. Natura hujus liquidi eſt, ut per Chemiam deprehendatur poſt aerem leviſſimum, omnium citiſſime ebulliens, omnium mobiliſſimum, maxime expanſile, ita ut rareſcat quam citiſſime, maxime inmutabile; nam ſive cum alcalicis, acidis, oleoſis vel terreſtribus permiscueris, ſemper revocari

po-

poteſt, nec ditius, nec pauperius redit: habet facultatem, corporibus, quibus permiſcetur, communicandi has ſuas proprietates, niſi quod quaedam adſtringat; ſed ſi aliud corpus cum alcohole miſcetur, fit mobilius, hinc eo utuntur pro ſublimationibus; ſi alcohol materiam, quae nutrit animalia, id eſt, ſerum ſanguinis attingat, illud ilico convertit in corpus ſolidum, & tanto citius, ſi calore agitetur; ſi ebullit, hoc facit promtiſſime; agit ergo tanto plus, quo plus agitur: hoc liquidum, ſi venire poſſet in noſtrum corpus ut alcohol, mortem inferret, quia ilico coagularet omnes humores; ſi vero ſenſim intrat, facit minus malum, ſed illud virulentum facit ſummam temulentiam; hinc exempla ſunt hominum, qui magnam copiam ſpirituum aſſumentes, ilico ceciderunt mortui; ſi homo fortiſſimus duceret animam ſupra pelvim, in qua eſt alcohol, fieret temulentus; ſi hauriat vaporem ex ſpiramento vaſis, in quo paratur alcohol, id eſt, ubi fermentatur uvarum ſuccus, uno momento cadit mortuus; ſi paulo minus afficiatur, tota vita paralyticus manet, vel demens & inſtar infantis inſontis vitam deget.

Si homo non aſſuetus, ſit in loco, ubi vinum ſupra pavimentum eſt effuſum, oritur aeque vertigo, quam ſi bibiſſet; quo vinum eſt ſubtilius, eo effectus eſt citior, ſed citius evaneſcens. Hanc rem ita concipio. In noſtro corpore naturaliter nullum fluidum eſt, quod tam leve, tam mobile, tam expanſile, tam volatile, tam cito ebulliens eſt, quam alco-

hol;

hol; quum ergo ingeritur talis materies, & permiſcetur noſtris humoribus, naſcuntur, ſi illi non coagulentur, proprietates explicatae; ergo ſanguis ſe plus expandit; hinc Homerus pulchre dixit, ſpiritum flatulentum Baccho eſſe proprium, & Poëtae obſervant, venas vino inflari; ſed nulli nervi habent arterias tam magnas, & tam rubras ſibi circumpoſitas, quam optici, ubi corona eſt quatuor vaſorum, & in medio centro etiam vas decurrit, quae vaſa radiatim ſe expandunt per tunicam retinam, & omnia haec vaſa ſunt rubra, & tunicis tenuibus donata; ſi ergo alcohol, ex ſua natura ſuperiora petens, facit, ut hic fiat expanſio, tunc arteriae, decurrentes ad nervum opticum, choroidem, humorem vitreum, & anteriorem partem Iridis, valde turbabunt viſus organum; quum vero hoc alcohol poſt ſomnum exhalavit, tunc homo manet idem quam ante, niſi forte aliquid haereat in ventriculo; ſed temulentia eſt effectus, ſoli cerebro proprius.

Inter cauſas vertiginis refertur etiam nimia inanitio vaſorum quaecunque; hinc quibus nimius ſanguis fluit de naribus, vertigo fit & cadunt; dum illi, quibus ſanguis mittitur ex vena, dicunt ſe vertiginoſos fieri, mox cadunt; hoc fit etiam in foemina, quae placenta ſoluta, & foetu nondum emiſſo, amittit ſuum ſanguinem; idem fit a nimio lochiorum vel haemorrhoïdum fluxu; in his caſibus eſt tantum tremulus motus, non plenitudo ſufficienter extendens; arteriae extra caput habent tunicas valide ſe contrahentes, hinc Inanitio vaſorum.

hinc licet tertia pars humorum evacuetur, manent tamen aeque plenae ratione liquidi contenti; ſed quando illae non amplius ſanguinem poſſunt ſubminiſtrare arteriis in cerebro locatis, tunc illae collabuntur, paulo poſt quaſi impletae extenduntur; hinc ubi tanta fit evacuatio, ut contractio ultima arteriarum elaſticarum non premat humores, tunc oritur in capite vaſorum collapſus, & tremula quaſi humorum cohaeſio, & inde vertigo.

Circuitis mutatus. Conſtitit ante, medullam ſolidam deſciſſam exhibere vaſa magna ſanguinea, arterioſa & venoſa; ſi ergo turbetur horum proportio, debet diatheſis praeternaturalis in medulla fieri; haec medulla, extenſa in nervos, accipit thecam membranaceam, quae etiam habet arterias, & quidem ſatis numeroſas & magnas; hinc videmus, quare nonnulli in Opthalmiis chronicis perpetua laborent vertigine; credibile enim eſt, quando vitium eſt in vaſis oculi externis, laborare etiam arterias internas, & turbare nervum opticum, ſive in decurſu, ſive circa medullam.

Multis hominibus hoc ſingulare eſt, quod arteriae rubrae, per retinam diſperſae, habeant aliam diatheſin, quam in aliis hominibus: haec ratio eſt, quod, dum coelum ſerenum aſpiciunt, tunc umbracula quaedam adſcendant & deſcendant; facile intelligitis, quod hoc fiat ab arteriis rubris, per retinam, ſive pulpoſum mucum nervi optici diſperſis; qui talem habent diatheſin in tenebris, ſanati

vi-

videntur, ſed in luce aperta dicunt, aërem nimis fortem eſſe.

Sanguis, quoties ſe parat, ut fluat ex capite, cum gravitate capitis, & bombo ad aures, facit vertiginem; hinc in morbis acutis, ubi inflammatio eſt in capite interno, oritur idem malum; ſive ubi nulla praediſpoſitio eſt ad criſin; & quando morbus tunc pervenit ad ſummum, tenſio, repletio, & irritatio in arteriis etiam eſt ſumma: vel quum materies denſa inflammatoria per febres redditur mobilis, fit per irritationem in quibusdam partibus cerebri ſaepe vomitus aeruginoſus, & ab illa agitatione fere ſemper etiam vertigo.

Si haemorrhoïdes incipiunt apparere, naſcitur vertigo; illis vero fluentibus iterum ſolvitur: ergo in omni illa diſpoſitione cerebri, ubi incipit eſſe phyſica conditio, ut concusſus cerebri fiat, turbatur caput, & fit vertigo.

Febres cum vertigine & obtenebratione oculorum ſunt ſemper periculoſae, inprimis ſi ſimul adſint urinae tenues, nam tunc eſt diſpoſitio phlogiſtica, quae a retina per nervos opticos facile propagatur ad medullam.

Ad has cauſas refertur Inſolatio, contra quam tam ſolliciti fuerunt veteres, ut omni cum cura caput tegerent; nam ubi ſol meridiano tempore irradiat nudum caput, brevi fiunt inflammationes in capite & phrenitides, maxime in corporibus ſanis & ple- Inſolatio.

tho-

thoricis, & prae ira vel magnis curis agitatis.

Exercitatio inmodica corporis hoc idem facit, & vertigo hac de cauſa nata per omnes gradus ſaepe pergit ad vomitum usque, quod herbis calido die colligendis occupatus olim expertus fui.

Tranſeo nunc ad cauſas procatarcticas, quas vocant deuteropathicas, quae longius quidem diſtant a cerebro, ſed a quibus aeque vertigo oritur, acſi cerebrum ipſum eſſet affectum.

Vertigo per conſenſum.

Vidimus jam ante obſervationem GALENI, qui *in Commentariis ad Aphor.* HIPP. XVII. *ſect.* IV. dixit, Vertigo accidit ab ore ventriculi morſo, & ab humorum pravitate vellicato: ſcivit ergo jam GALENUS, quod HELMONTIUS poſtea magno molimine etiam ſcripſit; in hoc caſu cura non fit, ſi capiti proſpiciatur, ſed ſi pravi illi humores ſubducantur. Idem fit a putridis humoribus quibuscunque eo delatis. Frequens etiam eſt vertigo ab inedia diuturna, cujus cauſa nunquam eſt in cerebro, ſed quia bilis ventriculum petens ipſum cerebrum afficit.

Si ventriculus ſit clauſus, & humores in eo per calorem rareſcunt, terribilis fit vertigo, deſinens ſaepe in Apoplexiam, uti docuit WEPFERUS, quae tunc ſaepe dato vomitorio ſanatur. Si in ſumma ira oritur effuſio bilis, idem fit. A pituita in ventriculo fluctuante etiam vertiginem fieri, facile intelligitur; haec vero quoque naſcitur ex pu-

re hepatis ad ventriculum delapſo : memini me hoc vidiſſe in mercatore in hac urbe, cui vomica hepatis laboranti vertigo erat frequentiſſima. Audite iterum ARETAEUM, quo nemo accuratius ſcripſit : dicit ille L. I. *de morborum diuturnorum curatione*, *Cap.* XIII. „ Si pus ad ſtomachum ſurſum rapitur, tunc orietur nauſea, odium cibi, „ vomitus pituitae aut bilis, defectus animae, vertigo eo usque, donec pus erumpet." Videtis, quid fiet, ſi inprudens vocetur ad talem aegrum, cujus cerebrum affectum eſſe credens mittit ſanguinem, & apponit cucurbitas ; certe nil efficiet, niſi rupta vomica expurgetur, & ſic cauſa vertiginis tollatur ; quae dixi de his vomicis, etiam de omnibus aliis ſub diaphragmate, quae pus ſuum ſurſum poſſunt emittere, vera erunt.

Vertigo a bile degenerascente.

Bilis exuſta a veteribus etiam recenſetur inter cauſas vertiginis ; ſane in morbis acutis nil magis agitatur quam bilis ; hepatis moles magna eſt ; bilis tarde evacuatur, & aëri propinqua eſt ; hepar aſſidue movetur, nam diaphragma nunquam quiescit ; eſt hic calor maximus, nam cor, fons caloris, accumbit ; ergo hic in morbis acutis eſt diſpoſitio maxima ad citam putredinem, & quidem eo magis, quia nil fere novi cibi admittitur ; bilis autem raro tendit deorſum, nam inteſtinum jejunum tam valvuloſum eſt, ut pauca tantum transmittat, ſed plura ingrediantur in venas lacteas ; ſed in ventriculo tunc etiam eſt paucum liquidum, ergo bilis tendens ſurſum venit ad locum, ubi aër eſt, & putredo au-

getur. De tali bile loquuntur veteres, quum dicunt, quod vertiginem & caligines producat; in ejus curatione non reſpicitur ad caput; ſed vel vomitorium, vel remedium putredini reſiſtens, uti cremor Tartari, vel Oxymel ſimplex, vel Tamarindi tollunt hoc malum.

Ab Ingluvie. Pertinet huc Ingluvies; ſi enim tam magna copia ciborum, licet bonorum, ſit ingesta, ut ventriculus eos commode non poſſit amplecti, ſed extendatur ſupra naturalem ejus tonum, tunc comprimit vaſa arterioſa & venoſa, & nervos ſuos paralyticos reddit; ſed quia vaſa ſingulari ratione per ventriculum diſtribuuntur, hinc, dum omnes rami, qui proſpiciunt ventriculo, eo repleto ſuffocantur, illi, qui haerent ad orificia, manent liberi; hinc omnis vis eo urget, & oritur ibi ſpasmus, quo duo haec orificia clauduntur; tunc materies concluſa, calefacta & rarefacta incipit putreſcere vel rancescere, & auget extenſionem, & hoc nunquam ſine vertigine contingit.

Crapula. Refero huc Crapulam: quoties homines coacti plurimum vini biberunt, & tantam copiam ingeſſerunt, ut prior portio non ſit calefacta, quando ſecunda aſſumitur, tunc distenſus & frigefactus ventriculus ſe contrahit, & ne guttula quidem per pylorum exit. Oriuntur tunc terribiles vertigines, Apoplexiam minantes, quales etiam obſervantur ab aquis ſpadanis, quando non transeunt. His hominibus a febre crapulari omnia videntur mane rotari; & tunc ſaepe evomunt materiam,

riam, quae odorem vini habet, ſed acidior eſt.

Melancholicis & Hypochondriacis ſaepe vertigo adeſt cum conſtrictione ſpasmodica orificiorum ventriculi, & anxietate praecordiorum; utinam, dicunt, flatum demitterem! En! ructus adſcendit, & vertigo abeſt. ARETAEUS hanc etiam adſcribit ſanguini, in ventriculo collecto, nam poſtquam hunc evomuerunt, levantur. V. *cap.* 2. *de morborum acutorum cauſis*, *pag.* 14. Hic morbus ſaepe accidit illis, qui inmodice potum Caffee ſorbuerunt. Idem ARETAEUS obſervavit, hoc etiam in Cholerae incremento fieri. V. *cap.* 5. *pag.* 17. Cholera eſt impetuoſiſſimus & perpetuus motus ſurſum & deorſum omnium, quae in cavo ventriculi continentur, vel eo ſe evacuare poſſunt, eorumque evacuatio; hinc utraque bilis, ſuccus pancreaticus & entericus rejiciuntur, & tanta quidem copia, ut aeger antea ſaniſſimus intra tres horas plane emacietur, nam in ſyſtemate arterioſo & venoſo harum partium eſt talis diſpoſitio, ut omnes humores eo ruere posſint. Flatulentia.

Idem fit a vermibus, qui poſt diuturnum jejunium pabulo carentes, & fame preſſi, repunt ad vacuum ventriculum, eumque vellicando & mordendo non tantum vertiginem, ſed ſaepe etiam inſultus epilepticos producunt; nec ullum hic remedium juvat niſi anthelminticum. Corpora heterogenea in ventriculo haerentia, ſive fuerint lapilli, aciculae, nummi, clavi ferrei, fruſta vitri in- Vermibus.

prudenter deglutita rodendo & ſtimulando faciunt etiam vertiginem & epilepſiam: memorabile eſt exemplum pueri, qui parvum aſſem deglutiverat, & inde ad mortem usque vertigine & inſultibus epilepticis laboraverat. Legitur etiam de gallo gallinaceo optimo & vegeto, ſed qui volens capere hordeum, cadebat in terram; dum vellet ſe erigere, iterum cecidit, animal mortuum aperitur, & in pyloro ſecundi ventriculi invenitur lapillus inpactus, tranſire nequeuns, & tranſitum impediens; certe animal hoc totum fuit vertiginoſum, & incapax, ad rectum iter ullo modo inſtituendum.

Acido. Lac coagulatum acidum in ventriculo haerens frequens etiam eſt hujus mali cauſa. Contingit hoc infantibus, quando coloſtri fruſta majora ſunt, quam ut tranſire poſſint per pylorum; tunc ſerum quidem transmittitur, ſed coagulum ibi manet, & continuo novum accedit; unde ventriculus ita repletur, ut nil ingredi vel egredi poſſit; illi, dum aperiunt oculos, lucem refugiunt, & vertiginoſi, imo epileptici evadunt; in eorum cadaveribus apertis ventriculus ſaepe coloſtro compacto & acido plenus repertus fuit.

Tandem ARETAEUS notat *cap. de Syncope pag.* 16, quod illi, qui a Syncope moriuntur, & cordis affecti notas repraeſentant, etiam vertiginem paſſi ſint. Cauſa erat procul dubio morbus cordis, haec orificia premens & occludens.

Ad cauſas deuteropathicas referuntur etiam om-

omnes evacuationes, artificiales, naturales, periodicae, quorumcunque humorum, & quacunque de cauſa ſuppreſſae; tales ſunt misſio ſanguinis, haemorrhagia narium, vomitus &c. hinc monuit HIPPOCRATES, quod ſi aegrum curare velis ab haemorrhoïdibus, unam oportet relinquere; alioquin Vertigo, Epilepſia, & Apoplexia fiunt. Evacuationibus ſuppreſſis;

In Graecia & tota Aſia haemorrhoïdes aeque frequentes erant viris, quam apud nos periodicae evacuationes menſtruorum foeminis; faeces illis inſtar lapidum durae erant, & quia eas ſummo nixu debebant exprimere, inde fiebant haemorrhoïdes; vaſa tunc fiunt ampliſſima, & fabricant plures nodos; & quo ſaepius fiunt illi nixus, eo ampullae illae fiunt majores; ſi fluant illis haemorrhoïdes, optime ſe habent; ſi non, aegrotant: jubet autem HIPPOCRATES, deſcribens curationem hujus mali, debere anum dilatari, & inteſtinum rectum foras protrahi; tum ampullas illas ſecari, & ſucco chalcanthi ſiſti; & hoc fiebat ſine ulla moleſtia; dicit autem, ſi ita ſecentur haemorrhoïdes, curet Medicus, ut unam relinquat, alioquin morbi capitis orientur; ideo HIPPOCRATES dixit *in Coacis cap.* XIII. §. 21. Ex haemorrhoïde, quantumvis parum atque parumper aperta, obortae vertigines paraplecticum quippiam ominantur: & alibi. Si ex haemorrhoïde, incipiente apparere, non oritur effluxus, ſed vertigo, pernicioſum eſt: & ARETAEUS *cap.* III. *de Curatione Vertiginoſorum, pag.* 118. Vertigo propriis de cauſis oritur, ſi Inprimis fluxu haemorrhoïdum.

profluvium ab haemorrhoïdibus coërcetur: & *cap.* III. *de renum affectibus*, *pag.* 54. Si nihil ſanguinis effluxerit, (quibus nempe illud per renes conſuetum erat) capitis dolore vexantur, oculorum acies hebet, obverſantur illis tenebrae, & vertiginem patiuntur.

Ulceribus vetuſtis. Idem fit a retentione menſtruorum, lochiorum & haemorrhagiae narium; idem a fonticulis diu geſtatis, & ſubito ſanatis, alterâ evacuatione non ſubſtituta; idem a ſcabie & annoſis ulceribus curatis; idem ab Herpete, diu multos humores fundente, & jam ſuppreſſo: haec efflorescentia eſt mirabilis, qua natura epidermidem & cutem mira ratione mutat, & ulcera facit, multum liquoris fundentia; una hujus morbi ſpecies fixo loco manet, alia ſalit de uno loco ad alterum, funditur ſalſus tenuis ichor, ſed ab aëre ſiccante cruſta fit. Quando hi morbi per aliquod tempus occuparunt corpus, & haec ulcera ſponte, vel per medicamenta plumbata ſiccantur, tunc fiunt vertigines, convulſiones, vel aſthma. Dicit ARETAEUS *de Vulvae ſtrangulatu*, *cap.* XI. *pag.* 24. quod ſi mulier hoc malo vexari incipiat, vertigo infeſtet.

Peripneumonia. A morbo inflammatorio pulmonum crebérrima vertigo, & cito lethalis: nam quando pulmo evacuatur in parte venoſa, tunc trahit omnem ſanguinem in ſe, & fit maſſa compactiſſima; ſi tunc aegri dicant, ſe vertigine laborare, fit leve delirium, & mors brevi inſtat.

Fa-

Facile nunc intelligitis, quod pro diverſitate cauſarum praedisponentium & excitantium varii oriantur morbi, omnes tamen in eo conveniant, quod faciant vertiginem; hinc poſt enarrationem harum cauſarum debemus dicere de ſignis diagnoſticis, quae praeſentem morbum, ab omni alio morbo diſtinctum, menti offerunt, & ex diverſis morbi ſpeciebus indicant, quaenam ſpecies adſit. Diagnoſis.

Primum tale ſignum eſt apparens motus corporum quiescentium, quae major, minor, lentior vel rapidior, prout vertigo major vel minor.

2. Alterum eſt caligo oculorum, quae etiam pro majori vel minori vertiginis ſaevitie magis vel minus denſa erit.

3. Tertium eſt ſplendores ſubitanei, interpolati inter illam caliginem, quaſi forent ſcintillae igneae majores vel minores, quae ſi maximae fuerint, brevi poſt amauroſis ſive caecitas perfecta fiet, oculo apparente nitido & bono.

4. Tandem quartum eſt vacillatio & lapſus, ſive, ut ARETAEUS dixit, genuum reſolutio.

Haec eſt diagnoſis in genere, quae vertiginem diſtinguit ab omni alio morbo; ſed haec non ſufficit, verum praeterea debet ex recenſitis cauſis interſtingui & internosci, quaenam ſit morbi ſpecies, id eſt, an ſit idiopathica vel deuteropathica. Specialis.

Scimus, quod Idiopathica naſcatur a vitio in ipſo cerebro, quod vitium eſt nimia plenitudo, vel nimia preſſio, vel inflammatio, vel ni- Idiopathicae.

nimius calor, vel nimius motus, vel inanitio, quae ſit ab evacuatione humorum, ſive illa fuerit naturalis vel praeternaturalis, hinc ſanguinis, puris, aquae hydropicorum &c.; vel denique defectus, quum ſpiritus requiſiti minori copia, quam par eſt, generantur, ſive frigus & mucoſum phlegma corporis ſenilis illud impediat, ſive ſanguis aquoſus & vappidus fuerit, ſive alia quaecunque cauſa, quae ad claſſem frigidarum referri debet, faciat, ut corpus in generandis bonis ſpiritibus deficiat.

Diagnoſis Vertiginis a Plethora.

Si plethora hujus morbi cauſa ſit, cognoscitur calore, colore rubro; pulſu ad jugulum, ad tempora, & circa caput; dolore capitis calido diſtendente, acſi illud extrorſum diſſiliret; oculis rubris, turgidis, humidis; haemorhragia narium olim crebra, jam praeter conſuetudinem ſuppreſſa; venarum jugularium tumore; ſenſu mollis, pleni, diſtendentis tumoris in omnibus corporis musculis, cum tarditate ad motum.

Apparent his hominibus ſimiles motus, qui ſolent fieri in ſenſorio communi a cauſis externis: ſic ad aures oriuntur bombi, fremitus furibundi maris, tinnitus acutiſſimi; ad oculos colores Iridis, &c. Senſorium commune tunc inaequaliter afficitur a cauſa interna, uti & illis, qui credunt ſe percuti, nemine praeſente; vel qui ſenſum foetoris; tremores; leves contractiunculas palpebrarum, faciei &c. habent. Si ergo videmus, hominem laborare vertigine, ſine alia nota cauſa morbi, tunc Medicus poteſt aſſume-

mere, quod malum oriatur a perturbatione inaequali illius principii in cerebro, quod conſtituit proximum organum ſenſus & motus.

Debetis etiam ſemper conſiderare in omni vertigine, an fiat ante vel poſt cibum, ante vel poſt ſomnum; quaenam cauſae malum ſopiant vel excitent, nam ſic invenies ſemper aliquid.

Eſt etiam utile ex mutationibus corporis cognoscere degenerationem ſucci nervoſi; nam priusquam deponat ſuum morbum ad certa loca ſemper aliquid ſe prius in ventriculo manifeſtat, nempe cruditas, flatus &c. & hoc unicum eſt.

Vertiginis deuteropathicae diagnoſis peti debet ex praemiſſa hiſtoria cauſarum excitantium.

Signa prognoſtica petuntur etiam ſemper ex diagnoſticis, definientibus, an vertigo ſit idiopathica, an vero deuteropathica; ex quibus definiet prognoſis, quod idiopathica ſemper periculoſa ſit; ſed deuteropathica curabilis, ſi ipſius cauſa ſit curabilis, nam quae ab hepate ſuppurato oritur, ſanari non poteſt. Febris ſe diſponens ad disceſſum facit vertiginem bonam; eadem poſt vertiginem continuata lethalis eſt. Vertigo ab atra bile in morbis acutis ſemper lethalis; ſed in chronicis, ſi bilis atra moveatur ſurſum, eſt periculoſa; ſi deorſum, tunc eſt mitior. Prognoſis.

Vertigo, quae ſymptoma eſt morbi capitis, mala eſt; hinc mala eſt, quae dolorem capitis inveteratum ſequitur, vel morbum ca-

pitis chronicum excitat ; quae increſcit per gradus peſſima eſt , & producit melancholiam , maniam , epilepſiam , nam vomitus bilis flavae poſt vertiginem facit furorem ; vomitus bilis atrae , melancholiam ; vomitus ſpumae albae , viridiuſculae , conquaſſatae , phlegmaticae , epilepſiam.

Vertigo a diſtento cortice cerebri metum facit apoplexiae , ſed quae tunc adhuc curabilis eſt ; ſi vero ruptae arteriae effuderint ſuum ſanguinem , fit apoplexia incurabilis ; & ſi illi aegri non ſtatim leventur a venaeſectione , eſt ſummum & fere certum mortis periculum.

In vertigine ab ebrietate metus eſt , ut vel a plethora , vel ab acri , quod forte retinetur , & recurrit ad molliſſimas partes corporis , inprimis in capite oriatur eroſio vaſorum ſanguineorum , lymphaticorum &c.

Vertigo a turbato cerebro difficulter curatur , ſed ſaepe inde fit Epilepſia , & quidem a tam levi & inſenſili cauſa , ac eſt illa , quae muſculos per voluntatem movet ; talis autem facultas non poteſt homini eximi a Medico , niſi omnes omnino facultates perdiderit : ſi ergo cerebrum in homine habet ſimilem mobilitatem , quam voluntas faciebat in alio , quid faciemus ? certe Medicina hic parum valet.

Animadvertitur etiam , an non ſimul aliae functiones laeſae ſint ; ſi illae ſint vitales , magnum eſt periculum ; ſi animales , periculum quidem magnum eſt , ſed tamen minus metuendum ; ſi naturales , ſpes major affulget.

Huc

Huc etiam faciunt ſigna anamneſtica, quae in animum revocant omnia, quae praeceſſerunt, adeoque ſunt recordationes cauſarum praecedentium. Si quis bene cognoscat aitiologiam, & perfectam formet diagnoſin, ille ſtatim dicere poterit, ex hac vel illa cauſa naſcitur morbus. E. G. Video vertiginem; ſcio quod anteceſſerit plethora, & quod exercitatio in ſole aprico acceſſerit; ſtatim per anamneſin cauſam hujus vertiginis explicare potero, & tunc curatio non difficilis erit. Signa anamneſtica.

En ſemeiologiam hujus morbi! Si omnes alii ita tractarentur, longe melius intelligi poſſent. Videte de his omnibus ARETAEUM, *pag.* 28. Memini, quum edendum curabam PROSPERI ALPINI librum, Medicum quendam, videntem primas paginas, illas rejeciſſe & dixiſſe, hoc vetula poteſt ſcire; ſed fallebatur, nam ſcientia ſignorum facit Medicum, & qui hac deſtituitur, caſu tantum ducitur, non abſimilis ancillae, quae poſſidebat praeſcripta defuncti ſui Heri, ejusque chartulas colligens, & aegris opem inplorantibus diſtribuens, prout ſors ferebat, dixit, DEUS tibi det bonam ſortem, & ſic de vita humana ludebat.

Venio nunc ad methodum therapeuticam hujus morbi, & in hac proponenda iterum non recedam a methodo veterum. Ut curatio abſolvatur, bene debet definiri, quaenam ſit ſpecies morbi, quaenam cauſa praedisponens, quaenam excitans; hinc indicatio ad cauſam illam tollendam tam multiplex eſt, quam varia cauſa obtinet. Curatio hujus morbi.

Ve-

A nimia mobilitate. Veniamus in rem praeſentem, dicturi primo de illis hominibus, qui facile mobiles ſunt, & cuicunque inpreſſioni facile cedunt; in quibus fibrae ſolidae tenerrimae, & ſpiritus facile irritabiles ſunt & mutabiles. Conceditis facile, qualis ſanguis, tale ſerum; quale ſerum, talis lympha; qualis lympha, talis ſpiritus, nam omnes humores generantur ex eadem materia & cauſa: ſed in debilibus invenio ſanguinem diſſolutum, vix coagulabilem; ergo ſerum manebit dilutum, lympha ſequetur naturam ſeri, & ſic porro; & quae videris in fluidis conſpicuis, eadem erunt in liquoribus, inde genitis; hinc probabile eſt, quod paſſio hyſterica & morbus hypochondriacus, ſine materia dictus, a propria illarum diſpoſitione pendeat.

Curatio horum erit quadripartita, prophylactica, therapeutica, ſymptomata levans, & confirmans. Omnis morbus habet cauſam, qui ante effectum exiſtit; ablatio hujus cauſae tollit effectum, qui ex illa ſequeretur, hinc praevertitur morbus: haec eſt curatio prophylactica, ſive antequam morbus fiat. Curatio, quae ipſum morbum praeſentem tollit, eſt therapeutica. Sed ab illo morbo fiunt effectus, qui ſaepe etiam tolli debent, & hoc vocatur levatio ſymptomatum. Tandem requiritur confirmatio, quae corpus ita mutat, ut non patiatur recidivam. Quando his quatuor erit ſatisfactum, tunc tantum auxilii erit allatum, quantum poſſibile eſt.

Prophylactica. Ergo quum in hac prima ſpecie vertiginis cauſa haereat in laxitate ſolidorum & diſſolu-

lu-

lutione fluidorum , cura prophylactica erit exercitatio corporis. Hoc ita demonſtro. Per aetatem vaſa nova non fiunt , ſed differunt tantum ratione magnitudinis ; & omne illud, quod vocamus ſoliditatem in partibus firmis, & tenacitatem in fluidis , eſt tantum continuatae vitae effectus : ſed continuata vita fit magis vitalis (ut ita dicam) per exercitium musculorum ſuperadditum , nam quo minus quis utitur exercitio , eo partes fluidae magis diſſolutae , & firmae magis tenerae manent.

Exercitium hoc longe praevalet omnibus medicamentis , nam ut per illa augeas vitam , debent ingeri talia , quae acerbitate & acutie ſtimuli corpus movent ; hinc aliquid damni conciliant ventriculo , qui primus illa recipit , eorumque vires experiri debet ; hinc praeferuntur talia exercitia , quae nullas partes laedunt. Utilitas Exercitii corporis.

Leviſſimum exercitii genus eſt geſtatio , quae ab omni tempore infantibus fuit adhibita , dum in cunis agitantur ; haec lethalis eſſe poteſt , quum infantes ſunt plethorici ; ſalubris vero , dum debilitate laborant , nam per hanc agitationem omni momento fit nova actio & reactio ſolidorum in fluida , & fluidorum in ſolida. Geſtationis.

Huc etiam pertinet vectio , quae eſt quaſi geſtatio in rheda ; & oſcillatio , quae eſt agitatio in funibus mobilibus : inprimis vero frictio , palmarium in morbis , a debilitate oriundis , remedium : haec ſi parva fuerit , premit tantum venas , major etiam arterias ; Vectionis &c.

mi-

minor agitat venas, major arterias, nervos & muſculos; hujus effectus eſt, ut idem illud bonum praeſtet, quod aliter per motum muſculorum deberet fieri; movet etiam ſanguinem venoſum verſus cor, hinc auget vim vitalem, nec inducit aliena in corpus; haec poteſt fieri in quacunque parte, ita ut ſanguis venoſus ubique poſſit promoveri; & eo usque continuari, ut corpus frigidiſſimum fiat tam calens, quam a febre ardentiſſima; haec eo magis prodeſt, ſi cum pannis vaporatis fiat: per hos inprimis motus multi infantes epileptici, debiles & rachitici curati fuerunt.

Quinam cibi ſint utiles. Valde etiam confert cibus ſiccus, ſolidus, eupeptus & polytrophus: talis eſt panis triticeus cum propriis furfuribus rite fermentatus, bis coctus, vel leviter toſtus; ſi infantes ſint edentuli, debet conteri in pulverem, & ſic ori induci, ut cum propria ſua ſaliva ſubigant: hoc remedium eſt quidem ſimplex, ſed forte ſibi ſimile non habet; pro exemplo ſufficiet adducere exemplum remigum in liburnicis maris mediterranei, qui ſola aqua & pane bis cocto vitam ſuſtinent: potus ſimul debet eſſe pauciſſimus, & infuſa Theae, Caffe, & Chocoladae dilutae plane ſunt vitanda; credo certe, vertiginem hodie maxime pendere ex potibus illis aquoſis, qui in tanto uſu ſunt apud Batavos: fateor, quod etiam diſſipent vertiginem, ſed poſtea magis nocent, & miſeri illi aegri confugiunt ad ſpiritus deſtillatos, illiſque etiam egent, & tunc plane perditi ſunt. Roborans auſterum vinum, pau-

ca

ca copia potatum, in hoc caſu etiam incredibilem vim habet; huic admiſceri poſſunt aromata, illique inmergitur panis, cujus v. g. drachmae duae omni trihorio deglutiendae jubentur; facit tunc eo majores effectus, nam ſine pane citius delabitur.

Inter remedia praecipua refertur etiam cereviſia meraca, & inprimis Mumma Brunsvicena; ſolo hoc potu, cum pauco pane toſto aſſumto, curavi Haganam Domicellam, quae prae debilitate lucem vix poterat ferre; & certe haec cereviſia continet quaſi quinteſſentiam tritici; nam coquitur ad eam ſpiſſitudinem, ut fermentationem non amplius ſubeat: ſi ſumitur nimia copia, morbos creat, eodem modo uti ab igne majori comburitur, qui a minori blande calescit. Qui jentaculum, prandium vel coenam claudens hujus potus parvam copiam aſſumit, digeſtionem adjuvat, & ſuccurrit debilitati. Potus cereviſiae meracae.

Somnus ſit maturus in ſuperiori aedium parte, maxime ſi ligna ibi non ſunt picta, nam a lignis, oleo obductis, ſemper deſtillant humores, dum aër eſt humidior; ſed ligna non picta humidum aërem melius inbibunt: qui in depreſſo loco dormiunt, haerent quaſi in rore, quod aegris debilibus nocet. Aliae regulae diaeteticae.

Stragula, quibus teguntur, debent ſemper eſſe ſicciſſima, quae res tanti momenti eſt, ut Rachitici vix aliter poſſint curari.

Veſtis ſit ex lana ſicca, nam lintea non ita imbibunt, ſed vapores repercutiunt ad corpus.

pus. Aër montanus & ſiccus hic maxime conducit.

Cura therapeutica. Haec de prophylaxi ; ſed ſi vertigo jam ſit praeſens , curanda eſt per remedia therapeutica , inter quae primo refero roborationem corporis per faſcias adſtrictas. Agens antea de debilitate memoravi exemplum nobilis Britanni , cui vertigo & alia mala a ſola hac cauſa facta fuerant , qui ſanatus fuit adſtringendo tantum induſium , & ſic majus robur conciliando vaſis.

Per roborantia. Remedia pharmaceutica , quae hic conveniunt , ſunt omnia roborantia & aromatica, quatenus in ſe gerunt tales partes , quae ſupplent inertiam in liquoribus ſubtiliſſimis. Inter haec princeps eſt chalybs : in chalybe enim duplicem vim deprehendo ; unam a ſulphure metallico , quod tam facile ſolvitur , & ructus parit nidoroſos ſulphureos , ex ventriculo aſſurgentes , qui validiſſime agunt in nervos : alterum eſt adſtringens auſterum, quod adhaeret partibus , per quas tranſit ; utraque ratione convenit ; nam ſi acidum in ventriculo aegri praedominetur , chalybs ſemper ſolvitur ab illo , & facit illos vapores ; & poſt ſolutionem fit vitriolum , quod partes firmas conſolidat , & fluidas denſat.

Huc refero conſervam Rosmarini , quae in Galliis optime conficitur ; ſumunt flores hujus herbae , matutino tempore collectos , eosque cum aequali parte ſacchari puriſſimi & ſicciſſimi contundunt in mortario ; dein recondunt, ita ut aër mucilaginem inducere nequeat , &

ſic

ſic odorem ſaporemque florum conſervant. Catechu eſt ſuccus inſpiſſatus ex arbore quadam in Indiis Orientalibus, hinc male vocatur terra Japonica; habet aliquid aciduli & ſubadſtringentis, hinc virtutem habet roborandi, & putredini reſiſtendi; & in Aſia maximas huic vires adſcribunt, uſurpantque ibi inprimis ad gravem halitum emendandum. Maſtiche in ſe habet aroma quoddam calefaciens, & ſimul lentorem, ut non ſolvatur in ſaliva, hinc ſuaveolentiam diu retinet. En formulam! ℞. Conſerv. Roſmarin unc. j. Catechu dr. ij. Maſtiches dr. ſſ. Mivæ Cydonior unc. j. Syr Myrtin q. s. u. f. Conditum. Praeſcripturus formulam non tantum debet quaerere remedium, cauſae morbi oppoſitum, ſed etiam dare tali forma, quae virtutem ſuam poteſt diffundere: huc facit hoc conditum, cujus doſis eſt dr. ſſ. vel dr. j. omni bihorio vel trihorio diei, prout aeger plus vel minus ferre poteſt; ſumitur commodiſſime obvoluta oblato forma ſicca, vel aliter poteſt ſimpliciter ore devorari. En aliam! ℞. Cort Cinnam, Cappar, Tamariſc, Flor Centaur min aā unc. ſſ. Lap Haematit dr. ſſ. Limat. Mart. dr. vj. Rad. Caryophyll. mont. dr. iv. Herb. Roſmarin, Fl. Stoechad. aā unc. j. infundantur cum lib. iij. Vini Hiſpanici, digerantur per duos tresve dies in phiala chemica; ſumat aeger unc. j. ter de die vacuo ventriculo. Hoc vinum gratum eſt & expertae virtutis in vertigine, virginibus chloroſi laborantibus, & aegris, qui inclinant in hydropem.

Lapis Haematites eſt ferrum embryonatum, ſed quod ſimul recondit ſulphur metallicum; ſi teratur cum ſale Ammoniaco, & ſublimetur igne moderato, oritur odor Croci, hinc multi habuerunt pro aromate philoſophorum; viribus convenit cum ferro, & magni uſus eſt, ubi corpus inſtaurandum, & ſanguis fluidus condenſandus eſt.

Forma pilularum haec eſto. ℞. Catechu dr. j. Maſtich. dr. ſſ. Oliban. Opopan aā dr. j. Ol. ſtill. Lavend. Rosmarin aā gtt. iv. F. pil. gr. iv. quarum doſis ſit tres de die vacuo ventriculo. Vel ℞. Fol. ſiccat Lavend. Majoran. Rosmarin. Salviæ, Fl. Stoechad. aā q. ſ. molliſſime exſiccentur in umbra inter chartas, conſcindantur ſimul, ut inſerviant inſtar Tabaci ad cerebrum confortandum, quorum fumus ducatur ex fiſtula tabacaria, qui pulmonem & membranam Schneiderianam roborat. Dedi exemplum, quomodo per remedia pharmaceutica aromatica & roborantia tolli poſſit nimia flacciditas, quae optime dantur ſicca forma, ut ſtabile medicamentum exhibeant, quoniam in fluida nimis cito transeunt.

Vitentur ſimul conſpectus gyrantium, cadentium, concutientium; ſtatio in alto loco, conſpectus ſurſum vel deorſum, & haec obſerventur tamdiu, donec aeger ſatis convaluerit.

Cura confirmans. Sequitur cura confirmans, quae poſt ſublatam morbi cauſam, eradicatum morbum praeſentem, & ſedata ſymptomata, munit corpus contra novam recidivam, & conſiſtit in

in cognoſcendis & tollendis cauſis praedisponentibus ; hinc corpus debet lente aſſuefieri talibus , quae huic morbo occaſionem dabant. Bellini obſervavit , metum accedentem praecipuam eſſe vertiginis cauſam ; hinc nemo facile laborabit vertigine , cui metus abeſt ; ſed dum quis metuit , genua labascunt ; dum quis putat , ſe in glacie caſurum , ilico cadit ; inſuetus peſſime laborat in mari ; qui retrogrado motu in rheda vehitur non aſſuetus , ilico nauſeat : ſed quid audacia & conſuetudo faciant ad omnia haec ferenda docent funambuli , nautae , ſcandularii , fabri lignarii , cementarii : putant fere , ſe non poſſe cadere ; ſi vero incipiunt dubitare , jam in ſummo periculo ſunt ; ſola conſuetudo hoc praecavet. Haec etiam eſt ratio , quare equitatio in hoc caſu valde proſit. Trojani ſolebant equitando ſe in arctos gyros convertere , & hoc modo ſe firmabant , ut in bello a novis motibus non turbarentur. Quum Carolus Quintus Mechliniae excipiebatur , rogabant eum , ut vellet conſpicere ad apicem turris : Vidit hominem , qui ſerra ſecuit trabem , & fragmentum pede detrudebat. Imperator mirabatur hoc aequilibrium , ſed rogabat , ne talia ſpectacula ipſi in poſterum proponerentur.

Altera cauſa vertiginis erat plethora , quae cognoſcitur calore , colore rubro , pulſu ad jugulum & tempora , oculis rubris , turgidis , humidis , eminentibus & ſplendentibus ; haemorrhagia narium conſueta , jam ſuppreſſa , inflatione venarum , aliiſque jam recenſitis ſympto- *Curatio vertiginis a Plethora.*

tomatibus : in hoc caſu metuenda eſt Apoplexia, cujus cauſa tunc erit impleti & diſtenti corticis tumor, quae adhuc curabilis eſt; minime vero, ſi rupta vaſa ſanguinem effuderint.

Praemittitur explicatio hujus cauſae.

Duo hic notanda ſunt. Nulla crebrior eſt arteriarum ſolutio, quam in naſo; ſi ramus incurvus arterioſus, in quibusdam hominibus decurrens ad latus oculi internum, ſtatim ſub oſſe ethmoïde, rumpatur, exit ſanguis tamdiu, donec vires adeo ſint dejectae, ut rima facta ſponte claudatur: ſi haemorrhagia ſiſtatur, hoc tantum fit pro tempore, nam eſchara remota, natura ſe iterum evacuat per factam viam; frequens hoc eſt in juvenibus ab anno octavo decimo ad vigeſimum quintum, iisque eſt ſalutare; ſed hoc incommodi habet, quod corpus masculinum reddat obnoxium vitio foeminino, nam eo plus ſanguinis conficitur, quo plus demitur.

Arteriae intra caput veniunt ab eadem origine, quam externae, quae firmiores habent membranas; ſed intra caput non habent tunicas musculares, & ſunt in tepore humido, hinc videntur longe facilius poſſe rumpi, quod tamen non fit, quia in capite nullum eſt vacuum; hinc tota moles encephali intra cranium tam arcte eſt compreſſa, ut arteriae non poſſint plus extendi, quin venae plus emittant, hinc arteriae ſemper fulciuntur aequabiliter; & licet omnia ſint mollia, reſiſtentia tamen ubique eſt aequalis; ſed arteriae in naribus nudo aëri exponuntur; hinc in internis non eſt tantus metus, niſi roſio fiat; vel

vel ſi caput uno impetu percutitur, nam quando tunc rumpitur arteria in capite, fit Apoplexia lethalis.

Ut habeatur hujus cauſae anamneſis, debet conſiderari temperies, ſi nempe corpus aegri plurimum chyli, & ex chylo bonum ſanguinem faciat, nec patiatur ejus jacturam, neceſſario debet fieri plethoricum: ſive nunc ſanguis ſit duplo copioſior, ſive duplo rarior, res eſt eadem reſpectu vaſorum & preſſionis; hinc ſi medicamenta talia adhibeantur, quae eodem modo peccant quam plethora, idem eſt ac ſi plethora adeſſet; ergo medicamenta, quae augent calorem & actionem vaſorum, idem faciunt quam plethora; ſi remedium quoddam ſic valet calefacere corpus, ut major oriatur motus, fiet etiam major rarefactio: motus agens in ſanguinem, non mutatum per cacochymiam, facit idem, acſi ſanguis fuiſſet auctus, nam propellitur celerius in arterias: ſi nunc in aorta oritur repletio nimia, vis cordis debet plus movere, hinc majorem reſiſtentiam pati; hinc venae pulmonales ſe non poſſunt tam bene evacuare, fit plethora in pulmone; & quando hoc aliquamdiu durat, fiunt ejus effectus: hoc nunc inprimis faciunt omnia medicamenta acria & quaedam venena: in puella cacochymica frigida & leucophlegmatica vix poſſumus excitare calorem; ſed naſcatur contagium varioloſum, vix illud ſuſcepit, quin calor, rubor & inflammatio fiant, quae durant per quatuordecim dies.

Diſcite hinc leges corporis humani; ſi ſtimulus huic communicetur, corpus exhauſtum

fit plethoricum ; non eſt amplius pallor, ſed rubor, tantummodo, quia circulatio aucta eſt : ergo vertigo, quae fit a plethora, poteſt etiam oriri a talibus cauſis in corporibus, maxime a plethora diſtantibus.

Prophylaxis & uſus venaeſectionis. Cura hic iterum eſt quadruplex, & in hoc caſu primo plethora tollenda eſt, quod poteſt fieri per venaeſectionem : ſed ſi tantum adſit rarefactio, tunc cauſae, quae tollunt nimium motum, tollunt etiam hanc plethoram : haec vero ſi fiat a transfuſione ſanguinis in ſolas arterias, tunc venaeſectio non multum juvat, nam humores non poſſunt redire, & cor dextrum eſt nimis plenum, quia arteriae pulmonales ſunt nimis plenae ; ſi ergo poſſimus deplere arterias, ilico haec plethora ceſſat : in hoc caſu nimis expanſae ſunt arteriae, amiſſa eſt elaſticitas, & pulmonales venae ſe non poſſunt evacuare, quia non evacuatur cor ſiniſtrum ; ſuccurrit hic ſaepe natura, quae rumpit arterias, & tunc malum per haemorrhagiam ſtatim tollitur ; Arteriotomes. ubi ergo a motu vel rarefactione minae intentantur cerebro, inſtituenda eſt arteriotome ; ſed haec poteſt fieri naturalis, applicando fomenta ad nares ; vel irritando haemorrhoïdes per clysmata & glandes appoſitas ; ſi haec non juvant, tunc confugiendum eſt ad cucurbitas & ſcarificationes, uti olim fecerunt Aegyptii ; vel ad hirudines, quae tanta copia poſſunt applicari, quanta velis, & quae ſugunt ex ipſis arteriis.

Revulſionis. Alterum remedium eſt, ut avertatur motus a capite, & determinetur verſus inferiora ;

ra, quod ſit humectando, tepefaciendo, & leniter irritando partes inferiores, maxime per epispaſtica, plantis pedum applicata, inter quae nulla plus trahunt quam animalium partes. Si v. g. applicetur ſplen, intra quatuor vel quinque horas ſit foetor intolerabilis, & pars talis putreſcens magis irritat: vel quoniam piſces ſaepe intra horam putreſcunt, poſſunt apponi truttae & ſimiles pisces planiores; frictiones moderatae verſus inferiora etiam valde juvant.

Alia prophylaxis, in cauſam remotiorem agens, eſt, ut victus plenior caveatur; hinc victus ſit tenuis, frigidus, levis; nam ſi posſimus facere, ut ſanguis ex arteriis in venas tranſeat, & in iis colligatur, facile reducetur ad quietem, nam venae magis expanduntur, & ſanguis in iis tardius movetur: hinc CREATOR ita fecit corpus, ut venae pro re nata poſſint dilatari & continere ſanguinem in quiete: hoc jam primum ſit per aquoſa, vel per fomenta & balnea, nam venae aquam abſorbent, ducunt ad ſanguinem, eumque diluunt. Victus, quo plus aquae habet, eo plus hic juvat, inprimis ſi aqua ſit calida; ſi homo robuſtus aquam calidam bibat per triduum, fere deficiet; aqua enim hic eſt princeps remedium, inprimis ſi tepida fuerit; ſi fortiſſimi homines nil niſi cibos aquoſos ſumant, cadent fere in animi deliquium & brevi deſtituuntur omni plethora. HIPPOCRATES dicit, quibus in initio febrium fiunt validae pulſationes capitis, & vertigines magnae, in his tempore criſeos praevidemus

Sobrietatis.

Aquoſorum.

ingentem exacerbationem; nec miramur, ſi tunc delirent: haec vertigo tunc oritur a determinatione humorum ad caput, eorumque in vaſis rarefactione; ſed per methodum jam dictam praecavetur.

Therapeia morbi ab hac cauſa per regimen vitae.

Sequitur cura Therapeutica. Ergo quieſcat aeger in loco obſcuro, frigidiuſculo, ſilente; niſi enim quieſcat, motus ſanguinis quieſcere non poterit: ſit locus obſcurus, nam non eſt majus remedium ad ſopiendam vertiginem, quam claudere oculos, & ſic commercium luminis avertere; oculi enim cum ſuis appendicibus magnam molem occupant in cerebro; nil vividius afficit quam lumen; & dixit ARETAEUS, mutabilitatem viſu perceptam eſſe fabrum vertiginis: ſit locus frigidiuſculus, nam omnes plethorici pejus habent, quum ſanguis per calorem rareſcit: ſit locus ſilens, id eſt, ubi nullus rumor vel ſtrepitus percipitur. Victus ſit valde parcus, & ſimul tenuis, ne ventriculus nimis diſtendatur, & ſic aorta ſub illo prematur, & ſanguis majori copia verſus cerebrum adigatur; nam vertigines maxime ventriculo repleto fiunt: idem de potu verum eſt.

Pacati ſint animi affectus, nam hi magnos motus excitant in cerebro; nec etiam aegri nimis ſtudiis indulgeant, & licet parci temporis ſint, poſt paſtum ab iis plane abſtineant, nec premant ventriculum ſedendo ad menſam ſcriptoriam. Si hoc negligant, laborant vertigine, ubi ſeneſcunt, ad primos laborum impetus, & poſtea incidunt in Apo-

ple-

plexiam. Vigilent etiam, quantum commode fieri poteſt, nam ſomnus caput maxime replet, & disponit ad apoplexiam, quae ſomnus perfectus eſt: debent ergo corpus tenere erectum; ſed in eo plerumque peccatur, nam hi aegri putant, ſibi a ſomno omnia bona fieri; experientia tamen contrarium docet. Ergo fiat capitis firmatio & ſuſtentatio, hinc pulvinaria ſupponantur, ne caput vacillet vel nictet deorſum.

Medicamenta ſint talia, quae modice refrigerant, motum ſedant, & rarefactionem preſſionemque ad vaſa cerebri cohibent. Inter haec princeps eſt Nitrum noſtrum hodiernum, quod parca copia ſimul in lingua liqueſcat & degluriatur; & Tartarus, qui eſt ſal vegetabilis eſſentialis albicans, per cryſtalliſationem ex vino natus, ſaporem habens ſuavem acidum; hujus pauca grana ſine ulla praeparatione per totum diem aſſumta, donec alvum leviter moveant, mira hic faciunt. Succi recens expreſſi de Berberis, Ribeſiis, Baccis Sambuci, Ceraſis, bene maturis, laxant alvum, movent urinas, & ſanguinis motum pacatiorem faciunt: ſed abſtineamus in hoc caſu a dictis Cephalicis, Lavendula, Majorana, Roſmarino, Ruta, Salvia, Serpillo, Thymo, quae bona ſunt, ſi vertigo oriatur a nimia debilitate; ſed in hoc caſu ſunt venena. Ut fiat palliatio, decumbat aeger corpore utcunque erecto, capite parum reclini, modice elevato & firmato: frictio levis, laxatio, & vaſorum dilatatio etiam prodeſt. Medicamenta.

Cura confirmans. Confirmatio contra recidivam fit victu parciore & tenuiore; nam victus plenus eſt mater plethorae. Labor hic juvat, quatenus omnem pinguedinem diſſipat. Sunt corpora, quae ſemper macilenta manent; quae nec balneis, nec fomentis, nec irrorationibus pinguescunt. Urina illis acrior eſt, coloratior & ſubfoetida; bilis etiam eſt acrior & foetidior, & color corporis ſubflavescens; ſed omnia corpora plethorica humores oleoſiores habent; ſunt vero herbae, quae nimiam humiditatem & obeſitatem diſſipant: talia ſunt Abſinthium, inprimis Ponticum; Carduus Benedictus, qui in infuſo adhibitus auget perſpirationem; Marrubium album, Centaurium minus, Radix Gentianae, Scordium paluſtre: haec ſi uſurpentur tempore, quo adeſt vertigo plethorica, augetur malum; valent autem, ſi morbus ille jam ſanatus ſit, ne recidiva fiat.

Curatio vertiginis ab haemorrhagiis ſuppreſſis. Transeo ad curam vertiginis, quae oritur a retenta materia, olim evacuari conſueta, ſive illa evacuatio naturalis, praeternaturalis, vel periodica fuerit, nec ſubſtituta ſit alia. Vidimus, quod haemorrhagia ſanguinis arterioſi boni per nares ſit creberrima, quod ſymptoma ſaluberrimum eſt juvenibus pubertatis tempore, quo corpus disponitur ad incrementi reſiſtentiam. Inde tamen fit hoc incommodum, quod inducatur diatheſis ad repletionem & evacuationem periodicam, nam quo corpus plus evacuatur, viribus manentibus iisdem, eo plus iterum repletur; & eo diffi-

difficilius fert ceſſationem evacuationum; ergo eo major diſpoſitio eſt ad vertiginem, ſimulac ſanguis paulo plus accumulatur, ejusque evacuatio periodica impeditur: caput iis titubat, ſed ſimulac ſanguis prodit, liberi ſunt. Si menſtrua ſemel ſoluta in bene valente foemina prohibeantur, fit vertigo. In viris adultis ſanguis raro exit per nares, ſed plerumque per haemorrhoïdes; qui fluxus duplex eſt, vel ſine dolore; & tunc non eſt proprie haemorrhoïdalis, ſed fere ſemper meſentericus vel hepaticus, quia oscula vaſorum in inteſtinis per anaſtomoſin dilatata ſunt; ſi hic fluxus impeditur in homine huic aſſueto, labitur non tantum in vertiginem, ſed etiam in apoplexiam, & per aliam evacuationem, quae libertatem dat huic ſanguini, ab illa liberatur: vel ille fluxus fit cum teneſmo, preſſione, dolore, calore, rubedine, tumore; & tunc dilatatae vel ruptae arteriae haemorrhoïdales liberant corpus a plethora. Corpora, quae huic evacuationi ſemel ſunt aſſueta, ſive masculina ſint, ſive foeminina, dato tempore illam pati, vel aliam ſubſtituere coguntur: Medicus autem neceſſitatem hujus evacuationis poteſt praevertere, ſi curam gerat, non fieri plethoram; & in mulieribus caveat, ne fiat retentio. Verum contingit millies, foeminas fieri tota vita infelices per errorem Medici; vulgaris enim eſt opinio, quod omnes earum morbi, ſi non utantur viro, fiant ab impeditis menſtruis: ſi Medicus incitatus clamore harum aegrarum, utinam menſes eſſent copioſiores! emmenagoga ex-

exhibet, facit ſaepe tantam laxationem, ut tales mulieres poſtea omni ſeptimana, vel bis terve de menſe, imo toto tempore menſtrua habeant; ergo hic non eſt urgendum, ne evacuatio fiat nimia, nam quicquid illae comedant, vel bibant, fit ſanguis, & hic iterum exit: ſed ſi evacuationes periodicae naturales impediantur, tunc vel premunt corpus, & quia preſſio plerumque vadit verſus caput, quia arteriae ejus ſunt maxime dilatabiles, hinc primum initium eſt vertigo; vel quaerunt alium exitum, & aperiunt vaſa, quae aliter aperiuntur nunquam: in digito minimo foeminae omni menſe plethora evacuabatur, utero ſicco; ſic per caput, nares, os, oculos, gingivas, fauces, renes, pulmones, ulcera, vulnera, hanc evacuationem factam fuiſſe exempla docent; ſi vero impedita fuerit, ſtatim morbi capitis fiunt, uti Medici probe ſciunt, qui continuo a mulieribus fatigantur querelis de capitis dolore & vertigine.

Vel a Catharris. Huc refertur materies, catharroſa dicta, quae quam maxime conſiderari meretur. Veteres, qui ignari erant circuitus ſanguinis, per Catharros intellexerunt aggeſtiones materiae cujusdam humidae ad certum locum; non videbant vias, nec intelligebant vim illos humores determinantem, hinc poſuerunt defluxum fieri a parte frigidiſſima; & quia nulla pars eſt minus ſanguinea quam cerebrum, hinc putabant, ibi generari pituitam, & inde deſtillare ad inferiora. HELMONTIUS pater, vir profundae ſpeculationis, hanc opinionem

nem merito explodens, dixit, Catharros tantum pendere a cuſtode loci debilitato; ponebat ille, praeſes & dirigens quoddam principium in quolibet viſcere & membro eſſe poſitum; ſi illud recte valeret & eſſet in aequilibrio cum toto corpore, diſtributio ubique erat aequalis: ſed ſi rector articuli genuum v. g. qui parare debet ſuccum ligamentoſum lubricantem, debilitetur, naſcetur ibi humor degener ex praeſide univerſali vel particulari debilitato: videtis, quod ille, circuitus leges etiam non cognoſcens, tamen vera dixerit; nam ſi tumor eſt in genu, in illo loco eſt quaedam debilitas; caeterum hanc rem non multum illuſtrat, niſi quod inſons caput non accuſetur.

Hae deſtillationes a veteribus diſtributae ſunt in varias claſſes ſatis memorabiles; in podagram cum omnibus ſuis ſatellitibus; in deſtillationes arthriticas absque podagra; in catharros mucoſos, qui fiunt in membrana Schneideriana, titulo Coryzae, per quam falſo putabant expurgari cerebrum; in anginas catharroſas, tuſſes, ſternutationes; in diarrhoeas catharroſas, quae fiebant a fluxu humorum ad ventriculum & inteſtina; & in catharros uteri. Si ab hac cauſa afficiantur membrana Schneideriana, fauces & pectus, per omnia membra ſentiuntur languores. Omnia haec in quibusdam hominibus certo tempore fiunt & accumulantur, & tandem corpus per criſin quandam ſe liberat, illique ſemper reſurgunt meliores ab illo morbo, ſi bene gubernetur; ſed ſi haec materia aſſueta gigni, & in certo loco

loco deponi, jam evacuari non poteſt, manet in reliquis humoribus, & caput fere ſemper primario afficit.

Vir literatus hisce diebus me conſulebat, dicens ſe deprehendere, quod dum ſedens volebat ſe erigere, caderet retro; poſtquam vero inciderat in ſaeviſſimam podagram, liber fuit ab omni hoc malo: talis homo forte etiam per veſicatoria ſanari potuiſſet: ad omnem ergo corporis partem periodice generari & evacuari ſolitus humor poteſt turbare totum corpus, dum Medici, de his catharris forte non cogitantes, omnia fruſtra moliuntur; ubi vero haec ſciunt, habent largam copiam medicamentorum, quae ſine periculo exhiberi poſſunt.

Et Ulceribus. Alia hujus morbi ſcaturigo eſt materia ulceroſa, fiſtuloſa, fonticulorum, herpetum, ſcabiei verae, omniumque efflorescentiarum, tam humidarum, quam ſiccarum; ſi natura, hic etiam ſe periodico tempore, verno vel autumnali, evacuare ſolita, impeditur, ſimilia mala nascuntur: ex decem aſthmaticis a prima infantia forte novem erunt ab efflorescentiis retentis, vel per refrigerationem repercuſſis; ſi cruſtae capillorum per Ceruſſam vel Vitriolica auferantur, ilico audiuntur querelae de vertigine; ſi acre illud, recurrens ad caput, vaſa rodat, poteſt facere apoplexiam ſanguineam vel lymphaticam, prout varia vaſa roduntur.

Curatio requirit ablationem cauſae prius detectae, quae ergo inpoſſibilis eſt, niſi praedisponens & excitans cauſa ſimul ſit cognita. Si

Si v. g. homo non aſſuetus autumnali tempore laboret vertigine, debes rogare; cuinam morbo ſit obnoxius? reſpondet ita, podagra: roga, quando? ſi dicat, bis in anno, ſed jam magno meo bono ſum liber, debes revocare podagram; longe enim melius eſt dolorem ſentire in parte remota, quam verſari in periculo apoplexiae.

Requiritur porro reſtitutio evacuationis ſolitae, ſi ſine periculo ſit, & ſi morbus, a retentione timendus, periculoſior ſit, quam evacuatio ipſa: ſi ergo aeger haemorrhagiae narium ſit obnoxius, ſed quae jam retinetur, applicentur ſpongiae calidae ad caput & nares; hauriat aquam tepidam cava manu, tabacum turundae forma naribus inmittat, easque hac ratione irritet, & humores verſus vaſa harum partium alliciat. Sed prudentis etiam Medici eſt, corpus liberare ab evacuationum ſervitute, hinc inquirat, qua ratione plenitudo humorum optime averti queat. Harum evacuationum reſtitutio.

Requiritur etiam ſubſtitutio alterius evacuationis: non fieret plethora, ſi temperate viveretur & labor eſſet ut cibus; ſed ſi homo magis increscit quam conſumit, fit plethora, quae praecaveri poſſet, ſi homo meditationibus matutinis jungeret exercitia corporea pomeridiana: poſſumus quidem vertiginem tollere per miſſionem ſanguinis, ſed haec disponit corpus ad citius generandam plethoram; & ſi aeger ſimul lautus ſit in victu, debebit tandem ſanguis ſexies & ultra mitti in anno; ſed quid tandem inde fiet? ergo reſtituatur evacuatio ſolita, vel ſubſtituatur alia minus in- Subſtitutio aliarum.

com-

commoda, vel corpus emendata cauſa ſenſim ab iis deſuescat.

Quomodo curandi ſiut vertiginoſi podagrici. Podagrici vero inprimis prudentes requirunt Medicos; materies enim podagrica videtur creatura valde ſingularis, & talis degeneratio unius cujusdam humoris, quae nec ex legibus corporis, nec ex comparatione intelligitur: podagricus octo dies ante ſuum paroxysmum apparet ſaniſſimus, qui ſimulac irruit, patitur dolores intolerabiles; decurrit certo tempore, ſi ſit exquiſitus, & relinquit corpus iterum ſaniſſimum; elapſis ſex vel duodecim menſibus iterum excruciat; ſic euns redeunsque ligamenta, cartilagines & nervos exurit; tandem fit vera calx, quae pulveris ſpecie ſeparatur, vel recondita haeret ad articulos: ſi ex tali materia retenta fiat vertigo, debet longe aliter tractari, quam quae oritur a catharro innoxio; nam ſi haec materies poſſit oſſa comburere in calcem, quid faciet, ſi febre accenſa per errorem loci haereat ad pulpam mollem cerebri, ibique parem poteſtatem exerceat? Si ergo ab hac materia retenta oriatur vertigo, haec ilico tractanda eſt ſummis remediis, nam ſi exſpectas, illa materia hic ſe figens faciet roſiones & apoplexias lethales; ſubſtituta alia ſpiracula, ſemper manantia, veluti ſetacea, fonticuli & ulcera artificioſa ſaepe magnum hic uſum habent: nam illi humores videntur hac ratione evacuari, corrigi, derivari, eodem modo quam in plethora per miſſionem ſanguinis.

Palliatio fit per abſtinentiam, quietem ſummam, & merum fere aquae uſum.

Ma-

Maxime autem eſt commendanda confirmatio. Coactus fuiſti corpori ſervitutem inponere, & evacuationem facere, ut tolleres malum; ſed ubi aeger tutus jam eſt, tuum eſt, eum ita dirigere in omnibus cauſis praedisponentibus & excitantibus, in ſex rebus non naturalibus & medicamentis, ut omne malum ejusque cauſas avertas; ſi plethora adſit, praeſto ſunt remedia; ſi cacochymia, debes inquirere in ejus correctionem, & hac ratione Apoplexia, Paralyſis, Epilepſia praecaveri poterunt.

Curatio Vertiginis cum Epilepſia conjunctae.

Pergo ad vertiginem, quae Epilepſiae jungitur; notum enim eſt, hunc morbum ſaepe initium habere a vertigine, & in hoc ſtadio poteſt adhuc praecaveri & curari.

Dixi jam de illa ſpecie, quae fit a nimia mobilitate ſyſtematis nervoſi; addo jam, quod haec etiam poſſit fieri ab inaequali actione cerebri vel ſenſorii communis: quando ſani & vegeti ſumus, nulli rei ſingulari intenti, nullus motus percipitur in ſenſorio communi, & omnia ſunt quaſi in aequilibrio; cum vero in ſenſorio communi una pars plus caeteris movetur, fit ſpecies convulſionis; ſi una pars fiat debilior, fit etiam debilitatio in muſculis, per nervos cum illa parte commercium habentibus; & ab inaequalitate in ſenſorio communi fit titubatio, corporis debilitas, vacillatio, & inaequalis motus. Hoc vitium nonnullis hominibus videtur proprium. Sit homo ſanus, jejunus, lumbricis laborans; dum quieſcunt haec animalia nil ſentit; repunt illi tunc ſurſum ad

quaerendam alimoniam, faciuntque irritationem nervorum ventriculi, unde oritur inaequalis motus, & ab hac cauſa aeger cadit ſaepe vertiginoſus & epilepticus. Veteres hanc cauſam exprimunt titulo *Spiritus inflati ventoſi*, πνεῦμα φυσῶδες; & concipiunt oriri poſſe in humoribus corporis humani mutationem, ſi non eandem, certe ſimilem, quam quae advertitur in liquoribus fermentatis, qui vertiginem excitant. Frumentum ſiccum, per ſecula ſervatum, nullum concipit motum; aqua pura, vaſi inmiſſa, manet ſine fermentatione; ſed ſi hoc frumentum miſcetur cum illa aqua, oritur ſpiritus, & vas cum impetu diffilit: nonnulli conceperunt, ita etiam flatus oriri in humoribus hominis, & dixerunt, ſi hoc fieret in ſpiritibus, productum iri vertiginem, epilepſiam & apoplexiam: notat GALENUS, flatus illos fieri tam in inferioribus quam ſuperioribus partibus; videmus enim in hypochondriacis, quod vix explodant flatus, quin ſtatim liberentur. Ubi putridus ichor continetur in abdomine, antequam rumpatur vomica, fit vertigo perpetua. Hoc vitium ſine cauſa notabili non apparet, niſi quando homines ſpiritus flatulentos aſſumſerunt. Vinum paulo plus aſſumtum parit vertiginem, ita ut parietes & trabes videantur moveri.

Diagnoſis morbi ab hac cauſa.

Quando nunc a tali cauſa externa oritur vertigo, apparent iidem motus, qui etiam fiunt a cauſis latentibus; in auribus ſunt bombi moleſtiſſimi, ſaepe repetiti, & diu durantes, acſi aeger furibundum mare audiret; apa-

parent imagines inaſſuetae, ſcintillae lucis & colores iridis; nonnunquam ſentiunt, quaſi corpus percuteretur, & ſimul labuntur; ubi reſurgunt, rogant cum indignatione, quis eos percuſſerit? Nonnulli teſtantur, dum inſtat paroxysmus, ſe ſentire odorem Ambrae, Moſchi, & ſaepe etiam foetorem, vel ſuaveolentiam; multis fit tremor, palpitatio palpebrarum, leves contractiones in facie circa naſum & os: in his caſibus Medicus poteſt aſſumere, quod haec mala fiant ab inaequali actione ſenſorii communis. Ergo diagnoſis clara eſt, & Prognoſis declarat hunc morbum curatu difficillimum; nunquam autem deſperandum eſt de curatione hujus morbi, niſi quando paroxysmus incipere ſolet ſine praecedenti cognita cauſa; tunc enim metus eſt, ne tales vertiginoſi fiant epileptici; & Medicus hoc amicis debet praedicere; hinc debent moneri, ut aegri ſe caveant, nam ad flumina vel ignem poſſunt incidere in ſuum morbum: ſunt familiae, quibus hoc malum proprium eſt; alii poſt vulnera & ulcera curata hac parte miſeri manſerunt tota vita. Caries oſſium cranii, & quidem omnium usque ad os Ethmoides; inflammationes cerebri; tandem inſecta quaedam exigua & latentia, modo nervis propinqua ſint, poſſunt excitare hoc malum. Si oritur talis vertigo, & in recordatione vitae cujusdam aegri deprehenduntur haec recenſita, poteſt ſtatui morbi ſpecies, cujus cura prophylactica in eo conſiſtit, ut inveniamus, quaenam ſpecies cauſae dominetur; haec ſi tuto educi poteſt,

eductio haec ſanabit: ſed Medici hic plerumque cespitant, & ambigui remedia adminiſtrant.

Illuſtrabo hoc ſequenti exemplo: curavi domicellam quandam, huic morbo ita obnoxiam, ut cogeretur ſedere in loco tenebricoſo & ſilentiſſimo, nam dum vel minimum movebatur, diriſſime affligebatur; manifeſtabant ſe erumpentia per nares inſecta varia & numeroſa; ſuſpicio erat, poſſe curari morbum, ſi illa abigerentur; ergo inſtitutae ſunt fumigationes, tam humidae, quam ſiccae ex Cinnabari; hauſtum eſt per nares infuſum Tabaci, ſolutio aluminis & vitrioli, & hac ratione perfecte ſanata eſt, vivis animalculis quotidie prodeuntibus: ſi in hoc caſu non conſtitiſſet, adeſſe nidos & ova vermium, nervosque titillari & vellicari, nulla ſpes curae fuiſſet; ergo detectio cauſae ſola facit certam curationis methodum: quis contra vertiginem unquam praeſcripſiſſet ſolutionem Chalcanthi in aqua? ſed qui hanc cauſam noverat, optime egiſſet: ergo curatio conſiſtit in procuranda diatheſi, repertae cauſae oppoſita; hinc Medicus ex effectibus inquirat latentem cauſam, & haec inventa illum docebit, quid agere debeat. E. g. Video hominem laborare vertigine, cujus cauſam ignoro; repeto curſum vitae aegri a nativitate, familiam ejus, & video morbum ire & redire; ergo debet eſſe cauſa, quae facit hunc paroxysmum; video, quod aeger corripitur, dum jejunus manet; video illum poſt paſtum liberari, ſed abdomen ejus tumere & prominulum fieri, caeterum nihil; ilico Me-

Medicus concludit, vivi quid haerere in ventriculo, nempe lumbricos; diluit unum granum vitrioli cyprii magna copia aquae, quam aegro potandam exhibet; hoc quidem eſt venenum praeſentiſſimum, ſed non, ſi tam parva copia detur; exhibet dein purgans, ut mortui vermes expellantur.

Quandoque haec mala curata ſunt, mutato toto vitae genere. Quando vidi, omnia remedia incaſſum adhibita, ſuaſi ſaepe aegris, ut iter marinum vel terreſtre inſtituerent, nam vertigo a mera mobilitate domi vix curatur; aegri tunc ſunt meticuloſi, & a leviſſima cauſa irritantur; poſt peregrinationem vero, propter concuſſus, ſodalitium, & ignorationem eorum, quae domi contingunt, firmi fiunt, & liberi a ſuo morbo; & haec ratio eſt, quare his hominibus, ubi de omnibus remediis fere deſperabam, ſaepe ſuaſi, ut peterent aquas medicatas.

Curatio Vertiginis ab affectis nervis abdominalibus.

Transeo ad curam vertiginis, quae fit ab abdominalibus nervis affectis. Dixi jam antea de nervis abdominalibus, agentibus in ſenſorium commune, & oſtendi, totam functionem cerebri poſſe aboleri, & cauſam haerere in ventriculo & inteſtinis: hoc etiam patet in Colica Pictonum, in quo morbo ab hac cauſa ſiderantur quaſi musculi extenſores & flexores cubiti, carpi & manuum; hoc etiam fit a quibusdam venenis, & ab illo morbo, quem in Indiis *Beriberi* vocant.

Afficiuntur autem hi nervi tam mirabilibus modis, ut vel oculatiſſimus & perſpicaciſſimus Medicus non ſciat aſſignare cauſam;

eodem modo ut in podagra, in qua homo poteſt eſſe perfecte ſanus, nuſſibi dolens, niſi ad nervos in extremo articulo pedis: unde hic dolor? nam non acceſſit cauſa externa: an ergo eſt degeneratio in liquidis, quae prodit ſe hoc crudeli morbo? Videtur ergo, quod cauſa hujus morbi non manifeſta ſaepe haereat in ſucco nervoſo, ſed manifestans ſe circa nervos abdominales, & quod hinc fiant vertigines, dolores colici, vel iliaci & apoplexia: inquiſivi ſaepe qua potui diligentia, ut diſcerem praeſentiam degenerascentis liquidi nervoſi, antequam produceret morbum, ſed inveni nihil: fateor tamen, quod omnes illi morbi ſe manifeſtent levi affectione ventriculi; podagricus monetur flatulentia, nauſea & dolore circa ventriculum; & qui colicis affectionibus laborant, monentur cruditatibus in ventriculo & inteſtinis: ſic etiam in vertiginoſis, ubi haec ſigna adſunt, docemur, originem non eſſe in cerebro, ſed in illis nervis affectis. Si ergo in homine dominetur dyſcraſia ſucci nervoſi, poſſumus praevidere vertiginem, inertiam vel pareſin musculorum circa artus, & dein marceſcentiam. Quum ergo curatio conſiſtat in ablatione cauſae, haec debet inquiri; ſed in hoc caſu ſaepe non poſſumus aſſequi; nec plus debet quaeri, quam natura humana permittit: illud vero conſtitit, quod internus uſus Gummi Aſiaticorum, Balſami Copaybae & Peruviani, Terebinthinae, ſuccorum ex herbis leniter antiſcorbuticis, verno tempore diu continuatus, facta ſimul frictione abdo-

dominis, ut partes caleſcant, agricultura, equitatione, exercitio, hunc morbum curaverint, nec alia remedia novi.

Cura therapeutica abſolvitur illis, quae cerebrum mutant grata averſione, haecque tunc ſufficit: vertigo ab hac cauſa nata juvatur odoratu ſpiritus ſalis Ammoniaci; cauſa quidem non tollitur, ſed affectio cerebri praecavetur: alia aſſumta idem praeſtant, nam quicquid unum nervum valide afficit, facit aboleri dolorem in omnibus aliis nervis, uti jam dixit HIPPOCRATES de dolore, quod unus faciat, ne ſentiatur alius; notum vero eſt ex legibus corporis, quod nulli nervi promptius, vividius & validius cerebrum afficiant, quam olfactorii; hinc omnia, quae olfactus organum afficiunt, hic conducunt. Curatio ubi perfecta eſt, confirmatio per eadem remedia perficietur.

Pergo ad curam vertiginis, quae oritur ab humoribus heterogeneis, ſub diaphragmate haerentibus, qui ſaepe miras mutationes faciunt.

Curatio Vertiginis ab humoribus crudis in primis viis.

Omnes fere experti ſunt, quod mane ſurgentes ſentiunt irritamentum quoddam circa os ſuperius ventriculi, a quo novimus mox futuram ſternutationem; ſentimus tunc ſemper ſpeciem vertiginis, nec recte poſſumus cogitare, donec exploſio illa facta ſit: ergo a leviuſcula agitatione in his locis mutatur cerebrum, imo totum corpus; hinc a bile atra tam fixa quam mota omnes morbi cephalici oriri poſſunt: in Aſia ab hac cauſa fiunt pleraeque apoplexiae fortes, quae ſi invadant intra

quadrageſimum & ſexageſimum annum, incurabiles pronunciantur ab HIPPOCRATE; ſed antequam hae oriantur, fiunt miſerae vertigines, quae a minima cauſa, imo ſolo cogitationis impetu ſaepe redeuntes hunc morbum minantur: eaedem oriuntur etiam in corpore juvenili & euchymo a bile flava, maxime aeſtatis tempore, vel quando bilis per febrem agitatur.

Pituita fluctuans in ſenibus frigidis & leucophlegmaticis parit vertigines & nauſeas, a quibus vomitu excitato liberantur, ſed regeneratur materies, & tandem fit apoplexia: maxime hoc fit in literatis quiescentibus, dum ſenescunt, nam vaſa in eorum hypochondriis laxa & debilia faciunt hanc materiam accumulari; levantur quidem potu aquae calidae, ſed vaſa tunc magis debilitantur, & ſic ducuntur ad apoplexiam.

Vel a vermibus. Vertigo etiam fit a vermibus, inprimis teretibus, his in locis haerentibus; nam hoc animalium genus conſumit omnem liquorem nutritium, in ventriculo recens factum: ſedem habent in flexibus inteſtini Ilii & Jejuni, & in iis ſatis habent, unde alantur; ſed poſt Jejunia repunt ſurſum ad loca alimentaria; hinc in febribus, dum aegri nil comedunt, veniunt in ventriculum & ſaepe ore rejiciuntur, quod habetur pro peſſimo ſigno, quia non prodeunt, niſi poſtquam omnia contenta inteſtinalia adeo acria facta ſunt, ut haec animalia quaerant loca, quibus ab iis liberantur, hinc a vulgo vocari ſolent *Doodwurmen.* Vertigo, imo aliquando Epilepſia, viſa

ſa fuit a lapide, calculo, nummis, annulis, oſſiculis deglutitis, quae in orificio ventriculi haerentia ibi rodunt & ſtimulant.

Diagnoſis & Prognoſis horum morborum facile intelligitur; ſi bilis atra adſit, videndum, an moveatur, nam tunc fiet deſtructio vasculorum minimorum, & inde Apoplexia; ſi vero hic morbus oriatur a bile flava, prognoſis non erit lethalis, nam unum emeticum datum tollet totum metum; quando hoc malum oritur a pituita, & aetas jam eſt provecta, tunc debemus conſiderare, totum ſyſtema ſe habere ut in hominibus catharroſis, & talis morbus eſt difficulter curabilis: ſi fiat a vermibus, & Medici audaces ſint, ut metallica valida adhibeant, curabunt hunc morbum: ergo in curatione non opus eſt reſpicere ad cerebrum & nervos, nam poſtquam ablatum eſt, quod in his locis haeret, tunc ſpirituum motus tantum ſedandus eſt.

Vertigo etiam fit ſine ulla Idioſyncraſia ex Cacochymia, ſed ſimpliciter a mobilitate ſpirituum, adeo ut homines teneri, inprimis diu his malis obnoxii, & infantes a quacunque cauſa, imo ab intentata mina mox in eundem morbum incidant, qui tunc ſedatur per Opium vel Syrupum Diacodii, cujus drachma una vel dimidia pro teneris infantibus ſufficit; requiruntur tunc ſummae tenebrae, & firmatio capitis per moderatas ligaturas: conſtrictio abdominis eſt ſummum impedimentum horum motuum; & confirmatio obtinetur extirpatione cauſae integrae. **Curatio Vertiginis a nimia mobilitate.**

Abſolvi primum morbum cephalicum, nempe

pe Vertiginem. Hanc dixi eſſe fundamentum & ſignum praemonens, imo cauſam efficientem reliquorum morborum, qui oriuntur in nervis a toto eorum ſyſtemate perturbato: inde fiunt colorum varietas, nauſea, leipothymia, lapſus, anaiſtheſia, leipopſychia, asphyxia, ſyncope, & demum apoplexia, quae complectitur omnes morbos. Multus fui in deſcribendo hoc morbo, ſed in reliquis brevior ero. Primus, quem nunc deſcribam, morbus eſt Apoplexia.

DE APOPLEXIA.

Incipio ab hoc morbo, nam eſt univerſalis affectio omnium nervorum ſentientium & moventium, hinc a CELSO vocatur reſolutio univerſalis omnium nervorum ſimul. 2. Eſt vertigo ſumma: pueri ludentes dum ſe provocant, quis poſſit inſtare uno pede, & rotare corpus, ultimo cadunt, & pro momento quaſi apoplectici fiunt, quum vertigo ad ſummum producta eſt. 3. Ex praecedenti hiſtoria dignoſci & curari poteſt.

Incipiam primo ab Apoplexia exquiſita, id eſt ſumma: dein pergam ad gradus illius leviores, ſecuturus in his ARETAEUM. *V. ejus Opera*, *pag.* 33. *lit. C.* Apoplexia proprie notat percuſſionem, & certe! hic morbus percutit totum noſtrum corpus, omnes ſenſus & motus, imo principium internum intelligens. Haec eſt Apoplexia fortis, & totius corporis. V. HIPPOCR. *Aphor. ſect.* VI. *Aph.* 57. *&* *ſect.* II. *Aph.* 42.

In

In hac deſinunt omnes ſenſus externi, nam ſi vel unus poſſit excitari, vocabitur Parapoplexia, non Apoplexia. Si homo jaceat Apoplecticus, & clames ad aures, & movet ſe, vel aperit oculos, & movet palpebras, non eſt Apoplexia perfecta. Phaenomenographia morbi.

2. Deſinunt omnes ſenſus interni; nullum eſt murmur, nulla inquietudo, nullum ſignum motus, nulla memoria.

3. Deſinunt omnes motus muſculorum arbitrarii; ergo tota eorum ſyntaxis eſt paralytica; omnes ſunt flaccidi, minime contracti, eſtque hic ſimul cum paralyſi inmobilitas: ergo exquiſitiſſima Apoplexia eſt morbus ſolius cerebri, nam ibi tantum omnes ſenſus externi, interni, & motus laedi poſſunt; in eo eſt illorum ſedes; ergo eſt morbus ſenſorii communis, ejus functionem impediens.

In hoc morbo ſupereſt tamen deglutitio. Vidi ſaepe mirabundus, quod hi aegri, licet uſti nihil ſentirent, tamen deglutirent liquida. Ergo Apoplexia non eſt omnium motuum arbitrariorum abolitio, nam hi muſculi forte duplici imperio agunt, unde in ſomno etiam fit deglutitio.

Saepe etiam in initio hujus morbi fit vomitus, qui interdum diu durat; hinc muſculi, illum perficientes, etiam non ſunt apoplectici: pergit quoque motus periſtalticus ventriculi & inteſtinorum, per quem deglutita & medicamenta exhibita veniunt in ſanguinem, imo ille motus poſt mortem manet: in his aegris fit etiam ſpontanea exonera-

ratio alvi, & demiſſio urinae, & quidem eodem cum nixu, quam dum haec excretio fit per imperium; ſed tamen per intervalla, & non aſſiduo; quod forte fit, quia urinae & alvi excretio a reſpiratione juvantur: ergo hi motus ſpontanei videntur ſupereſſe, licet deſtructum ſit ſenſorium commune, & motus voluntarii deſinant; nam homini ſano de nocte alvus non exoneratur, nec urina demittitur; ſed antequam hoc fiat, excitatur prius de ſomno, ut exerceat hanc actionem voluntariam; faecibus vero & urina in apoplexia perfecta accumulatis, ſolvitur vis ſphincterum, & utraque profluunt; ergo in his musculis videtur eſſe tam arbitrarius quam ſpontaneus motus.

Manet in hoc morbo ſemper reſpiratio, & pulſus arteriarum & cordis, imo crescunt, & quidem eo magis, quo hic morbus eſt exquiſitior; ſi auditur reſpiratio Apoplectici, & hominis, qui vehementer cucurrit, in utroque eadem eſt; idem de pulſu quoque verum eſt: ſumma vero reſpiratio dicitur ſtertor, qui major eſt, quo hic morbus major eſt, unde a ſtertore menſurari poteſt vehementia apoplexiae; pulſus etiam ita increscit, ut fiat calor ſummus: ergo vitales functiones ſunt fortiſſimae, dum animales abolentur, demta excretione duplici.

Simplex ejus idea. Ergo hic morbus eſt ſomni profundiſſimi vera imago; ſi homo ſanus a ſummo labore fatigatus dormiat, & juxta illum decumbat homo perfecte Apoplecticus, vix poſſunt distingui: homo ſanus a ſumma crapula demerſus,

ſus, & vino ſomnoque ſepultus, eodem modo dormit quam alter poſt ſummum laborem; nec eſt nota diſtinctionis, niſi quod unus excitari poſſit, alter non: ergo apoplexia eſt ſomnus maximus & profundus, unde aeger non poteſt excitari; ergo eſt prohibitio motus liberi ſpirituum a principio ſpinalis medullae per nervos ad organa ſenſuum & muſculos; quidquid hanc facit, facit etiam Apoplexiam, quae incurabilis eſt, ſi aeger excitari non poſſit.

Videtis ad quantam ſimplicitatem tota haec res redigi queat. Scimus, quod ſpiritus incipiant in origine medullae, & haereant in medulla, in nervis, in organis ſenſuum, in muſculis; ergo prohibitio motus ſpirituum in primo loco, per totum hoc territorium pergens, vocatur Apoplexia; quod ſi per totam medullam fiat, eſt exquiſitiſſima. Hoc vero ſi contingat, forte etiam fieri poterit, ut nihilominus in nervis ſub medulla ſint ſpiritus; ſed ſi illi ſpiritus non poſſint pervenire ad primam originem, erit quoque Apoplexia. Haec poteſt etiam fieri propter defectum materiae, unde ſpiritus ſecerni poſſunt, in ſanguine, qui vi cordis pertingit ad corticem cerebri; nam ſi ille tam tenuis non eſt, ut poſſit venire in ejus vaſa, idem eſt, acſi illa vaſa eſſent abolita: hanc ſpeciem eſſe poſſibilem, docet idea Apoplexiae exquiſitae; haec enim dicitur animalitatis privatio; ſed haec eſt ſomnus perfectus, cujus cauſa naturalis eſt conſumtio & defectus ſpirituum; ſed haec ſpecies levis & ſanabilis eſt, nam per ſomnum Cauſae.

num regeneratur & ſuppletur illud perditum; ſed ſi conſtans eſt horum ſpirituum abſentia, oritur vera Apoplexia.

Milites in oppugnatione urbium ad minimum ſtrepitum excitantur ab exploſione bombardae portatilis, ſed exhauſti & labore fracti dormiunt juxta ipſa tormenta, unde bombardae ejiciuntur, & tam profunde, ut vix excitari queant, & in illo ſtatu ſaepe ſpoliati ſunt ſuis veſtibus: ergo homo ſanus ex ſolo defectu ſpirituum habet Apoplexiam tam gravem, ut tractus, motus, & delatus de loco in locum non evigilet.

Tertia pars vitae tranſigitur ab hac cauſa in Apoplexia naturali; ſpatio quinque vel ſex horarum reparatur, quod in uſum octodecim horarum requiritur; in illa tertia parte omni animalitate ſumus deſtituti, & ſine ulla conſcientia, ut in illo tempore recuperetur animalitas.

Agitur de ſpiritibus animalibus.

Si conſideremus omnes leges corporis humani ſani & facti, deprehendimus, nil magis abeſſe a natura omnium, quae in corpore inveniuntur, quam novus aër, & cibus potusque, qui ingeruntur.

In corpore perfectiſſime ſano nil invenimus magis aſſimilatum, quam id, quod vocamus ſpiritus animales; hujus materies, ſanguis arterioſus, paſſus eſt omnium viſcerum, partium organicarum, & muſculorum actiones; & haec portio humorum, quae omnium eſt coctiſſima, id eſt, aptiſſima fluere per vaſa, juxta leges hygraulicas viam debet affectare verſus cerebrum.

Ex-

Excuſſit Ruyschius omnes fere abditas partes corporis, & demonſtrat, quod arteria, adferens materiam ad ſecretiones, non multum diſtet a loco, in quo jam ſecretio facta eſt: ſed videamus cerebrum, quanta moles eſt inter proceſſus piae matris, ubi ſanguis ruber arterioſus non ingreditur corticem!

Videte ergo, quantum molimen ſit, quam parva & multa vaſa, & quanta diſtantia, antequam perveniatur ad ſenſorium commune, id eſt, ad collectionem medullae! & patebit omnibus, quod materia ſeparata a materia adferente nullibi plus diſtet, quam in hoc loco; nulla intricatior officina eſt, quam inter medullam & proceſſus piae matris; jure ergo aſſumo, quod nullus liquor requirat plus opus corporis, quam ſpiritus: conſiderate teneritudinem, numerum & texturam partium, quae parare debent hoc ultimum ſubtile; & tunc adhuc requiritur bonus ſanguis, qui in hoc organo ſecretorio aeque debet coqui, quam in ullo alio viſcere; ſi in illo ſanguine eſt aliquid vitii, hoc ultimum participat de illo vitio.

Defectus ſpirituum cauſa eſt Apoplexiae.

Cacochymia Leucophlegmatica notiſſima eſt Medicis, ſignificans degenerationem ſanguinis a denſa & ruberrima maſſa in leviorem, laxiorem, & mucoſo frigori magis accedentem naturam; oritur haec inprimis a debilitate bilis, & ab inertia totius corporis, nam omnes partes tribuunt ad coctionem; quae ſi laxae & inertes ſint, ex aëre, cibo & potu paratus quidem hic ultimus, ſed crudus

&

& iners humor : tales homines ſolent eſſe valde laxi, a qualibet materia ingeſta tumentes, buccas habere tumidas, faciem inflatam, labia prominentia, referentes bombyces, dum ſe ad ducenda ſua fila parant, & haec omnia ſenſim ingraveſcunt ; frigidi ſunt toto corpore, & lenti in omnibus ſuis actionibus ; tunicae adnatae color eſt pallidiſſimus, & oculi ſunt humidi, non habentes tantum calorem, ut diſſipentur rorifera liquida ; anhelant ad minimos motus, ſentiuntque, artus eſſe ponderoſos : ſanus homo, uno pede inſiſtens, vix poteſt credere, ſe ſuſtinere centum & quinquaginta libras ; ſed homines illi debiles ſentiunt in artubus quaſi prementis plumbi pondus ; hebetes ſunt, amittentes omnem fere ſenſum, & perpetuo torpentes, minantes quidem reſponſum, ſi eos alloqueris, ſed cujus ſtatim ſunt obliti : hic eſt verus veternus, deſcriptus a veteribus, qui dixerunt, Apoplexia eſt oppreſſio principatus cerebri ; eſt occupatio cerebri inſtar urbis, perfecte cinctae ab hoſtibus ; interceptio ſpirituum ; extinctio animalitatis &c. Hanc ideam habuerunt Medici omnium ſectarum, & omnes hae phraſes bene intellectae idem ſignificant. Talis Apoplexia erat duplex, una totius corporis, altera partis ; & hoc ſenſu HIPPOCRATES crus vocavit apoplecticum, in quo nec ſenſus, nec motus, nec impetus ſupererat. Haec ergo eſt Apoplexia, quae naſcitur, quia praeſens non eſt materia, ex qua in cortice cerebri parantur ſpiritus.

Ele-

Elegantiſſime de his loquitur HIPPOCRATES, in quo claritatem aeque miramur ac brevitatem: ſi torpores & hebetudines ſine manifeſta cauſa fiant, brevi futura eſt Apoplexia: refrigerationes & torpores peſſimi ſunt illis, qui in Apoplexiam vergunt; peſſimum eſt praeſagium, ſi tales homines etiam incidant in ſummam debilitatem: qui ſaepe patiuntur reſolutiones ſine manifeſta cauſa, ſubito moriuntur Apoplectici: hic eſt ſimplex tantum defectus ſpirituum; dormiunt, ſtertunt, & moriuntur quoad animalitatem.

Haec eſt illa ſpecies Apoplexiae, quam HIPPOCRATES dicit *ſect. III. aphor.* 16. accedere tempore pluvioſo, & *ſect. III. aphor.* 31. ſenibus; & alio loco *ſect. VI. aphor.* 57. Apoplectici fiunt maxime ab anno aetatis quadrageſimo usque ad ſexageſimum, quando nempe diatheſis vergit in phlegmaticum & frigidum.

Pulchre obſervavit ARETAEUS *pag.* 35. pingues, humidi, & deſides hoc vitio facile corripiuntur, nam illi pigri ſunt, & vivunt ſine cura, fere ut animalia bruta; ſi ille morbus ab hac cauſa fiat, apud HIPPOCRATEM declaratur, & revera eſt abſolute inmedicabilis; hinc convenit tantum cura prophylactica, & requiritur Medicus, futurorum perſpicax.

Diaeta debet eſſe ſicciſſima, ut ſanguis denſior fiat; omnesque potus aquoſi prohibentur; hinc exhibetur panis bis coctus cum ſale, croco & ſeminibus aromaticis; fricatur corpus pannis calidis, ſiccis, fumo aromatico im- Cura Apoplexiae ab hac cauſa.

imbutis, quae frictio ſi fiat usque ad levem febris calorem, ſuppletur id quod deficit; vectio concutiens corpus, & calor ſolis verno tempore optimum eſt remedum. Aſa foetida & Caſtoreum non inflammant, & tamen virtute ſua ſpiritus agiles faciunt: nil autem plus ab ARETAEO laudatur, quam clysma; miramini forte, ſed ubi deglutitio eſt prohibita, & ſtomachus iners, tamen non eſt metuendum, ſed clysmatibus admiscetur ipſum Euphorbium; illud enim, ſi parca copia adhibeatur, mira praeſtat: ſumitur etiam Colocynthis, ſed non tanta copia, ut alvum movere poſſit; oleum Rutae magnis etiam extollitur encomiis; tandem additur ſal gemmae vel foſſile: haec clysmata injiciuntur hominibus, qui vergunt in hos morbos: ſi vero jam affecti ſint, HIPPOCRATES de iis dicit, quod non ſunt attingendi, ne videaris arte tua ſuſtuliſſe, qui proprio fato mori debebant; hi ergo linquendi ſunt, ut ducant ſomnum usque ad mortem. Veſicatoria ſunt remedia incredibilis poteſtatis, quae palmae manus magnitudine debent applicari; ſumitur Emplaſtrum de Cantharidibus, quod relinquitur tantum per duodecim horas; ſimulac fecerunt ſuum effectum, descindendae ſunt veſiculae, & tunc apponitur Emplaſtrum Diapompholygos, ut fiat curatio; & idem hoc ſequenti ſeptimana repetitur.

Veteres adhibuerunt cauſtica, & corpora, quae non poterant excitare, inurebant ferro candente; hoc facit inflammationem topicam, & ulcus apertum, & ſic fiunt quaſi fonticuli,

manantes pro certo tempore, & facultatem vitalem oppreſſam reſtituentes. Vere itaque dixit HIPPOCRATES, ubi nec medicamenta nec ferrum agunt, tunc ignis adhuc multum valet: qui in bello inſigniter combuſti ſunt, nunquam ſine febre ſunt, donec ſedatio facta ſit, nec evadunt, niſi plurimum bibant: ſi homo frigidus cadat in ignem, ilico novum accipit calorem, qui per aliquot dies manet: haec ratio eſt, cur in Japania, Ægypto, China, & tota fere Aſia cauſtica in hoc morbo ſummo cum ſucceſſu adhibentur.

Quaeritur nunc, quid agendum ſit, ſi homo jam apoplecticus decumbat ab expoſita cauſa, & prophylaxis non amplius locum habeat? in hoc caſu monet HIPPOCRATES, deſperatos non eſſe attingendos, nam nil boni hic poteſt fieri niſi per medicamenta, ſumma cum vi agentia, quae viſa ab amicis metum faciunt, an mors forte illis non ſit inputanda: hinc cogimur ſemper monere, nos quidem omnia remedia velle adhibere, ſed ſpem eſſe valde incertam.

Per ſumma ſtimulantia.

Hic ergo conveniunt fortia ſtimulantia; ſed nulla pars ſtimulari poteſt fortius, quam ſyſtema quinti paris nervorum, diſperſum per nares; & nulla eſt violentior actio in toto corpore, quae magis exagitat totum ſyſtema muſculorum, quam ſternutatio; hinc ſternutatoria hic ſunt ſumma remedia; plumula titillans nares poteſt movere totum corpus: Helleborus albus fortiſſime agit, nam ſi cum pauciſſima copia ſacchari in pollinem

tritus naribus inſletur, fit ſternutatio violentiſſima ad viginti vices; quae totum corpus ita concutit, ut ſpecies vigiliae oriatur: mitiora errhina ſunt Tabacum & Betonica, cujus folia recentia, ſucculenta, contuſa naribus immittuntur. Spiritus ſalis Ammoniaci, vel ſalis cujusque animalis, cum calce viva miſti, ſub naribus poſitus, hic etiam conducit: ſed quando haec non proſunt, a reliquis debemus abſtinere.

Palliativa. Palliativa cura fit per remedia, quae agunt in ſpiritus & nervos, eosque fortiſſime excitant: talia ſunt ſpiritus fermentati, vina, cereviſiae, vel ſpiritus ſtillatitii Majoranae, Lavendulae, Rosmarini, Rutae, Stoechados, qui ventriculo ingeſti totum corpus excitant: ſi jungas hos cum ſale volatili alcalino, habetis ſalem volatilem, oleoſum dictum, qui eſt ſpecies ſaponis ex alcohole & oleo, & in omni leucophlegmatia ejusque effectibus ſummum eſt remedium: haec tamen debent prudenter dari, nam quo corpus ab his plus agitetur, eo citius iterum flaccescit, ubi vis dati remedii deferbuit; inclinant quidem aegri ad illos ſpiritus, ſed ſe habent ut frigidi, qui ad ignem ſe calefaciunt, qui, ſi receſſerint, refrigescunt magis, quam ſi ad ignem non veniſſent.

Si Medici tam fortunati ſint, ut hi aegri ſanentur, tunc eodem modo fit confirmatio, quam prophylaxis, nec eſt alia methodus.

Quaeritur nunc, an etiam inopia materiae ſpirituum in ſanguine poſſit naſci ab atra bile?

Vide-

Videmus certe ſaepe in atrabiliariis tam parum remanere vitae, ut tantum non mortui ſi nt; vix adeſt pulſus & reſpiratio; vix calent, vix comedunt, bibunt vel dormiunt, ſed manent quaſi iidem, & hi ſaepe fiunt Apoplectici. Cogitavi ſaepe, cum hi homines ſaepe ſtent attoniti, quaſi fulmine tacti; & quum in Catoche, mirabili illo morbo, congelascant quaſi inſtar ſtatuae, & poſtea tamen redeant in vitam, an ſanguis in his aegris non poſſit degenerascere in talem piceam & tenacem materiam, quae in ſe non habet, vel non demittit illud ſpirituoſum, ita ut cortex cerebri a ſanguine nimis ſpiſſo fiat vappidus & varicoſus, unde excitatur Catalepſis, quae poſtea facile deſinit in Apoplexiam. De hac re pauci ſcribunt; ſed videte HIPPOCRATEM & ARETAEUM, qui notant, ex bile atra fieri Apoplexiam; in cadaveribus horum aegrorum non invenitur quidem ruptura vel effuſio, ſed cortex cerebri apparet tantum varicoſus, & loco coccinei ſanguinis videtur tantum continere atramentum. Defectus ſpirituum ab atrabile.

Quaeritur etiam, an idem hoc non poſſit fieri a diatheſi phlogiſtica? Videmus enim per cauſas phlogiſticas ſic degenerare ſanguinis craſin, ut evadat quaſi in unam maſſam coagulatum corpus, cui alius adfluens etiam concrescit; & tunc non vel tam parum fluit, ut in ipſo vulnere, per artem facto, jam coaguletur: in his caſibus videmus phreniticos ſaepe ſubito fieri quaſi attonitos & incidere in morbos caroticos, & haud raro apoplecticos; in his forte a ſummo motu ita exploſi A diatheſi phlogiſtica.

ſunt ſpiritus, ut non amplius poſſint ſuppeditari.

Ab inopia ſanguinis. Sed Apoplexia etiam oritur ab inopia ſanguinis boni, qui requiritur, ut corticis vaſa impleat, & materiam idoneam ſecernendis ſpiritibus ſuppeditet: HIPPOCRATES dicit, hanc vulneratis accidere; vel ſequitur haemorrhagiam uterinam in abortu & puerperio, qui morbus in his regionibus frequens eſt propter uſum potuum aquoſorum calidorum; ſaepe enim tanta haemorrhagia fit, ut aegrae incipiant deficere, in ſomnum & ſtertorem delabantur, omnes ſenſus perdant, & breviſſime moriantur; vel aliquando fit poſt haemorrhagias narium, per quas vidi hominem omnem fere perdere ſanguinem, ad quem vocabar jam exhauſtum; dum parantur illa, quae ſanguinem ſiſterent & replerent corpus, in talem apoplexiam incidit.

Si ergo in puerperis apoplexia fit poſt haemorrhagias, haec non fit a morbo uteri, ſed quia tantum ſanguinis perdiderunt, ut non poſſit ſatis pervenire ad corticem cerebri: ergo hoc poteſt fieri per omnia vulnera, maxime vero arteriarum: bovi vegeto, ſanguine pleno, deſcinditur arteria jugularis; ſi prius percuſſus non fuit, primo reſpirat ut ante; ſed ſimulac tantum ſanguinis ſubducatur, ut incipiat inaequalis fluxus fieri, animal incidit in ſtertorem, & proflat toto pectore ſomnum; paulo poſt deficit, & jacet inſtar mortui; dein fit ſubito motus terribilis cum ſuſpirio, ejicitur iterum ſanguis, qui jam deſinebat fluere, ſtertor fit cum ſuſpiriis, & tandem

mors:

mors : ſi tali bovi antea percuſſum eſt caput, cadit & jacet humi ; lanio , forte aliquid agendum habens , relinquit ut mortuum ; ſi dein cultro arterias abſcindit , animal violente movetur , & fiunt omnia , quae mox dixi : certe ingens arteriotomia ſubducit presſionem ſanguinis ad cerebrum !

Quaeritur , an haec Apoplexia praeciſe fit a ſanguine effuſo intra cranium ? credo, non ; vidi hoc in homine apoplectico , clavo percuſſo ; non inveniebatur vulnus , nec ſanguis effuſus in illo corporis loco , ſed intra cranium erant forte duae unciae , quae ergo non copia , ſed compreſſione mortem fecerant.

Vel fit per compreſſiones arteriarum colli, ad caput tendentium , a tumore ; ſic glandula thyroïdea tumens & ſe expandens poteſt comprimere magnum utriusque Carotidis truncum , quo facto ſi venae non ſimul ſint compreſſae , facies non eſt turgida , ſed pallida.

Inprimis in ſyſtemate Encephali.

Vel fit per ligationem harum arteriarum arte factam ; DRELINCURTIUS ſumebat magnum canem , ligabat ſimplici vinculo unam arteriam Carotidem , animal vacillabat ambiguum ; ligavit mox alteram, animal ſtertebat , carebat ſenſu & motu , nam vertebrales non poterant ſatis adducere ad corticem cerebri.

Vel poteſt fieri per tumorem intra canales oſſeos , per quos ducuntur arteriae Carotides ; imo intra cranium , nam pars oſſis cuneiformis , quae facit ſellam turcicam , tota eſt

ſpongioſa ; oriuntur ſaepe vitia humorum in vaſis, quae inde dilatationem patiuntur, uti in peſſima Lue Venerea, unde arteriae carotides aſſurgentes compreſſae faciunt deſipientiam, cerebri deſtructionem, & tandem Apoplexiam.

Vel ſaepe fit per polypos ; concretae ſanguinis maſſae in cavitatibus cordis & auricularum ſaepe vi cordis adiguntur in arterias, faciuntque morbos terribiles ; nam dum reciproce eunt & redeunt, faciunt ut homo patiatur vertigines & palpitationes cordis, ſe mutuo ſubſequentes, & ubi polypi illi non remeant, hi aegri ſubito moriuntur Apoplectici.

Sunt etiam exempla, quod homines inciderint in ſymptomata praenuncia Apoplexiae, & tandem in ipſam Apoplexiam ; & poſt mortem inventa fuit ſyntaxis arteriarum ad cerebrum ducentium arctata, durescens, & quaſi in cartilaginem degenerascens. Ex his videtis, quod veteres jure merito has arterias, quae ferunt ſanguinem ad cerebrum, vocaverint Carotides vel Apoplecticas, patetque ratio morbi carotici.

Nec difficilis eſt hujus morbi, ab hac cauſa nati, diagnoſis & prognoſis : ſi enim impedimentum ſanguini transmittendo naſcitur ad ſinus in oſſe petroſo & ſphaenoïdali ; ſi ibi deprehenditur dolor, gravitas, pulſatio; ſi olfactus organum, & tunica Schneideriana, & oculi impediantur in ſuis functionibus ; ſi adſint ſymptomata praenuncia Apoplexiae, concludet Medicus eſſe tumorem praeternaturalem,

lem, qui arterias comprimit; hinc quod parum ſanguinis feratur in cranium, & niſi talis cauſa reſolvatur, illa Apoplexia eſt abſolute incurabilis.

Ne exſpectetis, me multa de curatione dicturum; monui jam ante, quod, ſi non requirantur evacuationes, bona alimenta maxime proſint; & hic morbus, ſi adſint evacuationes ſanguinis, illis debet reſiſti, & curari, ne ſanguis ultra poſſit exire: ſi oritur a tumore in canali oſſeo, per quem transeunt Carotides, eſt penitus incurabilis.

Recenſebo nunc, quae in Bibliotheca Medica inveni de Apoplexia, quae pro cauſa habet vitium corticis cerebri: ſi inflammatio corticem occupat, tunc oritur phrenitis vera; poſt eam ſaepe Carus, & a Caro Apoplexia acuta, calida, inflammatoria, nam in hoc cortice obſtructa eſt via pro humoribus; qui vexati dolore acuto capitis & delirantes ſenſum perdunt, & in profundum ſomnum incidunt, hoc malo moriuntur: & talis morbus, ſi adſit, inſtar phrenitidis eſt curandus: quando intentantur minae hujus mali, tunc ocyus inflammatio reſolvenda, & minuendo vires etiam minuendus eſt impetus. **Apoplexia a vitio corticis cerebri.**

Aliud vitium eſt ſuppuratio corticis, nam haec nunquam in medulla obtinet: diſſecta fuerunt cadavera, in quibus intra ſubſtantiam cerebri inventi ſunt ingentes abſceſſus; & tunc ſemper praeceſſit triſtis hiſtoria, ducens ad Apoplexiam talem, noſciturque hoc malum ab illis, quae notant veram adeſſe inflammationem, & quae deſignant ſuppurationem, **Ejus ſuppuratio.**

a lento progreſſu ſymptomatum ; denique, ſed ſero, a diſſectione cadaverum ; nec illi aegri unquam ſervantur, ſi hic morbus non ſolvatur, dum adhuc eſt in ſtatu inflammatorio.

Hydatides. Tertium vitium eſt Hydatidum : ubi de pia matre egi, monui adeſſe membranam extimam, Arachnoïdeam dictam, ſub qua vaſa coërcentur, & intra quam & piam matrem ſpecies quaedam roris exhalat ; ſi huic membranae minitetur ictus, ilico flatu diſtenditur ; adeſt hic quandoque aliquid pinguedinis, acſi eſſet membrana adipoſa, quae membrana aliquando hydatidibus plena eſt, & tunc, ut in Anaſarca, loco pinguedinis hic haeret aqua : tales hydatides ſaepe in ipſis appendicibus piae matris viſae ſunt, & tunc cortex non poteſt non ineptus eſſe ad ſpiritus ſecernendos ; Diagnoſis habetur in capite de Apoplexia, quae fit ab inopia materiae ſpirituum in ſanguine ; & hoc malum etiam incurabile eſt.

Calloſitas. Dicam nunc pauca de quarto vitio, nempe calloſitate corticis. Noviſtis, quod ubicunque ſunt arteriae minimae, ibi omnes partes diſtinctiſſimae ſunt inter ſe : in cortice cerebri ſunt infinita fere arteriarum filamenta, hinc omnia ibi tam diſtincta ; ſed minimae illae arteriae facile comprimuntur, hinc earum liquida inaniuntur ; hinc in cortice cerebri per longam vitam & labores debet fieri expreſſio, exſiccatio, atrophia, & plurimorum vaſculorum concretio ; hoc facto natum eſt vitium, quod hic pono. Viri ingenioſiſſimi,

ſimi, ſed corpus non curantes, & ſe totos inmergentes ſpeculationibus, ſi ad ſeram aetatem perveniant, incidunt in vere dictam cerebri atrophiam ſive extenuationem, id eſt, non tam bene incipiunt videre, ſurdi fiunt, denique perduntur etiam ſenſus interni; ergo hic fit in partibus interioribus, quod antea fiebat in exterioribus; hinc ſenſim repuerascunt, & de die in diem tantum fiunt imagines hominum, formam hominum ſervantes, & quaſi in eorum ſimulacro ambulantes: vidi tales, a ſe ipſis plane diſſimiles, nullius rei memores, imo ne amicos quidem noſcentes, in quibus nulla animalitas ſuperfuit: haec diatheſis cognoſcitur ex recitata hiſtoria, curatur nunquam, & huic finem inponit blanda mors ſine ullo dolore vel reſiſtentia.

Quintum vitium corticis eſt diatheſis petrifica: reperta ſunt cerebra, quae degeneraverant in duritiem ſaxo ſimilem, & adfuerant fere ſimilia ſymptomata, quae in diatheſi calloſa ſunt recenſita; nec hoc vitium ulla ratione cognoſci poteſt niſi per diſſectionem cadaverum. Induratio.

Sextum vitium eſt corticis congelatio, quod malum, licet ſatis frequens, tamen fere nunquam animadvertitur. Quando frigus eſt ſummum, & corpus per motum animalem non tantum agitatur, ut poſſit ſuperare vim glacialis frigoris, tunc exterior pars capitis congelaſcit, id eſt, fit frigida, rigida, nec omnino ſentiens, (loquor expertus) ſimulac hoc contingit, oritur ſuaviſſima anaiſtheſia, nec ullus Congelatio.

ullus ſomnus adeo faſcinat mentem, & ſi hoc per aliquot momenta durat, homo quieſcit & moritur; cortex hic revera congelaſcit, & credo, nullam mortis ſpeciem placidiorem eſſe, nam omnia ſunt quieta, & impeditur tantum ſpirituum fluxus per nervos; in hoc caſu vix ulla datur medela; noſcitur, ſi adſit ſummum frigus, vix ullus motus, & caput quaſi videtur ligatum, & tunc ſequitur placida Anaiſthеſia: ilico tunc inſtituatur motus, ut cara vita redimatur: dum ante aliquot annos cum Chirurgo ſocio veherer per ſummum frigus, incipiebat jam obrepere illa anaiſtheſia, ſed tunc ſtatim currentes periculum evaſimus: mortui ſunt homines in itineribus diu per nivem ambulantes, qui ultimo fatigati & non potentes videre paulum quieſcebant; nunquam vero deprehenſi illi homines ſunt negligendi, nam fuerunt, qui ita jacuerunt per duos vel tres dies, & tamen reſuſcitabantur; cavendum tantum, ne cito caleſcant, ſed inpone partes mortuas aquae frigidae; haec tunc propter frigus congelaſcit, & cadaver obruitur cruſta glaciali, quae dum ſenſim ſolvitur, vita utcunque redit. Omnia ſunt hic praeſentia, ſed ſtant congelata; ſi tunc lenta reſolutio fiat, ſpicula glacialia ſolvuntur; ſi tunc frices leviter illa corpora, eaque lente igni apponuntur, ſaepe reviviſcunt.

Accedo nunc ad Apoplexiam, quae oritur a compreſſione corticis cerebri externa.

Vaſa corticis compreſſilia ſunt leviſſima de cauſa; & fit inde Apoplexia momentanea, quae

quae ſanabilis eſt, ſi vaſa laxentur, & preſſio tollatur. Patuit hoc in paupere Pariſienſi, quia in proprio ſuo cranio poſtulabat Eleëmoſynam, ſcutum argenteum loco cranii gerens; hinc miſer ille erat inſtar infantis recens nati, quibus ita dicta Fontanella eſt tenuis & facile plicabilis membrana; ſi quis huic homini, oblato munere, leviſſime premebat caput, oriebatur tinnitus aurium, ſcintillae ante oculos, vertigo; ſi plus premebatur, hebescebat; ſi adhuc plus, dormiebat & ſtertebat, caeterum patiebatur nihil mali, nec aliquid ſentiebat; aliquando dolorificis cauſis adhibitis videbatur, haec omnia non eſſe ficta; preſſione ablata, evigilabat quaſi ex profundo ſomno, & ſenſibus ſuis iterum utebatur.

Apoplexia compreſſione externa.

Ergo hujusmodi Apoplexia poteſt fieri ab omni tumore, nato intra cranium: multi putant, acſi eſſent loca vacua in cranio, ſed quantum errent, docet contemplatio cranii oſſei, in quo a baſi ad verticem ubique ſunt eminentiae; ſi cranium preſſum non poſſet cedere, non inprimerentur foveae, quae aliquando mirifice augentur, quando ingentes & morboſae pulſationes fiunt; ſi tantum unus locus eſſet in cortice vel ventriculis cerebri, vel medulla oblongata, ubi non erat fortis reſiſtentia, tunc uno momento rumperentur illae arteriae, quae tam tenues ſunt, & per quas ſanguis fertur tanto cum impetu: ablata olla cranii non poteſt reponi, quia mollis cerebri pulpa adſcendit; ſi jam haec pulpa a ſolis ſuis liquidis ita extenditur, licet frigefacta ſit, quantum ergo ante, dum caleret,

re-

reniti potuit : cranium eſt inmobile, pleniſſimum ; vaſa hic ſunt minima, mollia, nec habent membranas reſiſtentes ; ubique ergo requiritur aequalitas preſſionis ; nec poteſt hic vel unum granum arenae locari ; ſi ergo in cranio oriretur inaequalis extenſio & tumor, debet fieri inpreſſio ſinuoſa in illam pulpam ; atqui omnes arteriae in cerebro communicant inter ſe per circulum WILLISIANUM ; ergo moles vaſorum preſſa premit omnia alia vaſa, nam preſſio ubique debet eſſe aequalis ; hinc ſi intra duram matrem & cranium effundantur duae drachmae liquoris, tunc totum ſyſtema cerebri premitur, & homo cadit Apoplecticus ab effuſo illo liquore, nam per cerebrum nunc fit inaequalis diſtributio, cerebello intacto & tuto : ergo nato tumore debet comprimi omne quod inter cerebrum & cerebellum locatur, ſed hic eſt locus animalitatis ; percipitur ergo facile, quomodo hinc Apoplexia fiat ; haec vero compreſſio terminatur ad velum illud validum & craſſum durae matris, quod haeret ſub cerebro, & ſupra cerebellum, eaque diſtinguit a ſe mutuo ; ſi ergo tumor quicunque coërcetur hoc diaphragmate durae matris, tunc preſſio terminatur verſus hoc velum, & illum locum, ubi medulla oblongata abit in medullam ſpinalem.

Hoc fit ab omni tumore oſſeo, ſive qui naſcitur per Epigeneſin, id eſt, exorbitationem tumoris veri oſſei ; ſive ab oſſis cranii figura laeſa, ita ut illo intropreſſo minuatur capacitas ; primum tumoris genus lentiſſime

me agit, quia ſenſim increscit, hinc fiunt omnes capitis morbi, & tandem ſequitur Apoplexia; cadavera aperta exhibuerunt oſſeam ſubſtantiam introrſum excrescentem, ita ut capacitas cranii minuta, hinc neceſſario compreſſio facta fuerit; ſed viſum etiam eſt, quod homini extrinſecus offenſum fuerit caput, & cranium intropreſſum, hinc cavum ſpatium pro encephalo tanto plus minuebatur, quanto cranium plus introrſum pulſum erat.

Crebrum hoc eſt in infantibus, quibus haec oſſa adhuc colligantur per membranas, quum eduntur in lucem; ſi ergo ab inprudenti obſtetrice ruditer tractantur, trahuntur, intorquentur, poteſt fieri Apoplexia, eodem modo ut in homine Pariſienſi, qui ſtipem petebat ex ſua calvaria; ſi vero cerebrum non deſtructum ſe utcunque reſtituat, cedit quidem Apoplexia, ſed fit fatuitas per totam vitam.

Hoc etiam viſum fuit in percuſſionibus capitis, inprimis ab inſtrumento duro & obtuſo; homines tunc fiunt aphoni, vomunt, & moriuntur; poſt mortem non invenitur ſanguis effuſus, ſed cranium intropreſſum.

Similes intropreſſiones poſſunt fieri in rachiticis & ſcorbuticis junioribus, quibus oſſa cranii nondum firmiter commiſſa ſunt; videtis eosdem morbos inde debere ſequi, hinc non opus eſt haec amplius diſcutere.

Ubi apparet Epigeneſis, curatio vel nulla erit, vel difficillima, ſed pro intropreſſione

duo

duo remedia ſunt: primo enim raditur caput; huic inponitur circulare emplaſtrum, quod in centro habet funiculum, ut ſurſum trahi queat; obductum hoc eſt pice & reſina, & firmiſſime apponitur loco intropreſſo; trahitur tunc prudenter ex medio extrorſum, & hoc in infantibus aliquando ſuccedit, inprimis quia oſſa in vivo ſemper habent aliquid flexibilitatis, & non ſunt tam rigida & arida quam in ſceleto, in quo hanc actionem non poſſumus imitari.

Alterum remedium hoc eſt; denudant cranium; terebram marem, ex bono chalybe factam, in illud adigunt usque ad medietatem, ita ut teneat; tunc ſumma cum prudentia trahendo extrorſum cranium elevant. Inſtrumenta apud SCULTETUM habentur: unum hoc obeſt, quod nempe terebratio ſemper primo magis premat introrſum, hinc lente debet fieri & patienter, nam ſi quis fortiter vellet introtrudere, Apoplexiam jam genitam, deſtruendo cerebrum, redderet plane incurabilem.

Sequitur tumor plethoricus duplex, de quo jam breviter, ſed ordinate dicam.

Apoplexia a plethora.

1. Eſt Plethora totius corporis, & per eam facile franguntur vaſa arterioſa per anaſtomoſin, diapedeſin, rexin; quando vaſa pulmonalia rumpuntur, fit ſputum ſanguinis; ruptis vaſis meſentericis fiunt fluxus alvi ſanguinei & haemorrhoïdales; in aliis fiunt fluxus per vaſa uteri, narium, vel aliarum partium, ſine ſubſequente magno malo: ſed ſi plethoricus nixum edat, ut ſanguis plus petat cra-

nium,

nium, tunc ibi fit major impletio, nec tamen ſemper eſt ruptura, quod cadavera docuerunt, Medicis ſaepe obſtupescentibus; ſi vero hic minimus fuerit tumor, fit compreſſio, & intercipitur via ſpirituum: talis plethora arteriarum, iis tamen non fractis, poteſt fieri in riſu, tuſſi, ſternutatione, vomitu, & nixu magno corporis; in his caſibus facies rubet, venae jugulares non evacuatae tument, & arteriae, continuo repletae, in cranio ſunt aeque extenſae quam hae venae, quia nihil in iis eſt, quod reſiſtit: ergo qui digladiantur, pugnant, pondus elevant, clamitant, iraſcuntur, poſſunt incidere in Apoplexiam vel propter Aneurisma arteriarum in cranio, vel effuſionem ſanguinis ex illis.

2. Poteſt fieri determinata quaedam plethora propter impedimentum aliquod morboſum.

Sani ſumus, quando reſiſtentia vaſorum & copia ſanguinis ſunt in aequilibrio; hoc vero in partibus inferioribus ſublato, ſolum caput luit poenas; omnes enim corporis partes patiuntur dilatationem, ſolo cranio excepto; thorax & abdomen ſunt maxime mobilia, ſed cranium non poteſt admittere arctationem vel dilatationem; ſi ergo impedimentum ſit in partibus inferioribus, fit exceſſus in ſuperioribus; ſi aorta deſcendens duplo plus reſiſtat, tunc in arteriis Carotidibus fit tanto major preſſio & diſtenſio, hinc tanto major repletio arteriarum in cranio, licet plethora prius non adeſſet: omnium maxime hoc fit

 vitio

vitio ventriculi a nimia ejus repletione, quam ſubſequitur conſtrictio ſpasmodica, uti poſt magnam ingluviem & praegreſſam temulentiam ſaepe experimur, ſive ſanguis effuſus fuerit, vel diatheſis aneurismatica facta eſſet in arteriis cerebri: proſtant exempla apud WEPFERUM, qui hoc expertus eſt in Helvetia, ubi convivia habentur longiſſima, quae larga vini copia perfunduntur.

Cura Apoplexiae a Plethora. Si plethora ſit univerſalis, ilico debet fieri evacuatio; ſive extravaſatio ſit, ſive diſtenſio nimia, cura eſt eadem; fiant mox ſummae revulſiones per cucurbitas magnas & validas, quae mutentur de loco in locum, ne pars gangraenescat; de hoc caſu dixit HIPPOCRATES, quod bonum ſit ſupervenire haemorrhoïdes.

Corpus ſanum, vino repletum, ventriculum clauſum habens, non vomens vel alvum deponens, nec urinam reddens, incipit perdere ſenſus, & cadit in ſummum periculum a ſola diſtenſione vaſorum; & ſi ruptura facta ſit, caſus eſt desperatus; venaeſectio eſt unicum remedium ilico tentandum: ſed ventriculus eſt diſtentus, & orificia valde contracta, & ingeſta haerent in hoc loco calido, agitato, rarefacto; & tollere tantum ſanguinis, ut ventriculus detumescat, eſt fere inpoſſibile. Quid ergo hic faciet venaeſectio? An ergo requiritur vomitus? ſed ſi hic pleno ventriculo fiat, periculum eſt, ne Oeſophagus rumpatur; praeterea nixus primus agit in vaſa cerebri, quae inde facile rumpuntur; omnium optima methodus videtur eſſe, ut

tubus

tubus flexilis coriaceus adigatur per fauces usque in Ventriculum, & ſic ſaltem ructu facto, aorta levetur: ſi tunc oritur quaedam relaxatio, forte tentari poſſet vomitus, ſi per ejusmodi ſiphonem vitriolum album demitteretur in ventriculum: perfricationes cum balſamis, evulſionesque pilorum ex naribus nil boni, ſed multum mali faciunt, nam idem eſt, acſi haec applicares homini ſtrangulato, laqueo non ſoluto.

Referuntur huc humores cacochymici, qui per vaſa minima non poſſunt transire, uti fit in inflammatione, quae jam explicata eſt; & in melancholia, ubi picea, exuſta, atrabiliaria materia, per quascunque cauſas ſoluta, inmiscuerit ſe ſanguini, qui delatus ad quascunque partes facit maculas nigras, adeoque etiam in arteriis cerebri, in quibus accumulata haec materia facit Apoplexiam melancholicam ſine ruptura vaſorum; vel quandoque ab effuſione, ſi ſuccus melancholicus acer redditus vaſa eroſerit. Apoplexia a cacochymia.

Poſſunt etiam fieri tumores atheromatoſi glandularum, farinacea quaſi & inmeabili pulte diſtentarum, quaſi foret amylum cum aqua ſubactum; inventi ſunt tales tumores in ſinu falciformi, ad glandulam pituitariam, infundibulum, cellulas oſſis ſphaenoïdei, & ad glandulas, quae obliniunt membranas ſinuum: vel tumores hydatici, quum humor aquoſus accumulatur in ſuis propriis vaſis. Tumoribus.

Poſſunt etiam fieri compreſſiones corticis per humores effuſos. Omni momento, quo vivimus ſani, exhalat liquor ex tota ſuper- Humoribus effuſis.

ficie cava durae matris, ex ſuperficie utriusque proceſſus, falciformis & transverſi; hinc omnia illa loca ſemper madescunt; & PEJERUS obſervavit, quod ſi prematur dura mater ab utraque parte, ros exprimatur a parte externa, & a parte, quae piam matrem ſpectat: tales humores effuſi, collecti, capacitatem cranii minuentes, ejusque contenta comprimentes, poſſunt eſſe inter ſuperficiem oſſeam cranii, & convexam durae matris; inter concavam ſuperficiem durae matris, & convexam Arachnoïdeae; cum vero totum cerebrum cum omnibus ſuis appendicibus cingatur hac tunica Arachnoïdea, nec illa cum dura matre concrescat, poteſt haec collectio inundare has omnes partes; ergo poteſt fieri per omnem ambitum, nam quatuor lobi cerebri ſunt liberrimi, & emiſſa medulla oblongata nervique ſunt perfecte liberi; & hic loci humores naturaliter effunduntur, praeternaturaliter accumulantur.

Lobi cerebri ſunt intus cavi, ubi collectam habent medullam, & haec cava vocantur cerebri ventriculi; in his locis pars parti concrescere prohibetur per humores continuo transudantes, ſed quorum accumulatio fit, quando affluxus eſt major, reſorptio minor, quod in Lethargo inprimis obtinet: ſed quando reſorptio major eſt, metus eſt concretionis; in his ergo locis collectus humor facit anguſtiam, & tollit aequabilitatem.

Anatomici ex obſervationibus plurimis fecerunt hanc regulam, quod humores, exhalantes naturaliter inter partes ad praecaven-

dam

dam concretionem, adferantur per arterias, & quod haec vis in arteriis diutius perſiſtat, quam reſorptio in venis: & haec ratio eſt, quare in cadaveribus hominum, ex morbis languidis tandem mortuorum, exſuperans copia hujus humoris inveniatur: ergo in omni corporis diatheſi, ubi vitalis vigor minuitur, haec excretio accumulatur, liquor aquoſus ſenſim increscit, & tandem inde fit compreſſio totius cerebri, & transfluxus ſpirituum impeditur: fuere inventae durae matres, ſeparatae a cranio, & locus inter ſeparationem erat plenus aqua.

Eodem modo ſanguis effundi poteſt ex cranio in duram matrem, & ab hac in cerebrum: inter duram matrem & arachnoïdeam poteſt etiam facile fieri effuſio, nam dura mater plena eſt arteriis, quae, licet validae, frangi tamen poſſunt; ſed arteriae in cavitatibus cerebri vix membranas habent. Sanguine extravaſato.

Effunditur ille ſanguis aliquando per vulnera & concuſſiones, aliquando per eroſiones, praecipue in melancholicis & ſcorbuticis, in quibus ſanguis ita degenerascit, & vaſa tam tenera ſunt, ut ſi pars quaedam ruditer tantum prematur, ſanguis ex vaſis effluat, uti manifeſte apparet in gingivis; hinc eodem modo poteſt fieri intra cranium.

Fit aliquando ruptura ex impetu majori nato; ſed plerumque vaſa inde tantum infarciuntur, cujus rei rationem dedi, quia nempe cranium ab externa parte tantum roboratur, quantum premitur ab interna, unde

 cen-

centies forte rumpuntur arteriae in naribus, & ne ſemel quidem in cranio; attamen illud tandem per ſummam vim etiam fieri poteſt.

Ab hac ergo cauſa, ſi nempe incipiat fieri collectio, fit vertigo; pergente malo, vacillatio, titubatio, rotatio omnium objectorum, anaiſtheſia, lapſus, & tandem Apoplexia; cauſa eſt eadem, ſed tantum magis magisque aucta.

Ut ſciatis, quousque haec vitia poſſint pertingere, revocate in memoriam, quomodo ſe habeat cerebrum: haeret illud intra duram matrem triplici modo, ſuperne, in medio ad proceſſum falciformem, & inferne: dura mater in parte inferiori habet fortiſſimum diaphragma, ita ut ne gutta liquoris poſſit ire ex hac camera, niſi per vaſa reſorbentia: medulla oblongata, collecta ex toto cerebro, veniens ad os cuneiforme & occipitis, ubi deſcendet, & fiet medulla ſpinalis, accipit medullam cerebelli; ibi tenuiſſima eſt membrana, nam caudex medullae demittitur libere in thecam vertebrarum colli, nec ibi accreſcit durae matri, unde facile hic rumpuntur vascula; ergo vitia poſſunt pergere ad omnem ſuperficiem cerebri, & finis preſſionis eſt ad illa ligamenta tenuia, ubi medulla itura eſt in thecam vertebrarum; ad ventriculos quatuor cerebri, nam humores in iis tranſudant; & ad medullam oblongatam: ubi medulla oblongata pervenit ad locum cerebelli, ejus medulla huic adnaſcitur, & hic poteſt ſiſti colluvies liquorum: ad omnia loca, ubi egrediun-

diuntur nervi, nam omnia paria nervorum applicant ſe illis locis, quae dura mater parat: tandem poteſt venire ad exitum medullae ſpinalis.

Sequitur alia cauſa, nempe impeditus refluxus ſanguinis a cerebro, ejusque integumentis, nullo vitio in cerebro exiſtente; ſi humor ſive lymphaticus, ſive ſeroſus, ſive ſanguineus, impeditur redire ea copia per venas, qua allatus eſt per arterias, faciet eundem morbum, nam ilico colligitur plus liquidi, inprimis in vaſis maximis; ergo tunc comprimentur omnia. Apoplexia ab impedito ſanguinis refluxu.

Omnes cauſae, impedientes venas in ſuperficie corticis, hoc faciunt; in cortice cerebri naturaliter nulla vena rubra unquam viſa eſt, ſed omnes venae rubrae decurrunt in pia matre ſub Arachnoïdea, ſupra ſuperficiem corticis: earum decurſus & magnitudo hic admodum variant; ſunt enim minimae, ubi procul diſtant a ſinubus; maximae, ubi ſe in eos evacuant; ſi ergo nascatur aliquod impedimentum, quod venas comprimit, ita ut ſe non poſſint evacuare in ſinus, varicoſae fiunt, & cerebrum etiam comprimitur; hoc frequenter fit in decurſu venarum ad ſinus per tumores, qui ſaepe nascuntur inter duo haemisphaeria cerebri; vel in ipſo ſinu, qui eſt in proceſſu falciformi; omnium maxime ad torcular Herophili.

Viderat ille, quod duo ſinus laterales durae matris intra os occipitis facerent cavitatem, ita ut decurrerent in excavato ſpecu; mirabatur, quod in oſſe tam duro talis cavitas

poſſet inſculpi; & quum ignoraret circuitum ſanguinis, & videret omnes ſinus huc confluere, vocavit hunc locum *Torcular*, acſi in eo tanta fieret compreſſio, ut inde egrederentur ſpiritus.

Compreſſione circa torcular &c.

Si circa hunc locum naſcatur cauſa comprimens, actum eſt de refluxu omnis ſanguinis ex capite; hoc factum eſt ab exoſtoſi & tumoribus oſſeis; hinc poſt cephalaeas pertinaciſſimas, quae tandem deſinebant in Apoplexiam, inventa eſt compreſſio circa haec loca: in canalibus oſſeis, per quos collecti illi ſinus decurrunt, etiam tumores fieri posſunt; uti etiam ad venas jugulares externas, unde ilico fit Apoplexia lethalis, hinc omnes ſtrangulati moriuntur Apoplectici, nam aspera arteria vix comprimitur; & hinc intelligitur, quare Apoplectici nunquam redeant ad ſanitatem, quibus ſpuma circa os apparet: videtur etiam, an quidem tam tutum ſit, quam vulgo dicitur, ſi venae jugulares incidantur in Apoplexia, nam tunc illae venae debent prius colligari, ſed ſic augetur cauſa Apoplexiae, nam ſi non comprimas, ſanguis pergit: ſi dicas, inponam plumaceola, respondeo, quod tunc tamen pro dimidia parte ſanguinis refluxum impedias; ergo haec inciſio non tam audacter fieri debet, nam ubi vena cava non dat ſanguinem cordi dextro, hic morbus oritur; uti etiam, ſi vena jugularis impeditur, quod fit, ſimulac cor dextrum non poteſt emittere ſuum ſanguinem, ſive quia abeſt vis ſe contrahendi, ſive obſtructio ſit in vena pulmonali.

Uti-

Utinam Anatomici poſſent & vellent conſiderare, quae viae ducant ex cavo illius camerae durae matris, in qua totum cerebrum haeret! Utinam vellent examinare, quaenam neceſſitas ſit infundibuli, & glandulae pituitariae, cui infundibulum incumbit! Utinam dicerent, quae ratio ſit, quare ad latera ſellae turcicae ſub dura matre in homine haereat, non rete mirabile, ut in brutis, ſed vaſorum innumerabilium textura! Utinam explicarent, quaenam vaſa venoſa lymphatica hic egrediantur! Ratio autem, cur haec res non rite detecta ſit, eſt, quod nimis diu a morte rem inveſtigent, nam omnia vaſa tunc jam evacuata, & appendices durae matris dilaceratae & deſtructae ſunt, nihilque amplius videri poteſt; verum ſi occiderent animalia, colligatis prius venis jugularibus; & mox obſervarent, quid fieret, non dubito, quin longe plura detegerent: quadraginta jam ſunt anni, quum in animalibus ſtrangulatis vidi multa vaſa, quae nuſpiam alibi videbam; ſi in hominibus, laqueo ſuſpenſis, antequam eximerentur, chorda fortiſſime conſtringitur, haec vaſa etiam apparent; ſed dum laqueus remittitur, omnia evaneſcunt, quia ſanguis per venas jugulares effluit.

Ex omnibus, huc usque recenſitis, evidenter patet, quod Apoplexia oriatur a cauſis tam variis, ut ſaepe nil commune habeant, imo perfecte oppoſitae ſint; oritur nempe a nimia rarefactione & ſubſidentia, nimio calore & frigore, denſitate inflammatoria & diatheſi aquoſa, ex abundantia & defectu ſpiri- Corollaria.

tuum, ex tumore intra cranium & compreſſione corticis; vidimus tamen, quod morbus ſit ſimpliciſſimus, & ſemper habeat eandem ideam, nam cauſa ejus proxima ſemper eſt eadem, nempe officium ſpirituum ſublatum; & haec ablatio aeque poteſt fieri, ſi in arteriis piae matris obſtruatur via, quam ſi ſecretio ſpirituum a defectu ſanguinis fieri non poſſit, adeoque a cauſis penitus oppoſitis; hinc etiam methodus curandi diverſa eſſe poteſt & debet, & requirit peculiaris cujusque cauſae medelam.

Si peccat diatheſis aquoſa ſanguinis, cura conſiſtit in reſtituendo ſpirituum defectu, & reſtitutis in motum ciendis: ſi adeſt denſitas ſanguinis inflammatoria, ita ut haereat ad vaſa extrema, tota curatio conſiſtit in diſſolvenda tenacitate ſanguinis, eumque aquoſum reddendo, & ſic accedendo ad diatheſin hydropicam; ergo hae duae curationes ſunt perfecte oppoſitae, nec una methodus in omni caſu felix eſt; & tamen in omni methodo effectus eſt, ut ſpiritus fluere poſſint, & fluidi maneant. Utinam una talis methodus non laudaretur in libris Medicorum! Utinam Chemici ſpiritum Salis Ammoniaci non decantaſſent ut ſummum & indubitatum remedium ad omnem Apoplexiam! Sane ubi hic morbus oritur ab infarctu materiae tenacis, calidae, vaſa obſtruentis, vel ab ebrietate, ille ſpiritus augebit cauſam proximam; ergo Empirici hunc morbum curare non poſſunt; illi audito morbi nomine confugiunt ad balſama ſua antapo-

plec-

plectica ; ſed quae optima ſunt in uno caſu, in alio erunt peſſima venena.

Jucundum eſt percurrere ſententias veterum, nam illi accuratiſſime ſcripſerunt de hoc morbo ; ſed tota ejus hiſtoria tantum nata eſt ex obſervationibus. V. G. pone hominem bene judicantem, ſed qui nunquam vidit hunc morbum ; nunc prima vice videns dicet, homo ille dormit ; ubi tamen videt, ſomnum illum durare, ſuſpicatur aliquid mali ; non poteſt excitare hunc hominem, qui tandem moritur ; ergo talem ſomnum inter morbos refert, eumque poſtea videns praedicit fore lethalem ; verum alteri, ſimili morbo laboranti, videt ſanguinem copioſe effluere ex naribus ; primo quidem metuit ; ſed videt aegrum ad ſenſus redire & ſanari ; videt alios liberari per haemorrhoïdes, febrem, ſudorem, diarrhoeam ; ex his facit ſenſim hiſtoriam, in qua tantum viſa refert : quando morbi ita obſervabantur, tunc non errabant, ſed non utebantur ratiocinio ; exercitatus vero ex comparatis omnibus hiſtoriis facit ſyſtema hujus morbi ; ita fecerunt veteres, & haec eſt doctrina Hippocratica maſcula ; ergo videamus, quid illi dixerint.

Vocant hunc morbum oppreſſionem principatus cerebri ; an omnis noſtra hiſtoria vel minimum ultra dixit ? *Cerebri* dicunt, non cerebelli ; principatus cerebri eſt principium ſentiens, movens, & percipiens : alii vocant occupationem vel obſeſſionem cerebri, ſimilitudine ducta ab urbe, quae a militibus obſidetur ; vel interceptionem humoris cerebri, id eſt

Veterum ſententia.

eſt ſpirituum ; vel prohibitum exitum ſpirituum ex cerebro citum & funeſtum ; ergo diſtinguunt ab animi deliquio, nam illud non eſt funeſtum.

Duretus vocat extinctionem animalitatis ; alii privationem motus & ſenſus citam & funeſtam ; ablatio officii impetum facientis & affectuum : ultimum, quod in nobis manet de animalitate, eſt conatus muſculos quoſdam movendi ; hinc ſi ille exſtinguitur, totus morbus eſt completus : alii deſtructionem potentiae, quae ad nervos defluit ; illa potentia eſt vel ſenſus, vel motus, vel perceptio inde nata ; videtis has omnes definitiones tantum idem ſignificare ; ſi hac ratione omnia obſervamus, accipimus eandem ideam, acſi morbi cauſa nobis eſſet cognita.

Hippocrates primus fuit, qui duplicem agnovit Apoplexiam, primam nempe univerſalem, alteram particularem ; loquitur enim de crure Apoplectico ; univerſalem autem, quam etiam fortem vocat, dixit non poſſe ſolvi ; hoc verum eſt, quando ejus cauſa nec obedit coctioni, nec maturationi, quae raro hic bona fit, nec ulli evacuationi ; ſi V. G. oriatur ab acrimonia melancholica, erodente vaſa, & ſanguinem effundente in cava cerebri, eſt abſolute inſanabilis. Quum magnus Hippocrates videbat Apoplexiam a percuſſo capite tolli poſſe, ſanguine per terebram educto, intellexit, eam in hoc caſu non curari per naturam, ſed per artem ; hinc in tractatu *de Vulneribus Capitis* omnia de-

deſcripſit, quae ad terebrationem ſpectant: Dicit etiam *Aphor.* 42. *ſect. II.* non facile poſſe ſolvi debilem Apoplexiam; & hoc etiam patet, nam quae oritur a leni ſtillicidio intra caput, levis eſt in initio; ſi perſeveret cauſa, priusquam emendari poſſit, tranſit in fortem.

Dicit *ſect. VI. Aphor.* 56. Apoplexiam totius corporis fieri ex morbis melancholicis, & deductione humoris melancholici intra caput, eroſione nempe vel varicoſo tumore, vel aneurismatico infarctu, in capite nato; & *in Coacis*, §. 476. torpores & ſtupores praeter conſuetudinem evenientes futuram Apoplexiam denunciant, nam illi notant, effuſionem quandam extra vaſa & contractionem fieri per vices; & *Aphor.* 43. *ſect. II.*, qui reſolvuntur, non redeunt ad ſanitatem, ſi ſpuma circa os fuerit; ſpuma enim vix eſt liquor, ſed craſſum quid & cohaerens, acſi eſſet ſebum liquefactum & ſubviridescens, quod tantum per ſtertorem rejicitur, quando ſyſtema ſanguiferum pulmonis ſic oppletur ſanguine, ut capacitas partis aëreae minuatur; tunc fricantur illae partes internae contiguae inter ſe, & mucus naturalis aggregatur; & quoniam nullus ſenſus adeſt, pulmo non irritatur, hinc mucus ſenſim adſcendit, qui ſi usque ad os pervenit, ſignum eſt, totum pulmonem eſſe infarctum: iterum *in Coacis*, §. 477. quibus ex vulnere corporis inpotentia accidit, ſani evadunt, febre citra rigorem oborta; hoc difficile eſt intellectu, nam nemo fere ſine febre moritur ab hoc morbo, & haec

haec febris ſaepe eſt incredibiliter velox : ſed dicit *ex Vulnere*, non ex alia cauſa ; & facile poteſt fieri, ut febricula poſt vulnus faciat reſtitui vires, nam Apoplexia tunc fit a debilitate ; addit autem, quod ſiderentur parte dextra vel ſiniſtra, nam natura non habet tantas vires, ut motum integre reſtituat ; & §. 478. ſideratis haemorrhoïdes ſuccedentes utiles : §. 479. ſideratis ex magna ſpirandi moleſtia ſubortus ſudor mortem adfert ; ſi vero in his febris accedat, ſanantur ; indicatur enim, vires vitae reſurgere, quae antea videbantur penitus amiſſae ; nam ſudor ille non eſt a reſolutione, ſed a reſurgente natura : §. 480. in ſiderationibus, quae repente fiunt, febris chronica, inſuper contingens, perniciem minatur, nam tunc ſpiritus nervoſi penitus ſunt exhauſti : ſi tales homines v. g. ſentiunt digitum ſtupentem, & quaſi magnum fieri & fungoſum, vix fallit, quin brevi fiant Apoplectici.

Explicatur ex theoria recentiorum.

Ergo ſi in corpore pleno naſcatur Apoplexia, tunc impeditus eſt transfluxus ſpirituum ex cortice per medullam & nervos in corpus, qui in hoc caſu ponit in origine impedimentum trajiciendorum humorum arterioſorum : ſi fit a defectu, impeditur trajectus ſanguinis per totam molem cerebri ; nam ſi una pars adhuc libera ſit, non eſt Apoplexia, ſed Paraplegia.

Syſtema arterioſum in ſolo cerebro eſt incredibilis magna pars totius corporis ; MALPIGHIUS tertiam partem ſanguinis Encephalo inpendi putavit : ſi cerebri molem conſide-

ſideres reſpectu cerebelli, utique ex ſex partibus erunt quinque pro cerebro, una pro cerebello; ergo ex quatuor partibus ſanguinis, qui datur Encephalo, tres transeunt per cerebrum; hoc poſito, ſi impediatur trajectus per cerebrum, & arteriae carotides & vertebrales pergunt adferre, debet fieri ingens plethora in cerebro; nam quia cranium non cedit, cedunt & comprimuntur canales ſpiritus vehentes, & venae exprimuntur, nam illae etiam ab arteriis complicantur; cor pergit urgere, arteriae non transmittunt, ergo cerebrum fit quaſi corpus ſolidum. Quamdiu tale vitium non pervenit ad cameram tertiam, in quo haeret cerebellum, tamdiu cerebellum laborat febre, id eſt, facit citiorem trajectum; plus ergo calet, plures ſpiritus ſecernit & transmittit, donec tandem impediatur; hinc in initio omnes actiones debent fieri fortiores; hae autem ſunt vitales, motus nempe cordis & pulmonum, hinc tota circulatio, quae non pendet a cerebro, augetur; oritur ergo febris ardens in cerebello, id eſt rapidiſſimus trajectus ſanguinis per arterias primi generis; illa vero non durat ultra tres dies, nec etiam Apoplexia exquiſita, nam per eam deſtruitur cerebellum, & fit paralyſis cordis, omniumque partium vitalium.

Intelligitur hinc ratio, quare increſcant vires vitales, prout decreſcunt animales, ſic ut aëger licet morti proximus ſit inflatus & ruber, inſtar hominis ſaturi & bene poti; increſcunt haec cum ſtertore, ut in anhelante

te equo, & acme febris ardentis; paulo poſt omnia cadunt, quia vitium pervenit ad cerebellum; adeo ut aeger eo validius vivat, quo propior eſt morti. Haec dicenda erant de Apoplexia exquiſita. Sequitur nunc, ut loquar

DE PARAPOPLEXIA.

Haec eſt morbus ejusdem generis, ſed minoris gradus, in qua poteſtas ſenſuum quidem obruta eſt, ſed ita ut pro momento reſurgat; & omnis motus quidem ſepultus, ſed tamen conamen quoddam apparet, nam palpebrae elevantur, & deglutitio manet integra. Aretaeus vocat Apoplexiam fortem, quae totum corpus occupat; illam vero, quae occupat quandam partem, Parapoplexiam: eſt ergo Apoplexia lenior: ſed ſi liceret uti illa libertate, vellem per hunc morbum intelligere Apoplexiam totius corporis, demto capite: hoc enim ſaepe fit, ut privetur totum corpus ſenſu & motu, ſed omnes functiones, a capite pendentes, perſtent perfectiſſime: exemplum habetur in illis, quibus luxatur ſecunda vertebra, veluti qui excuſſi equo inpingunt in obſtaculum, unde totum corpus incurvatur circa caput, & dens vertebrae ſecundae ligamentum ſuum dilatat, & illa vertebra incurvatur quaſi, & dens verſus poſteriora fertur, & ſic comprimit medullam ſpinalem; tunc deſinunt omnes motus & ſenſus totius corporis, ſed viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus, loquela, omnesque ca-

capitis functiones manent perfectae Caupo facetus, cui collum & medulla erant contrita, ridens Medicum & Chirurgum, mortem ipſi praedicentes, dixit, ſe Imperatorem esſe, cui milites non obedirent, nec aliter ſe gerebat, quam in ſympoſiis, donec malo adſcendente brevi moreretur Apoplecticus. *Vix* unquam hic morbus curari poteſt, nam ſi oritur ab humore effuſo craſſo & ponderoſo, ille ſe diffundet ſuo ventriculo quarto, ubi exit medulla cerebri & cerebelli, ut formet medullam ſpinalem: vel haerebit in cavo, ubi reconditur medulla ipſa, quae ibi libera, nec preſſa, haeret potius in ſpecie vaporis, quam in liquido, nam theca vertebrarum eſt cavitas capacior, quam medullae corpus, eſtque undique clauſa; ſed ubi huc defertur inſolita liquidi moles, triginta duo nervorum paria comprimuntur, & fit Parapoplexia.

DE PARESI.

Gradus adhuc mitior Apoplexiae vocari poterit Pareſis, a παρίημι remitto, quaſi diceres negligentiam & otioſam remiſſionem: hoc vocabulum confunditur cum Paralyſi; proprie autem eſt vitium facultatis operantis, quando remittitur potentia ad motum, manente ſenſu, ſed hebeti, ſive quando muſculus ad motum eſt inparatus, nam quando omnis motus & ſenſus prohibetur, Paralyſis adeſſe dicitur. DURETUS Pareſin vocat exſolutionem partis cum ſegnitie & torpore. Alii vocabulum Pareſeos reſtringunt ad unam Para-

lyſis ſpeciem, incontinentiam urinae; hoc ſenſu invenitur apud ARETAEUM, & poteſt facile ita ſumi, nam morbus raro occurrit: retulerunt huc quoque anaiſtheſiam, & ſtuporem, in quo ſolus tactus deficit.

DE LETHARGO.

Componitur hoc vocabulum ex λήθη oblivio, & ἄργος, iners, ſine labore, quaſi diceres oblivionem ſegnem & otioſam. GALENUS aliique ita vocant ſomnum, in quem aeger deducitur ſine ſenſu, ex quo difficulter excitatur, comite pallore, tumore flatulento, ſublata tenſione partium firmarum, & ſuffocatione ſpirituum, & fere ſemper adeſt febris mali moris: ergo non docui falſum, quum dixi, hunc eſſe ſpeciem Apoplexiae, in qua deficit promptuarium & materies ſpirituum.

DE CATAPHORA.

Haec GALENO definitur ſomnus gravis & profundus; eſt ergo morbus cerebri, motum & ſenſum tollens, cum inexpugnabili neceſſitate dormiendi, ortum habens a materia humida, frigida, cerebrum madefaciente, ibi putreſcente, & producente febrem lentam. Convenit cum Phrenitide, quoad ſedem; ſed differt, quoad materiam efficientem. Quando hic morbus ſe manifeſtat, totum cerebrum labefactatum eſt, hinc difficulter ſuperatur. Videtis facile, quod hunc mor-

morbum etiam abſolvi ſub titulo Apoplexiae. Vocabulum denotat devectionem; nam aegri dormiendo deferuntur ad mortem, inſtar hominum, qui dormientes iter conficiunt.

DE CARO.

HIPPOCRATES, & alii Graeci, caput ſolent vocare Κὰρ, hinc Carus ſignificabit morbum capitis; talem inprimis, in quo eſt altus & gravis ſopor, unde aeger vix per violentas cauſas excitari poteſt; ſenſu & motu ita privatus eſt, ut vix eorum veſtigia superſint; ſi tamen magna vi excitetur, aperit palpebras, minatur quaſi viſum, mox dormit aeque profunde quam ante; eſt hic ſimul aphonia ſive vocis ablatio; non autem ſtertor vel ronchus pulmonis, ut in Apoplecticis: dicunt, hunc morbum ſemper oriri a cauſa calida; frequenter occurrit, ſed plerumque habetur pro Apoplexia; diſtinguitur vero per eventum, nam Caro ſoluto integra redibit ſanitas, quod non fit poſt Apoplexiam: hic morbus a nulla cauſa crebrius contingit, quam à temulentia; ſi plethoricus, calidus, tempore aeſtivo, nimiam copiam vini generoſi, vel alterius potus calefacientis ingeſſerit, haeret quaſi ſine ſenſu & motu, non quidem apoplectice ſtertens, ſed tamen vix excitabilis. Si temulento homini ſubito incidit reſolutio cum aphonia, & accedente febre non excitatur, tunc intra paucos dies Apoplecticus moritur. WEPFERUS *in ſuis*

Commentariis exempla hujus rei refert crebra & luctuoſa: novi hominem, inter amicos hilarem, & plus ſatis potantem; vidi eum, poſtquam bibiſſet, quod totus inciperet reſolvi & vocem perdere; in ſedili ſuo ſedens non quidem ſtertebat, ſed ſummis clamoribus & vexationibus non excitabatur; putabant omnes eſſe Apoplecticum; ſed poſtquam dormiviſſet, ſequenti die erat aeque vegetus; hoc malum illi homini erat proprium, parum dolentibus conſuetis ejus compotatoribus.

Hujus morbi curatio.

Contingit ſaepe, ut plethoricis ſubito nata febris efficiat idem malum; oritur his ſummus torpor cum reſolutione & aphonia, ſaepe deſinens in Apoplexiam calidam; hic morbus quidem diſtinctus eſt ab Apoplexia, ſed ſi quis non noverit talem aegri proprietatem, vix eum cognoſcet; non multum tamen mali inde metuendum, nam in hoc caſu non nocet eadem curatio, quam Apoplexiae: haec enim conſiſtit primo in eductione ſanguinis; ſi Carus ille oritur cum magno & crebro pulſu, reſpiratione valida, & aeſtu corporis, venaeſectio oberit nunquam; credo equidem, quod magni illi ſucceſſus Apoplexiae curatae per miſſionem ſanguinis adſcribi debeant Caro, qui habebatur pro Apoplexia.

Conſiſtit dein in refrigeratione modica totius corporis, hinc datur una vel altera drachma Nitri, diſſoluti in libra aquae, quae partitis vicibus exhibetur, donec per alvum vel urinae vias agat.

Sum-

Summum vero remedium eſt evacuatio ventriculi: vidi homines, quibus poſt potum vini, quod frigidum nimia copia ſimul hauſerant, ſpasmodice conſtricta erant orificia ventriculi, unde per biduum erant quaſi Apoplectici; ſed vino per vomitum reddito mox ſanabantur: hinc HELMONTIUS optime monuit, quod vera Apoplexia, uti ille putat, ſaepe oriatur a ventriculo nimis diſtento, & quod cura tantum ab illius evacuatione pendeat.

Novi ſenem bene potum & paſtum inci-diſſe in morbum, ut dicebant Medici, apoplecticum; ſed quum ille ſic penitus reſolutus jacebat, copiam incredibilem ingeſtorum per vomitum reddidit, & mox ille morbus perfecte fuit curatus: omnis ergo prudens, ad tales caſus vocatus, facile crederet, ilico danda eſſe vomitoria; ſed caute hic agendum eſt, nam valde credibile eſt, quod ventriculo diſtento & preſſa aorta, magna copia ſanguinis moveatur ad vaſa corticis cerebri, ita ut compreſſa ſuppoſita medulla nullam functionem exerat, & inde oriatur haec Apoplexia; ſi tunc, uti exempla apud WEPFERUM proſtant, vomitus fit, ventriculus illo momento aortam plus comprimit, unde homines hactenus carotici per enormem hanc preſſionem facti ſunt Apoplectici, quia inde rumpebantur vaſa Carotica, & tunc Carus non ſolvitur, ſed fit Apoplexia ab extravaſato ſanguine; hinc ſollicitus, dum talis urgebat caſus, optimum eſſe credidi, ſi flexile balaenae oſſiculum cum appoſita ſpongia induce-

retur in Oeſophagum, ut ſic via aperiretur, & nauſea excitaretur; ſi vero decernatur; ut fiat Ventriculi evacuatio, ſemper tunc praemittenda eſt eductio ſanguinis ex venis brachialibus; ne rumpantur vaſa, ſanguine adeo diſtenta.

Ultimum & promptiſſimum remedium eſt derivatio ad inferiora, hinc ingentes cucurbitae tribus vel quatuor locis applicantur femoribus, tam ab exteriori quam interiori parte; his remediis curatus ille morbus pro praemio dat, quod Medicus dicatur ſanaviſſe Apoplexiam.

Quae non difficilis eſt.

Si plethorici coguntur pleno ventriculo, tempore aeſtivo, ingentem motum perficere, incidunt ſaepe in Carum, ex quo vix ſunt excitabiles: novi exemplum hominis, qui poſtquam magnum iter confeciſſet, in diverſorio in lecto poſitus tam profundo ſomno obrutus fuit, ut effractae fuerint fores, ipſo nil ſentiente; tandem redeuns ad ſe mirabatur fores fractas fuiſſe: idem ille morbus poteſt fieri in initio febris ardentis a nimia dilatatione arteriarum in cortice cerebri, minus laeſo cerebello, quod firmiora vaſa habet; & tunc eadem adhibenda ſunt remedia.

DE COMATE.

Coma ſignificat ſomnum: Medici autem per hanc vocem intelligunt perpetuam & vix cohibendam proclivitatem in ſomnum profundum, ita tamen ut homo inde per validiſſimos ſtimulos poſſit excitari.

Quan-

Quando talis aeger, ſibi commiſſus, tranquillus eſt inſtar Apoplectici, dicunt adeſſe Coma Comatodes, quod pro cauſa habet nimiam compreſſionem, & eſt quaſi Carus levis: producitur per levem temulentiam, & de talibus aegris dicit VIRGILIUS, quod vino ſomnoque ſepulti ſint; hic vero morbus eſt periculoſior a cauſa frigida Aliud Coma eſt Agrypnodes, ſive ſomnus pervigil, quando aeger laborat quidem ſomnolentia inſuperabili, ſed ſimulac oritur prima ſomni voluptas, patitur horrenda ſomnia & imaginationes, quibus perterrefactus evigilat, & rogat amicos, ut faciant, ne obdormiſcat; quod horrendum ſymptoma ſaepe in Phrenitide accidere videmus: nusquam vero hic morbus crebrior eſt quam in infantibus a primo nativitatis initio, usque ad octavum aetatis annum, ſi modo laborent febre ſive continua, ſive tertiana vel aliis intermittentibus; illi vigiles ſatis bene ſe habent, dum vero oculi modo nictitant, in convulſiones incidunt; ſi faciem videtis, legitis quaſi in ea ideas horrendas; poſtquam vero infans convulſus exſiliit, dein inſtar Apoplectici per horas obdormiscit.

Hoc malum oritur partim a cauſis ſomni veris, partim quia aliae partes cerebri ſentientes & percipientes non obſtruuntur, ſed propter vivacitatem ſpirituum aut ſanguinis per illas fit trajectus: ſi v. g. centeſima pars vigil eſt, dum nonaginta partes dormiunt, impetus erit tanto violentior per canales patentes, hinc ideae erunt moleſtae & pertur- Cauſa & cura hujus morbi.

batae, & illi homines evigilabunt: ergo hic eſt inaequalis compreſſio medullae cerebri, cujus nonnullae partes nimis compreſſae ſunt, & per alias fit nimis vehemens humorum trajectus. Curatio fere eadem eſt, ut in Caro, & haec mala ſolent tolli in infantibus inprimis per purgans ex Rhabarbaro. Vidi infantem in paroxyſmo tertianae ſic obdormiſcentem, ut omnes praedicerent mortem; ſed quum ego audax tale purgans praeſcriberem, ſimulac illud operationem ſuam abſolverat, omnis metus ſublatus erat

Enumeravi nunc omnes ſpecies Apoplexiae; ſed unicum hic dico, quod Medicus peritiſſimus in hoc caſu ſaepe longe minus famae reportet quam ſtentor; qui enim diſtinguit Coma ab Apoplexia, ſpem facit curationis, dum ignarus morbum lethalem pronunciat; interim natura ſanat hunc morbum, unde ignarus reportat gloriam, peritus vero nullam, quia dixit morbum non eſſe magni momenti.

DE PARALYSI.

Haec etiam eſt Apoplexiae ſpecies, in qua multa memorabilia occurrunt. Vox παρὰ ſignificat lingua Medica leviorem illius morbi, cui praeponitur, gradum; ſic Parapoplexia ſignifi at leviorem Apoplexiam; denotat ergo Paralyſis ſolutionem, ſed inperfectam & fere lethalem, nam λύειν eſt ſolvere, & ſic ſumitur in *Euangelio LUCAE*, *cap. II. nunc ſolvas famulum tuum, Domine!*

Pa-

Paralyſis eſt morbus musculi, & ponit in eo inpotentiam exercendi motus inſuperabilem, una cum musculi articulorumque movendorum flexili flacciditate: eſſet ergo error ingens tam in Theoria quam Praxi, ſi ita vocarentur omnes morbi, in quibus musculus non poteſt moveri, nam ad nonnullas ſpecies impediti motus muscularis conveniunt laxantia, humectantia, debilitantia; haec vero in Paralyſi exhibita, morbum augerent; diſtinguendae ergo ſunt inmobilitates musculorum, quae fiunt per ſenium vel labores nimios, uti patet in equis, quibus concreti musculi ſaepe rigescunt; vel per concretionem tendinum, vitio vaginae mucilaginoſae, per inflammationem, ſuppurationem vel gangraenam ablatae, veluti ſaepe contingit in tendinibus, qui phalanges digitorum movere debent, ubi musculus quidem bonus eſt, ſed manus tamen non poteſt moveri; vel per ancyloſin, quae eſt articuli inmobilitas undecunque facta, modo vitium haereat in ipſis articulis, ſive cartilagines mutaverint figuram, vel amiſerint lubricitatem; ſive cavitas articuli repleta ſit materia cretacea, podagrica, arthritica; ſive ligamenta indurescant. Diſtincta morbi idea.

Dixi in definitione, quod hic morbus non ſit tantum inpotentia, ſed quae etiam inſuperabilis: novi hominem, in omnibus ſcientiis verſatum, qui cubitum iens erat ſaniſſimus, ſed dum evigilat, erat paralyticus uno latere; vult ſe erigere, non poteſt; miratus facit nixum majorem, ſed tamen non pote-

rat ſuperare : raris exemplis conſtitit, quod ſummus impetus hanc inpotentiam ſuperaverit. Proſtat hic loci in Bibliotheca publica liber Arabicus, in quo ſcribitur, amatiſſimam Caliphi uxorem laboraſſe paralyſi unius lateris : Medicus conſultus dixit ſe poſſe ſanare, niſi metueret iram Principis; ille curam ſibi gratam fore reſpondit; Medicus ergo conabatur pedes aegrae attingere, quod in Aſia eſt ſignum inpudicitiae, unde illa valde irata voluit Medicum a ſe abigere, & hoc violento nixu mox ſanata fuit.

Narratur apud HERODOTUM, quum CYRUS Lybiam expugnaſſet, quod homo mutus, videns CROESUM a milite occidendum, indignabundus, vinculo linguae ſoluto, militem allocutus fuerit, & clamaverit, *Perſa! cave, ne occidas Regem!* prima vice tunc loquens, ejusque vincula poſtea ſoluta permanſerunt.

Quando ergo dico, quod haec inpotentia ſit inſuperabilis, debet ſummus talis impetus excipi.

Cauſa proxima. Haec inpotentia motus muscularis eſt ablatio cauſae phyſicae, quae musculum exercet; haec cauſa eſt duplex, vel delata ad musculum, vel praerequiſita in musculo : cauſa delata ad musculum eſt motus liquorum, qui deferuntur per cor, nam ad omnem motum muscularem cor opem adfert per arterias; vel per nervos, ex cerebro, cerebello, vel medulla ſpinali oriundos : in ipſo musculo requiritur fabrica bona in omni textura; ergo in arteriis omnis generis ad ulti-

ultimas usque ; requiritur diſtributio nervorum per musculos ad omnia puncta ; requiritur fibrarum muscularium illa diatheſis, quae poteſt accurtari a vi influentis liquidi ; haec omnia ſi praeſto ſint, quotiescunque volumus, fiunt motus musculares, & ſpontanei musculi etiam agunt. Quoniam nunc Paralyſis eſt inpotentia inſuperabilis exercendi hunc motum, videtis, quod ejus cauſae referri debeant ad cauſas advehentes motum, vel ad ipſum organum.

His poſitis porro dico, omnis paralyſis vera tunc omnium peſſima per experimenta conſtitit, quoties ſimul anaiſtheſia vel ſtupor in musculis obſervata ſunt, quaſi pars non pertineret ad corpus ; pars paralytica ſaepe ſenſum quendam retinet, & tunc aliqua eſt ſpes ; ſed ſi ſtupor perfectus eſt, vel ſenſus in parte, quaſi musculus non pertineret ad corpus, hoc peſſimum eſt.

Motus poſſunt fieri in musculis, licet non deprehendatur ſenſus, uti patet in corde, quod in febribus etiam ardentiſſimis nunquam ullum ſenſum excitat doloris ; laboret vero diaphragma parva tantum inflammatione, vah quantus dolor ! ſoletque illa tranſire in peripneumoniam a cohibito ſpiritu : ſed diaphagmatis actio partim pendet a noſtra voluntate, cordis neutiquam, vel ſaltem non directe ; nam nervi diaphragmatis partim ſunt naturales, & illi non ſentiunt ; partim arbitrarii, & in hac parte ſenſus eſt.

Stupor autem ablatam ſentiendi vim ſignificat, qui ſi in Paralyſi adſit, eſt peſſimum ſig-

ſignum; ſed ſi ſenſus perfecte in parte manet, eſt bonum ſignum. Omnis etiam Paralyſis, accedens cum frigore, fere eodem, quam eſt temperies aëris, peſſima eſt: tales Paralyſes occurrunt, ubi pedes ad femora usque paralytici inſtar marmoris frigent; ad ignem quidem caleſcunt, ſed eodem modo, ut lapides; & ab igne remoti iterum frigent; in hoc vero caſu non eſt amplius circuitus ſanguinis per arterias rubras, hinc etiam non per ſeroſas; ergo cauſa, liquores ad musculos advehens, laborat; ſi calor in parte affecta minor eſt, quam in parte ſana, eſt mala Paralyſis; ſi vero calor in parte affecta per thermoſcopium vix alius poſſit deprehendi quam in ſana, eſt bonum ſignum.

Ubi in hoc morbo musculi manent toroſi, etiam bonum eſt: hoc enim indicat, quod omnia vaſa arterioſa, nervoſa, adipoſa ſanitatis conditioni reſpondeant; ergo marcor in parte affecta eſt peſſimum ſignum; hoc autem ſaepe contingit, & ſignum exhibet, talem cauſam eſſe in musculo, vel ejus parte advehente, ut fiat nulla impletio; ſi vero natura partes non amplius nutriat, fiunt nullae; hoc maxime contingit in illa ſpecie Paralyſeos, quae Colica Pictonum audit, in qua vidi, quod toto corpore robuſto musculi brachiales & phalangum fiebant quaſi nulli, acſi eſſent funes ſicci, oſſibus circumpoſiti; tales vero Paralyſes raro curationem admittunt; in omnibus his caſibus cauſa Paralyſeos haeret in musculo ipſo, & proinde eſt abſolute incurabilis: ſi vero hic morbus ſupervenit cerebro laeſo, Vertigini, Apoplexiae;

Pa-

Parapoplexiae, Lethargo, Caro, Comati, deliriis melancholicis, hoc docet, originem mali a cauſa advehente pertingere usque ad Encephalum.

Cranium eſt arx mentis, cerebrum eſt ejus thronus, unde angelos demittit ad ſingula ſua munera; hinc ſi in cerebro vitium eſt, mens etiam laborat; ſi ergo Paralyſis ſequitur poſt mala deprehenſa in cerebro, ſed quae intervalla lucidiora habent; ſi increscat cum malis cerebri, & melius ſe habeat in illis intervallis; tunc cauſa morbi haeret in illo principio, unde motus per nervos defertur ad musculos, & origo cauſae haeret in parte lateri affecto oppoſita; dixit enim ARETAEUS, quod ſi dextra pars cerebri afficiatur, tunc laeva pars corporis laboret; hinc ſi Paralyſis ortum ducit a malo cerebri, tunc ſedes mali eſt in parte oppoſita: hoc maxime apparet in facie & reſolutione linguae, nam ſi dicis aegro hemiplectico, exſere linguam, & ille vult eam recta extendere, videmus, quod ſemper tendat ad dextram vel ſiniſtram partem, in qua musculi magis valent: ſi ergo ſimul ſigna adſint, quae docent, vitium originem habere in cerebro, tunc cauſa ſemper haerebit in parte averſa: hoc jam notavit ARETAEUS, & dixit hoc inde fieri, quia nervi, quorum initia naſcuntur ex dextra medullae parte, transeunt ad oppoſitum latus, & ſe invicem decuſſant inſtar literae Graecae X; hoc autem noviſſe, juvat ad intellectum hujus morbi, nam ſi in parte, paralytico lateri oppoſita, adſit magnus calor & pul-

pulſus cum convulſione, tanto pejor eſt; indicatur enim, cauſam morbi eſſe inſuperabilem; a nullo enim remedio fit plus levaminis, quam a valido motu; ſi ergo natura per convulſiones agat, & Paralyſis tamen maneat, caſus deſperatus eſt, niſi nimia diſtenſio in uno loco fecerit Paralyſin in alio, & tunc miſſio ſanguinis juvat; ſed hi caſus valde rari ſunt. Sed quotieſcunque omni functione cerebri perfecta & integra, oritur Paralyſis, tunc cauſae, motum muſculorum efficientes, extra cranium ſunt impeditae; omnis enim nobis nota & demonſtrata cerebri actio eſt vel ſenſus vel motus, quando ergo illi in Paralyſi perſtant, cauſa haeret extra cranium; monetque ARETAEUS, quod tunc ſemper ſit in eodem latere quam Paralyſis, quia omnes nervi extra cranium oriuntur a medulla ſpinali, & decuſſatio fit in medulla oblongata: ſi ergo intra cranium nulla functio laboret, ſequitur, quod cauſa mali haereat in medulla extra cranium.

Summus hujus morbi gradus.

Prima hujus mali ſpecies auctoribus memorata eſt Paraplegia, ſeu Paraplexis, quae fere eſt Apoplexia: vocatur ita reſolutio omnium muſculorum voluntariorum, infra collum conſtitutorum; talis vero nunquam eſt perfecta, nam tunc eſſet mors; ratio eſt, quod omnes cauſae motrices viſcerum vix oriantur ex nervis medullae ſpinalis, ſed ex pari quinto, ſexto, octavo, vel recurrente GALENI; ſi ergo omnes muſculi ſub capite eſſent reſoluti, non poſſet fieri reſpiratio, vel motus viſcerum, qui motus tamen

ma-

manent, imo crescunt in Apoplexia: ergo Paraplegia eſt reſolutio musculorum voluntariorum ſub capite, ſed quibus affectis motus vitales tamen poſſunt manere illaeſi; ſedes ergo hujus mali eſt infra vel ad ventriculum quartum; quum ergo in medulla oblongata fiat decuſſatio, hinc in medulla ſpinali una pars erit productio partis deſtrae vel ſiniſtrae medullae oblongatae; ſed manet medulla illa bifida a capite ad os coccygis usque, & manifeſta diſtinctio apparet ad ventriculum quartum.

Scitis, in omnibus locis, quae non debent concreſcere, ſemper adeſſe laticem, qui contactum prohibet; ſi talis hic loci abundet, & gravitate ſua incidat in thecam vertebrarum ſub tegumentis medullae, tunc poteſt fieri Paraplegia, cujus cauſa ergo debet eſſe, ubi eſt conjunctio utriusque lateris; ſi medulla ſpinalis diſſecetur, cortex ejus apparet haerere in medio; & RUYSCHIUS docuit, hic adeſſe ſimilem apparatum, quam in cortice externo intra cranium; & nervi, qui hinc oriuntur, poſſunt diſtribui ad utramque partem: ergo ſi adſit Parapoplexia, ſive ſit luxatio in vertebris, ſive aqua vel ſanguis effuſus intra cranium, descendens per ventriculum quartum, ſive magna inflammatio, ſive materia purulenta, cauſa ſemper erit in hoc loco. Cauſa.

Quando hae cauſae faciunt Parapoplexiam, Medici dicunt, nullum vitium eſſe intra cranium; ſed dubito, an unquam hic morbus viſus ſit ſine notis laeſi Encephali, demtis

cau-

cauſis, quae unam partem comprimunt externe, & hoc facile poteſt fieri. Si dimidia pars cerebri afficiatur, ejusque uſus tollatur, tunc omnis origo medullae in latere oppoſito debet paralytica fieri: dum ergo oritur cauſa impediens functiones unius haemisphaerii, tunc incipiet hemiplegia cum riſu ſardonio, titubatione, linguae & oris ad unam partem contractione, oculorum inverſione; poſtquam hoc contigit, laeſio quidem eſt in cerebro; ſed quia una pars libera manet, hinc functiones pergunt, & tunc cauſa ſenſim ſolet descendere, & magis liberatur cerebrum; ſed homo caret uſu dimidiae partis musculorum, ſub collo poſitorum. Ventriculi cerebri ſunt mira corpora, quae in cava ſua parte habent medullam, in convexa corticem, hinc vitia ventriculorum, eos extendentia, per compreſſionem medullae ſolent producere magnos morbos; ſed vitia in cortice, cujus omnes partes per circulum WILLISIANUM communicant, ſupplentur per has anaſtomoſes, & ſaepe feruntur ſine magno malo.

Paralyſis particularis. Sequitur Paralyſis ſingulorum musculorum, ad quos vis motrix defertur per ſingulares nervos; haec poteſt fieri a vitio, haerente intra caput, tam in parte ſentiente, quam in movente; homo recte valens & laetus dicet forte ſuo ſocio, neſcio quid ſit, digitus quaſi non ſentit, fit duplo tumidior & quaſi fungoſus, & tunc brevi ſequitur Apoplexia; alii incipiunt habere contractiones, tremores, vacillationes, & brevi poſt fiunt Apoplectici: in

in Epilepſia ſympathica aegri interdum ſentiunt levem concuſſum, motum quaſi aurae frigidae adſcendentis, & paulo poſt cadunt in Epilepſiam, cujus finis eſt vera Apoplexia; ergo cerebrum incipit quandoque in una parte affici, ſed a vitio parvo paulo poſt laborat totum cerebrum: hinc poteſt contingere, quod origo motrix vel ſentiens certi cujusdam musculi in parte quadam medullae afficiatur, & v. g. calloſa vel inpenetrabilis fiat; tunc in hac parte erit Paralyſis forte per totam vitam manens, nullo vitio conſpicuo exiſtente, niſi in una parte cerebri; hinc etiam nulla functio labefactatur, & perſtare poteſt ſenſus, nam nervi ſentientes non ſunt motorii; patet hoc in Parapoplexia, in qua oculi vident, aures audiunt, & manus bene ſentiunt.

Latet prima Paralyſeos ſedes.

Si poſſemus, quod forte nunquam dabitur, videre tentoria Encephali, plura dicere liceret; nunc vero haec res eſt adeo involuta, ut obſtupescamus quidem, ſed intelligamus nihil: novimus, quod quatuor arteriae pertingant ad Encephalum, quae communicant per anaſtomoſes; novimus, quod a qualibet parte corticis orta pars medullae commercium non habeat, ſed decurrat ſolitaria; quae omnes partes, decuſſatim transeuntes, in medulla oblongata colliguntur; ex hac exit duplex genus nervoſum, unum motui, alterum ſenſui inſerviens, nec unquam inter ſe communicans; ſed licet illi nervi tam diſtincti maneant, optima tamen microscopia in medulla oblongata non detegunt, ubi haereant, ſed apparet aequabile corpus: ex hac medulla de-

cem paria nervorum exeunt, & quod ſupereſt, miſcetur medullae cerebelli, quae vadit in nervos, vitalibus actionibus deſtinatos: hoc facto medulla oblongata deſcendit intra thecam vertebrarum, & facit duas columnas usque ad initium oſſis coccygis, ex quibus nervi diſtribuuntur pro motu, ſenſu, & actionibus vitalibus; quis dicet hic, hoc movet, hoc ſentit, hoc vitale eſt?

Quae poteſt hære re intra thecam vertebrarum.

Oritur quoque ex cortice intra thecam vertebrarum collectio nervorum, qui miſcent ſe cum prioribus; ergo poteſt ſtupor & paralyſis oriri in uno ſingulari musculo, & tamen non eſt vitium in musculo, non in nervo, non in arteriis, non in venis, ſed in parte quadam ſingulari intra cranium; & dum unus tantum musculus afficitur, nemo poteſt dicere, an cauſa haereat in cortice, an in medulla, an poſt decuſſationem, an in medulla ſpinali: ponamus nervum cruralem eſſe affectum, ejusque tantum illum ramum, qui movet magnum pollicem pedis; omnia hic manent bona, ſed una fibrilla affecta eſt in ſuo principio, ibique deficit facultas movendi; & licet hic nervus ortum ducat ex medulla ſpinali infima, non tamen inde ſequitur, quod ibi nascatur, nam per continuitatem ex cerebro poteſt eo eſſe delatus.

Hominem hac in urbe novi, negotiis publicis deditum, alacrem, vegetum, & ad omnia parem; incidebat ille in ſpeciem Parapoplexiae, dein transeuntis in Paralyſin; ſanatur inde, ſed manebat unum incommodum ad mortem usque, nempe quod nomina

na rebus dare non poterat; ſi alloquereris eum, & notares illud, quod quaerebat, annuebat, & dicebat eſſe hoc quod volebat, ſed ilico iterum excidebat, & quicquid faceret, explicare ſe non poterat; in caeteris deficiebat nihil: apparet inde, quod in illo homine, a morbo apoplectico liberato, organum memoriae & ratiocinii manſerit nitidum, motus & ſenſus etiam perſtarent, ſed illa pars in cerebro, unde nervi vocales oriuntur, deficiebat, nam ſciebat ſe velle aliquid, ſed dicere non poterat.

Novi etiam Dominam in hac urbe, quae ante aliquot annos ſanata fuerat a parapoplexia, ſed remanebat etiam hoc unum, quod non poſſet vocabula rerum invenire, ſed omnia confundebat; volens v. g. dicere, voca filium, dixit, adfer ceſpites: volens ſe corrigere, dixit, voca forcipem; tales caſus inter ſe comparans, incepi credere, quod ſingulares particularium nervorum functiones poſſint aboleri, & tota vita abolitas manere, tantum ideo, quoniam in primo principio aliquid mutatum eſt, ubi commercium incipit inter mentem & corpus.

Sed hoc malum etiam oritur a vitio ipſius nervi, quatenus jam factus eſt, ab ejus origine ex medulla tam oblongata quam ſpinali usque ad locum, cui famulari debet: ſcitis, quod multi nervi, qui nobis apparent originem habere ab Encephalo, accipiant fibras adſcititias a cerebello & medulla thecae vertebrarum; ſi ergo in theca vertebrarum contigerit cauſa, quae liberum fluxum ſpirituum

impedit, tunc omnes musculi, qui ab hoc nervo cauſas motrices vel ſentientes accipiunt, erunt deſtituti functione ſua; nil refert, an ſuperiora bona ſint, modo in itinere impedimentum fuerit.

Argenti faber in hac urbe cadebat de ſcalis; inpingebat dorſo incurvato circa lumbos ad lapideum pavimentum; conatus reſurgere, non poterat; videt mox madere induſia, & braccam defluere lotio, nec ſentiebat; vocantur medici, qui non multum opis adferebant, ſed manebant tota vita partes inferiores ſub oſſe ſacro, partes genitales, veſica, inteſtinum rectum, crura, femora, pedes, ſine ulla functione, ita ut transferri deberet inſtar ſtatuae; caeterum ſedens opus ſuum peragebat; in hoc caſu nullum erat vitium in corpore, niſi compreſſio nervorum a contuſione circa vertebras lumborum.

Vidi nobiliſſimum juvenem in hac Republica, habentem ulcus in dorſo, quod pertingebat usque ad interiora, unde huic ſenſim fiebat Paralyſis, & perdebat uſum partium inferiorum; caeterum ſanus erat. Dixi de caupone, qui fractis cervicis vertebris capite vegetus, reliquis partibus paralyticus fuit.

In ſpina bifida ſaepe viſum eſt, colluviem aquoſam, haerentem inter integumenta medullae ſpinalis & medullam ipſam, laxatis medullae ſeptis, quaeſiviſſe viam, & vertebras truſiſſe extrorſum, unde in hac parte hydrops factus eſt; ſi pertunditur talis veſica, mox homo moritur, nam omnia videntur ſubduci: poſſunt in his locis etiam fieri inflammationes,

tiones, ſuppurationes, gangraenae, quae ſi fiant ad alterutrum vel utrumque latus medullae ſpinalis, partes inferiores erunt paralyticae.

Nervi medullae ſpinalis per formatum in vertebris ſinuoſum emiſſarium deorſum ſpectans demittuntur, & exeuntes ſinguli diſtribuuntur ad ſuos musculos; & in illo loco, ubi ſe ex clauſura oſſea expediunt, vaginam craſſam accipiunt.

Egregius SWAMMERDAMMIUS invenit in apibus, bombycibus, formicis, vermibus, medullam, ut in nobis, & ſemper nodos ad egreſſum nervorum, qui nodi conſtant ſingulari ſubſtantia; tales in reliquo corpore vocantur ganglia; ad haec loca ſunt plurima vaſa, hinc etiam poſſunt plurimi morbi fieri. Si illa per thlipſin comprimantur, fiet Paralyſis, nullo vitio exiſtente in capite vel medulla, ſed tantum in his partibus. Ex tabulis EUSTACHII & VIEUSSENSII discimus exitum nervorum, ex quacunque parte commiſſarum vertebrarum in certos musculos; ſi ergo plures musculi afficiantur, dum nullum apparet vitium in medulla, & ſcimus, quinam nervi ad illos musculos diſtribuantur, debemus ſemper cogitare, vitium poſſe haerere ad illos nodos; hinc ſi in illis locis tumores ſunt, qui poſſunt reſolvi, & iis applicantur remedia, ſanatio fit. GALENUS narrat, ſe vocatum fuiſſe ad hominem, cui brachium erat paralyticum, in quo omnes medici operabantur in musculos; ille inquirens originem morbi intelligit alliſionem factam

In Gangliis.

 eſſe

eſſe ad vertebras; his ergo remedia applicuit, & aegrum ſanavit.

Multi nervi in itinere ſuo iterum certis in locis colliguntur, & inter ſe junguntur in gangliones; ergo in illis nodis, ex quibus collecti nervi abeunt ad musculos ſingulares, poteſt oriri callus, ſive compreſſio vasculorum minimorum, a ſuis liquidis orbatorum; motus & ſenſus illius partis tunc aufertur, nam fit laterum concretio & exſiccatio.

Ex lapſu ſaepe fit contuſio, & ex ea Paralyſis; vidi homines, qui ex curru vel equo excuſſi acceperunt mirificas mutationes in corpore; nonnullis vox periit, aliis facta eſt inpotentia excernendi ſeminis, aliis incontinentia urinae. Haec autem vitia maxime oriuntur ab involucris nervoſis; nam ſcitis, quod nervi habeant arterias, venas & membranam celluloſam, quae facile admittunt omnia tumorum genera; hinc ſi nata ſit inflammatio in nervorum tunicis, haec totum nervum comprimens pro tempore facit Paralyſin; illa vero per artem vel ſponte reſoluta, morbus ſanatur.

Crediderim, omnes fere ſanationes felices hujus Paralyſeos conſiſtere ſemper in hac reſolutione. Homini forte carioſus dens parvum nervi ramulum exedit; oritur Odontalgia; totum vitium haeret in illo dente, nam evulſo dente, perit morbus: homo ille forte accipit monitum doloris, facies inflatur; quando tumor evanescit, nil mali reſtat, ſed quibusdam tunc fiunt Eryſipelata: ſimilia vitia ſi accidant ad vaginas nervorum, pro tem-

pore

pore debet eſſe Paralyſis, ſed poſtea tumores illi disparent, & tunc dolor redit.

Quum ergo legimus, Paralyſes in Rheumaticis natas & ſanatas iterum rediiſſe, hae tunc ab illa cauſa ortae fuerunt.

Paralyſis ab humiditate externa.

Inter has vero cauſas nulla magis memorabilis eſt, quam quod homines calidi & aeſtuantes humi vel ſub Jove frigido obdormiſcant; tales Paralyſes in Aſia frequentes ſunt, nec cerebrum in iis afficitur; & in Claſſiariis noſtratibus aliisque, qui in illis regionibus fuerunt, quandoque occurrunt; tales etiam accidunt ſanis hominibus, ſi ſudante corpore per pluvioſam tempeſtatem incedentes & ſudantes madidas veſtes dein non deponant.

A Narcoticis.

Narcotica ſunt pulcherrima remedia, ſed quorum bona ſuſpecta eſſe debent, nam poſt uſum illorum partes ſaepe manent ſine ſenſu & motu; hinc quando Emplaſtra parantur, in quibus Opium abundat, haec vix applicata calido corpori dolores quidem ſtatim tollunt, ſed Opium partem ſenſim labefactat; & ſi ad curandas dyſenterias Theriaca, Diaſcordium, Mithridatium, Philonium, & ipſum Opium admiſceantur clyſteribus, intra horam ſubſiſtit motus periſtalticus, ita ut aegri viginti quatuor horarum ſpatio ne ſemel quidem alvum deponant; ſed hoc tamen non niſi prudenter faciendum eſt; ubi ergo videtis ſubitaneas anaiſtheſias, praedicite ſemper, Paralytici quid futurum eſſe.

A Mercurio.

Maxime huc refertur Mercurius, quod genus liquidi multum quidem boni praeſtat,

ſed quandoque funeſtas mutationes facit.

Nihil dico de vulneribus, exuſtionibus, exulcerationibus, illa enim ſponte patent.

Ergo quando Paralyſis fit vitio musculi, tunc vel eſt vitium ſpiritus nervoſi, vel ſanguinis arterioſi, vel propriae fabricae laeſae: ſcitis, quod musculus, qua parte agit, ſit tantum propago ipſius nervi, & quod ultimum nervorum in eo ſit omnium ſubtiliſſimum, & ſi ibi cavitas ſit, debeat eſſe minima; patet vero ex cauſis recenſitis, quando fabrica nervoſa in eo laboret: ſed quandoque laborat musculi membrana celluloſa, quae inter intervalla villorum haeret, unde comprimitur musculus; hinc ab abundanti pinguedine in nimis obeſis ſaepe fit languor; in arteriis etiam vitia eſſe poſſunt, a quibus impedito ſanguine arterioſo virtutes energeticae musculi quoque impediuntur; ſic omnes inflammationes poſſunt partes comprimere; hinc in Rheumatismo tantus fit dolor, & ſimul inertia musculi.

Ab Atonia Musculi. Quaeritur, an in musculo non adhuc alia cauſa accuſanda ſit? Veteres Medici faciunt mentionem morbi, quem Atoniam ſive ablationem tenſionis vocant; tonus dicitur de chordis muſicis vel arcuum, quae tenſae reſiliunt, & faciunt motus elaſticos vel ſonoros; ſic conſiderarunt totum musculum ejusque elementa, dum agit, tendi; atonia ergo eſt ablata tenſio, & dicunt, ſi illa in nervis fiat, quod tunc nervi impediantur fluida adferre.

Conſtat, quod nervus, musculi motor, ac-

acquirit aliam figuram, quam dum vadit ad musculum; nam nervus, hactenus homogeneus & aeque capax canalis, ubique in corpore musculi tantum debet expandi, quanta eſt proportio omnium elementorum, in musculo moventium, ad nervum, qui ſolitarius eo defertur.

Musculus conſtat arteriis omnium forte ſerierum, ſed concipite omnes illas auferri: musculus conſtat omnibus venis, humores ex arteriis omnium generum, in musculo latentibus, reducentibus, quas etiam concipite ſublatas: porro musculus conſtat membrana celluloſa, interferente ſe inter fibras, easque, & praeterea omnes venas & arterias tenente ſeparatas; concipite & hanc abeſſe, tunc nil reſtabit niſi quod ex nervis oritur, & hoc venit plerumque ab uno nervo.

Ille nervus ſic in musculo dividitur, ut in omne ejus punctum abeat, ejusque ultimi fines forte ſunt coeci; ſed forte arteriae abeunt in ramos, ſubtilitate nervis ſimiles, & tam illud adferens per arterias, quam per nervos, conſiderari poteſt nervoſum.

Si liquores paulo celerius moventur per unum nervum quam per alium, tunc unus ille musculus debet diſtendi in ſuo fine nervoſo; ergo capacitas nervoſa debet plus tumere, quam antea, dum aequilibrium erat; ergo turget mole corporea & reſiſtente, id eſt, debet tendi, durescere, elaſtica fieri, & plus reſiſtere.

Videtis, quid ſit tonus muscularis; atonia vero eſt, ſi omnibus eodem modo ſe haben-

tibus ut prius a majori velocitate non oritur illa tenſio, vel non oritur tanta.

Conſideratur ejus tonus.

Omnis tenſio in quolibet canali musculoſo fit a duplici cauſa, 1. ab inpulſu & nixu denſi & compacti fluidi, 2. a reſiſtentia laterum canalis; ſi enim non reſiſterent canales, liquida illos deſtruerent, nec canales efficaces eſſent illos retinere: ſed pone vires contractiles eſſe minutas, & parvam in fibris eſſe reſiſtentiam, tunc canales implebuntur, ſed manebunt flaccidi; & hoc erit, quod vocatur Paralyſis cum atonia, in qua ſcilicet non rotundantur musculi.

Si linea perfecte flexilis in ſe ipſam coït, tunc ab homogeneo fluido inpacto ſemper aequabiliter diſponetur in circulum, nam omnia elementa ponuntur lubrica, & preſſio liquidi erit aequalis a centro ad omne punctum; ſi velitis concipere, hanc lineam eſſe tam tenuem in cohaeſione, ut non reſiſtat liquidis, ſed cedat, tunc a cauſis prementibus elongabitur.

Applicate haec ad villos musculares, & patebit, quod ſi fibrae in musculo decreſcant tantum in elementis elaſticis ſuisque viribus, quantus exceſſus impetum facientis eſt, effectus musculi erit nullus; elongabitur quidem paulum, ſed non fiet durus, non reſiſtet, non rotundus erit.

Concipite colluviem aquoſam & morboſam, ut in hydrope & leucophlegmatia; ponite musculos inteſtinales in aſcitide haerere in illa aqua ſubputrida; tunc omnes incipiunt fieri flaccidi, ut fere non poſſint agere nec re-

reſiſtere, nam aqua in abdomine contenta, vi ſua premit inteſtina, & preſſio externa facit, ut ſuſtineatur utcunque motus; ſed aqua per paracenteſin una vice educta, inteſtina agunt nihil & omnia transfluunt, niſi hic defectus preſſione externa ſuppleatur.

In nulla fere parte muſculi ſunt magis nudi, quam in facie & ad tempora; ſi fomentum calidum & humidum huic parti nimis diu applicetur, tandem fit fere iners; nervi in hoc caſu ſunt boni, ſed impetus minor eſt, quam ut ſupplere poſſit a laxitate factam ſeceſſionem.

Omnes fibrae muſculares extrinſecus ſuſtentantur ab arteriis, hinc quando arteriae tenuiores ſunt, earumque fibrae minus reſiſtentes, fit atonia, poſtea paralyſin faciens; oritur haec, quum imbres calidiſſimo corpori applicantur, nam dum corpus aſſiduo ſe calefacit, aqua etiam calefit, & muſculus reſolvitur, ita ut flaccidus quaſi haereat.

Magnae vires ad Paralyſes ſolvendas ſolent tribui thermis: ſic vocantur aquae medicatae, quae ex gremio terrae fervidae ad certa loca feruntur, illaeque vulgo vocantur ſulphuratae: ſi illae per ſtillicidium applicantur parti paralyticae, agunt pondere, calore & viribus medicatis ſulphureis; veteres tales inſtillationes vocaverunt Embrochas, quia hae aquae inſtar cadentis imbris applicantur: vidi medicos relegaſſe aegros ſuos Aquisgranum, eosque miſeros, antea jam debilitatos, inde rediiſſe reſolutos ſine ulla omnino ſpe ſanationis: ſi enim Paralyſis oritur a poteſta-

to

te villorum muscularium nimis parva, tunc illa per has aquas fit longe minor; ſed ubi indicantur emollientia, inpactum reſolventia, & denſatum rarefacientia, tunc hae thermae proſunt, quia laxant per calorem & inſinuationem elementorum aquae; ſed viſi ſunt egreſſi ex balneis penitus facti paralytici.

Alia vitia in Muſculis non novi cognita; nam de vitiis arteriarum non loquor: ſi fiat inflammatio in arteriis, tunc illae ita diſtenduntur, ut interſperſas fibras nervoſas poſſint comprimere; tunc vero proprie non fit Paralyſis, ſed inmobilitas cum muſculi tumeſcentia. Dicunt nonnulli, Paralyſin fieri a concretione, ſed tunc non eſt flexilis muſculi mobilitas, ſed rigiditas & fere oſſeſcentia, uti quotidie videmus in pugnaciſſimis Gallis, quibus muſculi femorales calcitrantes dicti poſt duos vel tres annos ſunt inmobiles & oſſei; & in equis perniciſſimis, quorum muſculi, qui movent femora, ſunt exſucci & concreti.

Prognoſis Paralyſeos. Huc usque data eſt hiſtoria Paralyſeos; expoſui ejus nomen; enarravi omnia ſymptomata praecedentia & concomitantia; & hac methodo hic morbus facile poteſt intelligi. Patet nunc vobis, quod quo Paralyſis in altiori loco corporis eſt, eo pejor, nam quo altior, eo propior capiti, hinc altiſſima Paralyſis in capite eſt: ſi homo incidat in Paralyſin totius corporis ſub capite, ſed lingua, nares, aures, os vel oculi nullum vitium habent, morbus ſaepe ſolvitur.

In gravedine & coryza naſus interior ſic po-

poteſt tumere, ut nullus ſpiritus per pulmones in nares ducatur, & moriendum eſſet tali homini, ſi os non apertum eſſet; ſed tales tumores aeque in partibus interioribus fieri poſſunt; ſi v. g. omnia vaſa cervicis, quae contingunt medullam ſpinalem, intumescant, ita ut faciant compreſſionem hujus partis, idem fit ut in naribus, ſed ſine magno periculo, nam illud malum facile cedit; ſed ſi in facie hominis ſani advertatur levis concusſio circa labia & palpebras, balbuties quaedam linguae, & tunc ſequatur Paralyſis, ille homo morietur Apoplecticus; ergo ſi Paralyſis oritur in alto corporis loco, praeſagit & minitatur Apoplexiam.

Inter altas corporis partes inprimis ſunt oculi: par tertium, ſive oculorum motorium per rimam oſſis ſphaenoïdalis ingreditur in orbitam, & bulbo oculi ſe applicans diſpergitur in quatuor ejus musculos; hinc prima pars, quae affecto cerebro affecta apparet, eſt oculus; ab omni aevo Medici dixerunt, quod nil pejus ſit in hoc caſu quam oculi perverſio, nam tunc illi nervi affecti ſunt.

Scitis, quod praeter opticum nervum, qui ſenſui inſervit, & motorium, ad oculos etiam veniat par ſextum vel patheticum, & quod ramus quinti paris hic etiam diſtribuatur; ſi ergo unus Musculus oculi accipiat plus liquoris quam alius, in una parte oculi erit Paralyſis, in alia ſpasmodicus motus; hinc ſimulac oculus minor fit & atrophicus, vel loco ſuo motus & intortus, hoc minitatur peſſimam Paralyſin & Apoplexiam, nam capito-

pitolium ipſum movetur, & Encephalon in prima ſua origine totum titubat.

Mirum eſt in generatione animalium, quod primum apparens ſit magnum caput cum valde parva carina; per aetatem reliquae partes procedunt & majores fiunt. Caput in initio conſtat binis bulbis oculi; hinc maxima pars nervorum cerebri oculis inpenditur; hinc Paralyſeos cauſa intra caput noscitur maxime ex affectis oculis.

Nervus opticus eſt maximus & ſingularis, nullos ramos habens, nec pertingens ad ullam aliam partem, quam ad organum viſus.

Par tertium, ſive oculorum motorium, ingreſſum rimam orbitae, dividit ſe in quatuor ramos, & quadrifariam ſe expandens ſupra bulbum quatuor musculis ramos porrigit; hinc cum illud par nascitur in anteriori parte ex baſi caudicis medullaris prope infundibulum, manifeſtatur bona vel mala conditio hujus partis per motum oculi: vidi ſaepe Paralyſes, in quibus nervus opticus illaeſus erat, ſed directio motus oculi erat laeſa.

Quartum par oritur a fine medullae oblongatae proxime ad cerebellum, hinc forte ab eo pro dimidia parte originem ducit; tuto procedit ſub dura matre, ingreditur rimam orbitae, & inpenditur in unum musculum trochlearem oculi, qui rotat oculum circa axin viſorium verſus naſum, bulbumque oculi vertit extrorſum extra ſuperficiem faciei, acſi oculus extra orbitam traheretur. Quando ille musculus penitus nihil poteſt agere,

gere, tunc oculus videtur retrocedere & introrſum verti, & hoc pro peſſimo ſigno habetur in Paralyſi. Nervus quarti paris a WILLISIO vocatus fuit patheticus, quia oculi in ſumma & praecipiti ira protuberant & volvuntur.

Par quintum, quod magnum eſt, ita oritur ex lateribus proceſſus annularis, ut, poſtquam illud exivit, ſtatim multum diminuatur; mox dividitur in magnos ramos: unus ramus, inferiora petens, cranio egreditur per foramen oblongum ad latera Carotidis, proſpicitque faucibus, linguae, palato, faciei, labiis, & radicibus dentium, & format fere totam figuram muscularem faciei; hinc ſi paralyſis eſt in uno latere, haec ſe manifeſtat contractione partis averſae; ſi eſt Paralyſis linguae, & aeger illam non poteſt extendere niſi ad partem dextram, tunc eſt Paralyſis in parte ſiniſtra. Alter ramus quinti paris eſt opthalmicus, qui etiam ingreditur orbitam, dividitur quadrifariam, adſcendit ſupra bulbum oculi, & totus diſpergitur per palpebras; hinc nervi illi affecti apparent, quando motus palpebrarum non poteſt expedite fieri, ſive non aperiantur, vel non claudantur per ſphincterem musculum. Tertius quinti paris ramus eſt maxillaris, diſtribuens ſe per varias partes faciei, ita ut hae fere omnes ab hoc pari moveantur. Sextum par totum datur uni musculo abducenti oculum, id eſt, qui oculum vertit verſus os temporum.

Portio dura ſeptimi paris, tranſeuns per aquaeductum FALLOPII, & prope proceſſum mammillarem exeuns, maxima parte diſpergitur

gitur per ſuperiores faciei partes. Tandem nonum par totum fere inpenditur linguae, paucis tandem ramis exceptis.

Videtis, quod demtis paucis ramis reliqui capitis nervi omnes inpendantur ſuperioribus partibus capitis, hinc Paralyſis harum partium debet eſſe periculoſiſſima, nam 1. Non patiuntur hi nervi motum validum, ad ſolvendum morbum. 2. Origo mali eſt in loco, unde nervi pendent. 3. Omnes illi nervi commercium habent cum medulla cerebelli, hinc non modo illi afficiuntur, ſed etiam origines aliorum.

Et quum omnes illi nervi dein colliguntur in corpus, ex quo iterum triginta nervorum paria exeunt, hinc malum etiam communicatur cum his nervis.

Ergo quo Paralyſis inferior, eo levior; inferior pars eſt ad os ſacrum, ubi nervi per magna foramina demittuntur; ratio manifeſta eſt, nam inferiores nervi oriuntur ex medulla oſſis ſacri; ſi ergo hic aliquid vitii ſit, ſcimus, originem nervorum non laborare, niſi ſimul cerebrum adfectum ſit; ſed tunc partes ſuperiores plerumque etiam laborant. Quando vitium haeret intra caput, tunc intercepta eſt opportunitas omnibus remediis topicis; ſed ſi vitium haeret ad interiora, tunc cauſae concutientes poſſunt applicari loco affecto.

Sequitur jam mirabilis conſtitutio artuum ſuperiorum. GALENUS, VESALIUS & EUSTACHIUS docent, quod ad humeros, brachia, metacarpum & digitos ferantur quinque magni nervi, variis locis oriundi, mire inple-

plexi, ſub axillis diſtributi, & evanescentes in hos artus. Unicus EUSTACHIUS pinxit nervum, cum quinque his paribus communicantem, qui nervus habet commercium cum nervis viscerum inferiorum. Nil magis mirum eſt, quam quod Paralyſis abſoluta artuum ſuperiorum cum exſiccatione oriatur a Colica Pictonum, haerente in ſolo meſenterio, quod creberrimum eſt; hinc patet, commercium maximum eſſe in his nervis. Quando Paralyſis eſt in his partibus, eſt peſſimum ſignum, nam nervi brachiales oriuntur a cervicalibus, & hi proximi ſunt medullae oblongatae; & inter illos nervos multi ſunt, qui vadunt ad papillas tangentes, nam MALPIGHIUS & RUYSCHIUS dixerunt, quod plures nervi ſentientes abeant ad pulpam digitorum, quam ad ullam aliam partem, ita ut haec pulpa ſit fere tota nervoſa: ſed in omni hiſtoria Medica notatur, quod ſi ſtupor inſolitus ſine manifeſta cauſa fiat in ſolis digitorum extremis, ſit peſſimum ſignum & praeſagium ſecuturae Apoplexiae.

Omnis Paralyſis, a partibus ſuperioribus ſenſim deſcendens ad inferiores, quo magis deſcendit, & partes ſuperiores liberat, eo eſt melior: res per ſe patet, nam cauſa alte haerens plures nervos afficit ſimul; quae vero deſcendit, & partes ſuperiores relinquit, ſolutionem notat: ſed omnis Paralyſis ſucceſſive adſcendens a partibus inferioribus ad ſuperiores, peſſima eſt, & praeſagium Apoplexiae.

Saepe viſum eſt, nonnullis hominibus oriri languorem ad inferiora, qui, vitio dein

ſenſim adſcendente, tandem fiebant Apoplectici.

Paralyſis viſcerum thoracis, abdominis & pelvis peſſima eſt; viſcera thoracis tam mirum apparatum nervorum habent, ut nihil ſit ſingularius. Qui ortum & combinationes nervi intercoſtalis, ejusque ſeceſſum ab aliis nervis obſervat, & quam tuto deferatur, & quomodo tam ſolitarie & tam paralelis ramis decurrat ad coſtas, & inpendatur musculis, intelligit oeconomiam prorſus ſingularem. Si in his musculis oritur paralyſis, ipſa vita laborat, & brevi metuenda eſt Apoplexia.

Inteſtinorum nervi jam conſiderati ſunt, dum dixi de nervis Meſenterii; & apparuit, hos nervos habere ſingularem neceſſitatem cum actionibus vitalibus; ubi hi nervi laeduntur cultro, ex bono chalybe facto, poſt enormes dolores, ſine ſanguine effuſo, ſine ulla apparente mutatione, vita intercipitur. Nil notius eſt, quam in Ileo dolorem exquiſitum eſſe in his nervis, & mox animi deliquium fieri etiam in homine robuſtiſſimo. Ergo paralyſis inteſtinorum peſſima; haec cognoscitur ex Lienteria, id eſt, dum mox omnia ingeſta ſine ſenſu, & vix cocta, per inteſtina quaſi per canalem transmittuntur ſola vi reſpirationis; ubi aſſumpta penitus non mutata ſine ſenſu egeruntur, mors inſtat.

Idem de viſceribus in pelvi verum eſt: haec duo ſunt in viris, inteſtinum rectum & veſica, & in foeminis praeterea adeſt uterus: Paralyſis harum partium ideo videtur periculoſa, quia nervi ex pari octavo, intercoſtali-

bus

bus & diaphragmaticis ad has partes diſtribuuntur; nervi vero, qui proſpiciunt partibus exterioribus, oriuntur a loco vicino in theca vertebrali; hinc ubi laeduntur functiones paris octavi, hoc aeque periculoſum eſt, acſi morbus eſſet in parte ſuperiori; hinc in omni Paralyſi attente obſervanda eſt functio laeſa.

Paralyſis in Peripneumonia dicitur omnium peſſima, quod HIPPOCRATES jam obſervavit; nonnulli hoc attribuunt nervis hic diſtributis, ſed videtur fieri a ſanguine, qui ſe non poteſt evacuare per venas jugulares, hinc pendet potius a nervis compreſſis, quam alio modo affectis.

Paralyſis in Lienteria, & Lienteria in Paralyſi eſt peſſima; nam notat, periſtalticum inteſtinorum motum eſſe male affectum; & ratio manifeſta eſt, quia nervi ſphlangnici ex octavo pari oriuntur.

Paralyſis cum ablata facultate ſentiendi peſſima eſt; ſi vero facultas ſentiendi praeſens eſt, magna ſpes eſt, redire poſſe ſanitatem; ſi ergo Paralytici oculis recte videant, utraque aure recte audiant, guſtent dorſo & apice linguae, & ipſa parte paralytica objecta diſtinguant, magna ſpes eſt; hoc vero phaenomenon in hiſtoria nervorum valde mirabile eſt.

Pono ad humerum, brachium, metacarpium, digitos deferri quinque nervorum paria, & ſextum acceſſorium; ſi examinentur illi nervi, nil diſtinctionis in iis apparet; hi nervi ex hac ſextuplici origine abeunt in duas

 par-

partes; una deſinit in rete MALPIGHIANUM, papillas tactus tegens; altera tantum inpenditur musculis; quum ergo illi nervi ab eadem origine veniant, quomodo functio in uno poteſt aboleri, & permanere in altero? Quare manet ſenſus integer, dum aboletur motus? puto hanc rem nondum bene eſſe expoſitam.

Inquiritur diſtinctio inter nervos motorios & ſenſorios.

Scitis, quod in recens conceptis embryonibus omnium fere animalium nervi optici fere tam magni ſunt, quam totum reliquum cerebrum; portio ingens, quae fertur ad nares pro olfactu, eſt quaſi propago medullae cerebri; nervi optici abeunt in mucilaginem, in qua pinguntur objecta, nec ambo hi nervi ad motum faciunt; hinc apparet evidenter, quod intra cerebrum locus ſit, unde ſolus ſenſus fit & nullus motus: in brutis videmus ventriculos anteriores cerebri in fornicata parte penitus medulloſos, inprimis in canibus odoriſequis; totus ille tractus medulloſus progreditur in proceſſus mammillares, & tota moles cerebri diffunditur quaſi per olfactus organum: haec igitur pars nervoſa nullum in ſe habet principium movens. Idem intelligitis de nervo optico. Nervus ſeptimi paris acouſticus dicitur; oritur ad latera medullae oblongatae duobus principiis, molli & duro; pars mollis nil facit ad motum maxillarem, ſed abit in mucilagineam ſubſtantiam, quae diſpergitur per cochleam, tres canales ſemicirculares, labyrinthum & veſtibulum, & ibi ſpecie muci apparet, eodem modo ut nervus opticus in fundo oculi, & nervus olfacto-

factorius in oſſe ethmoïde; pars dura abit in chordam tympani, & diſpergitur ad musculos externos faciei & colli: ergo dico, quod in hoc nervorum pari ramus unus faciat ad motum, alter ad ſenſum, & licet ad eundem locum oriantur, quod tamen diverſam habeant originem.

Quintum par habet etiam diverſos ramos: Octavum par conſtat quaſi ex multis paribus, ex diverſis locis oriundis; ergo licet idem videatur nervus, & eadem appareat nervorum origo, poteſt tamen eſſe in diverſis locis, hinc poſſunt diverſas facultates poſſidere: ergo poteſtas ſentiens & movens in prima origine videtur diſtincta, & unaquaeque loco ſuo privato adſtricta; hinc opus non fuit, ut nervi diverſo ductu ad eundem locum ducerentur, quia in ortu jam ſunt diſtincti.

Nonnunquam in parte, quae paralytica fiet, primo eſt ſtupor, & huic ſuccedit inmobilitas; ſaepe primo fit inmobilitas, & poſtea ſtupor; ergo apparet, quod ſenſus & motus in origine manent plane diſtincti, licet confuſi appareant; & niſi videremus par ſeptimum, eodem loco oriundum, abire ad motum & ad ſenſum, non fuiſſet cogitatum de hac re.

Scimus par octavum, ubi tam numeroſae fibrillae conjunctae ſunt, abire ad viscera, & in his partibus diſtinctis facere ſenſum, partibus diſtinctis motum; ergo quemadmodum cerebrum principia ſenſus & motus arbitrarii poſſidet, cerebellum tantum motuum

vitalium; ſic etiam nervis, ſenſui & motui deſtinatis, accedunt ramuli ex cerebello pro motu vitali.

Veram diſtinctionem hic obtinere patet ex examine nervorum in ultima parte, id eſt, in ſuis organis. Nervus olfactorius eſt pulpa medulloſa, in naribus quaſi evanescens; nudus, ut facile ſentiat, quae alios ſenſus praeterlabuntur; facile exſiccandus, imo delendus, & in muco craſſo obducente etiam facile obliterandus.

Videmus opticum nervum toto itinere, quo venit a corporibus ſtriatis, demtis integumentis, eſſe pulpoſum; ubi vero oculum ingreditur per tunicam ſcleroticam, choroïdeam, & RUYSCHIANAM, jam eſt merus mucus. Idem fit in parte ſentiente nervi acouſtici. MALPIGHIUS hoc etiam notavit in nervo linguali; & RUYSCHIUS docuit, quod ablata membrana exteriori linguae appareat triplex ſpecies mucoſarum papillarum; ſed paulo inferius partes ſunt duriores, non pulpoſae, ſed fibroſae.

Demonſtraverunt iidem, quod ubicunque eſt rete MALPIGHIANUM ad cutem & extremos manuum pedumque articulos, eadem ſit ſtructura quam in lingua, & quod illa pulpa ubique ſit in corpore, ſed erecta, & faciens foramina in reticulo MALPIGHIANO.

Demonſtravit RUYSCHIUS, quod nervi haereant in Oeſophago teſtudinum hamorum inſtar, nil demittentes extrorſum; ſi horum membrana exterior auferatur, ſub ſingu-

lis

lis thecis conicis haerent papillae, quae in hoc loco gratum guſtus ſenſum quaſi protrahunt; oſtendit etiam, quod nervi papilloſi in tunica villoſa ventriculi & inteſtinorum tenuium ſint mucoſi & diffluentes: nervi vero, ad motum deſtinati, in ſua origine ſunt duriores, uti patet in ſeptimo pari: ſcitis, quod nervi, qui ad musculos eunt, in itinere cultro anatomico mirifice reſiſtant, & duri ſint ad finem usque, donec evanescant: patet ergo, quod una pars facilius laedi poſſit quam altera, & quod una laedi poſſit, illaeſa altera.

Hoc interim valde mirum eſt, quod inter ſentiens & movens ſit tantum commercium, nam ſimulac mens imaginem natam ſentit, mox oritur impetus, quo moventur quidam musculi; locus ubi hoc fit, vocatur ſenſorium commune, principium primum impetum faciens.

Paralytici ſudantes brevi moriuntur, niſi ab hoc ſudore ſubito curentur. Pergitur in Prognoſi.

Hoc confirmat DURETUS, dicens: ſi ſudor ingens ſuperveniat Paralytico, vel ſolvit morbum, vel reddit incurabilem; & invehitur in eos, qui omnes Paralyticos volunt curare per ſudores & per decocta Guajaci, quia primo impetu aliquando unus aut alter curatus fuit.

Paralyſis, quae originem ducit ex Gonorrhoea, etiam incurabilis eſt; nonnullis genitalis humor per ſomnia ludicra diffluit; imo hoc fit quibusdam ſponte & ſine ſomno. Haec eſt Gonorrhoea veterum, quam ſolus ARE-

TAEUS deſcripſit: ex hac cauſa diu durante oritur Paralyſis, quae ideo inſanabilis eſt, quia corpus eſt exhauſtum.

Ingens venereae voluptatis cupido facit etiam Paralyſin; ſcitis, quod paucus genitalis humor vim habeat incredibilem excitandi convulſiones in toto corpore, quae convulſiones ſunt levis & arbitrariae Epilepſiae ſpecies.

ARETAEUS obſervavit, quod periodicus ſanguinis fluxus cohibitus, ſine alia evacuatione ſubſtituta, abire ſoleat in Paralyſin peſſimam.

Si Paralyſis occupat unam partem, & convulſio fit in altera, morbus eſt inſanabilis, tendens in Apoplexiam.

Quum vulgus hominem, antea ſe recte habentem, absque manifeſta cauſa reſolutum videt, ſuſpicatur aliquid venenati vel diabolici, quaſi talis aeger incantatus eſſet: hinc quando prima Paralyſis mortalibus apparuit, nil fecerunt, niſi quod aegrum voluerint excitare; ſi hoc non ſuccederet, nullam habebant medelam, & tales homines fato ſuo committebant, illique tunc aliquando per ſolam naturam ſanati ſunt; ſi hoc accurate obſervetur, & comparetur cum ſingularibus remediis, poſtea adhibitis, apparebit, quod ars tantum imitata ſit naturam.

Viſum vero eſt, ſi paralytico ingens febris ſuperveniret, ſtatim in ſummum calorem abeuns, quod ea finita Paralyſis curata fuerit; ſed ſi febris illa nil operaretur, ad emendandam illam Paralyſin, tunc caſus erat de-

deſperatus: ſi febris eodem tempore veniat, quo cauſa Paralyſeos agit, ſalutaris erit, niſi plethora ſit cauſa; ſi vero veniat poſt cauſam Paralyſeos, debilitato jam corpore, non proderit: viſum eſt etiam, quod ſi febris ſit de natura hecticarum vel languidarum, nil faciat, ſed ſi cum calore & impetu magno accedat, tunc proſit; & ſi ſit periodica intermittens, tertiana vel quartana, tunc fere indubitato tollit morbum.

Patet ergo ex his caſibus obſervatis, quod ab excitata febre tota fere curatio pendeat: novi ſartorem, quinquaginta annos natum, hemiplegia laborantem, per multos menſes ſuo lecto affixum; ſuperveniente huic tertiana, mox exſiliebat de lecto, fungebatur omnibus motibus; poſtquam vero deferbuit febris, relapſus eſt in eundem morbum; febre iterum accedente reſtituebatur, & hoc fiebat usque ad tres vices; tandem tamen hemiplecticus obiit.

Scilicet dum deflectit corpus humanum a ſanitate perfecta, vita ſuperſtite, tunc reſtat etiam motus, qui dum agit corpus mutat; & ſi ab illa mutatione corpus fiat ſanum, ſanatio dicitur a natura facta eſſe: morbi poſſunt eſſe ita tecti, ut inpoſſibile ſit eorum cauſas & medendi methodum a priori cognoscere; ſed dum contingunt mutationes non praeviſae, utiles vel inutiles, ex iis rite obſervatis vera methodus medendi nascitur; qui obſervat, quid homo comedat, bibat, artem promovet; qui vero hoc negligit, iners eſt; nam ex iis, quae homo aſſumit, quaedam bene

cedunt, alia male; cruda vel magna copia aſſumta nocent, cocta vel parva copia proſunt.

Si ullus morbus tectus eſt, certe eſt Paralyſis: poſſumus multa ratiocinari, ſed quando occurrit nunquam viſa Paralyſis, neſcimus, quid de illo morbo cogitari debeat; nobis igitur incumbit, ut ſpeculemur modos, a ſola natura datos, nam ex legibus corporis naſcuntur.

Tranſitur ad curationem Paralyſeos. Vidimus jam, quod febris ſuperveniens ſit cauſa ſanationis Paralyſeos; ſed febris non curat omnes Paralyſes, nam ſi Paralyſis oriatur a Caro, febris auget eam in Apoplexiam; hinc ſanat tantum illas, quae a cauſa lenta oriuntur, nec omnis febris aeque benefica; ſed ſi oritur in initio ex vi vitae, nec eſt de natura Hecticae, ſed de natura intermittentium, tunc omnia conquaſſat & concutit, & ſupervenit calor cum magno & ſalutari ſudore.

Primo naturalem. Viſum eſt etiam, quod in omni Paralyſi chronica v. g. brachii ſuperveniens magnus calor fere ſemper profit; in Paralyſi enim corpus frigeſcit; ſed calor ſuperveniens hoc frigus tollit; hinc viſum eſt, Paralyſes, hyeme natas, per teporem vernum ſolutas eſſe, easque, licet diu duraviſſent, dum ſuperveniebat fervida aeſtas, ſanatas fuiſſe.

Magnus & ſubitus dolor, a quacunque fere cauſa Paralyſi ſuperveniens, tollit morbum; ſcio, quod ingens dolor etiam faciat Paralyſin, ſed ſi ſuperveniat parti paralyticae, cum atonia conjunctae, fere ſemper ſolvit.

Huc

Huc etiam refertur punctura vel punctionis ſenſus; ſi quis coxae ſuae inſidens dormiturit in ſua ſella, ille expergefactus, & volens movere, ſentit, quaſi illa pars ad eum non pertineret; nec poteſt movere, ſed ſentit quaſi baculum, cujus ope ſenſus promovetur; momento poſt ſentit, quaſi pars infinitis aciculis pungeretur; & paulo poſt cum dolore redit motus; hinc nullum ſignum eſt felicius, quam ubi homo paralyticus de tali punctura conqueritur.

Cum hoc ſenſu convenit formicatio, id eſt, ſenſus quaſi formicae per partem oberrantis: quando ambulamus hyberno & glaciali tempore, pendulae manus obrigescunt; ſi velimus aliquid prehendere, ſunt rigidae ſine motu & ſenſu, quod noſtrates vocant *Verkleumd*; dum ſenſus & motus redit, fit ſpecies punctionis, & partes quaſi ſubſiliunt, quod vocamus *Tintelen*; non diu poſt fit formicationis ſpecies, & tandem dolor vix tolerabilis; & ſimulac hoc contingit, ſenſus & motus mox redit: haec ſymptomata oriuntur a fluxu ſanguinis arterioſi libero, vel a nervo, preſſione liberato; fit tunc quidem motus, ſed qui primo non aequabilis eſt per omnes partes; illo enim aequabili reddito, omnis functio redit.

Huc facit etiam tremor, nam tremor eſt motus muscularis incipiens, ſed deficiens, antequam perfectus eſt; ille motus reïnchoatur, ſed iterum in medio ſubſiſtit; tremor ergo notat, vires adeſſe ad movendum musculum, ſed non ſufficere, ad perficiendum mo-

motum; volo, ut manus ibi ſit; eſt: volo, ut hic ſit; eſt, ſi non deficiunt vires: ſi a cerebro naſcitur impetus, ſed non voluntarius, & hoc fit ſaepe numero, pars tremit: ergo ſi pars habuit motum nullum, & incipit tremere, habet ſaltem motum dimidium, ſed tamen eſt via ad ſanationem, quia nervi operari incipiunt; hinc bene dixit HIPPOCRATES, ſi tremores validi & ſubito nati Paralyſi ſuperveniant, ſanationem praenunciant.

Huc etiam refertur convulſio: dixerunt HIPPOCRATES & ARETAEUS, quod, dum Paralyſis occupat unam partem, & alia pars convellitur, finis plerumque ſit Apoplexia inſanabilis; ſed ſi pars perfecte fuerit paralytica, & nunc convellatur, certa erit ſanatio; omnes enim musculi quiescentes convelluntur ſemper, ſi ſubito influxus cauſae motricis fiat; qui cum vi ex ſomno expergiscitur, convellitur, non vero, qui pacate evigilat; manus tacta, homine nescio, convellitur, non vero, ſi antea fuerit praemonitus; ergo convulſio notat applicari cauſas moventes validas ad partem prius quiescentem; ſi ergo ſuperveniat Paralyſi, fere ſemper ſanat.

Huc etiam refertur diarrhoea magna, quae praeſens remedium eſt, modo vires conſtent, inprimis ſi cum tenesmo haemorrhoïdali conjungatnr.

Tandem haemorrhagiae periodicae reſtitutae ſanaverunt omnes Paralyſes, ab impedito ſanguinis fluxu ortas; ſi enim plethoricis detinen-

nentur menſtrua, fit Paralyſis; ſi fluxus haemorrhoidum conſuetus intercipitur, fit Paralyſis; quibus conſueta narium haemorrhagia a quacunque cauſa ſubſiſtit, fit Paralyſis; quibus ergo hic morbus a plethora fit, illi ab haemorrhagia ſuperveniente curantur; & ſi fiat a retentis evacuationibus, illi aegri non niſi iis reſtitutis curantur.

Solutio cauſae, quae motum partis impediverat, perficit etiam curam naturalem: obſervatum fuit, ingentes abſceſſus ad axillas interdum ſanaviſſe Pleuritidem, ſed ſubſecutam fuiſſe Paralyſin in brachio; nec illa ſanari poteſt, niſi cauſa nervum premens ablata fuerit: in bubonibus venereis ſaepe oritur ſtupor partis inferioris, qui non ſanatur, niſi tumore aperto vel diſcuſſo; illud in hoc caſu jucundiſſimum eſt, quod Medicina artificialis his effectibus, fortunato obſervatis, omnino reſpondeat; ad hoc demonſtrandum me nunc accingo.

Dixi jam, quod ſanatio generalis omnium Paralyſium chronicarum facta fuerit excitata febre in toto corpore vel in parte; excipio hic Paralyſes natas ab inflammatione, plethora, & febre; de his enim dixi in Corollariis de Apoplexia.

Quae perficitur per febrem.

Dicens, naturam ſanare hunc morbum ſuperveniente febre, per hanc intelligo motum conſtantem & crebriorem cordis & arteriarum, humores transmittentem; ſemper autem febris in nobis excitari poteſt, nam premendo tantum venas, & ſic humores celerius

pro-

propellendo in arterias motus ſanguinis increscit.

Eaque per artem poteſt excitari.

Conſtat etiam per experimenta, quod posſimus excitare febris intermittentis ſpeciem; nam ſi corpus hominis demittatur in aquam frigidiſſimam, videmus, quod horreat, tremat, concutiatur, eodem modo ut in initio febris intermittentis; educto corpore mox inſurgit pulſus & calor, & hic ad thermometrum ſatis notabiliter increscit.

Sed quod hic dicitur de toto corpore, etiam verum erit de parte. Si calor ſit aequabilis, ſed manus fricetur, calet plus quam totum corpus, & excitatur in ea febris, qua aucta fiet inflammatio, & gangraena ad deſtructionem partium usque; ſi in ſummo frigore continuo moveo manum, calescit; ſi dextram inmittam in aquam frigidam vel nivem, primo friget, ſed paulo poſt plus calebit.

Febris eſt duplex, 1. quae a cauſa intra corpus ſuſcepta incipit, procurrit, ſtat, & finitur. 2. In qua ſimilia fiunt uno tempore, ſed alio redit ſanitas; haec vocatur intermittens, & tempus intercalare inter exacerbationes Apyrexia: inter poſtremas quartana exquiſita ſanat omnium maxime, vincens ſaepe omnia medicorum auxilia; ſed in poteſtate humana eſt in omni corpore ſano vel aegroto, modo vis vitae ſuperſit, excitare febrem continuam vel intermittentem, nam eſt in poteſtate artis hanc repetere toties, quoties ars praeſcribit, idque in parte vel in toto; in toto per frictionem, calorem, vel applicatio-

cationem frigoris, nam tunc oriuntur omnia phaenomena, ut in febre intermittente; fit tremor, frigus, pallor, humoribus ad interiora pulſis; poſtea calor & ſudor.

Dico nunc, quod febris ſuperveniens Paralyſin lentam & chronicam curet eo felicius, quo major oboritur; requiritur enim ad talem curationem aër calidus, & quidem gradu magno; hinc inprimis aeſtas calida curat; vel ita dictae thermae, ſive conclavia, ſulphuratis vaporibus calefacta, caeterum arida, qualia in regno Neapolitano ſunt ſumma remedia; & haec non agunt ſuo vapore, (nam balnea humida nocent, quia nimis relaxant) ſed aëre raro, ſicco & calido; hinc montanus aër, quia ſiccior, maxime commendatur, & peregrinationes per talia loca ſummo cum ſucceſſu inſtituuntur; hinc lecti debent eſſe ſicciſſimi & calidi, antequam illos ingrediatur Paralyticus. Diaeta Paralyticorum.

Somnus ſuper ſtragulis, quae humores quaſi inbibunt, huc etiam facit; & in loco, cujus pavimentum & parietes ex ligno poroſo & ſicco ſunt conſtructa, nec pigmentis oleoſis obducta; ſanus enim homo decumbens in loco humido & lecto humido contraxit inde ſaepe Paralyſin totius corporis; infantes dormientes in locis frigidis ſubterraneis incidunt in Rachitidem & laxitatem omnium musculorum; hinc bene dixit HIPPOCRATES, quod calor ſiccus maxime aptus ſit ad generandas febres: ergo talis aër maxime prodeſt, qui poteſt eſſe cauſa occaſionalis febrium.

In cura hujus morbi alia regula eſt, quod prohibetur omnis aquae potus, maxime calidae; frigida enim parca valde copia a nonnullis conceditur; ſed nunquam Paralyſis frequentior eſt quam illis, qui potibus aquoſis & calidis dediti ſunt, quod hodierno tempore inprimis conſtat: commendatur etiam potus vini nigri, meraci, Cretici, quod habétur fere omnium fortiſſimum; vel ſi illud deficiat, Canarini, maxime ſi parca ejus copia cum pauco pane offae ſpecie deglutiatur: fortis cereviſia apud Europaeos princeps eſt remedium; illa vero non facile ex ſe demittat ſpiritus, id eſt, non creët temulentiam, nec habeat acrimoniam rodentem; talis inprimis eſt Brunsvicena, qua nulla meracior, blandior, oleoſa viſcoſitate magis ligans ſpiritus, & corpus magis reficiens.

Haec vina & hae cereviſiae certiſſime febrem inducunt, etiam in frigidis hominibus, ſi paulo majori copia aſſumantur: nil etiam magis juvat, quam hisce miſcere aromata, ſemina Sinapios, folia Cochleariae, Naſturtii, Eryſimi, nam de aromatibus exoticis non loquor; haec ſi ſumantur lege artis, fit ſemper major calor & inclinatio ad febrem, quae ſuſtentata ſufficit, nam non opus eſt pervenire ad febrem ipſam.

Pro cibo praeſcribuntur carnes, & inter has inprimis avium, non aquaticarum, ſed montanarum, ſylveſtrium, ferarum; non coctarum, ſed aſſatarum: hae majori copia ingeſtae & non conditae, diſponunt corpus aſſumen-

ſumentis ad febrem; nemo enim eſt adeo frigidus, quin, ſi his aſſatis corpus valide infarciat, febricula quadam laboret. Laudant his addi debere condimenta, maxime omnes Aliorum ſpecies, illam inprimis, quae Victorialis dicitur; omnes ſpecies Ceparum, inprimis quae dicuntur Aſcaloniticae, *Chalotten*, quae acerrimo & penetrantiſſimo ſpiritu ſunt praeditae; omnes ſpecies Erucarum, Origani, Porrorum, Raphanorum, Majoranam Nobilem, Serpillum, Sinapi, Thymum; haec vero non coquuntur, ſed aſſis & contritis carnibus inmittuntur, & tali victu curantur etiam deſperatiſſimi.

Refertur huc ex vegetabilibus panis, nam omnia non fermentata vegetabilia reprobantur: maxime vero juvat bis coctus, additis etiam ſale & aromaticis; jura carnium vero, olera, & fructus horaei hic minime conveniunt: ſi ergo cibi, qui in homine calido febrem, calorem & ſitim excitare poſſunt, ab his aegris aſſumantur, ſtatim requiſitus calor redit, & corpus tandem ad febrem diſponitur.

Sequitur conſideratio balneorum; de his multum diſcrepant medici, nec mirum, nam hoc vocabulum ſaepe contraria ſignificat; ſunt enim balnea ſicca, calida, humida & frigida, aperientia, conſtipantia &c. ſi ergo haec non bene diſtinguuntur, periculoſe confunduntur medicorum ſententiae: in Paralyſi chronica maxime laudantur balnea ſulphurata; haec ita vocantur, quia circa montes ignivomos bitumen & ſulphur quaſi ebullit, & juxta illa

Efficacia balneorum in hoc morbo.

la loca ſunt balnea, quae ab his focis naturalibus calefiunt; hinc faciunt in his locis conclavia, quorum parietes lapidei undequaque caleſcunt ab illa cauſa; non dico, quod ſulphur hic aliquid faciat, ſed inde tamen nomen acceperunt; & conſtat, quod haec balnea ſummum uſum habeant in hoc morbo; nam dicunt, homines nudos, eo delatos, mox ita incaleſcere, ut toti quaſi ſudoribus diffluant.

DURETUS autem nos monuit, quod ſi ſudores Paralyſin non ſtatim curent, eam fere ſemper incurabilem reddant; & hoc in multis circumſtantiis accidit; ſi enim in exhauſtis corporibus plus exhauris, magis noces; ſed ubi cauſa tenax per motum diſſolvenda eſt, tunc haec balnea juvant.

Apud nos ſimilia remedia fiunt ex alcohole accenſo, & determinatione flammae ad nudum aegri corpus; ſic projectiſſimos paralyticos curamus aliquando; ſed ſi hoc remedium non curat, etiam nocet, & hoc prima vel ſecunda vice jam patet.

Videte, quae ſcripſi in Chemicis de reſolutione alcoholis per flammam: maxime mirum hic eſt, quod Alcohol, omni arte liberatum ſua aqua, accenſum in vaſe puro, deflagret ſine faece & fumo, & qnod tamen ſub campanis ingentibus vitreis repercuſſus & collectus vapor fuit pura aqua: ergo eſt vinculum ſubtiliſſimum, quod elementa aquae ligat cum inflammabili ſulphurea parte; illud ergo, quod in hoc caſu facit tantum impetum, non eſt balneum ſiccum, ſed reſolutio calidi vaporis, & determinatio ad corpus; vidi,

vidi, quod linteamina, quibus illi aegri tegebantur, non ſpiritu inflammabili, ſed aqua fuerint imbuta; quotiescunque autem voluerit Medicus, hoc remedio excitat febrem, calorem & ſudorem, ita ut fortiſſima corpora vix illa poſſint ſuſtinere ultra quadrantem horae, uti in curanda Lue Venerea toties patuit.

Referuntur huc balnea aluminoſa, de quibus dicitur, quod ſint vera balnea antiparalytica, eaque reperiuntur in multis Europae locis; ex iis non Chalcanthum educitur, ſed alumen, illud vero habetur inter ſumma remedia; nam vix ulcus eſt adeo malignum, quin ſanetur fotu aquae aluminis, & illae aquae etiam adſtringunt & roborant: hinc ſi inſinuantur in corpus, aliquid faciunt, ſed propter aquam calidam non valde proſunt.

Tempore aeſtivo poſſum facere aquam tam frigidam, quam fieri poteſt, id eſt, ad triginta duos gradus in thermometro Fahrenheytiano, nam infra hunc gradum non eſt amplius aqua, ſed nix, grando, vel glacies; hoc fit diſſolvendo in aqua ſal Ammoniacum; poteſt ergo tale frigus aeſtivo tempore applicari corpori, ita ut fiat quaſi gelu, ſed mox inde exſurget eo major calor, quo frigus majus fuit. Si brachio paralytico, incaſſis omnibus remediis, affundatur aqua frigida, pars fit frigidiſſima, ſed pruriet, titillabit, dolebit, caleſcet, & reſolvetur in magnos ſudores; ſic ſaepe per topicam febrem in loco vita reſuſcitatur.

Huc refertur frictio, quae accelerat motum ſanguinis arterioſi, & venoſum premit

Et fri-ctionis. verſus cor; adeo ut in parte, ubi fricatur, rapidius moveatur, quam in omni alio loco: ſic ſolvuntur Paralyſes, natae ab arteriarum vel venarum vitiis, modo non fiant a tumore comprimente, nec reſolvendo: eadem haec concutit omnes nervos, & ſanat omnes Paralyſes, quae fiunt a vitio arteriarum & venarum in nervorum tunicis, ſed ſedulo & repetitis vicibus fiat: rara eſt Paralyſis ab ipſo ſpiritu nervoſo; crebrior vero a vitio liquidorum, quae continentur in vaſis, tunicas nervorum conſtituentibus: haec frictio movet omnes muſculos, qui diu quieſcentes ſenſim paralytici fiunt, ſed per hunc motum fluxus ſanguinis arterioſi & ſpiritus nervoſi per illos promovetur; haec poteſt applicari capiti ſupra & infra oculos, ad lateralia & inferiora menti, ad tempora, poſt aures ad proceſſum mammillarem, omnium maxime ad cervicem, ad ſpinam dorſi, ad cava axillarum & poplitum, ad ſinus inguinum, & haec ſunt loca, quae praecipue fricantur ad Paralyſin; ſcitis enim ex Anatomicis, quod in omnibus his locis nervi, qui egrediuntur ex cranio & theca vertebrarum, nudiſſimi ſint, & ſuos ramos diſtribuant: equidem didici per experimenta, quod in languidiſſimis, & in Paralyſin declinantibus, ſolae hae frictiones, pannis aſperis, calidis, ſiccis, vacuo ventriculo factae, talem mutationem & regenerationem motus faciant, ut prorſus incredibile ſit.

Referuntur huc fuſtigationes, quae erant molles concuſſiones & palpitationes illarum partium, ubi maxime patent muſculi, & dis-

diſtribuuntur nervi, v. g. ad inguina; hae enim directe agunt in has partes, & faciunt idem, acſi cordi & arteriis daretur major vis.

Huc refertur pexus capitis, qui etiam incredibilem effectum habet; hi enim crebro repetiti thecam calvariae movent, calefaciunt, ſmegmaticum obſtruens abducunt, & miram faciunt in ſyſtemate nervoſo actuoſitatem, ita ut quibus nimia ſit, his nimia agilitas cerebri adſit.

Referuntur huc actiones cucurbitarum, de quibus antea jam dixi; illae enim humores perpetuo ducunt in arterias; ſi velitis inflammationem fieri in loco frigidiſſimo, modo vita ſuperſtes ſit, applica modo cucurbitulas, & ſanguis ilico aderit cum partis rubore; poſſumus harum effectum augendo numerum & capacitatem ita augere, ut inflammatio, & tandem gangraena fiat; ſic fiunt derivationes ſanguinis in vaſa, quae antea non erant ſanguifera: mirum ergo non eſt, Aegyptios illas laudaviſſe ad hoc mali genus; ſi hae fiant cum ſcarificatione, major acceleratio fit & calor, & impeditur, ne materia attracta ſtagnando peccet; inde quoque fit dolor & inflammatio, remanens per tres quatuorve dies. Cucurbitarum.

Sunt praeterea medicamenta, quae incredibilem vim in certo loco faciunt; ſimplex pix emplaſtri forma calida applicetur parti corporis prius fricatae, non humidae vel pingui, quanta vi adhaeret! ſi hanc ſubito avellitis, fit inflammatio cum ſummo dolore; talia emplaſtra vocantur Dropaces, quas ve- Dropacum.

teres a cervice ad os ſacrum applicabant, & quibus admiſcebant fortiſſima ſtimulantia.

Setaceorum. Setacea huc etiam referuntur; perforarur elevata cutis per ſubjectum panniculum adipoſum cum acu & filo, quod in vulnere relinquitur, ne concreſcat; & ſic fit continuata inflammatio. HELMONTIUS hoc medicamenti genus explodit ut crudelem carnificinam GALENICAM, dicens nunquam prodeſſe, ſed ſemper nocere; ſed pace hujus viri dico, quod ſtupenda de horum effectu apud HILDANUM & PAREUM legantur exempla. Vide apud RUYSCHIUM *Obſervat.* XL. hiſtoriam Cephaleae per Setaceum curatae. Filia mercatoris Amſtelodamenſis diu laboraverat capitis dolore aſſiduo & intolerabili; varia ad arcendum illud malum incaſſum adhibita ſunt remedia. Tandem nullis remediis proficientibus animus erat cranium terebra perforare; antequam vero extrema haec operatio inſtitueretur, proponebatur Setaceum in nucha; quo remedio celebrato, ſtatim evanuere dolores: & quod notatu dignum eſt, poſt aliquod tempus aegra hujus remedii pertaeſa extraxit Setaceum; quo facto ilico recruduit malum, ita ut coacta fuerit ad novi Setacei uſum confugere, quo inſtituto extemplo rurſus ceſſarunt dolores aegram vexantes: tum igitur prudentior facta geſtavit hoc Setaceum renovatum, donec ſua ſponte natura illud expelleret. Quid fit? tertia vice Setaceo abdicato, recidivam patiebatur; hinc eadem encheireſis denuo iterata eſt, qua repetita libera fuit ab hoc malo, & poſtea pan-

pancratice vivere coepit. Setaceum in equis ab Equiſonibus vocatur *een Dragt*, & in omnibus partibus poteſt fieri, ſed in homine applicatur fere tantum cervici; hujus enim integumenta ultra pollicem craſſa ſunt, nec tam mobilia, quam alibi, hinc perforata faciunt majorem effectum, quam aliae partes, & minorem moleſtiam, ideoque hic locus eligitur.

Inuſtiones faciunt ipſo, quo fiunt, momento inflammationem, calorem, febrem, & dolorem, qui ad minimum manet per octo dies. Aegyptii has ſummopere commendabant ad haec mala, nec Paralyſin prius deſperatam declarabant, niſi poſtquam prius fruſtra tentata eſſet inuſtio: hinc dicit HIPPOCRATES *Sect.* VIII. *Aphor.* 6. quae medicamenta non ſanant, ea ferrum ſanat; quae ferrum non ſanat, ea ignis ſanat; quae vero ignis non ſanat, ea inſanabilia exiſtimare oportet. Si ergo miſer ex dolore coxario in Paralyſin incidat, antequam fato ſuo relinquatur, exploranda inuſtio; ſic equis inurunt genua labantia, ne ligamenta ſint nimis flexilia: nonnulli laudant inuſtiones cum moxa Aſiatica factas; ſed credo, quod hae lentiores & minus profundae ſint; HIPPOCRATES Lini crudi contortos funiculos applicabat parti, donec excuſſiſſet dolorem; hinc nulla cauſtica potentialia vim majorem habent, quam hae herbae, quae laudantur quaſi ſacrae; ſed quando bene examinantur, habent tantum vim cauſticam. Ranunculus aquaticus applicatus cuti facit omnes inflamma- Inuſtionum.

tionis gradus ad gangraenam usque intra ſemihoram, & facit tales concuſſiones & calores per totum corpus, ut frigus febrium intermittentium ſolvat. Si Clematitis hortenſis cuti applicetur, fulminea quaſi acrimonia ilico gignit carbonem.

Refertur huc Raphanus ruſticanus; Empyricus quidam curam omnium Paralyſium ſuſcipiens applicabat ſemper unum remedium, cujus effectus erat dolor intolerabilis; aegri ejulabant, acſi locus carbone peſtilentiali inureretur; dolore per butyrum ſedato, ſaepe fiebat ſanatio; hoc remedium erat nil aliud niſi raſura radicis Raphani ruſticani, quae veſica ſuilla tegebatur, unde excitabatur topica febris.

Quae memorantur de Urtica, valde ſingularia ſunt; ſi haec planta leviter tractetur, & non comprimatur, facit uno momento dolores intolerabiles cum tanto calore, quaſi tota pars ab igne inflammaretur; ſumebatur haec herba, nudataeque & prius leviter fricatae cuti applicabatur, leviter verberando, & mox fiebant puſtulae, & non modo pars affecta, ſed & totum ſyſtema nervoſum ſtimulabatur.

Remediorum antiparalyticorum. Dicam hac opportunitate de remediis, quae ab omni Medicorum ſecta vocantur antiparalytica & neurotica; talia ſunt ex vegetabilibus, quae valido, excitante & calefaciente odore ſunt praedita, hinc in quibus volatiles partes ſenſus fortiter afficiunt, & ſpiritus ſingulares abundant: ſales volatiles valde rari ſunt in vegetabilibus, exceptis alliis; in reliquis eſt ſpirituoſum cum oleoſo nuptum, quod

vires

vires ſuas mirifice retinet, & ad locum applicat: omne ſpirituoſum fugit ignem vel moderatiſſimum, hinc haec vegetabilia ipſo hyberno tempore volatilia perdunt ſuos ſpiritus, uti patet ex odore per totum locum diſperſo; ergo illud ſpirituoſum videtur ſumma mobilitate praeditum. Omnia haec manducata excitant fluxum ſalivae copioſiſſimum ad os, ut a Zingibere, Pipere & Pyrethro; vix frices hiſce linguam, quin mox ſaliva profluat; ſi moderata copia manducantur, in ore calorem gratum excitant; ſi magna copia, vel nimis diu applicentur, urentem: ſi Chemia his applicet ignem, exhalant ſpiritus & olea, & in his oleis eſt plurimum ſalis, quod docet fumus & fuligo, quae maximam partem ſalis exhibet, & in multis horum ſal eſt valde acidus.

Inter illa princeps habetur Guajacum, quod dum igne urgetur, dat fumum acidiſſimum, qui collectus acetum fere ſuperat, & nil fere ſalini in ſuo cinere relinquit; idem verum eſt de ligno Quercino & Juniperino; imo Saſſafras, dum deſtillatur, praebet maximam copiam acidi; praebent haec ergo id, quod Chemici Sulphur vocant, id eſt oleum nuptum ſpiritui acido, & hoc eſt vehiculum omnium illorum, in quibus virtus plane ſingularis obſervatur.

Ad hanc claſſem referuntur omnia Abrotana, quae ſunt herbae quaſi inmortales, praeſervantes a putredine; haec nimis uſurpata ſpeciem temulentiae excitant, unde Walones vocant herbam ebriam, *Ivrogne*; ſi frices,

odorem vivificantem ſpirat, & ſimul utcunque vinoſum.

Abſinthium, recens carptum medio & ſicco die, ſi molliter fricetur, odorem ſpirat exhilarantem; ſi manducetur, hic odor perit, & homo inde potius nauſeabit; oleum inde, per deſtillationem cum aqua extricatum, mirum ſpirat odorem; & ſi ad paucas guttas ſumatur, virtutem habet incredibilem.

Acorus vel Calamus aromaticus huc etiam refertur, cujus folia recentia fricta ſpirant ubique eundem odorem, non tantum in Zona torrida, ſed etiam in frigida; odor ille eſt ſatis ſuavis; ſi vero illa manduces, nauſeam creant.

Huc refertur Ageraton, ſive planta non ſeneſcens, vel Eupatorium Meſues, quod habet etiam ſummam & inimitabilem fragrantiam, & manducatum ſervat ſuam gratiam: dicunt hanc plantam cerebro & nervis adeo prodeſſe, ut ipſa ſenectus inde exhilaretur, ſi inſtar potus theae ſumatur; ſi autem vino infunditur, longe penetrabiliorem virtutem habet, quam laudatiſſima radix Ginzeng.

Aizoon, Sempervivum vermiculare dictum, vel Piper murorum, vel Sedum vermiculare, ſi guſtetur, videtur frigida & pituitoſa, ſed corpus inde ſubvertitur & convellitur; empyricus textor multa bona & mala fecit hoc ſuo arcano; dabat ejus ſat magnam copiam; aegri inde vomebant & ſolvebatur alvus, & ſaepe ſanabantur; ſed debet prudenter exhiberi, nam valde urit.

Huc

Huc refertur Alliaria, quae ita vocatur, quia leviter trita ſpargit nidoroſum foetorem Allii, minus tamen laedentem; ſi infunditur inſtar Theae, dat liquidum penetrabiliſſimum & non ingratum; ſi applicetur parti inerti, frigidae, fere gangraenoſae, tam mirabiles facit effectus, ut HILDANUS eam praetulerit omnibus antiſepticis & antigangraenicis; proſtat ubique, & carpenda eſt, dum nondum floret.

Sequitur Allium Scorodonicum, quod duplex memoratur, 1. nucleos gerens, & 2. floriferum latifolium, quod etiam vocatum fuit Victorialis ſive Allium urſinum; eſt herba penetrantiſſima, verum ſalem alcalinum volatilem ſponte exhalans; ſi ſupponatur oculis, mox lacrymantur; ſi naribus, mox ſtillat humor; ſi ſumatur in ore, mox adfluit ſaliva, os madefaciens.

Huc porro refertur Aloë, quae vera bilis eſt omni dote, odore, calore, ſapore & effectu, ſed non inclinat in putredinem; quum nunc Paralyſeos cauſa ſit inertia vel defectus bilis, prudens Aloës uſus erit optimus; ſed inprudens uſus ita ſolvit ſanguinem, ut perpetuat fiat dyſenteria ſanguinolenta.

Ambroſia eſt Atriplicis latifolii ſpecies, fragrantia ſingulari praedita, hinc Syrupus Botryos, qui inde conficitur, magnis encomiis laudatus eſt contra omnes nervorum morbos.

Ammi, Amomum, Anethum, Angelica, Aniſum, Apium eaſdem plane virtutes habent,

bent, & differunt tantum majori vel minori ſubtilitate.

Sequitur Arum, cujus particula recens ſi cuti apponatur, orietur ſenſus, acſi infinitis aciculis pungeretur; ſi vero manducetur, idem ſenſus erit in ore; ſi os colluatur aceto, ille ſenſus perit, qui caeterum manet per horam unam & alteram; in ventriculo facit ſenſum caloris, & eſt ſummum remedium contra inertem pituitam; ſi bulbus conteritur, habet farinam albam, acrem & volatilem; ſed vis illius brevi perit, hinc recens effoſſa exhibetur.

Atriplex foetida, Garum putrefactum redolens, omnes hyſtericos affectus, ab inertia oriundos, uno momento ſolvit. Balſamita major ſeu Tanacetum odorem fere Cinnamomi habet. Calamintha ejusdem fere eſt virtutis. Caltha vix odorem, ſed ſaporem igneum habet; flores ejus, aceto infuſi, inter optima ſudorifera habentur; hinc in ipſa peſte aliis omnibus palmam praeripiunt.

Camphora Aſiatica Rosmarino noſtro ſimilis eſt, nam oleum Rosmarini Camphoram redolet; eſt oleum aromaticum, in reſinam concretum, pellucidum, mirifice volatile, & nervis amicum; ſed nimia copia temulentiam inducit fere ut vinum.

Capſicum vel Piper Indicum calefacit & obſtructiones reſerat; ſed prudens ſit ejus uſus, quia inflammationem excitat.

Cardamindum a Columna & Hermanno deſcriptum reſpondet noſtro Naſturtio.

Cardamomum utrumque & Caryophylli huc etiam referuntur. Caepae fractae ſalem vola-

volatilem alcalinum tanta copia diſpergunt, ut ferri nequeat; hinc dicitur neceſſarium divitum haeredibus pharmacum, quia lacrymas excutit; ad excitandos ſpiritus etiam valet; optimus ejus uſus eſt, ſi exigui bulbilli recentes deglutiantur, qui in ventriculo haerentes ibi per calorem vires exſerunt; arcent quidem ſodalitium, ſed ſummopere excitant. Guajacum in ſuo oleo gerit ſpiritum; qui ad hos morbos etiam ſummi uſus eſt.

Perveni ad Gummi reſinas ſive ſuccos concretos & lacrymas: ſunt quaedam plantae, maxime in regionibus calidis, quibus ineſt ſpiritus, virtute mira praeditus, ad movendos noſtros ſpiritus, ita ut in illis ſit halitus non ponderabilis, afficiens tantum olfactorios nervos, & faciens hominem uno momento quaſi alium. Exemplo ſit Aſa foetida, optime deſcripta a KEMFERO *in amoenitatibus exoticis*; haec intra navem vix poteſt retineri, ſed debet ſuſpendi ad malum, & tunc odore ſuo adhuc adeo infeſta eſt, ut vix ferri poſſit: colligitur in Perſia ex ſpecie Paſtinacae ſylveſtris, quae creſcit in loco aridiſſimo, ſolis ardori expoſito; ſi vulneretur, proſilit liquor albeſcens, qui collectus fortem nidorem ſpargit, quo utuntur ad fuganda inſecta; ſpiritus ille, qui maximas vires ad excitandum habet, ligatus eſt cuidam viſcoſitati, in qua veluti in cancellis retinetur; hinc ſi Aſa foetida per quinquaginta annos ſervata fuerit, & frangatur, mox foetorem ſuum diſpergit; & quotiescunque in arte chemica ſpiritus volumus reddere durabi-

rabiles, retinemus per ceram, oleum & terebinthinam coctam.

Affinia gummata ſunt Ammoniacum de vera Ferula natum, album, tenax, non valde foetidum, quod optimum habetur in lacrymis ſive fruſtulis polyaedris; ſi ore contineas, putares primo te guſtare maſtichen; mox dum caleſcit, vel dentibus teritur, igneam acrimoniam per os diffundit; & qui obnoxii ſunt paſſioni hyſtericae, hypochondriacae vel Epilepſiae, inde levantur; hoc gummi per centum annos vires ſuas retinet, nec magno pretio conſtat.

Gummi animae ex planta arboreſcente in America inſtar lacrymarum deſtillat; minus eſt viroſum quam Ammoniacum; tamen nervis ſuave, hinc quoties loca nervoſa, tendinoſa, vel membranoſa ſunt vulnerata, mira praeſtat.

Aſa foetida recens habet foetorem tam nidoroſum, ut fuget omnia inſecta, & totum corpus concutiat: mos eſt inter Aſiaticos, ubi regali luxu excipere volunt convivas, quod patinas ſuas perfrictione leviſſima & quaſi tumultuaria hujus nidoroſi inficiant, ita ut vix haereat, & hac ratione maximam gratiam cibis conciliant; ſi paulo plus fricent, tunc diſplicet; quando puſilla ejus doſis potionibus medicatis admiſcetur, gratiam potius quam horrorem facit, & nil invenitur plus valere ad nervorum morbos. Aſa veteribus duplex fuit, odorata vel Benzoin, & foetida. Galbanum olim adhibebatur tantum in ſuffimentis ad inſecta fuganda; poſtea eo utebantur Chi-

Chirurgi pro remedio externo; tandem etiam interne laudatum fuit.

Myrrha non valde odorata eſt, ſed amaro ſapore praedita inſtar bilis, cui nonnulli ita poſſunt aſſueſcere, ut plus placeat quam Tabacum; habet etiam aliquid virulenti, ſed olim fuit laudatiſſimum remedium, ad partes animalium conſervandas, ut ex conditura Aegyptiorum patet.

Opopanax, quaſi ſuccus omnia ſanans, ſtillat ex Paſtinaca Oluſatri folio; non eſt tam deteſtabilis quam Aſa foetida, ſed demulcet mirifice vi leni balſamica.

Sagapenum moleſtum habet foetorem & ſaporem calidum; ſi majori copia ſumatur, nauſeam & vomitum facit, & alvum ſolvit; pulcherrimos effectus praeſtat, ubi pituita primas vias gravat; nec humores bonos expellit, ut Colycynthis, Jalappa vel Scammoneum, ſed tantum ſcybala dura. HIPPOCRATES loquens de catharticis fortioribus dicit, illa bonos humores expurgare per liquefactionem, hinc ſolvere vires; & monet, hoc non eſſe corpus purgare, ſed illud orbare bonis humoribus. Hoc thema HELMONTIUS pater contra ſcholas etiam urget, & cathartica vocat tabefacientia: Sagapenum vero hoc non facit; ſed qui aſſumſerunt, inficiunt latrinas odore Allii tam nidoroſo, ut omnes mirentur: ſi haec recenſita, pilularum forma aſſumpta, per calorem corporis & liquores affluentes ſolvantur, faciunt perennem exhalationem horum ſpirituum, & deglutita maſſa pergit effectus

ſuos

ſuos praeſtare per tantum temporis ſpatium, ut faeces poſt viginti quatuor horas ab aſſumto Sagapeno adhuc ejus odorem ſpirent: ergo poſſumus hos effectus continuare, quamdiu lubet, & nulla remedia ſunt efficaciora in his morbis. Merito ergo haec gummata vocantur antiparalytica in caſibus, ubi nervorum concuſſio, muſculorum agitatio, & perpetua ſpirituum incitatio requiruntur.

Huc etiam referuntur Lavendula, Majorana, Marum Syriacum, quae planta media aeſtate in ardore ſolis vix ſpargit odorem; ſed ſi fricetur, odorem aromaticum & acrem habet. A nonnullis Botanicis habetur pro vero Maro veterum. Origana omnia huc etiam referuntur, dein Pulegium & Roſmarinus.

Ruta eſt princeps herba, in eo mirifica, quod non attingatur a beſtiis; aſſumta non calefacit inflammatorie, & tamen penetrabiliſſima eſt, & nervos mirifice afficit; aroma nulli plantae commune cum viroſo odore ſpirat; ſemper viret, & inſtar doni divini colenda eſt; ſi inflammatio tendit in gangraenam, nulli remedio auſcultans, Ruta teratur cum aceto, paſta facta diluatur cum aqua, applicetur parti, faciet ſeparationem corrupti, vitamque reddet: in conclamatis febribus ardentibus cum ſuffocatione ſpirituum, fiat infuſio Rutae inſtar potus Thee; addatur paucum vini, & aget, ubi omnia alia remedia ſilent; MITHRIDATES illam praecipuam pronunciavit contra omnia venena; ego nun-

quam

quam deprehendi, aliquid inde mali fieri, niſi quod in gravidis abortum creet.

Salvia, neuroticorum princeps, vim habet exſiccandi mirabilem, & unicum remedium eſt ad ſiſtendos ſudores debilitantes Paralyticorum, inprimis ſi cum vino infundatur, nam adſtringit, ita ut cum Gallis aeque atramentum faciat, quam ullum aliud adſtringens, & ſimul in ſe habet ſuaveolentiſſimum aroma, ſpiritus reficiens.

Santala a veteribus jam ad hos caſus laudata ſunt, & in Sacra Scriptura etiam memorata; tria ſunt, album, rubrum & citrinum, quod omnium ſuaveolentiſſimum eſt; ex ſcobe hujus ligni, cum Alcohole digeſta, HOFMANNUS fecit nobilem Tincturam antiparalyticam, gratiſſimam & efficaciſſimam. Saſſafras, Serpillum & Thymus etiam laudantur, eaque videntur aliquid in ſe habere, quod impedit, ne diffluant ſpiritus.

Remedia antiparalytica ex animalibus.

Tranſeo nunc ad remedia antiparalytica, quae petuntur ex animalibus, & inter illa princeps eſt veteribus jam cognitum viroſum Caſtoreum, in quo ARETAEUS ſummam ſpem poſuit; quo recens magis eſt, eo magis interius humido eſt praeditum, eo majores vires habet; ſi vero effoetum ſit, odor virulentus difflatur; ſolo ſuo halitu movet totum ſyſtema nervoſum, ita ut cerebrum in morbis, ubi ſilet ejus actio, ſolo hoc nidore reviviſcat; hodie ſervatur per Alcohol vini eductum virus; ſi ſumatur miſtum cum viſcoſis, manet in ventriculo, & facit fomitem, diu in eo ſpirantem; ſi extrinſecus appli-

cetur umbilico, epigaſtrio, axillis, inguinibus, poplitibus, vel ad aures, habet vires diſcutientes valde mirabiles; unum dolendum eſt, quod genuinum ſit ſatis pretioſum.

Huc etiam refertur Moſchus; cum in experimentis chemicis examinarem bilem, obſervavi, dum ſemiputrefacta eſſet, quod odorem Moſchi haberet, qui etiam permanebat; hoc corpus minima copia mire placet, hinc qui thymiamatis conficiendis praeſunt, ſolent pauciſſima Moſchi copia exaltare reliquas virtutes; non novimus ullum corpus, quod diutius ſervat odorem, & ſpargit lautius; ſane inhaeſit cubiculis per quadraginta annos, licet aedes luſtratae fuerint: poteſt ita afficere nervos, ut ſimulac ejus odor percipitur, mox oriantur diriſſimi ſpasmi, inprimis in hypochondriacis & hyſtericis; ergo miram habet efficaciam in ſyſtema nervoſum; hinc quum in Paralyſi indigemus tremoribus concutientibus, quos HIPPOCRATES & ARETAEUS adeo commendant, Moſchus certe princeps eſt.

Omnes omnium animalium partes incenſae ſpargunt fere eundem odorem, quem ſolemus vocare Empyreuma; vapor eorum, qui aliter exhalat in atram fuliginem, collectus vaſis, exhibet liquorem flavum foetidum, oleum aureum foetidiſſimum ſupernatans, & ſalem rhomboideum alcalinum volatilem: omnia haec titulo ſpirituum vel ſalium volatilium oleoſorum effectum praeſtant eundem; nec vidi, quod ſpiritus ſanguinis hu-

mani

mani plus praeſtet, quam ſpiritus ſanguinis bubuli, vel cornu cervi, vel ungulae equinae.

Nil ſubtilius eſt quam filum, quod ducunt Bombyces, & vocatur Sericum; in illis animalibus ſuccus aurei coloris in ſacculo eleganti detinetur; bina habet ſed exigua emiſſaria ad labium inferius, ex quibus depromtum ſuccum affigit omni corpori, & ducens caput, facit liquidum illud ipſo momento, quo aërem attingit, eſſe filum, quod ſemper geminum eſt, & eo tenuius, quo huic animali propius: ultimo facit pelliculam denſam, in qua, veluti in capſula, Aurelia haeret: hoc corpus etiam refertur ad praecedentia, & nullum dedit plus ſpiritus meracioris, ſalis & olei; ex eo GODARTUS Britannus per deſtillationem fecit guttas GODARTII dictas, quas CAROLUS SECUNDUS redemit & publicavit; ſed nil differt a ſpiritu ex pilis humanis vel cornubus animalium; omnium animalium volatilium, natantium, repentium, quadrupedum, & hominis ipſius ſucci, hac ratione tractati, eundem ſpiritum exhibent. HELMONTIUS hunc vocavit materiam ſeminalem, quae ductum virtutis fermentantis ſecuta fuit. V. g. Helleborus albus & Plantago committuntur eidem terrae; idem ſuccus pervenit ad utramque plantam; nemo in hoc ſucco diverſas vires medicatas invenit; ſed dum ille ſuccus venit in corpus Hellebori albi, & in corpus Plantaginis, fit ſuccus Hellebori & Plantaginis proprius; qui ergo non debetur communibus elementis, non legibus mechanicis, non

materiae nutrienti, ſed virtuti transmittenti, quae olim fuit in illo ſemine; dum ignis ſemen Hellebori & Plantaginis deſtruxit, nil ſingulare inde fiet, nam ignis deſtruit illud productum, quod a vi ſeminis habebat

Ex his concludo fere idem eſſe, qualiscunque humor animalis ſumatur. Si ſumitur lotium vaccae vel equi, & ex illo educitur ſpiritus, qui rectificetur, in illo eſt oleum ſubtile & ſal ſaponaceus volatilis, quae ſumma remedia hactenus cognita ſunt contra Paralyſin a topico lentore; ſi vero dentur in Paralyſi, quae ab effuſione liquidi & roſione vaſorum oritur, venenum eſt.

Haec omnia enim agunt concutiendo nervos, irritando musculos, augendo motum ſanguinis arterioſi; hinc ſi auderemus, faceremus ſaepe curas incredibiles. v. g. illi ſpiritus, lana excepti, in parte paralytica faciunt inflammationem, dolorem, ardorem, & ſaepe intra horam in his partibus fere mortuis hoc modo redit motus; applicetur hoc remedium bis vel ter, donec pars inflammetur, ſed cave, ne in gangraenam vergat: ſit dolor coxarius, faciens claudicationem femoris, crurum & pedis; applicetur lana, imbuta ſpiritu urinae, & detineatur ad cavum coxae, ubi eſt acetabulum oſſis femoris; ſi ullum, hoc remedium prodeſt.

Praeterea, vacuo ventriculo repurgentur viſcera primae digeſtionis per Aloën, Sagapenum & Myrrham; depoſita ſaburra pituitoſa detur drachma horum ſpirituum diluta in tribus vel quatuor unciis aquae ſtillatitiae Ru-

Rutae; repetatur poſt ſemihoram ad tres vices; ſuperbibatur infuſum Rutae, Saſſafras vel Santali; proiiciatur hoc modo ſudor, & fricetur corpus pannis aſperis; haec methodus eſt omnium pulcherrima: notetis, quod haec quidem ſint cauſtica, ſed quae ilico aufugiunt propter calorem corporis; ſi vero tegantur veſica, tunc ſolet oriri inflammatio, & fiunt effectus maximi.

Scribit HELMONTIUS, quando cauſa Paralyſeos vel aliorum morborum eſt in tertia regione, quod remedia vix eo pertingant; ſed quod ſpiritus ſanguinis humani, vadens usque in tertiam regionem, omnem rebellem amurcam ſolvit, omne tenax lentum deterget, & corpus depuratum relinquit; nam natura materiam ſolutam expedit: ſumit ille ſanguinem humanum, ſed quivis alius ex ſano animali depromtus ſufficeret; ponit in quiete, ſerum abjicit, magno certe errore, nam eſt ſubtilius ſanguine; placentae ſuperſtiti addit ſpiritum ſalis, & miſcet cum Tartaro, cujus ſpiritus, uti ſcitis, eſt maxime volatilis, nam frangit omnia vaſa, ſi clauſa fuerint; fit hac ratione Gas ſylveſtre, ſive ſpiritus valde volatilis & penetrans: ergo habemus hic Tartarum, ſpiritum ſalis & ſanguinem, quae dum miſta, & retortae vitreae commiſſa ſummo igne urgentur, exprimitur omne oleum; & ex ſpiritu ſalis marini, & latente ſale alcalino volatili producitur ſal Ammoniacus, cui ſe miſcet ſal & oleum Tartari, adeoque ſal fit tanto penetrabilior; illum ſalem & oleum ad-

huc per duodecim vices ex novis retortis rectificat, quod anni ſpatium requirit; tandem vix faeces relinquuntur, & habetur ſpiritus limpidiſſimus ſanguinis humani; qui datus ventriculo vacuo, hinc deterſo & muco eliminato, facit corpus in ſudorem reſolvi, & faeces tertiae regionis purgat; vis cauſtica alcalina hic domita eſt per oleum; vis fundens manet, & pulcherrimos effectus praeſtat: idem poteſt fieri ex ſanguine bovino, & poſſumus illum totum ſumere: videntur non quaeſiviſſe vim cauſticam alcalinam; & ideo addidiſſe acidum, ut ſal non eſſet cauſticus; ſed ſi diluimus, ſi mitificamus doſes, ſi determinamus ad ſudores, non vidi malum ab his ſpiritibus in Paralyſi fieri, niſi pro cauſa habeat humores extravaſatos vel diſſolutos.

Huc refertur Zibethum, Moſcho par, quod omnes vires praeclaras, omniaque nocumenta habet eadem.

Hi ſunt particulares ſucci, ſed huc referuntur etiam integra animalia, veluti Cantharides, de quibus antea jam dixi; ſiccum & exſuccum earum corpus ſervari poteſt in lagena per quinquaginta annos; ſi tunc tritae in pollinem aceto humectentur, & inmisceantur fermento panis acido, & applicentur corpori, teganturque cum veſica vel emplaſtro, vires habent penetrantes ad oſſa usque cum dolore & tentigine in toto ſyſtemate nervoſo; in veſica faciunt ſtranguriam, in genitalibus priapismum, in toto corpore febrem.

Eſt

Eſt praeterea inſectum valde parvum, quod Itali & Hiſpani vocant Conchylam parvam, noſtrates *Conchenille*; ex hoc inſecto ope ſpiritus nitri color ſcarlatinus educitur; tinctura ejus, cum ſpiritu vini facta, ſaporem habet ſubacrem, & vires calefacientes; hodie in tanto uſu eſt, ac quondam Coccus Baphica veterum.

In Quercu vel Ilice naſcuntur ita dicta Grana Kermes, quae nido inſectorum ſunt ſimilia, ita ut ad animalia pertineant, ſed habent vim roborantem Quercus, & in his morbis etiam laudantur.

Refertur huc Formica, quae quaſi Teſtudinis genus eſt, habens oſſa extrinſecus ut Cancri, ſub quibus collocantur musculi; contritae mirum odorem ſpargunt, hinc eductae ex his ſimiles tincturae inter incitantia recenſentur.

Sed nullum animal inter illa notius eſt quam Millepedes, quod animal totam teſtudinem clypeatam inciſuris habet diſtinctam, musculisque intermediis inſtructam, ita ut in trochi figuram ſe contrahere poſſit; mire ſe multiplicat, & ſi lapidem ponas quocunque loco, intra paucos dies innumeri ſub eo inveniuntur; vix rimae ſunt in muris, in quibus eorum caterva non adeſt; vix in ligno via patula eſt, quin ibidem ſe locent: SWAMMERDAMMIUS invenit inter eos pauciſſimos mares, & paucas foeminas, ſed innumeros famulos, qui mari & foeminae famulantur, & pabulum adferunt pro editis foetibus; una foemella ſufficit millenis producen-

dis, & quidem celerrima genitura; haec animalia in Medicina recepta ſunt, & primo adhibita in morbis oculorum, ubi ſine manifeſta cauſa opacitas orta fuit: ſi quinque vel plures ad quinquaginta usque omni mane terantur in mortario, & misceantur cum vino vappidiori, ſuccus ille infinita bona praeſtat contra haec mala, omnesque generis nervoſi morbos, qui ab inertia cauſam ſuam habent; ſaporem habent eundem ſubſalſum quam Locuſtae marinae coctae, quas noſtrates *Garnalen* vocant; ſi conterantur, idem eſt odor, quam ſi urina veterascens tepescat.

Quid dicam de veſparum ictu, & de aculeis apum, qui corpora paralytica pertundentes faciunt febrem & inflammationem cum dolore acutiſſimo? SWAMMERDAMMIUS demonſtravit, apes habere capſulam artificioſam, quae continet unam alteramve guttam liquidi aurei coloris; huic ſacco apponuntur musculi, quibus ad voluntatem animalis exprimitur ille ſuccus, & emittendo aculeum paucum illius liquoris inſtillatur, quod dum factum, transverſus hamus aculei, veluti ſagittae alatae, in vulnere haeret; hinc dixit VIRGILIUS, animas in vulnere ponunt, nam animal tunc debet mori, quia aculeus ille cum omnibus fere visceribus commercium habet; unus, alter, tergeminus talis ictus facit febrem notabilem; centum ictus equum vel taurum fortiſſimum occidunt intra breve tempus; ab hujusmodi veneno, per infortunium applicato, maximae ſanationes fac-

tae

tae fuerunt; nam quum ab hoc veneno tam violentae febres poſſunt produci, quid non expectandum erit a moderato illius uſu?

Fert mare mirabile valde inſectum, quorum millena in noſtrum littus rejiciuntur; urticam marinam vocant; apparet quaſi informis moles, inſtar gelatinae tremulae, diverſae magnitudinis; ſi propius examinetur, apparet, quod mirabile hoc animal radiis emiſſibilibus ubique ejaculetur venenum, unde homo (expertus loquor) in parte frigidiſſima tantum ſentit calorem & dolorem, acſi vivus ignis ureret; ſi plures radii hujus animalis dorſo manus ſimul applicentur, fit febris ardens; piscatores, noscentes hanc vim, applicuerunt hunc piscem ad partes paralyticas, & invenerunt dolorificum quidem, ſed tamen efficax remedium.

Remedia ex foſſilibus ſunt valde pauca, & quia tam ſimplicia & vix ſolubilia ſunt, hinc etiam parum niſi motu mechanico, & duritie praeſtare poſſunt; eſt tamen aliquod Talci ſeu Selenitidis genus, quod vulgo Alumen ſciſſile dicitur, & quia in aculeos, calami ſcriptorii inſtar, abit, vocatur etiam Alumen plumoſum; ſi hoc ſemel tantum affricetur parti cuidam corporis, oritur prurigo maxima, & ad ſingula loca infixus haeret parvus aculeus; hinc ad artus ſegnes excitandos pauca copia cum farina contrita applicatum fuit; & tunc durat pruritus per aliquot horas: nam uti ſcabies habita fuit pro cura maxima Paralyſeos, ſic haec artificioſa ſcabies hunc morbum ſaepe feliciſſime curat; Ex Foſſilibus.

 ſi

ſi vero nimium agat, unguentum nutritum cum pauco ſucco Citri domabit ejus nimiam vim.

Succinum videtur eſſe Electrum veterum, & ubi nigrum eſt, Gagates; hoc corpus tritum odorem ſpargit gratiſſimum nervis, hinc ad Ambram relatum fuit; frigidum iners eſt, ubi vero igni inponitur, odorem habet ſingularem bituminoſum; collectus vapor exhibet ſalem album vere acidum; ſal ille, ſeparatus ab oleo, habetur pro ſummo & innoxio remedio, quod agit ut ſal volatilis, ſed non habet vim cauſticam; fundit etiam oleum flavum, mire reficiens, & efficax ad inſultus epilepticos, ſi naribus affricetur; hoc oleum fit tanto melius, ſi depuratur & magis volatile redditur; ſi jungitur ſuo ſali, habetur ſal volatile oleoſum acidum; ſi cum gummi ammoniaco inviſcetur, & forma pilularum vacuo ventriculo exhibeatur, includitur ejus vis, nec volatilitas perditur, & tunc dat fomitem continuo ſe diſpergentem per totum corpus.

Curatio hujus morbi per attactum nervorum mechanicum.

Haec ſunt primaria remedia, quibus naturam imitamur, ſed natura etiam quandoque ſolvit hunc morbum, licet conclamatum, per diarrhoeam; videamus, quomodo hoc ſe habeat.

Qui audiverunt praecedentia, mecum mirati ſunt, quod omnes partes corporis habeant nervos, & quod nullus nervus affici poſſit, quin totum corpus inde mutetur, ita ut homo ab uno attactu longe alius fiat quam ante; ab unico ictu apum in ſano homine nul-

nullus fere corporis locus manet illibatus; vipera mordeat digitum extremum; morſus pergit infra epidermidem, exit ex parva burſula aureus liquor, hujus parva copia inſtillatur; homo morſus patitur tales anxietates & convulſiones circa praecordia, ut ſibi non conſtet, & poſt duodecim horas bile perfuſus, & totus auriginoſus eſt: ergo videtis, quod totum corpus ſic factum ſit, ut minima mutatio humorum, vel ſolidorum, vel utrorumque ſimul mox illud magnopere mutet: & quum nulli nervi magis communicent ſua mala, quam qui circa Ventriculum & Meſenterium ſunt; ſi ergo apis vel vipera ibi pungeret vel morderet, adhuc longe alii & majores effectus fierent.

Dedi antea plurima exempla, dum dixi, quod ſi Opium veniat in ventriculum, mox faciat dormire totum corpus, & omnia ſopiat.

Morbus eſt equis familiaris, quem noſtrates vocant vermem equorum, in quo totum animal ulceribus profundis & horrendis conſumitur, & in toto dorſo ulcera ſunt retorrida: morbus eſt contagioſiſſimus, Lepram humanam longe ſuperans, ad cujus naturam tamen refertur. HELMONTIUS dicit; quod Laicus quidam, viſiones ſomniales conſulens, quaenam ſit cauſa Luis venereae, dixerit ſibi in viſione viſum jumentum, quod ulcere foetido fere diffllueret, unde ſuſpicatur, quod aliquis in obſidione Neapolitana congreſſum cum tali jumento habuerit: ſi Hydropiper, Ranunculus flammula vel Veratrum

trum album teruntur, & humectata ſyndoni applicantur, & ad aures equi applicentur, & ibi relinquantur, animal furit prae dolore, ſed certiſſime ſanatur Vide tractatum WILLISII *de Cerebro Cap. XX.* Hoc remedium facit inflammationem topicam & febrem calidam; in aure vero nulli alii nervi veniunt, quam rami quinti paris; & effectus eſt, quod motus hujus nervi continuatus omnium humorum degenerationem, & diatheſin ulceroſam, quae peſtilentiali quaſi afflatu inficit, tollat, & ſanitas perfecta equo redeat.

Saepe verſabar cum Veterinariis, ut viderem eorum experimenta, & patuit mihi, quod boves & equi crudelibus & fere ſemper externis remediis curari debeant: equus languet toto corpore, ad nullum opus idoneus; infligunt vulnus in pectore usque ad panniculum carnoſum, cui inponunt fruſtulum Hellebori nigri, & tegunt cum emplaſtro; oritur tumor pugno major, exit ichor quaſi cancroſus; animal anhelat, & vix quiescit, ſed totum corpus mutatur, & redit perfecta ſanitas: hoc etiam faciunt in musculoſa parte caudae, ſed longe melius fit in parte anteriori pectoris; vocant hoc ignire, & hanc herbam ignitam; ſi hoc fiat cum Helleboro albo, animal ſaepe moritur. Hinc ſi Venatores jacula inficiunt ſucco Hellebori albi, animalia, quae ab iis tanguntur, citiſſime moriuntur.

BOYLEUS narrat exemplum, quod rarum & ſimul periculoſum eſt. Homo quidam

dam laborabat glaucomate in utroque oculo; ergo lens cryſtallina fuit in omnibus ſuis partibus opaca; empyricus quidam ſuscipit reſtituere viſum perditum; admiſſus dat pulverem quendam naribus attrahendum; aeger hoc facit, & intra horam aegrotabat toto corpore; caput tumet, buccae inflantur, fit nauſea, vomitus, tormina alvi, dyſenteria; ſudor manat, & ſalivatio ſumma pergebat per plures dies; homo nihil aſſumſerat niſi pauca grana Turbith mineralis: uti in priori caſu medicamenta applicabantur auri, ita in hoc ad nervos olfactorios, id eſt, ad nudam fere medullam cerebri, & ad nervos quinti paris; idem erat effectus in omnibus humoribus, & in omnibus corporis partibus, ne una quidem inmuni.

Homo mihi amicus, paulo inprudentior, & omnia ſuſcipiens, utitur Mercurio ad ſimplicem operationem, & fumum exhalantem excip'ebat; inflatur caput, lacrymantur oculi, & ſequenti die adeſt terribilis ſalivatio, per ſesquimenſem durans.

Ergo ſic factum eſt corpus, ut ab affecto minimo ramo nervoſo, omnes partes aeqne mutentur, quam a violenta cauſa, nec ulla ſecretio eſt, quin augeatur: haec edocti facillime videmus, omnia illa eſſe purgantia, quae Helleboro vel Ranunculo affinem habent acrimoniam; talia ſunt Mechoacanna, Senna, Jalappa, Eſula, Euphorbium, Scammoneum, Cataputia, Tithymalus; haec ſunt virulenta nervis, & ſi in formam meabilem reducta affricentur cuti externae, faciunt effectus

fectus terribiles. Si Colocynthis, felli bubulae & pinguedini miſta, affricetur umbilico, tunc per ſimplicem hanc & externam applicationem fit purgatio, quae vix ſiſti poteſt.

Per Purgantia. Si candide, ut oportet, enarrarem, quid viderim in Paralyſi a mera inertia, deberem dicere, methodum per purgantia eſſe optimam, & praeſtare plus, quam omnia alia remedia ſimul, modo corpus poſſit ſuſtinere vim medicamenti, & modo viſcerum partes non exeſae ſint & contabescant, nam tunc morbus eſt extra metam curationis.

Omnia purgantia imitantur diarrhoeam a natura factam, & vocantur ſolventia, quae humores noſtros ita fundunt, ut coerceri ſueti nunc diffluant ex ſuis vaſis: tale eſt v. g. Scammoneum vel Convolvuli ſuccus, qui ſi recens cum aqua teratur cremorem lactis refert, & acrimoniam nauſeoſam habet; ſi ſumatur tritus cum aqua & pauco ſaccharo, non videtur vehementer operari, ſed paulo poſt aqua flava odoris cadaveroſi per alvum ejicitur: ſi fortiſſime agit, oculi fiunt cavi, naſus acutus, tempora collapſa, pallor totius corporis, accedit febricula & ſitis vix ſiſtenda: ergo pulcherrime dixit HELMONTIUS, ſcholas Galenicas non habere purgantia, ſed humores ſanos corrumpentia, nam Colocynthis, Scammoneum & Helleborus corrumpunt ſanguinem ſaniſſimum, & reddunt cadaveroſum: tanta eſt haec vis fundens, ut homines nefarii aliquid Scammonei cibis miſtum ſubdole exhibentes illis, quibus in-

inſenſi erant, eos ſuſtulerint de medio per ſolutionem alvi tabificam; haec tamen vis fundens ſiſti poteſt uno momento; nam ſi Scammonei pulverem in papyro tenes ſupra fumum ſulphuris, amittit omne illud virulentum, & tunc vocatur Diagridium; ſi pharmacopoeus nimis diu ita retinet, omnis purgans vis abeſt: ſi hauſerit quis Scammoneum, & nimis inde purgatur, ita ut metuat de vita, bibat acetum, & vis ejus ſtatim tollitur vel mitigatur: ſed in his remediis eſt ſimul vis movens, per quam humores non modo funduntur, ſed ſimul etiam ex corpore emunguntur, & quidem ſaepe tam valide, ut homines in animi deliquium cadant; de hoc effectu debemus cogitare in praeſcribendo Scammoneo, nam aliquando adfertur ſatis recens, & ſi tunc Medici eadem doſi praeſcribunt, quam quod in officinis per aliquot annos ſervatum & fere enervatum eſt, peſſumdabunt hominem.

Ab his omnibus remediis fit etiam febris; qui hauſit primo nil ſentit, ſed poſt quadrantem horae totus nauſeoſus eſt, & horripilatione corripitur; oritur ſitis & calor moleſtiſſimus, pulſus fit febrilis, & tunc ſuccedit operatio; & haec phaenomena fiunt, ſive illa purgantia exterius, ſive interius adhibeantur, nam ex odore vel adfrictu Aloës & Scammonei fere idem eſt effectus; hinc unguentum Arthanitae praeſcribitur illis, quibus non poteſt ingeri medicamentum, ut ad umbilicalem locum adfricetur; ſi illud inpruden-

ter

ter exhibeatur contra lumbricos, producit ſaepe dyſenteriam lethalem.

Omnia talia purgantia dicuntur Hydragoga, ſive aquam educentia, nam materia alvo rejecta aquam refert. Quomodo vero haec fiant cauſtica, ſequenti modo illuſtratur. Argentum eſt inſipidum & inodorum, & ingeſtum alvo redditur; paucae guttae ſpiritus Nitri ſumtae alvum ſiſtunt, & vim purgantem Scammonei cohibent; ex argenti grano uno, & ſpiritus Nitri granis duobus per ebullitionem fit cryſtallus amarus, qui ſi calidae manui applicetur, uno momento fit gangraena; ſi incaute ſumatur, homo poſt ſumma tormina excernit liquorem foetidum; ſi vero methodo BOYLEI detur forma pilulari, operatur homine inſcio; hinc BOYLEUS vocavit princeps medicamentum, nam maxime placet Principibus, quia cum mica panis datum blande purgat, & multum boni facit, ubi viae reſerandae ſunt: & ſic poſſumus imitari Diarrhoeas, quas natura excitat, ad curandam Paralyſin, a cauſa obſtruente ortam.

Haec medicamenta tantum faciunt motum, ut tandem exhauriatur totum corpus, oriaturque ſitis inmanis: hinc dixit HIPPOCRATES, qui purgans quoddam ſumſerunt, his purgatio non deſinit, donec ſitiant, nam per ſitim enervatur vis medicamenti: ubi per aliquot vices aſſumtum fuit, & poculum poſtea tantum videtur vel odore percipitur, mox fit vomituritio: ergo videtis, quantam vim

vim obtineant haec medicamenta in univerſum ſyſtema mobile, ut in eo faciant manere impreſſionem; haec ergo remedia ſolvendo humores & motum incitando expugnant cauſam Paralyſeos, maxime ſi oriatur a vaſis, quae nervis pro vagina inſerviunt, per compreſſionem diſtentis.

Praecipua, quae huc faciunt, ſunt Aloe, de quo GALENUS ſuo tempore jam dixit, quod unicum ſit innoxium purgans; hujus effectus idem eſt quam bilis naturalis, nam vaſorum extremitates in primis viis deobſtruit, unde nullum melius detergens hucusque ſcimus, & ob hanc cauſam pilulae RUFFI, quae conſtant ex Croco, Aloe & Myrrha, pro ſummo remedio laudantur contra caſus apoplecticos & paralyticos: mirum hoc remedium ad uterum & inteſtinum rectum facit ſuos effectus; provocat abortum, lochia, ſecundinas, menſes; ergo verum eſt ecbolicum, calefaciens, nervis amicum, & ſimul fundens quicquid eſt nimis tenax, in primis viis; unum hoc in ea carpitur, quod ſolet excitare haemorrhoïdes; ſed illas excitare poſſe eſt curare multos morbos, & hoc pretio redimere longe pejora mala; habet & hoc ſingulare, quod ſi inſpergatur partibus animalium corruptioni obnoxiis, ſolet eas cuſtodire & defendere contra corruptionem ſpontaneam: ob has cauſas hiera picra Galeni, tinctura ſacra Britannica, pilulae RUFFI, & Elixir proprietatis Paracelſi optima ſunt in Paralyſi purgantia.

Recenſentur purgantia in Paralyſi optima.

Huc etiam refero Cataputiam, & Tithymalorum genera, ſucco lacteo, ex quacunque parte plantae ſtillantia, turgida: vidi, quum pungerem Euphorbium vulnuſculo vix viſibili, quod viginti guttae proſilirent tam celeri lapſu, ut ſanguis non tam cito proflueret ex arteria hominis per parvam cuſpidem vulnerata; lac illud ſi attigerit partem quandam corporis, illam inflammat ilico; imo tam acer hic ſuccus eſt, ut triſtibus experimentis conſtiterit, quod homines alvum exonerantes, & hisce foliis ſe detergentes, gangraena affecti ſint.

Eſula noſtra paluſtris quoque acris eſt; ſuccus ejus inſpiſſatus ſolet corrigi, uti vocant, fumo ſulphuris, ſed vires ſuas perdit a quocunque acido: ſi mitificetur per vinum Rhenanum, fit medicamentum RULANDI, qui ſuo tempore tantam habuit famam, quam ullus alius, in curandis morbis chronicis; hic ſuccus tam virulenta vi ſolvit humores, ut homo brevi contabeſcat ab inprudenti ejus uſu, imo uno die totus exhauriatur; inflammat partes, quas attingit; hinc ſi unicam hujus guttulam inprudenter deglutiveris, fauces toto die inflammantur, & hoc malum non ceſſat, niſi gargariſando cum acidis; fiunt inde febris, inflammatio, ſitis & ardor; ergo inſervit in hoc caſu, & praeſtat quae requiruntur; prudens vero debet eſſe doſis, & nil melius eſt, quam ſi cum cryſtallis tartari adhibeatur, quia inde utcunque debilitatur, & tunc adhuc pauca doſi; & ſi actio nimis virulen-

rulenta appareat, mulſa ſuperbibenda exhibeatur.

Colocynthis mirabile Cucumeris genus eſt, ſaepe luxurians inter Cucumeres hortenſes; maxime ſi haec planta adhuc tenella pedibus compreſſa fuerit, nam tunc generat ſuccum tam amarum, ut Aloen multum ſuperet; ſi hic fructus majori copia ſumatur, facit vomitum & tormina alvi, quae deſinunt in ſummos dolores haemorrhoïdales, hinc inſtar veneni fuit fere proſcriptus; ſed elicitur inde mucilago, quae miscetur cum gummi arabico, ut fiant trochisci, quos Arabes vocaverunt Alhandal; ſic minuitur effectus & vis mitigatur; ab his ſolvuntur humores, corpus calefit, & febris inducitur, & tantae agitationes fiunt in primis viis, ut nullum fere remedium ſimile detur; nimia vis domatur ſpiritu Vitrioli, Salis, Nitri, Vino Rhenano & Aceto: fuit olim magni nominis Medicus PHILIPPEAUX, qui hoc remedium pro arcano habuit in morbis chronicis; ſumebat decimam vel ſextam partem grani, & ſic tectum hoc remedium dabat languentibus; attentus ad effectus moderabatur doſes, donec videbat aſſurgere vires; & ſic mira praeſtitit in languidis generis nervoſi malis, & in morbis pendentibus a ſaburra viscoſa primarum viarum.

Elaterium, ſeu Cucumis aſininus HIPPOCRATI valde laudatus fuit, maxime ad ſanandos hydropicos; quando hic fructus maturus tangitur, in partes diſſilit, & ſi ingens phiala circumponatur, vix pars hujus eſt,

quae non conſpurcetur ſucco hujus plantae; hinc nomen habet ab Elatere, vel etiam vocatur, noli me tangere; ſuccus ille aſſumtus tam terribiles agitationes facit, ut nullam partem corporis relinquat inmunem; ubi ergo HIPPOCRATES vires languentes volebat excitare, Elaterio uſus fuit, & ſic ignem ſubminiſtrabat, ut auferret obſtacula, a quibus inminebat mors: magnus SYDENHAMIUS dixit, nullum remedium in hydrope poſſe comparari cum Elaterio; vis ejus per ſeculum poteſt ſervari inmunis, ab acidis exhauritur; excitat flatus & tormina ventris ingentia, & humores adeo liquefacit, ut qua data porta profluant.

Mitior ſequitur Jalappa, quae etiam omnes humores in aquam convertit, ſed non habet multam acrimoniam. TOURNEFORTIUS pro mirabili Peruviano habet, & ad Convolvulos retulit; radix reſinoſa eſt, hinc tuto cum ſaccharo exhibetur.

Myrrha haemorrhoïdes incitat inſtar Aloes, ſed ea mitior eſt; vim habet emmenagogam, ariſtolochicam, balſamicam & vulnerariam; continuato uſu alvum ducit ad gradum, quem vultis, modo doſis augeatur.

De Scammoneo jam dixi; hinc ſupereſt Veratrum, quod habetur pro Helleboro veterum, ſed ambiguitas eſt in epitheto, nam datur album & nigrum; vocatur Herba ſternutatoria, nam ſi recens doſi vix viſibili attrahatur in nares, mox magnam copiam humoris ſtillare facit, & nulla pars corporis manet non convulſa; ſi intus ſumatur, vel-

licat

licat ventriculum, & facit vomitum & fluxum alvi enormem, & hoc facit, ut dicit HIPPOCRATES, ſua vi ignea, qua quaerit ultimum frigidum, quod in nervis eſt, hinc ille in mania exhibuit; ſi inmittatur in partem externam corporis animalis, ut faciunt veterinarii, excitat febrem in toto corpore, & haec ratio eſt, cur etiam dicatur remedium antiparalyticum, concutiens omnia, tremores faciens & ſpasmos.

Reſtat adhuc inter purgantia hydragoga nobile Gummi, quod vocatur Gutta Gamba; ex arbore in India Orientali, maxime in inſula Ceylon prolicitur; habet colorem flavum & ſaporem nauſeoſum; viribus vix cedit Veratro, Euphorbio vel Cataputiae; & ad expurgandas aquas hydropicorum ſolet exhiberi; ſi nimia copia vel nimis diu ſumatur, corpus ita exhaurit, ut vires omnes collabantur; ſed moderata doſi facit omnia, quae a medicamento peti poſſunt; ſi nimia vi agat, corrigitur etiam per acida.

Chemici etiam adhibuerunt ſua artificia, ut ex foſſilibus & metallis proferrent remedia antiparalytica; aurum nil facit in corpore, niſi pondere, duritie & figura; & hoc etiam de argento verum eſt. KUNCKELIUS, Electoris Brandenburgici Chemicus, demonſtravit, quod quae dixere Chemici de ſolutione argenti per quaedam menſtrua, celeſtinum colorem conciliantia, tantum fiat, dum aliquid cupri ineſt, & hoc etiam verum deprehendi. Quando Stannum examinatur, aliquid virtutis medicatae habet, uti docent ſa-

Remedia metallica in Paralyſi.

por & facilis ſolubilitas ; aurum vero ſolvitur difficillime, & tantum a ſpiritu ſalis ; argentum a ſpiritu nitri & oleo vitrioli, ſed haec menſtrua non inveniuntur in noſtro corpore; ſi vero ſtannum cum pomis inmaturis acidis fricueris, deteritur, ſolvitur & dulcescit ; & patinae ſtanneae exeduntur ab acidis, & ſaporem ſubſaccharinum acquirunt ; ergo eſt in ſtanno aliquid, quod poteſt a nobis diſſolvi, ſcilicet ab acido.

Plumbum tranſit fere integrum per noſtrum corpus, uti creberrimis experimentis patuit in Ileo, dum ejus globuli deglutiuntur & alvo dejiciuntur ; ſed tamen etiam ab aëre, halitu oris, rore, pluvia, & ſale quocunque ſolvitur in ſpeciem Ceruſſae, & ſic ſolutum facit Paralyſin.

Si Cuprum modo fricetur, fundit odorem ingratum, quem officinas intrans mox percipis ; habet etiam ingratum ſaporem ; mox ſolvitur, & tunc ſtatim vim venenatam oſtendit per vomitum & ſubductiones alvi : veteres Chemici, quorum interpres eſt HELMONTIUS, dixerunt, in Cupro inſitum eſſe genium metallicum, qui vix mole corporea, ſed tantum irradiatione ſanat omnes fere morbos ; & HELMONTIUS dixit, hoc fieri ſolo attactu tincturae Cupri ad linguam : BOYLEUS dicit, ſi in ullo metallo vellet operari ad invenienda remedia, quod ſumeret aes ; hinc creditum fuit, quod aes propria ſua ſubſtantia metallica ageret in noſtrum corpus ; ſed hoc mihi non eſt probabile, nam per ſecula poteſt ſervari, modo arceatur ab

omni

omni ſolvente; & in igne diu perſtat, dans flammam amoenam coeruleam, ſed tamen inde non conſumitur: inter experimenta BOYLEI eſt, quod ſi cuprum certa ratione paretur & accendatur, flammam coeruleam det usque ad decem dies; hinc non eſt credibile, cuprum, quamdiu eſt metallum, per ſe agere in noſtrum corpus, ſed ſi diviſum eſt, & ſali cuidam junctum, vires habet incredibiles.

Ferrum adhuc citius ſolvitur quam cuprum, nam in aëre mox rubigine obducitur, niſi cruſta oleoſa pingui tegatur; ergo non fert ſales aëreos, quos pulmo fert; eroditur ſemper in Vitriolum, & fit viridescens, ſed in aëre fit fuscum per rubiginem, quae eſt ſcobs ferri acido expulſo relicta; lingua attactum mox guſtatur, calescens odore percipitur, ignitum emittit miculas flammantes; ergo nullius metalli materia nobis eſt tam proxima, quod aquae chalybeatae etiam docent.

Argentum vivum non agit niſi ſuo pondere, volubilitate, & ſumma mobilitate, id eſt tantum mechanice: non poſſum ergo credere, quod hactenus conſtiterit, corpora metallica, quatenus talia manent, aliquid agere niſi pondere, mole, duritie & figura; ſed illa ultima, inprimis plumbum, ſtannum, ferrum, cuprum in corpore noſtro ſolvuntur, nam in nobis ſunt ſales urinoſi, ſimiles Ammoniaco, & calor adeſt, quem Chemici adeo laudant, nempe tepor inpraegnans: habet's exemplum in lamella cuprea nitida, quam ſi prius calefactam lingua humectes & reponas, videbis

bis veſtigium viridescentis Cupri in loco, quem lingua attigit; ſi ſpiras in ferrum, mox aderit rubiginoſa macula; ſi coquis cum urina, miram tincturam exhibet, & fit remedium contra vermes; ergo haec metalla posſunt acquirere vires in corpore, quas antea non habebant.

Antimonium per ſe vix ullas vires habet in corpore noſtro, ſed ſi quarta pars grani Mercurii vitae, vel ejus vitri aut reguli, detur robuſto ruſtico, decies vomet cum ſummis anxietatibus: ſi infanti ſcabioſo detur integra drachma Antimonii crudi & triti, faciet nihil, ſed eliminatur de corpore; ego ipſe ab aſſumto Antimonio crudo ſenſi nihil; dum parabam crocum, vel vitrum Antimonii, fere ſemper nauſeoſus eram; ſed non poteſt agere ut metallum, nam in nobis non adeſt ullus ſal, a quo poteſt ſolvi, ſed vitrum Antimonii a nobis ſolvi poteſt: ergo vires metallorum inde pendent, quia metallis, ut baſi, poſſunt addi ſales, qui vero non penetrant in eorum ſubſtantiam, ſed tantum extrinſecus adhaerent; & quando gleba metallica ſic jungitur cum ſalibus, auget eorum vim magno ſuo pondere: hoc paucis ita demonſtro.

Explicatur horum actio.

Aurum eſt corpus omnium blandiſſimum, quod in rerum natura cognoſcimus; ſi ejus exigua polita lamella ponatur in oculo, ſentitur nil mali; deglutitum etiam nil mali facit, niſi quod Indi ideo ab Hiſpanis capti & exenterati fuerint; ſi grano uno hujus auri blandi addas grana quatuor aquae regiae, fit ebullitio & ſolutio; ſi penicillum huic intinctum

ctum admoves linguae, illa mox comburitur; ſi exſicces haec quinque grana, manet granum unum cum dimidio; detur hoc intra corpus, fiet vomitus, purgatio alvi, & inflammatio ventriculi: ſed ſi guttas quatuor aquae regiae aſſumas, etiam nil faciet mali; ergo dum ſalia corpori metallico adduntur, agent fortius.

Si bibatur uncia Mercurii, mox alvo exit, & facit nihil; ex uno ejus grano cum granis quatuor ſpiritus ſalis fit Mercurius ſublimatus, cujus unum granum lethale eſt, omnes actiones deſtruens; ſi hoc ſolvitur in dimidia libra aquae, & detur cochleatim, homines ducuntur ad enormes ptyalismos; ergo Mercurius purus nihil agit; ſed pauciſſima copia exhibitus, addito tantum ſale, edit ſtupendos effectus: ergo quando Chemici dicunt, ſe per metalla poſſe curare morbos desperatos, debent demonſtrare, haec metalla egiſſe ut metalla. HELMONTIUS dicit, quod Alcaheſt permutet unciam auri in unciam ſalis, ſic ut tantum ſit ſalis, quantum fuit maſſa auri, & quod ſic metallum inſtar ſalis agat; ſed de hac re nihil ſcio; quae ergo dixerunt de ſumma penetrabilitate medicamentorum metallicorum, eorumque viribus ad morbos cerebri & nervorum, non poſſum niſi iisdem proprietatibus attribuere.

Quando Mercurius ſublimatus corroſivus intra corpus recipitur, facit topicam inflammationem in ventriculo, concutit totum corpus & inflat, ut homo videatur emphyſematicus, facit vomitus horrendiſſimos, reddit

 fae-

faeces cadaveroſas, urinam & ſalivam foetidam, & putrefacit totum corpus; ſi iterum ſublimetur cum duplo Mercurii, vocatur Mercurius dulcis, qui plures partes Mercuriales in ſe habet, cujus grana decem tuto adhibentur; ſi coquatur cum lixivio ſalis Tartari, in fundum cadit pulvis aureus, qui affuſa aqua dulceſcit, & nil facit in corpore; qui ergo metalla poteſt moderari, hisce aget plus quam reliquis remediis.

℞. Aloës gr. ix. Mercurii dulcis gr. x. Troch Alhandal gr. iij. F. pil. ix. matutino tempore ſumendae: harum mirus eſt effectus, nam potenter reſolvunt omnia, & non multum nocent: vel ℞. Jalappae gr. xxxvj. Mercurii praecipitati albi gr. ij. Sacchari gr. vj. hic pulvis adhuc plus faciet quam praecedens: vel ℞. Scammonei gr. x. ſucci inſpiſſati Eſulae gr. ij. Sacchari gr. v. miſceantur cum pauca conſerva Roſarum pallidarum, & habebitur remedium efficax.

Haemorrhagiae utiles in Paralyſi

Inter auxilia, quibus natura ſaepe ſe expedivit a Paralyſi, ſunt ſpontaneae quaedam ſanguinis puri ex corpore emiſſiones, & inter has omnium creberrime fit narium haemorrhagia; hoc remedio natura praeſtat id, quod ars vix audet imitari, nec ullum remedium tam mire mutat corpus in omnibus ſuis actionibus, nam vaſis narium ſolutis demittitur verus arterioſus ſanguis, cerebro deſtinatus. Locutus cum RUYSCHIO de horum vaſorum diſtributione, audivi ab ipſo, ſi inmitteretur materia ceracea felici ſucceſſu per Carotides, quod ex cavo narium exiret, & hoc experi-

rimentum fere ſemper ſucceſſit in junioribus: videtur ergo haec expurgatio potius adſcribenda vaſorum illorum dilatationi, quam verae rupturae; illa enim res etiam manifeſte apparet in utero & uberibus nimis exhauſtis, ſaepe ſanguinem fundentibus.

Ubi ergo requiritur illa mutatio phyſica corporis ab evacuatione, in eo caſu haemorrhagiae illae proficuæ ſunt; & ex praecedentibus conſtat, in quanam ſpecie Paralyſeos hae conveniant.

Obſervantur retenta menſtrua mirificam feciſſe Paralyſin, quae quandoque topica fuit, quandoque univerſalis, ſed menſtruis ſupervenientibus morbus iterum ſolvebatur: in puerperis viſae ſunt Paralyſes a retentis Lochiis, quae ſolutis illis curatae fuerunt. Quid dicam de haemorrhoïdibus? vix eſt ſalubrior evacuatio, vix contingens, niſi ubi neceſſitas eſt: habemus fotus, vapores, frictiones, balnea, emplaſtra aromatica, quibus hunc ſanguinem poſſumus elicere, nec his inſiſtere opus eſt. Ubi cauſa hujus morbi eſt particularis, incaſſum adhibentur remedia, quibus Paralyſis univerſalis curatur. Si v. g. nervi iſchiatici comprimuntur a tumore ſcirroſo, in hoc caſu nervos velle mutare per ea, quae omnia turbant, inane eſt, ſed topicum illud malum tollendum erit. Ergo jam dixi de morbis capitis, incipiens a vertigine, quae omnium reliquorum fundamentum eſt. Tandem nunc paucis dicam

DE EPILEPSIA.

Etymologia vocis. Epilepſia Graecis etiam ſcribitur Epilepſis, vel τὰ ἐπιλέπτικα, vel ἐπιλέμψις: vox, hac ratione uſurpata, venit ab ἐπιλάμβανω, quod verbum dicitur de militibus vel juſtitiae famulis, qui injecta manu ſubito nec opinantem prehendunt, inmobilem reddunt & conſtringunt; hinc applicatur ad latrones & ſtratagemata militum affilientium & undequaque opprimentium. Latini vocaverunt morbum magnum, vel etiam majorem, uti videri poteſt apud CELSUM. Dicitur HIPPOCRATI morbus ſacer; aliis morbus ſonticus, ſive quia invadens ſontes, coram judicibus apparere coactos, illos excuſabat; ſive quia judices hujusmodi ſontes coram tribunali videntes, horrerent; ſive quia in hoc morbo aliquid divini ponebant: vocatur etiam a DEO inmiſſus morbus, a ſolo DEO & ſolummodo remediis ſacris ſanandus: dicebant enim, eſſe tantum tria remedia, quibus hic morbus poteſt curari. 1. Abſtinentia a quibusdam coloribus, cibis, potibus, motibus &c. 2. Expiato DEO oblatis ſacrificiis. Et 3. incantando carminibus. Diſputatum eſt multum, quare hic morbus etiam vocetur Herculeus: ſunt, qui putant, HERCULEM hoc morbo laboraviſſe; ſed illi nullum habent in antiquitate teſtimonium: ARETAEUS autem bene obſervavit, omnia illa, quae magna & excelſa ſunt, vocari Herculea. Apud ſacros Auctores vocatur mor-

morbus lunaticus; & Epileptici apud LUCAM ſingulari & diſtincto nomine dicuntur Lunatici. Putaverunt etiam, hunc morbum inmitti a DIANA, quae hoc nomen habet in terra, ſed in coelo Luna, & in inferis HECATE dicitur: obſervatus enim fuit hic morbus in primo ſui initio inprimis noctu invadere; & hodie quoque circa magnas Lunae mutationes plerumque ſatis magna hujus morbi violentia & paroxysmorum frequentia notatur; & quia hic morbus revera eſt inter teterrimos, & HECATE in inferis praeſidere dicebatur, hinc a veteribus huic Deae, quaſi proles eſſet inferni & obſcuritatis, adſcriptus fuit. Latini etiam vocaverunt morbum comitialem; ſive quia in plurium hominum conventu ſaepe accidere ſolet; ſive quia ſolverentur conventus, ſi in comitiis occuparet aliquem, cui jus erat ſententiam ſuam dicendi. Tandem dicitur *Morbus Caducus*, quia aegri in paroxysmo cadunt.

Deſcribi nunc debet morbus ipſe, cui tam mira nomina data ſunt; deprehenditur vero tam multiplex & tam varius in diverſis, ut nullus alius morbus ſit tam polymorphus, non tantum ratione ſui acceſſus, ſed etiam temporis, intervalli; modo quo aggreditur, adſcendit, deſinit; & licet millies accedat, aegrum poſt paroxysmum ſaepe relinquit adeo ſanum, ut nil animadverti poſſit; hinc juris periti lege caverunt, ne ſervus Epilepticus vendatur pro merce bona. Phaenonenographia morbi.

Primo deſcribenda eſt exquiſitiſſima Epilepſia, quae in ſe habet omnia peſſima mala

ſimul,

ſimul, a qua, demto hoc vel illo malo; poſtea habebitur exquiſita cognitio reliquarum ſpecierum.

In homine peſſima Epilepſia laborante, incipit morbus ſine ullo praemonente ſigno; imo dum aegri cum amicis bene diſſerunt, ita ut, poſtquam reſurgunt, ſciant, quid fecerint usque ad tempus paroxysmi, quo durante ſciunt nihil; in eo enim omnes ſenſus externi abolentur ilico, adeo ut in ignem incidentes, & ſe comburentes, nullum inde ſenſum habeant: ſopiuntur ſimul omnes ſenſus interni; non dico, illos homines non cogitare, hoc neſcio; ſed ſcio, quod ſuarum cogitationum nullam habeant memoriam. Omnes affectus, quantumvis violenti, deſinunt ilico, & omnino: hinc fit ablatio omnium, quae in homine dicuntur homo. Simul deletur omnis omnino muscularis motus, quatenus nempe a mente praeſcia dirigitur, ejusque arbitrio ſubjectus eſt: hinc merito dixit ARETAEUS, quod miſeri hi aegri, ſi ſcirent, quomodo ſe haberent in paroxysmo, vitam fugerent; ſed quia hoc neſciunt, illud ſolum facit horrendum hunc morbum tolerabilem.

Adeſt quoque in hoc morbo profundiſſimus ſomnus, uti in Apoplexia, ex quo nullo dolore, imo ne quidem combuſtione, poſſunt excitari. Vidi in muliere, tibiam ad os usque combuſtam fuiſſe, nec tamen illa aliquem ejus ſenſum habuerat. Hic ſomnus ſemper eſt cum roncho, a tremula narium agitatione; & ſtertore, qui proflatur ex pectore, ſimili

ſimili motu agitato ; & quo major morbi gradus eſt , eo haec pejora ſunt. Haec dum fiunt , etiam ſemper adeſt ſpuma denſa , cujus particulam ſi duxeris , habet tenacem longitudinem inſtar filorum , & apparet quaſi ſebum fuſum , mox per frigus coïturum : haec ſpuma venit ſemper tantum ad finem paroxyſmi , & ſemper ex gutture , ſurſumque colligitur ad exteriora , & aërem ſibi admiſſum tenaciter retinet : haec tanti momenti habetur apud HIPPOCRATEM , ut hanc Epilepſiam inſanabilem pronunciet.

Quando haec facta ſunt , aeger quandoque moritur ; nam HIPPOCRATES monuit , magnum paroxyſmum tantum ſemel fieri ; & tunc hic morbus , ratione hujus paroxyſmi , uti dixit ARETAEUS , referri debet inter acutiſſimos ; aliter ratione intervalli , inter paroxyſmos medii , eſt morbus chronicus : plerumque vero oritur placidiſſimus ſomnus , eoque finito redit integra ſanitas , & poſtea , ſubito iterum , ſimilis paroxyſmus ingruit. Ergo Epilepſia eſt abolitio ſubita omnium functionum animalium , cum augmento motuum vitalium , & motu convulſivo in omnibus muſculis corporis.

In Epilepſia exquiſitiſſima paroxyſmus fere ſemper ſolet incipere cum quadam vertigine & ſcintillis obvolitantibus , quarum aegri adhuc ſaepe memores ſunt ; dein cum clamore , cujus tamen non ſunt conſcii ; eſtque ille clamor quaſi boatus aut mugitus : dum reſpicis aegros , vides , quod oculi clauduntur , acſi ſoli eorum muſculi adhuc vigilarent ; ſimul

ſimul tunc apparet in oculo, facie, & circa labia motus convulſivus, ſaepe tantum aliquis tremor; fit tunc in plurimis apertura oculorum, & aſpectus truculentus & ferox; momento poſt toti convelluntur: ſaepe oculi ſunt valde vagi, pinguntque imaginem terroris, & tunc fit lapſus: fiunt etiam anhelitus, ſuſpiria, ingentes cordis palpitationes; pulſus ſunt omnimodo varii, fortis, debilis, tardus, celer; nam partes vitales in hoc morbo ita turbantur, ut nonnunquam quaſi ſuffocentur, mox inmenſa vis vitalis redeat. Fit tunc convulſio multiplex omnium muſculorum primo minor, dein ingens; ſummae artuum jactationes & mirae diſtorſiones, ſaepe tota vita inſanabiles, inprimis in infantibus, quorum oſſa adhuc tenera ſunt: ſaepe fiunt ſpasmi tetanodes, & tunc musculi maxillas moventes omnium peſſime laborant; dentium ſtridor, linguae morſus; pollicis intra manum contractio tam violenta, ut retroflexio partis contractae obtineri nequeat. Hoc ſignum valde peculiare eſt, & paroxysmi vehementiam indicat. Omnis homo ſumme iratus, & ad vindictam ſe parans, manum eodem modo contrahit, ut in peſſima Epilepſia. Oritur tunc fere ſemper calcitratio, ut in tauris jugulatis: poſt haec urina, faex alvina, & genitura ſaepiſſime prodeunt; unde paroxyſmis ſaepe redeuntibus hi miſeri ſic enervantur, ut penitus tabescant: tunc ſequitur apoplexia, & ubi haec aliquamdiu duravit, ſenſim fit valde lenta evigilatio, cum hebetudine ſenſuum, rationis, & memo-

moriae, quae tamen ſenſim redeunt, ita ut poſt duos vel tres dies nihil mali ſuperſtes appareat; ſaepe autem in ſenſibus externis vel internis vitium aliquod remanet: tandem poſt unum vel plures annos redit paroxysmus ſimilis, & toto intermedio tempore invenitur nihil: unde apparet, quam ſubtilis lateat cauſa Epilepſiae, dum ſaepe, ipſo paroxysmo inſtante, nihil in functionibus laeſum inveniatur.

Durante paroxysmo fiunt multiplices omnium musculorum & artuum motus & contorſiones mirabiles, adeo differentes ab iis, quas voluntas perficere poteſt, ut propterea morbum hunc cauſis majoribus adſcripſerint; fiunt enim, etiam ab innocentiſſimo infante, omnes geſticulationes, quae unquam exercentur a praeſtigiatoribus; apparent hic omnes corporis flexurae, & vix eſt ulla ſcurrarum oſtentatio, vel polymorphia corporis, quae hic quandoque non occurrit; & tantae ſunt contorſiones, ut, inprimis in infantibus, ipſos luxent articulos.

Phaenomena in capite externo.

Tegumenta capillata capitis, cum frontis tegumento calvo anteriori, motu quodam agitantur, quo attolluntur ſupercilia, explicatur vel corrugatur frons, movetur corona capillata, moventur aures; ſaepe in hoc morbo capilli quaſi horrent, aſſurgunt & rigescunt: obſervatur etiam mira ſuperciliorum agitatio; dixitque ARETAEUS, quod illa ſaepe contrahantur & deprimantur, uti indignantes ſolent facere; hinc ſaepe creditur, miſeros hos aegros iraſci; nonnunquam reducuntur

tur a ſe invicem miro, nec imitabili motu; ſaepe ita deprimuntur, ut frons ab omnibus rugis expediatur; vel contra convelluntur, ut frons in rugas aſſurgat. Palpebrae mirabiliter agitantur, & quidem plerumque tremulae ſunt & nictitantes; paulo poſt convelluntur & clauduntur, ſed fere nunquam integre, nam album oculi fere ſemper apparet, & ex hoc ſigno Epilepſiam veram a ficta diſtinguere licet. ARETAEUS dicit de oculis, quod lumina introrſum moveantur; ſolent plerumque in orbem rotari propter ſucceſſivam musculorum convulſionem; plerumque trahuntur ſurſum, adeo ut cornea non pateat extra rimas palpebrarum, acſi ſollicita natura adhuc curam corneae haberet; ſolent etiam eſſe fixi, adeo ut aegri in unum locum intentos figant oculos; ſaepe oculi ſunt prorſus vagi, & tunc malum non eſt adeo vehemens; ſaepe introrſum, & quaſi in profundum trahuntur, miro, nec explicabili modo; plerumque tamen ſolent apparere truces, & extrorſum vertuntur, eorumque musculi, tantam vim paſſi, ſaepe nunquam poſtea ad aequilibrium reduci poſſunt; hinc infantes Epileptici ſaepe per totam vitam malum adſpectum retinent, & luscitas perpetua inde oritur.

Buccis. Buccae mobiles (illa nempe pars faciei ſub oculis ad mentum usque, cujus ſolius contemplatione Pictores omnes animi affectus exprimunt, vario ſemper in variis gentibus modo) tam horrendis agitantur motibus, ut non ſine commiſeratione reminiscamur; nunc e-

nim

nim os usque ad aures fere deducitur; nunc facies componitur in riſum, aliquando in indignationem; obtinetque hic viciſſitudo celerrima, ita ut omnes affectus ſucceſſive exprimantur, nec fere ullus finis ſit: haec in muliere judaea, valde atrabiliaria, tam horrendo fiebant modo, ut ſpectatores in terrorem raperentur. Aliquando tota facies quaſi retrocedit, omnisque prominens toroſitas abit, eodem fere modo ut in emaciatis per ſummam pthiſin; labia mirifice ſaliunt, & quandoque in acutum roſtrum contrahuntur; oris ſphincter violentiſſime afficitur, infinitae in facie videntur rugae, & innumerabiles distractiones. Nullus hic eſt finis. ARETAEUS in hac deſcriptione valde ſingularis eſt.

Maxillae diducuntur quandoque, ita ut extremitas menti pectori affigatur, & collum ſimul in arcum quaſi curvetur; fit tunc ſummus oris hiatus, ſaepe tam violentus, ut os poſtea claudi non poſſit, nam tunc facta eſt luxatio maxillae ſupra condyliformem proceſſum antrorſum; ubi haec in infantibus non fuit reſtituta, concretio facta eſt, cujus mira exempla quandoque viſa ſunt: ſaepe tam fortis fit utriusque maxillae compreſſio, ut nullo inſtrumento diduci queant; tunc aër in reſpiratione ſummo cum ſtridore per interſtitia dentium exit. Nil hic magis horrendum eſt, quam quod a deducta & rurſus contracta maxilla lingua interſerta unico quandoque ictu integre amputata, & terribilis haemorrhagia ſecuta fuerit: ſaepe fit motus manducationis, & ſimul ſtridor dentium tam va- Maxillis;

 lidus,

lidus, ut fragmenta dentium diſſiliant, & tunc etiam linguae pars poſtica, & buccae interiores vulnerentur. Solet tunc plerumque copioſa & tenuis ſaliva, a ſpuma diſtinctiſſima, nec aliquid mali praeſagiens, expelli, & juxta faciem delabi. Linguae convulſiones fiunt mirabiles; & ſi tunc ſimul fit magnus oris hiatus, fere ſemper prominet & exſeritur in incredibilem longitudinem: quando hoc contingit, lingua ſtatim aluta eſt obtegenda, etiam in infantibus, qui nondum dentes habent, nam per violentiam ſaepe fiunt tantae contuſiones, ut in gangraenam abeant; vel praeſto debent eſſe lamellae, ex ſubere aut ligno molliori factae, maxillis interponendae.

Motu capitis. Caput miris modis erigitur, laxatur, rotatur, jactatur in omnem partem; aliquando retrotrahitur in ſcapulas; & viſum eſt, quod miſer aeger a tali retroflexione & alliſione ad pavimentum mortuus fuerit: nam hi motus ſunt tales, ut in ſanitate non poſſimus imitari per voluntatem, quia musculi in ſanitate nunquam tam fortiter agunt.

Cervicis. Cervix etiam mire movetur; nunc enim ſtat inſtar rigidae columnae; nunc projecto in pectus mento miris nec imitandis modis curvatur; nunc jactatur retro; aliquando acromio incumbit; & haec horrenda motuum genera ſucceſſive ſe invicem ſequuntur: quoniam nunc pars poſtica cervicis non patitur morbos membranae celluloſae, quia fortior eſt, hinc partes anteriores in hoc morbo tam mirabili modo inflantur.

In

In humeris, brachiis, ulna, digitis & eorum phalangibus fiunt omnes motus extenſionis, flexionis, rotationis, ſupinationis &c. & quia pollex duplo plures musculos habet quam reliqui digiti, ejusque flexores inprimis ſunt ſatis fortes, hinc pollex fortiſſime flectitur, & intra manum contrahitur. Vidi hos homines magna cum vi brachia tollere, & humum percutere tanta cum violentia, ut pugni laederentur ex offenſa; ſaepe manubus proprium pectus & abdomen fortiſſime contundunt, ita ut peſſimos morbos his partibus concilient; hoc vero fit inprimis in foeminis. **Artuum.**

Femorum, crurum, tarſi, metatarſi, digitorum pedum, eorumque phalangum motus non ita obſervari poſſunt, quia caligis teguntur; tamen & hic miri motus contingunt, nam fabrica phalangum poſt violentiſſimas convulſiones penitus mutata viſa fuit; inprimis hic fiunt vehementes calcitrationes, eodem fere modo ut in jugulatis animalibus ad finem vitae.

Similia obtinent in musculis alvi & veſicae, unde aegri in forti paroxysmo fere ſemper alvum & veſicam exonerant: in ventriculo fiunt ſaepe tanti motus, ut ructus ſonori, pituita craſſiſſima, & contenta in ventriculo ſumma cum vi ſurſum ejiciantur. **Aliorum musculorum.**

Musculi libidinoſi, orti a fimbria inferiori & laterali oſſis iſchii, ita porriguntur ſuper urethram, ut corpora ejus fungoſa amplectantur; hi, dum agunt, ſemper faciunt priapismum, nam exquiſite incumbunt ſupra ortum

venarum, quae a pene redeunt; & nunquam verum ſemen demittitur, niſi prius illi musculi egerint: hi musculi in paroxysmo epileptico tendunt priapum inſcio aegro, unde ſemen ſaepe tanta copia ejicitur, ut miſeri illi inde debilitati penitus langueant.

In pulſu. Sed & musculi vitales afficiuntur; nunquam enim actio cordis, pulſu arteriarum explorata, mirabilius invenitur perturbata, quam in paroxysmo epileptico: pulſus in initio ſaepe celer eſt & debilis, uti in febrium intermittentium frigore; tandem pleniſſimus eſt & fortiſſime vibrans, & tunc oritur ultimum Epilepſiae ſtadium, nempe apoplexia.

Reſpiratione. Reſpirationis musculi hic miro modo ſe habent; nam in paroxysmo fere ſemper primo afficiuntur musculi vocales; & fit quaſi mugitus & boatus inconditus; mox oritur niſus ad ſummam reſpirationem, uti in ſtrangulatis; ſimul fit ſonus, qui editur ab hominibus, quum aliquid ſumma vi volunt movere. Credo, quod mirum hoc ſymptoma HIPPOCRATI aliisque Veteribus rationem dedit, ut putaverint, totum hunc morbum eſſe nixum cerebri ad explodendum aliquid malignum ex cerebro, vel aliquid pituitoſum grave; ſed, ut verum fatear, nixus ille non fit niſi in pectore, adeoque circa musculos reſpirationi inſervientes reſidet: tandem fit reſpiratio uti in ſtrangulatis vel jugulatis, quando jam jam ſunt morituri; adeſt nempe gemitus, ſuſpirium, ſtertor, & talis ſonus, quem nemo ſine perturbatione audire poteſt: expellitur etiam per os & nares craſſa & mu-

coſa pituita a pulmonum & narium membranis abraſis.

Dum haec ita ſe habent, ſimul animadvertitur, quod omnes venae, in corpore conſpicuae, ſint inflatiſſimae, & quaſi pleniſſimae: maxime hoc apparet in venis frontis, raninis, jugularibus, faciei, oculorum, manuum pedumque, ubi nudae apparent viſui: inflantur ſaepe eo usque, ut durante vi morbi varicoſae appareant; hinc partes, quibus hae venae inſerviunt, rubent, tument, & ſemper fere livescunt, & tandem nigrescunt, quod ſummum eſt ſignum impediti motus in ſanguine venoſo: hoc vero non fit in omnibus partibus corporis ſimul, ſed tantum in illis locis, ubi reductio ſanguinis venoſi impeditur. Venis.

Nec illa inflatio venarum poteſt fieri, niſi ſanguis majori copia & impetu ex arteriis in venas effundatur, & difficilius ex iis remittatur: ſi hoc fiat in omnibus venis, cauſa impedimenti debet haerere circa locum, ubi omnes venae aggregantur, id eſt, circa cor dextrum; illud vero evacuari non poteſt niſi per arteriam pulmonalem; hinc debet ingens impedimentum eſſe trajiciendi ſanguinis venoſi per pulmonem verſus cor ſiniſtrum. Quum vero reſpiratio in his aegris tam mire variat, hinc debet alterne libertas eſſe, alterne ſuffocatio; & ubi aegri jam jam videntur ſuffocandi, ſubito remittunt omnia, & in tertium ſtatum Epilepſiae incidunt. Quando nunc adhuc ſatis ſanguinis eſt in ſinu cordis ſiniſtro & venis pulmonalibus, dum in arteriis

riis incipit fieri prima reſiſtentia, preſſio magna debet fieri ad cerebrum; fit hoc per inſultus & cum vacillatione mutabili, hinc musculi faciei validiſſime convelluntur, & venae in facie maxime turgent; illae vero poſſunt inmaniter diſtendi, & diſtenſae pellucent, unde color apparet coeruleus, qui aucto malo fit plumbeus, & ſi aggeſtio facta ſit in vaſis minimis, tandem omnino niger; hinc circa oculos & ſphincterem oris fit circulus lividus, & tandem niger, nam ibi nulli musculi ſunt, ſed tantum tenerrima fabrica membranae celluloſae: ergo ille color non debetur Epilepſiae ut cauſae, ſed eſt tantum productum convulſionis in musculis, & non vitium, quod haeret in venis, uti putaverunt celeberrimi Practici.

In nonnullis Epilepſiis fit ſummus tetanus, durans aliquando ſatis diu, ita ut aeger quaſi in ſtatuam mutari videatur. In illo temporis momento totum fere corpus livescit, &, ſi malum diu durat, tandem nigrescit; ſi hoc in quibusdam locis magis fiat, corpus fit verſicolor; ſi aeger dorſo incumbat, loca preſſa, quibus incubuit, pallent; in reliquis eſt nigredo ſumma: hoc facit tam horrendum aſpectum, ut multi cauſae ſuprahumanae adſcribant; inprimis ſi manus tetanodes certis pectoris vel abdominis partibus applicentur, nam tunc figura manuum his partibus perfecte manet inpreſſa; & hinc dictum fuit, diabolum manus ſuas his partibus applicaſſe. Scitis, quod musculus contractus pallet, venoſum ſanguinem expellit, arterioſum ſiſtit;

proin-

proinde ſanguis ruber intra totum corpus habet tanto minus ſpatii, quo plures musculi contracti ſunt; ſi nunc cutis in tetano epileptico livescit, ſanguis non eſt minutus vel auctus, ſed quia locari non poteſt in musculis, hinc pellitur in membranam celluloſam musculos ambientem, & in ea ſtagnat: ergo in ſumma Epilepſia vix ullus humor manet intactus in toto corpore, nec ſanguis, nec reliqui humores, qui inde derivantur; imo agitato diaphragmate magnum hepar, bilis &c. etiam agitantur; nec in toto corpore ulla pars ſolida eſt, quin etiam afficiatur.

Ex omnibus hucusque dictis clare apparet, omnia, quae in hoc caſu occurrunt, referri poſſe ad haec duo, nempe ſenſuum deletionem, & motuum muscularium perturbationem; priori parte hic morbus tam perfecte refert apoplexiam, ut nulla omnino ſit differentia; parte vero poſteriori differt penitus; nam omnes musculi totius corporis hic afficiuntur, quum in apoplexia vitales manent boni; imo omnes obſervati effectus in Epilepſia tantummodo pendent a musculis, nam dum hi remittuntur eſt perfecta apoplexia, & poſt paroxysmum fere ſemper pallor cum tumore, inprimis in facie, apparet.

Patet ergo, quod omnes musculi, qui hoc tempore contrahuntur, etiam contrahantur tempore ſanitatis, adeoque quod eaedem cauſae hic locum habeant. Videamus nunc differentiam, quae obtinet inter contractionem vo- Differentia motus muscularis naturalis & convulſivi.

voluntariam & epilepticam. 1. eſt Violentia. Sanus enim motu musculari arbitrario nunquam poterit luxare vel diſlocare ſuos articulos, quod ſaepe faciunt Epileptici. 2. Varietas. Vix enim unquam ſanus ex arbitrio mentis haec imitari poteſt integre. 3. Ignorantia, nam in motu voluntario ſumus conſcii, quod primum dederimus impetum.

Si nunc conſideremus, quam multi ſint in corpore musculi, diſtincto principio affixi, diſtincto fine deſinentes, diſtinctum motum facientes; & revocemus in memoriam, quam varius hic motus ſit, apparebit facile infinita & mira diverſitas hujus morbi.

Hinc patet, vix binos eſſe Epilepticos, qui eadem patiuntur: conſtitit tamen, quod omne, quod in musculis contingit, ſit tantum motus & relaxatio; hoc autem fit vel a ſolo arterioſo impetu, vel a ſolo nervoſo impetu, vel ab utroque ſimul.

Natura hujus morbi preſſius inquiritur.

Haec vero peſſimae & exquiſitiſſimae Epilepſiae ſpecies cauſas habet abſconditiſſimas, licet effectus ſint adeo mirabiles & manifeſti; & quia haec ſpecies tam propria & naturalis eſt cerebro, ut nullam indicationem Medico det, (nam nec ſedem morbi, nec materiam, nec modum affectionis novimus) hoc etiam in eo peſſimum eſt, quod nullo ſigno praegreſſo appareat: videtur hic morbus fere eſſe idem, acſi ad certum tempus, deliberata mente, vellem tendere omnes articulos, nullo excepto; nascitur in me aliquid quaſi ſpirituale, quod ad nutum voluntatis dato tempore ſe exſerit; & poſſum etiam ſeda-

ſedare omnes illos motus ſine ullo veſtigio relicto.

Haec exquiſita Epilepſia, ſic orta, ſaepe impetu unius paroxysmi ſolitarii mortem intulit; hoc apparet inprimis in pueris & puellis tenerioribus; in acutis adultorum morbis ſaepe ſubito talis inſultus epilepticus necat: ſic etiam in mulieribus annoſis, prima vice parientibus, & quidem nixu ſummo, maximaque cum difficultate & reſiſtentia, dum obſtetrix non poteſt opitulari, oritur ſubito ſtridor dentium, contorſio omnium artuum, & ſic moriuntur, infante adhuc vivo & non excluſo. Solent hoc Medici diverſis cauſis adſcribere; ſed plerumque tales foeminae moriuntur cum facie vultuoſa & tumente, oculis rubris ſanguine ſuffuſis, & anhelitu ſummo; & videtur tunc ad primam motus originem fieri talis inpreſſio, ut ſtet ad mortem usque.

Hic morbus etiam creberrimus eſt in puerperis, magnum foetum enixis, cum largo ſanguinis profluvio; habent illae tunc inſultum convulſivum, in quo ſuffocantur, & haec eſt eadem Epilepſia, quae in jugulatis animalibus contingit; ratio eſt, quia omnis ſanguis tunc effluit, cerebro manente vacuo; ideo dixit HIPPOCRATES, convulſiones, quae magnis evacuationibus ſuperveniunt, fere ſemper lethales ſunt.

Haec ſpecies hujus morbi revera debet referri inter morbos acutos, inter quos ideo ab ARETAEO deſcripta fuit.

Om-

Omnes, qui hac ratione pereunt, moriuntur apoplectici, id eſt, dum deſinente convulſione oritur laxatio omnium partium; unde apparet, quod, antequam hic oriatur apoplexia cerebelli, prius fiat apoplexia cerebri: & liquet ex his omnibus, morbi hujus naturam conſiſtere in exacerbatione intra cranium.

His poſitis apparet, quod cauſa excitans poſſit eſſe alibi, ſed vera cauſa phyſica hujus morbi ſit in cerebro; ſed in cerebro multa ſunt, nam ibi invenimus facultatem aliquam ſentientem, moventem, & aliquem locum aut commercium, ubi concurrunt ambo; nam examen totius legis corporis humani docet, quod ad illum locum, ubi pertingunt ſenſus ultimi, ſit principium motus arbitrarii. Si aliquid oculum praetervolat, manus ſe ſtatim opponit ſponte, quod feciſſet ex arbitrio, ſi praevidiſſet: ergo certus locus eſt, ubi ultimus nervus mutatus facit cauſam occaſionalem ſenſus; & locus, unde determinari poſſunt motus musculorum; & hic locus vocatur ſenſorium commune; ergo Epilepſia eſt morbus ſenſorii communis; ſed quia in ea deletur facultas ſentiendi, apparet, quod tota pars ſentiens fiat quaſi nulla; & contra, quod pars, ubi determinatio fit ad motus, longe violentius moveatur, quam tempore ſanitatis.

Sed ad finem paroxyſmi haec ſilent iterum, & fit obturatio illius ſcaturiginis motus, hinc jacent aegri ſine ullo motu, ſive mo-

moriantur, ſive a paroxysmo reſurgant, & tunc cauſa mortis videtur longe propior esſe, quam ante; nam ſi haec cauſa perveniat eo usque, ut faciat ſilere medullam oblongatam, tunc fit mors, nam cerebellum etiam afficitur; illud enim non dat nervos, ſed omnem ſuam medullam inſinuat medullae oblongatae; ergo in ea invenitur medulla cerebri & cerebelli; & in hac medulla poteſt deleri omnis functio partis medulloſae cerebri, integra manente parte medulloſa cerebelli; ſed ubi facultas movens & ſentiens deletur, cauſa appropinquat, quae delet functiones cerebelli. Ergo exquiſita Epilepſia tres habet ſtatus; deletionem ſenſuum, exacerbationem motuum, & deletionem ſenſuum & motuum ſimul; quod ſi fiat in nervis vitalibus, mors eſt. Si nunc finito paroxysmo oritur ſanum intervallum, & poſtea ſuccedit integratio ſimilis mali, tunc vocatur Epilepſia chronica, quae iterum eſt vel exquiſita, vel miſta; tunc ſe habet ut febris intermittens, nec plus ſacri ineſt in Epilepſia, quam in tali febre.

Haec vero chronica Epilepſia multa habet & varia intervalla. Dantur plurima exempla hominum, qui intra decem annos tantum duos habuerunt paroxysmos; nonnulli habent ſingulis annis, quod valde frequens eſt; viſi ſunt, qui vertente anno, verno nempe & autumnali tempore, hoc morbo laborant; ſunt, quibus accidit ſingulo menſe, & inprimis ad magnos lunae motus, quod valde frequens eſt; alii habent morbum ſingulis

gulis ſeptimanis vel diebus; alii multoties intra viginti quatuor horas: hinc oritur magna dubitatio curandi hujus morbi; nam ſi quis ſemel in triënnio laboret, quomodo noviſti, eum curatum eſſe, niſi tanto tempore exſpectaveris?

Plerumque hic morbus ſolet feſtinare ſuum decurſum, ita ut qui primo quotannis inciderat in paroxysmum, poſtea omni menſe, imo ſaepius in die eum patiatur; & ſic increſcit, donec fiat mors.

Ergo hic nihil firmi dici poteſt, ſed omnia pendent a mira diſpoſitione interna, nam in ſerenis intervallis nullum ſignum apparet functionis laeſae.

Saepe nullum poteſt obſervari paroxysmi futuri indicium, ſed hoc non valde frequens eſt; hinc totum ſolamen morbi inde dependet, ut videamus, quaenam ſit cauſa occaſionalis, morbum redintegrans.

Haec Epilepſiae ſpecies antiquis Medicis vocatur idiopathica vel protopathica. FERNELIUS vocat Epilepſiam cerebri, & diſtinguit eam ab Epilepſia viscerum & musculorum.

Cauſae paroxysmi hujus morbi.

Debemus jam inquirere in cauſam hujus mali: ſcilicet, debet in illo corpore, dum eſt paroxysmus, neceſſario adeſſe cauſa corporea ſive phyſica, quae non fuit in eo momento ante: & debet eſſe cauſa, quae facit, ut illud corpus, abſente paroxysmo, obnoxium maneat, ut eum poſtea iterum poſſit pati.

Dum ſit exquiſita Epilepſia, habet cauſam praeſentem intra cranium in ipſo cerebro, &

in

in illa parte cerebri, ubi eſt origo actionis ſenſuum & motuum arbitrariorum: quando nunc hic haeret haec cauſa, quae facit primum impetum Epilepſiae, non inſtigante ulla cauſa, quae alibi foret, tunc vocatur idiopathica.

Dum ille morbus fit in ſuo paroxysmo, tantum habet unam cauſam proximam, ſive haereditariam cognitam, vel etiam aliam: illa, dum agit, eſt eadem, & effectus ſemper eſt idem (loquimur de exquiſita Epilepſia) omnes cadunt, artus movent &c.: ergo cauſa excitans proxima ſemper eſt eadem; habet ſemper eandem ſedem: interim, dum haec cauſa proxima ſic eſt una, cauſae, quae hanc faciunt prodire in exacerbationem, ſunt infinitae: quia nunc proxima cauſa ſemper producit paroxysmum, hinc cauſa proxima ſemper non adeſt, niſi ubi Epilepſia primo ſuo paroxysmo lethalis eſt.

Illa vero cauſa interna, quae haeret in corpore epileptico, poteſt dici conſtantiſſima; quamvis enim ſaepe ſit ſine ullo effectu phyſico, tamen hoc facit, ut homo, accedente alia cauſa, ſit epilepticus, quae alia cauſa nihil feciſſet in homine alio: hanc epilepticam diatheſin vocamus proëgumenam; & haec diſtinguit Epilepſiam ab omnibus aliis morbis.

Haec diatheſis proëgumena Epilepſiae verae, licet ſit peſſima, poteſt eſſe in homine, nec tamen nocere ulli functioni corporis cognitae.

Cau-

Cauſae excitantes diſtinctae ſunt a diatheſi proëgumena; haec enim diatheſis eſt ſine ullo effectu; cauſa excitans facit effectum, ſed non ſola, verum accedens ad illud latens: ergo haec diatheſis proëgumena, compeſcendo cauſas excitantes, poteſt ferri per totam vitam ad mortem usque: equidem dubito, an non omnes homines obnoxii ſint huic morbo; ſed firmitas cerebri impediet, quo minus in actum deducatur.

Etenim latentiſſima illa & caeterum nunquam nocens diſpoſitio poteſt eſſe in corpore, & non apparere. Veteres ſapientes dixerunt, coïtum eſſe ſeceſſum mentis, & veram Epilepſiam.

Haec diatheſis epileptica non apparens poteſt ferri ad mortem usque; nam ab avo in nepotem tranſit, non laborante filio, in quo videtur diatheſis eadem fuiſſe, ſed per firmitatem cerebri ſuppreſſa.

Ergo cauſae excitantes cognitu aeque neceſſariae ſunt quam proëgumenae.

Quaeritur nunc, quid mutationis phyſicae intra cranium fuerit deprehenſum, ut pro cauſa mirifici hujus morbi haberi poſſit? Haec cauſa eſt duplex; una, quae praeſentem paroxysmum jam producit, dum paroxysmus fit; altera eſt illa, quae, dum pacatum eſt intervallum, facit illam diatheſin ad regenerationem paroxysmi: nonnunquam inventum fuit nihil omnino, quod ſenſibus perceptum encephalon epileptici mortui poterat diſtinguere ab alio; aliquando in quibusdam partibus

bus viſum eſt aliquid contra leges naturae conſuetas; & quando hoc ſaepe eodem modo ſic fuit deprehenſum, Medici jure quodam arguebant, hanc eſſe cauſam Epilepſiae. Inter ſcriptores nullus forte in cadaveribus plura cerebra inſpexit quam WILLISIUS, qui hoc opus cum LOWERO excolebat: illi fatentur, quod Epilepticorum peſſime affectorum poſt mortem diſſecta cerebra ſaepe nullam conſpicuam cauſam exhibuerint; unde WILLISIUS fere generaliter colligebat, Epilepſiam idiopathicam eſſe tantum naturalem cerebri functionem deletam, quoad ſenſus, uti in ſomno naturali, manente tamen exploſione ſpirituum quoad motum, ſed majori quam in ſanitate: invenit tamen etiam talia Epilepticorum cerebra, in quibus cauſa mali erat manifeſtiſſima. HIPPOCRATES dicit, quod Epilepticae oves diſſectae poſt mortem demonſtraverint, cava cerebri repleta fuiſſe muco & pituita, & oluiſſe teterrime. WILLISIUS dicit, ſe deprehendiſſe omnes cauſas praeternaturales, quibus adſcripta fuit Epilepſia, adfuiſſe ſine ea; hinc ſub his cautelis ſequentia conſideranda ſunt.

Epilepſia haereditaria.

Epilepſia exquiſitiſſima, quae nullum corporeum veſtigium relinquit, & a ſola diatheſi cerebri pendet, ab omni aevo inſanabilis habita fuit: haec vero inventa eſt contigiſſe per labem haereditariam: Epileptici parentes, vel ſola mater, vel pater, gignunt prolem, in qua ſimilis propagatur Epilepſia, ita ut ſaepe annus contagioſus reſpondeat labi gentilitiae. Vitium hoc ſaepe adeo ſe-

ſeminale eſt, ut ſopitum manens in filio vel filia redeat in nepotibus vel neptibus, ex illibatis filio vel filia genitis, & tunc reſuſcitata eſt cauſa, quae in filio vel filia non poterat excitari; aliquando haec mala viſa ſunt ex ipſis Majoribus: videtur hoc fieri eadem fere ratione, ac ſimilitudo corporis parentibus reſpondet.

Congenita. Altera Epilepſia eſt congenita, quae incipit ab utero, & durat ad mortem usque: haec fit, ſi mater gravida animo turbatur maxime, inprimis ſi Epilepticum cadentem videat: ſi nunc mater perterrita commercio mirabili affectum hunc inpertit foetui, in utero contento, ille in utero matris jam convellitur, & dein tota vita convulſionibus laborat; nam haec Epilepſiae ſpecies eſt incurabilis, quicquid dixerit HELMONTIUS.

A carie cranii. Tertia fit a carie cranii, omnium maxime in diploë nata; nam putrescens ibi materies lamellas a ſe invicem diſtendit, quae remotae mutant capacitatem cranii: praeterea materies putrida ibi erodit teneras fibras, & nata hinc irritatio ſaepe fecit Epilepſiam. Homo triginta annorum laborabat diu pertinaci cephalaea; incidit in Epilepſiam violentiſſimam; deſinit inſultus; manet Cephalaea; inſultus ſecundus erat violentior, & necabat aegrum; aperitur cranium; invenitur ad torcular HEROPHILI, ubi cerebrum non eſt valde remotum a cerebello, locus denarium aequans, carioſus, foetidus, putris; praeterea in toto capite erat nil mali. FERNELIUS eſt in ea opinione, quod Epilepſia non oriatur ab ſner-

inerti pituitoſo, ſed ſingulari quodam venenato: dicit, quod mulier epileptica facta per odorem Moſchi, ab inſultu ſuo curatur per nidorem Aſae foetidae vel Caſtorei: hinc tantum requiritur vapor afficiens nervos, ut fiat totum hoc malum; nam dicit, quod inventus fuerit fomes haerere circa cranium, qui vapore ſuo putrido excitavit Epilepſiam; dicit etiam ARETAEUS, Epilepſiam in diatheſi haerentem, dum penitus latebat, ſaepe ſolo odore lapidis Gagatis incenſi, candelae exſtinctae, plumarum ambuſtarum &c. redditam fuiſſe actuoſam: & dicit FERNELIUS, fuiſſe caſus, in quibus inuſtio cranii usque ad diploën ſanaverit Epilepſiam. Sartor laborabat lue venerea; curatur per Mercurium; dein fit epilepticus; tandem moritur; aperitur cranium, & invenitur pars poſtica calvariae tota carioſa.

Quarta fit ab omnibus cranii vitiis, quae ejus figuram mutant, uti ſunt ulcera venerea, exoſtoſis, cranii oſſei craſſitudo nimia, ſpinae enatae, cranii intropreſſi inaequalis ſuperficies, quod in mobilibus infantum capitibus inprimis obtinet: huc etiam refertur, dum poſt cranii fracturas, in juniori aetate factas, illa pars, cicatriſata quaſi, in cranio non poteſt ita crescere & extendi. Pleni ſunt Obſervatorum libri exemplis, quae haec omnia confirmant. V. BARTHOLINI *Anatom. Lib. IV. cap.* 5. ubi dicit, ſe in tribus epilepticis pueris Neapoli vidiſſe, quod ſuturae capitis, praeſertim coronalis, a figura naturali deviaverint, adeo ut quaſi clivo exaltatae eminuerint.

A mutata cranii figura.

rint. BONETUS citat GUARINONIUM; qui obſervavit, quod multi laboraverint & mortui fuerint Epilepſia, & quod gummata venerea dederint cauſam mali. LE DUC dicit in obſervationibus, quae leguntur in *Zodiaco Medico gallico*, apparuiſſe ſaepe & evidentiſſime in Epilepſia incurabili, totum vitium pependiſſe a mala fabrica oſſium cranii; cranium fuiſſe juſto capacius, craſſius, ex uno oſſe concretum ſuturis abolitis.

Inventum fuit in mortuis Epilepticis, os introrſum excretum inſtar cornu preſſiſſe partes, & produxiſſe Epilepſiam idiopathicam. Eques vegetus, equo excuſſus, labitur, allidit cranium, fit aphonus, reſtituitur; ſex poſt caſum elapſis annis fit epilepticus; tandem moritur; capite aperto invenitur os cranii internum excreviſſe, & ſe inſinuaſſe inter fibras proceſſus falciformis. Fortis mulier ſummo nixu per anguſta naturalia enititur infantem, qui dein moritur epilepticus; in cadavere invenitur nihil, niſi quod alliſum infantis caput induiſſet alienam formam. Huc refertur vitium obſtetricum, quae ſaepe infantem jam pariendum, & ſtantem inter anguſtias oſſium pubis & coccygis, & conniventias oſſium Iſchii, educunt, tumque caput movent, premunt, trahunt, torquent, & hoc modo non tantum Epilepſiae mox futurae, ſed per totam vitam duraturae, faciunt praediſpoſitionem inſanabilem. Huc refertur cranii deductio per ligaturam externam: ſaepe enim natus infans, & in cunis repoſitus, ſine manifeſta cauſa inpugnatur inſultibus epi-

lepti-

lepticis; ratio eſt, quia frontis oſſa circumducuntur lacinia lintea: oſſa enim frontis ut plurimum hiant; ſi vero haec oſſa per linteum contrahuntur, arctatur cranium: quando tunc ſimul capitella inponuntur, & fortiter attrahuntur, bregmatis oſſa colligantur & comprimuntur; hinc turbatur totum cerebrum, quod molle eſt, & habet vaſa aequabiliter diſtenta; ſic turbatur tota oeconomia, formatio capitis fit mala, & inde fatuitas.

Huc refertur intropreſſio cranii. V. *Miſcellanea curioſa. Decur. I. Ann. 4. Obſervat. 35.* Viri cujusdam magni nominis filiolus ſeptimeſtris dum nutrici de nocte ad lactandum traderetur, ſomno, ſi non vino, obrutae; poſtquam denuo puellum in cunas reponeret, cecidit ſupra earum quandam prominentiam, unde poſt quatuordecim dies correptus Epilepſia, ad plures abiit. Ut ignota, & a perverſis mulieribus ſuppreſſa, innotesceret cauſa, diſſectum fuit caput, in quo paulo ſupra tempus ſiniſtrum inferior cranii lamina ſeu tabula in tumorem notabilem elevata verſus cerebrum, ſuperiori omnino illaeſa, videbatur: unde facta eo loci membranarum compreſſione, humorum affluxu, & notabili cerebri corruptela, epilepticus exſpiravit. BALLONIUS refert ſimile exemplum. Juvenis nobilis, ſanus, nono aetatis anno, cadit, allidit cranium, & frangit circa ſuturam ſagittalem; ſanatur, quantum apparebat; ſed ubi fractura cranii erat, ibi os erat quaſi cicatriſatum; creſcebant reliqua oſſa,

 ſed

ſed cicatrix oſſea manebat aeque magna; nec expandebatur; fiebat Epilepſia, quae cum ſummis vertiginibus manebat usque ad mortem, idque tantum ex mala cranii conformatione.

Ab humoribus effuſis. Huc refertur humor intra cranium & duram matrem. FERNELIUS invenit duram matrem receſſiſſe a cranio, & locum medium plenum ichore putrido. Juvenis, diu in carcere detentus, Epilepſia correptus erat cum aliis ſymptomatibus; diu enim languidus decubuerat, perpetuo ſtupore afflictus. Secto capite puſtulae ſupra duram menyngem apparuerunt, eroſa ipſa, & cerebro per foramina eminente pluribus in locis. V. BONETI *Sepulchr. Tom. I. pag.* 274. Viſus eſt Epilepticus mortuus, & nulla alia cauſa inveniebatur, niſi quod dura mater accreverat piae matri. Homo poſt diuturnum morbum Epilepſia afficitur; remittebat ſubinde & redibat; ingeminabatur quotidie horrendus inſultus, & tandem aeger moriebatur apoplecticus. RAVIUS, me praeſente, aperuit caput; invenitur cerebrum ſaniſſimum, ſed ad proceſſum falciformem inter medullam utriusque lobi cerebri haerebant ſpinae oſſeae, incretae ipſi medullari ſubſtantiae. V. BONETI *Sepulchret. Tom. I. pag.* 283., ubi apparet, quod homini cuidam in ipſa cerebri ſubſtantia gladioli impacti fruſtulum, reliquo curato vulnere, perpetuo ſine detrimento haeſerit, niſi quod comitiali morbo frequentius convelleretur.

Huc refertur copioſum ſerum, cranium totum

tum internum, inprimis poſticum, replens & inundans, ita ut menynges utraeque, earum proceſſus, ipſumque cerebrum, macerentur, conſumantur, & tenuiſſima reddantur. V. PISO *de morbis a colluvie ſeroſa pag.* 158, 159. BALLONIUS hanc rem confirmat, & dicit, quod in homine, diu conflictato cum Epilepſia, & tandem mortuo, caput inventum fuerit quaſi inundatum, omnibus nervis turgidis, ſolis vero opticis compreſſis.

Multi Epileptici mortui & inſpecti exhibuerunt nullam aliam cauſam, in toto corpore ſpectabilem, niſi quod ventriculi cerebri, interſtitia inter duram & piam matrem, omniaque in cerebro ad ſpinalem medullam usque fuerint inundata. V. BONETI *Sepulchret. Tom. I. pag.* 276., ubi narrat, quod apertum fuerit cranium Epileptici mortui, & quod cerebrum ejus in ipſa ſubſtantia repertum fuerit adeo humidum, ut, dum deſcindebatur cortex, aqua undique quaſi ex ſpongia exſilierit; ergo talis colluvies haeſit in ipſa cerebri ſubſtantia. RIVERIUS deprehendit in alio, quod in intercapedine membranarum inventa fuerit aqua bilioſa, craſſa & foetida, & quod haec fuerit crebra Epilepſiae cauſa. H. SAXONIA narrat de moniali, quae retentionem urinae paſſa incidebat in Epilepſiam, & poſt biduum moriebatur. Videtis hic, quod humor acerrimus & tenuis ortum dederit Epilepſiae; & ſimul patet, quare illi, qui vera Iſchuria laborant, ſemper ante mortem aliquid Epileptici patiantur. HIPPOCRATES ſaburram mucoſam & frigi-

 dam

dam habuit pro ſola & unica cauſa Epilepſiae; dixitque, paroxyſmos fieri a conatu naturae, expulſurae hanc materiam; eosque deſinere, quando caput ita calefactum fuerit, ut haec materies ſit expreſſa; hinc homines bilioſos & calidos nunquam fieri Epilepticos.

Ab abſceſſu in capite.

Huc refertur abſceſſus in capite natus. Videantur obſervationum ſcriptores, qui notaverunt, magna copia boni puris per oculos, nares, aures, educta liberatos fuiſſe aegros: invenerunt totum cerebrum tabefactum in putrilaginem: deprehenſi ſunt etiam tumores quivis oſſei, ſteatomatoſi, pinguedinoſi; ſinuum obſtructiones, oſſescentiae, polypi; Mercurius inprudenter corpori applicatus, in diploë haerens &c. Videamus exempla, quae hoc confirmant. Vidit JOANNES BAUHINUS, quod homo, diuturna Epilepſia confectus, inciſo capite exhibuerit verum abſceſſum ſuppuratum ſubſtantiae corticalis cerebri, in cujus corpore praeterea omnia inculpata erant. SMETIUS narrat *in Miſcellaneis Medicis*, ſe vidiſſe vulnus, penetrans per calvariam, pertudiſſe menynges, & penetraſſe in cerebrum: aeger ſupervixit, ſed affectus Epilepſia tandem moriebatur; capite aperto deprehendebatur, quod locus laeſus continuerit uncias tres veri puris. H. SAXONIA dicit, homini a laeſo capite ſupervenìſſe Epilepſiam; quum morbus duraviſſet aliquantulum, exivit ſubito per oculos, nares & aures ingens copia cocti puris, & tunc aeger liberatus fuit ab Epilepſia. Memorat Bo-

BONETUS *Sepulchret. Tom. I. pag.* 283. quod verus cerebri ſphacelus ſaepe numero fecerit Epilepſiam. Sphacelus cerebri vocatur ab HIPPOCRATE tanta ejus corruptio, ut functionibus obeundis ineptum ſit. Talem corruptionem ſe quoque vidiſſe teſtantur SALMUTHUS & GLANDORPIUS. HOFMANNUS memorat, puellam cecidiſſe in pavimentum, alliſiſſe cranium, poſtea factam fuiſſe Epilepticam; apparuiſſe tumorem in externo cranio; tandem mortua eſt, & inventa fuit fiſſura oſſis cranii cum humore quodam ad interiora pergente. Viſum fuit, Epilepticum hominem mortuum diſſectum exhibuiſſe manifeſte ingentem polypum in ſinu falciformi venoſo cerebri, qui ſanguinem nec locare, nec transmittere poterat. BORELLUS narrat, adipoſa fruſta, inſtar ſebi candelarum, in hoc cavo haerentia, cauſam hujus morbi fuiſſe.

Cognitum eſt, duram matrem, ubi format cava pro ſinubus, ſaepe degeneraſſe in cartilaginem vel os, & hinc excitatam fuisſe Epilepſiam. Ergo hujus morbi cauſa poteſt haerere in inaequabili ſanguinis venoſi ſubductione ex cerebro. FERNELIUS dicit, poſt curatam luem veneream ſaepe manſiſſe Epilepſiam, ſed tunc Mercurium inprudenti copia fuiſſe adhibitum; additque ſe vidiſſe, quod Mercurius haeſerit intra diploen, imo effuſus fuerit intra cranium. Hoc confirmat obſervatio RUYSCHII de meretrice, cujus caput a Mercurio effuſo tumebat, & quae multis convulſionibus fuit obnoxia. Epilepſia etiam nata fuit a Phrenitide, & a

vi externa, nam pugnus, ab irato oſſi temporum inpactus, effecit, ut mox ceciderit Epilepticus.

A cauſa non viſibili. Quandoque nil omnino mutatum invenitur. BALLONIUS dicit, ſe neſcire, quare in morbis cerebri nulla diligentia potuerit indagare cauſam, quam accuſabat; hinc poſtea nil audebat dicere. Sic terror ingens, homini ab Epilepſia remotiſſimo ſuperveniens, fecit eum huic morbo obnoxium, ita ut nec venaeſectioni, nec purgationi, nec ſalivationi, nec aliis remediis auſcultet: hinc HELMONTIUS, qui aliter jactat, ſe hunc morbum poſſe curare, fatetur, ſe non poſſe curare Epilepſiam, a terrore ortam. Nusquam hoc magis apparet, quam in pueris, qui ſemel territi Epileptici fiunt, & tales ſaepe manent ad mortem usque. Sic viſum eſt, quod puer, non ita diu natus, per clangorem tubarum excitatus, fiebat & manebat Epilepticus. Puerpera audit ſubito ſonum campanarum; Epileptica convellitur; durante ſono novum inſultum patitur; ſilentibus campanis tremuit ad ſubito renatum ſonum; poſt tres dies redit iterum hic ſonus; redit etiam inſultus epilepticus & moritur. Auctor Naturae omnes cauſas, auditum augentes, abſtulit infantibus; & idem hoc de viſu verum eſt; hinc monuit nos, ne ſenſus ſubito excitentur in infantibus; ſed aliter viſum eſt Principibus, qui clangoribus, tubis, tormentorum exploſionibus &c. fatigant recens natos, unde multa mala fiunt.

Nun-

Nuncius lugubris fecit etiam ſaepe numero Epilepſiam. Omnia terribilia ſpectacula ſpectatores imbecilles, & tenerioris ſenſibiliorisque conſtitutionis, concepto horrore & terrore, in ſimiles motus perverſos conjiciunt. Hoc obſervatum eſt in virgine viginti ſex annorum, tenerioris & ſenſibilioris naturae, ſpasmodicis affectibus obnoxiae, quae ex feneſtra proſpiciens, ex inproviſo vetulam, horrenda Epilepſia correptam, in platea conſpexit, unde concepto horrore ſtatim in Epilepſiam, per dimidiam horam durantem, miſerandumque in modum torquentem, incidit, quae ſingulis diebus eadem hora pari ſaevitate rediit. V. *Ephemerid. Natur. Curioſ. Ann.* 1730. *pag.* 302. Contigit, infantem tempore, quo ſolet feſtum trium regum celebrari, larvatum eſſe; forte aufertur illi larva, ſtatim fit Epilepticus, & ita manet; omnia tentabantur remedia, profuit nihil; tandem apoplecticus mortuus eſt: nullum hic eſt vitium in ſolidis vel fluidis, ſed tantum terror, & homo ille ſic vixit ad trigeſimum ſextum aetatis annum. Puella octo annorum perterretur a larvato homine, & ab eo virga caeditur; fit Epileptica. Adulta mulier, ingreſſura domum, perfunditur ſitula aqua plena; illa penitus perterrita fit Epileptica; redit paroxysmus ter vel quater de die, & per decem annos ſic affecta fuit, donec moriebatur. Infinita alia exempla apud Obſervatores legi poſſunt.

Ergo cauſae hujus morbi ſunt tam ſubtiles & tenues, ut non detegantur niſi per ſuos ef-

effectus, eodem modo uti inpoſſibile eſt videre cauſam, qua homo poteſt efficere millenos motus arbitrarios.

Hinc discimus, hominem ita conditum esſe, ut poſſit infinitos motus & motuum formas excitare, abolere, mutare, ſolo ſuae voluntatis nutu; interim tamen hanc accepiſſe infelicitatem, ut illud, per quod tam felix eſt, obnoxium ſit tantis calamitatibus, ita ut hoc inſtrumentum, quaſi luxatum a cauſa externa, tota vita hos motus, ſaepe adeo miros, faciat ſine mente conſcia.

Ergo per omnes illas praedictas cauſas illud corporeum ſic mutari poteſt, ut fiat terribilis ille morbus. Videte HOLLERIUM, DURETUM, JACOTIUM, *Miscellanea curioſa*, *Ephemerides Naturae curioſorum* &c.; & patebit, quod ultimae hae ſpecies ſanentur nunquam, niſi forte uno vel altero caſu excepto.

Haec vocatur idea epileptica HELMONTIO, qui illam partem animae, quae erudit per ſenſus, vocavit aiſtheticam: haec pars poteſt eſſe ſine conſcientia, & tamen poteſt illi inponi latens quaedam idea, quae poteſt excitari. V. g. in homine quieto, ſedente, nihil apparet facultatis motricis; ſed ipſi, non cogitanti, forte ad faciem applicatur ferrum calidum; ilico fient illi motus, quos ille homo feciſſet, ſi vidiſſet ferrum calidum; tunc fuisſet inpreſſa idea cum conſcientia ſenſationis in parte; illa autem nunc fit ſine conſcientia, & tunc HELMONTIO dicitur in ſemine ideali haerere; qui tantum voluit, quod

ta-

tales facultates in mente ſint, quae a cauſis externis poſſunt excitari.

An hoc non perfecte idem eſt, quod fit in hominibus laeſa imaginatione laborantibus, & ad unum tantum objectum delirantibus? Certe haec mala pro luxationibus quibusdam cerebri haberi poſſunt. Sequitur nunc enumeratio cauſarum hoc malum excitantium.

1. Omnis Epilepſia, a quacunque cauſa nata, excitatur per animi affectus, ita ut hic morbus recrudescat, quoties ſerena animi pax per affectus turbatur; & hoc inprimis fit per illos, qui ingenio ſuo ſimiles ſunt illis perturbationibus, a quibus olim hoc malum fuit natum. V. g. infans ob metum latrantis & aſſilientis canis, factus fuit Epilepticus; vix unquam poſtea videbit latrantem canem, quin incidet in paroxysmum: haec cauſa ſaepe adeo parva eſt & latens, ut incredibile fere videatur, & hinc nata fuerit opinio de inſultu daemoniaco. Nil ergo pejus eſt, quam quod teneris infantibus terror incutiatur a cuſtodibus. Terrores ab imaginatione forti inprimis hunc affectum producunt. Novi puerum, qui ab ancillis torquebatur imaginibus malorum hominum, unde, quoties reſpiceret ad parietem, cadebat Epilepticus. Poſſumus hoc utcunque intelligere, ſi conſideremus, quod literarum notulae, nihil commune habentes cum rebus, faciant cogitari rem eandem. Idem etiam in aliis caſibus fieri videmus. Coactus quis quotidie purgans nauſeoſum aſſumere, viſo poſtea poculo nauſeat; imo purgatur: tam parum requiritur, ut fiant tanti mo-

Cauſae excitantes.

motus. Sic etiam ira ſumma multoties produxit Epilepſiam. Metus ſummus & cura ſumma cum ſollicitudine maxima, noctes diesque ſuſtentata, inprimis in debilibus, eos proclives reddit ad ſomnia terrifica. Epilepſiae inde natae primo tantum invadunt in ſomno. Vidi, ubi hoc duravit per annos, nullo paroxysmo interdiu hominem compellante Hae Epilepſiae difficillime ſunt curabiles, & ut plurimum tandem lethales. Tales aegri plerumque narrant, ſe vel de puteo, in quo labuntur, vel de atra quadam imagine ſomniaſſe; illique ſe matutino tempore ſemper ſentiunt defatigatos. Gaudia ſumma homines, diatheſi epileptica laborantes, etiam projiciunt in hoc malum.

Valida ſenſorii communis affectio.

Huc referuntur omnia, quae ſenſorium commune valide afficiunt, uti ſunt meditatio profunda rei cujusdam abſtractae; imaginatio fixa & intentiſſima ad recolligendam memoriam; intentus rerum celerrimo gyro motarum intuitus, quod etiam confirmavit Aretaeus; veneris cultura ad ſummum usque producta. Novi Epilepticos, diu inmanem pollutionem nocturnam paſſos, incidiſſe in paroxysmum; illi tamen in pruritum venereum ſunt valde proclives, ſive hoc contingat ex propria diatheſi, ſive humores eorum nimis acres fiant. Huc refertur temulentia, quae fere refert Epilepſiam; tamen hi aegri potus generoſos amant; nec mirum, quia poſt paroxysmum ſe ſemper ſentiunt laxos, frigidos & vacillantes. Huc etiam pertinet luxus epularum; hinc illi homines, ad convivia cerimonialia invitati, ſaepe totum con-

conſortium ſuo paroxysmo turbant.

Huc refertur plethora, ſanitatis pedisſequa; hinc Epileptici, ſimulac redierunt vires, ſuum paroxysmum patiuntur. Haec diſpoſitio omnibus hominibus ad certos lunae adſpectus eſt propria, quod Statica SANCTORII confirmat, unde Epileptici his temporibus frequenter in ſuum paroxysmum incidunt. Menſtrua & lochia foeminis retenta, vel lac ſubito repulſum, idem efficiunt. Effectus hujus plethorae eſt rarefactio, quae ſemper fit a motu & calore, & nunquam magis quam primo vere; hinc Epilepſiae inprimis tempore verno fiunt; calor tunc redit oſſibus, & inſpiratur corporibus vis quaedam nova, quae aliis cauſis non poteſt adſcribi; hinc factum eſt, quod lunae & ſolis curſus putati fuerint regere Epilepticos. Plethora.

Nidores varii, qui commovent nervos, huc etiam faciunt. Epileptici, quando veniunt in locum, ubi plurimorum hominum effluvia concurrunt, v. g. in templis, raro inmunes manent: hinc olim explorabant, an quis Epilepſia laboraret, lapide Gagate combuſto. RONDELETIUS memorat, fuiſſe quendam hominem, cui reduplicabatur paroxysmus hujus morbi, quoties feriretur frigido aere ad aures; re comperta, dum circumſpicit, & aures bombace claudit, nil ſentiebat mali; auribus vero apertis, malum iterum redibat Nidores.

Inpraegnatio etiam excitat hoc malum; imo caſus fuerunt, ubi dubitatio de inpraegnatione ſolvebatur acceſſione hujus morbi. Partus Inpraegnatio.

tus nonnullis mulieribus, in quibus nullum ſignum latentis hujus morbi fuerat obſervatum, nunquam contingebat ſine Epilepſia in ultimo nixu, & illae tunc ſemper pariebant ſine ullo ſenſu. Partus difficilis huc etiam ſpectat: multae mulieres nuptae, dum jam annoſae erant, in ſummis primi partus nixibus Epilepſia afficiuntur; & hae fere ſemper cum foetu ſuo moriuntur, niſi promtus Embryulcus infantem educat. His accedit ultimo mira affectio virorum & foeminarum, qui in ipſa actione copulae Epileptici fiunt.

Evacuationes. Huc referuntur omnes magnae corporis mutationes per evacuationes inſignes. Multi ſunt, quibus, dum ſanguis fluit ex inciſa vena, Epilepſia evenit. Haec etiam fit ab omnibus cauſis, quae ventriculum vel inteſtina irritant, & praecipue a vermibus; & tunc tempore inediae maxime ingruit cum diro ſaepe ejulatu, qui tormina abdominalia teſtatur.

Diagnoſis. Fictam Epilepſiam a vera diſtinguimus, quod aegri oculos nunquam claudant integre, ſed album oculi appareat.

Cauti debemus eſſe, ſaepe enim ſimulatur Epilepſia, quod viſum fuit in juvene nobiliſſimo, ſed peſſimae indolis. Hujus paroxyſmus ſine ulla norma vel regula redibat, ſemper praeſentibus hominibus: juſſit Medicus Chirurgo adſtanti, ut ferrum candens pollici pedis admoveret; quo facto juvenis ſtatim exſiliit; & cum juberetur, hoc ſingulo paroxyſmo debere fieri, non rediit morbus.

Tales Epilepſiae virgarum minis in paroxyſmis repetitis ſanatae fuerunt; ſic intentato

to ferro candenti olim ſanavi integrum Orphanotrophium Harlemenſe, hinc ſi dubitamus, per punčturam aciculae, vel vellicationem unguium, exploratio poteſt fieri.

Epilepſia deuteropathica ſtomachica cognoscitur praecedente dolore ventriculi diuturno, diſtenſione, repletionis ſenſu, flatulentia, difficili tolerantia inediae; hinc dum forte jejunant Epileptici, paroxysmos ſuos habent, ſive hoc fiat a lumbricis, ſive a bile in vacuum ventriculum adſcendente; noscitur etiam praecedenti nauſea & animi deliquio, ingentique vomitu bilis vel pituitae ante paroxysmum: pergraecatio temulenta in non asſuetis ſaepe prima vice excitat Epilepſiam. Venus nimis exercitata ſecum fere fert inſultum epilepticum; nec tunc ſemper conſtat, eſſe idiopathicum: nam poſt ardentiſſimas veneris exercitationes oritur languor circa ventriculum & ingrata imbecillitas: ſi dein ſubſequatur Epilepſia, debes proſpicere nervis ſtomachicis, niſi aliunde conſtet, eſſe idiopathicam.

Si mens poſt paroxysmum ilico conſtat, ſpes eſt optima, & curatio fere ſemper ſuccedit: ſi maneant hebetudines, vertigines, gravitates, caſus longe pejor eſt. **Prognoſis.**

Saepe aeque difficile eſt tollere Epilepſiam idiopathicam, quam tollere in homine ſano facultatem excitandi motus arbitrarios; hinc haereditaria, congenita, & a ſummo terrore nata, ab omni aevo habita fuit inſanabilis. HELMONTIUS ſubmerſionem ſub aquis ad mortem fere usque in hoc caſu commendavit;

vit; & fuit revera unum vel alterum exemplum, hunc morbum per ſubmerſionem vel terrorem ſummum ſanatum fuiſſe; ſic enim deſtruebatur haec idea epileptica dicta HELMONTII.

Epilepſia haereditaria, congenita, vel nata a mala forma cranii, vel male affectis menyngibus, vel male figurato cerebro, ſimilique cauſa non emendabili, vel humore corrupto, fomitem fixum faciente in loco, unde dimoveri non poteſt, inſanabilis eſt. Epilepſia nata a mero vitio ſenſorii communis nunquam curatur radicaliter; id eſt, nunquam diatheſis illa praediſponens tolli poteſt, niſi forte detegi poſſit, quaenam illa ſit; & cognoſci, illam eſſe extirpabilem: ſed qui non confidunt jactationibus, non facile oſtendent methodum, per quam talis diatheſis tollitur; nullum remedium, quod hoc poteſt facere, conſtanti effectu hactenus fuit deprehenſum; nullus Auctor, nec ulla Medicorum ſecta, talia protulit. HIPPOCRATES multum inſudavit intelligendo & curando huic morbo; utebatur ſuo Helleboro albo, cujus dandi methodum tam bene noverat; dixit tamen *in ſuis Aphoriſmis:* niſi aetas, & magna geniturae tempora in utroque ſexu morbum ſuſtulerint, ad mortem usque manet. GALENUS & Arabes conſentiunt. Nonnulli Chemici praeſcripſere pauca univerſalia; in quibusdam tamen caſibus morbum incurabilem pronunciant.

Recens natis Epilepſia idiopathica creberrima eſt, & omnibus fere contingit: excitatur in

in his a cauſa leviſſima, ſed iterum abit, tota vita non redeuns: hoc videtur inputandum eſſe magnitudini cerebri & nervorum ſupra reliquas partes. Epilepſia inde orta ſolet fere abeſſe ante octavum menſem; ſed circa ſeptimum vel octavum menſem ab irritatione gingivarum adhuc ſuſcitatur illa diatheſis, tempore dentitionis, inprimis quando dentes canini egredientur. Poſtea ante eruptionem Variolarum confluentium infantes ſaepe habent convulſionem Epilepticam.

Quo magis morbus apparuerit ante ſeptimum menſem, eo pejor eſt: ſi oritur tempore dentitionis, eſt omnium leviſſimus.

Epilepſia juvenculorum poſt ſeptimum vel octavum annum ſolet fere ſemper curari ſola aetate; in maſculis, ſimulac ſemen naſcitur; in foeminis, dum incipiunt fluere menſtrua; & magnus HIPPOCRATES hinc tantum ſperabat curationem.

Si Epilepſia, juniores occupans, tempus pubertatis ſuperat, tota vita manet. HIPPOCRATES *Sect. V. Aphor.* 7. Silet ſaepe Epilepſia ad pubertatis tempus; ſed poſt pubertatem oritur, & durat ad mortem usque; & quando in ſeminali contagio haeret, ſemine facto quaſi inſurgit: ſi poſt lethargum manet imbecillitas, & perit memoria, ſuperveniens Epilepſia ſtatim lethalis eſt.

Fluentibus menſtruis concepti homines inſanabiles fiunt Epileptici, teſtantibus HOLLERIO & Arabibus. Inſtantibus menſtruis concepti, & firmitate uteri retenti foetus, etiam dicuntur fieri Epileptici.

 Dif-

Difficillime curantur Epilepſiae, quae magna relinquunt intervalla; illae etiam, quae fiunt poſt trigeſimum annum. Ubi intervalla longa ſunt, difficulter ſcitur, an mutata fuerit diatheſis; quia paroxysmus ſaepe per annos ſilet, & omnes Epilepſiae, qualescunque & quam ſaevae, ſi eſſent ſine paroxysmo, idem eſſet, acſi non adeſſent. Novi nobilem matronam, quae bis in anno Epilepſiam diriſſimam patiebatur; quando paſſa erat horrendos paroxysmos, per aliquot menſes erat ſana, vegeta & hilaris; renata tempeſtate iterum patiebatur paroxysmum: illa caeterum bene concipiebat, pariebat, nec unquam patiebatur abortum. Quotiescunque ergo fieri poteſt, ut cauſae excitatrices bene obſerventur, tunc harum cauſarum cognitio prophylaxin docet. Plerumque illae cauſae non ſunt inproviſae, ſed quaedam praemittunt ſigna: reſtat ergo Medico, ut obſervet, quomodo natura agat in his corporibus tempore ſerenae pacis; deinde quid agat, quando tranquillitas illa incipit turbari; hinc notandi ſunt effectus ex paroxysmis, & actio cauſarum ante eos, & in iis. Agite! haec excutiamus.

Symptomata curationis cauſa obſervanda.

Dum exacerbationes fiunt, cerebrum ſolum nobis videtur pati; omnes ejus facultates perturbantur & delentur, & disponitur, ut reſpectu actionum fiat nullum; id eſt, inprimitur cerebro diſpoſitio, unde poteſt ſequi apoplexia vel mors. Quando nunc hoc toties factum eſt, manet in cerebro diatheſis, quae per ſolos effectus dignoſcitur: & pri-

primo quidem ſtupor; id eſt, illi aegri, qui crebros habuerunt paroxysmos, ea, quae contingunt, minus ſentiunt, quam humanitas requirit: dein vertigo, quod ARETAEUS etiam confirmat; & ego novi Epilepticum, qui dicebat, ſe perpetuo vivere quaſi in terrae motu, adeo ut nullum eſſet ſtabilimentum: porro gravitas capitis, ſic ut illud vix poſſint tenere erectum: dolores capitis inmanes ad mortem usque: in multis coecitas perfecta. *V. Ephemer. Natur. curioſ. anni* 1712. *pag.* 264., ubi narratur exemplum hominis, qui ab Epileptico inſultu amauroſin patiebatur: ſequitur memoriae labilitas, poſtea deliria, & omnium maxime deploranda fatuitas. Novi Centurionem Epilepticum, quem ante mortem vidi inſtar inſontis pueri, & penitus puſillanimem: porro fiunt vacillationes, tremores, paralyſes, ſummae tarditates, ſomnia turbulenta, incubi terribiles: &, quod rarius occurrit, ſed tunc inprimis in flore aetatis, febris acutiſſima ad mortem ducens: tandem poſt haec omnia ſequitur apoplexia, id eſt, totius cerebri deſtructio; quam ſequitur mors, id eſt, apoplexia cerebelli. Haec omnia nobis contemplanda ſunt, ut appareat, quidnam accedat ad primam latentem diatheſin.

Musculi & nervi hic violentiſſime agitantur, quod fit a cerebro prius affecto, & ſaepe ita mutantur, ut partes poſtea per totam vitam fiant inemendabiles; hinc artus apparent diſtorti, contracti, paralytici, deſtructo nervi in musculum imperio, & musculorum

obſequio ad imperium nervi; hinc fiunt difformes illae diſtractiones: rariſſimum eſt in Epileptico videre aequilibrium motus ſuperſtes, ſed ſemper una pars vel altera magis laesa aequilibrium deſtruet; hoc omnium maxime fit in oculis, hinc tam ſaepe manet in vultu deformitas: hinc fiunt artuum majorum mirae intorſiones, omnium maxime in illis, quibus partes ſunt valde flexiles, id eſt, in infantibus. Quando nervi vitales pariter afficiuntur, tunc cordis & thoracis actiones laeduntur; hinc palpitationes cordis Epilepſiae ſunt ſoboles: & quia organa ſecretoria urinae, ſeminis &c. etiam patiuntur, hinc ſaepe mirabiles ſequelae horum morborum in his partibus manent. A diuturno & violento ſpasmo arteriae ſupra musculos tetano affectos dilatantur; hinc in hominibus Epilepſiae obnoxiis pulſus plerumque magnus & plenus eſt: musculus in paroxysmo agens ſic premit ſuas arterias, ut ſanguis non poſſit tranſire; hinc illae arteriae magna patiuntur obſtacula, & plus dilatantur ſupra locum obſtaculi, quam reliquae; hoc ſi ſaepe fit, tunc totum ſyſtema arteriarum ſupra musculos dilatatur ultra ſymmetriam, & fit aneurismaticum, hinc illi canales poſtea erunt debiliores in contractione; hinc poſtea tam mirabilia vitia fiunt in musculis horum hominum. Venae, quae ſunt in musculis, paroxysmi tempore comprimuntur, vel evacuatae collabuntur; utraque ratione anguſtantur, & illae venae, quae propinquae ſunt musculis affectis, varicoſae fiunt, hinc laxiores & debilio-

biliores; & hoc fit eo magis, quo plures musculi convelluntur; & diutius convulſi manent.

Utraque hac ratione plus ſanguinis fertur per vaſa musculis non inſervientia; hinc hoc reſpectu plus ſanguinis venoſi redit verſus cor; hinc ſyſtema venoſum mutatur in ſuo aequilibrio, uti etiam arterioſum; nam quotiescunque arteriae impediuntur transmittere ſanguinem, tunc dilatatae turbant diſtributionem ſanguinis; & quoties hoc in venis fit, turbatur etiam proportio. Omnes venae rubrae accipiunt humores ex arteria rubra, & praeterea ſeroſos non rubros, omnemque laticem pellucidum: (nam omnia vaſa abſorbentia deſinunt in venas) hinc venis majoribus tempore Epilepſiae impeditis, debet impediri iter per omnes venas verſus cor, hinc omnes venae ſeroſae, lymphaticae, imo etiam ſpirituoſae debent fieri varicoſae: quum ergo inſultus epileptici aeque fiant in pectore, quam alibi, hinc pulmonis actiones tam manifeſte turbantur, uti docet tumor venarum jugularium internarum, frontis, labiorum, quae hic quaſi retorridae apparent; hinc HIPPOCRATES dixit, flatus fieri in his venis, nam earum tumores perfecte emphyſemata referunt; hinc in multis locis debet naſci hydrops; hinc Epileptici, ubi tot inſultus patiuntur, ut vis vitae incipiat debilitari, habent aures pellucidas, oculos tumentes & flaccidos, palpebras pallentes &c.

Hinc apparet, unde tam incredibilis copia muci tam craſſi oriatur; ſic in ſuſpenſis ex

 utra-

utraque nare foedus & craſſiſſimus mucus ſtillat; cum enim venae jugulares adeo conſtringantur, vaſa narium dilatabilia ſtillant ſuum humorem, qui ilico tenax fit: notum enim eſt, quod venae abſorbentes, ubi liber fluxus humorum verſus cor impeditur, ita dilatentur, ut fiant quaſi vaſa exhalantia, & humores craſſiores transmittant: ſic ſtagnationes, circa hepar ortae, venas lymphaticas in inteſtinis faciunt tam varicoſas, ut incipiant demittere ſanguinem: hinc facile apparet, quare os tantum ſalivae, nares tantum muci, oculi tantum lacrymarum effundant; & quare hi liquores per ſummam actionem vitae & calorem tam cito inſpiſſentur.

Hinc oritur perturbatio vaſorum ſanguiferorum, ſeroſorum, lymphaticorum, & adhuc ſubtiliorum in cerebro; nam in cranio eſt nullus musculus, hinc omnis impetus retuſi ſanguinis huc fertur, ubi convulſio fit in omnibus corporis musculis. Idem verum eſt in medulla ſpinali.

Quum vero venae jugulares impediantur, hinc impletio vaſorum ſanguiferorum intra cranium & thecam medullae debet eſſe abundans: hinc illi ſpiritus, qui in cortice facti praeſto ſunt, jam in medullam depoſiti, per hanc turgescentiam coguntur incredibili vi diſtribui per nervos & musculos; & hinc apparet cauſa violentarum actionum musculariun.

Sed ſimul patet, quare paroxysmus epilepticus deſinat; nam dum omnis ille ſanguis craſſior vaſa arterioſa fecit aneurismatica, & im-

impeditur in venis, debet comprimere omnia alia vaſa; hinc pulſus, qui furebat antea, deſinit, motus convulſivi quieſcunt, & aeger incidit in ſomnum, & moreretur, ſi hoc non poſſet reſolvi: ſed motu cordis fere nullo facto, frigentibus partibus, venis jugularibus non amplius impeditis, reliquis non reſiſtentibus, ſanguis iterum exit ex cranio, minus comprimuntur vaſa minima, reſtituitur aequilibrium, & ſic aliqui ſpiritus incipiunt tranſire; & miſeri aegri manent hebetes, ſoporoſi, ſed non amplius convulſi; & hinc intelligitur ratio, cur omnia in paroxysmo epileptico tamdiu furant, quamdiu fit illa aggregatio ſive aggeſtio ſanguinis: ſed ubi illa jam facta eſt tanta, ut omnia jam comprimantur, & nihil transmittatur, oritur mors, vel, ſi haec non fit, debilitatio cordis & pulſus arterioſi: ſed quia cerebrum adeo fuit compreſſum, in eo non tam cito poteſt reſtitui aequilibrium, hinc aegri ſaepe per aliquot horas vel dies ita manent. Proſpexit Auctor Naturae noſtro corpori, ut omnes fere partes admittant inaequales preſſiones, ſed non cerebrum, non medulla ſpinalis, non medulla in oſſibus: ſi vero, quod aliquando in Epilepſia fit, appareat aliqua pinguedo vel hydrops in membrana celluloſa, piae matri incumbenti, tunc omnis proportio vaſorum intra cranium neceſſario debet turbari, hinc fit fatuitas, & infinita alia mala.

Ab hac cauſa poſſunt oriri tumores omnium generum, qui non ſunt cauſae Epilep-

ſiae, ſed effectus; hinc nigredo ſumma propter ſanguinem in membranam adipoſam pulſum, nec regredi potentem; hinc lividitates terribiles, maculae & mira veſtigia deprehendentis manus, a propriis digitis convulſis, partem corporis prehendentibus; hinc puncta ruberrima in toto corpore, ſenſim evaneſcentia, inprimis in vultu; ſed etiam haec poſſunt fieri intra cranium, thecam medullarem, & viscera; hinc poſt defervescentiam talis paroxysmi fit inopia ſanguinis in arteriis & venis, effuſo ſanguine in membranam adipoſam, hinc eo plus reſolvuntur vires.

Ergo in vitalibus, naturalibus, & animalibus oritur ſumma deſtructio, imo non raro gangraena.

Fiunt hoc tempore ſecretiones & excretiones longe aliae, quam in ſtatu naturali, & quidem violentae & viciſſitudinariae: fit omnium humorum agitatio ſumma, & inprimis genitalium, hinc illi aegri incidunt in ſummos languores.

Saepe etiam fiunt incredibiles ſanguinis emiſſiones, ita ut aegri videantur ſanguine perfuſi. Auctores quidam narrant, quod in ſedando paroxysmo epileptico infallibile remedium ſit, ſi labia proprio aegri ſanguine illinantur: ſed quam falluntur! vidi hos aegros, ſubmerſos quaſi in ſuo ſanguine, qui tamen manebant in ſuo paroxysmo.

Mirum eſt inprimis, quod faex alvina, quae exprimitur, fere ſemper ſit viridis. Noviſtis autem, quod homo ſanus, mari non aſſue-

aſſuetus, & in navi jactatus, ultimo aeruginoſam bilem evomat, quae ergo miro hoc motu mutata eſt. Quibus percutitur caput, illi etiam talem bilem vomunt: & SYDENHAMUS dicit, in omni fere morbo generis nervoſi ſubito mutari hunc liquorem.

In cura hujus morbi hoc notandum, quod, licet diatheſis epileptica ſaepe tolli non poſſit, tamen cum haec, licet ſaeviſſima fuerit, ſine paroxyſmis nullum damnum inferat, & paroxyſmi non pendeant a diatheſi ſola, ſed a concurrentibus cauſis, & hae poſſint abeſſe, hinc pateat, hunc morbum hoc reſpectu poſſe curari: hae autem cauſae per ſedulas obſervationes deteguntur. Curatio.

Hinc cauſis his cognitis vera habetur prophylaxis, ut cauſae hae vel non naſcantur, vel natae fiant inertes: hae autem cauſae non ſunt ſemper inproviſae, ſed quaedam praemittunt ſigna, illas cauſas brevi futuras eſſe.

Hinc Medicus obſervet, quibus modis omnia, quae in corpus agere poſſunt, appareant agere tempore tranquillitatis; quid fiat, quando incipit labefactari illa tranquillitas; quinam effectus ex paroxyſmis orti fuerint, & poſt paroxyſmos; & haec obſervata ante & poſt paroxyſmum dabunt cognitionem cauſae.

Infinita jactantur remedia, tantum ideo, quia ſponte abit paroxyſmus, niſi occidat.

Curatio Epilepſiae idiopathicae tribus capitibus abſolvitur. 1. ablatione cauſae praediſponentis. 2. ablatione cauſae excitantis paro-

roxyſmos. 3. tractatione aegri congrua in paroxyſmo praeſenti.

Ablatione cauſae praediſponentis. Ablatio cauſae praediſponentis fit illam cognoſcendo & enervando. Hiſtoria morbi docuit, quot cauſae poſſint facere hanc diatheſin: hinc apparet, quum cauſae illae ſint tam diverſae, quod nullum remedium ſolitarium & abſolutum hic dari poſſit, quo omnes hae cauſae poſſunt tolli: ut ergo curetur Epilepſia, illa cauſa debet cognosci; & hanc ſaepe mirifice poſſe tolli, per exempla videbimus, nam ratiocinio hic fere nihil valemus.

Puer duodecim annorum, antea nunquam Epilepticus, cadit humi; intropremitur cranium; negligitur, nec cogitatur poſtea de hoc malo; habet quidem quaedam incommoda, ſed nil Epileptici usque ad octavum decimum annum; tunc temporis cranium adhuc creſcit, & ſuturae expanduntur & ſecedunt a ſe invicem; poſtea fit Epilepticus; exercitati Medici inquirunt omnia, inveniunt nihil; examinatur caput, tondetur; apparet locus intropreſſus antea neglectus; creverat cranium, haec pars non; hinc membranae omniaque cerebri vaſa hic erant aliter diſpoſita, quam in reliquo cranio: DURETUS jubet totum hunc locum exſcindi lata terebra, & puer ſanatur perfecte.

Hoc enim ſolum ſupereſt, ut peritus Medicus indefatigata induſtria acquirat, quaenam hic diſpoſitio ſit, an in partibus firmis, an in humoribus ipſis, an in utrisque ſimul: haec vero omnia enarrata ſunt in hiſtoria cauſarum, diſponentium ad Epilepſiam.

Ca-

Caries in diploë multoties fecit Epilepſiam; fiunt intumescentiae lamellarum oſſis, abſceſſus, corruptio, & tandem per inuſtionem ad diploen usque ſanatio; hinc incauti crediderunt, omnem Epilepſiam ſimili inuſtione poſſe curari; ſed falſo. Si vero in Epilepticis in una parte cranii manet fixus dolor, qui partes ibi affectas eſſe teſtatur, ſimile remedium tentari poſſet.

Hominibus quibusdam dire Epilepticis inſperata ſanatio facta fuit per magna vulnera cranio inflicta. V. MARCELLUM DONATUM *de Medica hiſtoria mirabili pag.* 52. *verſa*, ubi narratur ſequens hiſtoria. Histrio quidam praeſentiebat primo, ſibi ipſi caput totum oppleri, & deinde ſtatim contractiones manuum & pedum ipſum invadebant, ita ut illos hinc inde jactare cogeretur, & in altum oculos contorquere; nunquam tamen cadebat, licet ſuper pilas magnas vento repletas ambulare ſibi videretur; mentis non omnino tunc temporis compos erat, ſed imminens malum praeſentiebat; eo tamen correptus manifeſte principes functiones laedi dignoscebat: ſymptoma illud ſingula quaque vice non longiori tempore illum afficiebat, quo oratio dominicalis a quovis dici poſſet, quo temporis intervallo praeterito id malum ita ceſſabat, ut ipſe, acſi nihil illi contigiſſet, derelinqueretur. Homo ille laboraverat ſaeviſſimo morbo gallico, ita ut & tunc temporis ejusdem ſobolis ulcerum cicatrices in corpore viderentur, praeſertim talis, quod diutius in fronte apertum detinuerat, & paulo

lo ante ſponte conſolidatum fuerat. Corpore expurgato, aliiſque praeſidiis adhibitis, praeſertim vero cauterio in occipite adaperto, priſtinae ſanitati reſtitutus eſt. Hoc ſufficit, ut videamus, quid in ſimilibus caſibus poſſit tentari.

Poteſt naſci Epilepſia ab humoribus quibusdam: ſic ſaepe oritur Epilepſia puerorum idiopathica, quia partes in capite contabeſcunt, & putrilagine quadam diffluunt: ſi talis infans patiatur manantia ulcera capitis & colli, vel ſalivationem, vel profluvium muci ex naribus, non fit epilepticus; ſi vero haec nata ſiſtantur, evadit epilepticus. Habetur in operibus HOLLERII ſequens exemplum. Puella quaedam habet a nativitate manantem ſaniem de capite; morbus ille curatur ſubito; puella fit epileptica; fruſtra tentantur omnia remedia; conſulitur DURETUS; jubet ille, ut ſumantur folia Betae, & adponantur capiti; hinc totum caput ſemi-ulceroſum redditur; ſtillat humor, & curatur Epilepſia.

Si vero fruſtranea eſt diligentia, nec ulla poteſt detegi cauſa, quid tunc agendum? nil ſupereſt, quam periclitando per incerta agere, niſi velitis aegrum committere ſuae ſorti; quae cum tam dira ſit, non poteſt relinqui, ſed potius omnia tentanda ſunt; faciunt tunc maximas totius corporis & vitae generis mutationes per exercitia violentiſſima, agriculturam, remigia liburnicarum &c.; & ſic firmato corpore curaverunt morbum. Si HIPPOCRATES vera dixerit, quod hic morbus

nun-

nunquam accidat bilioſis, ſed ſemper pituitoſis, ratio clare patet.

Diaeta tenuis huc etiam facit, nam nonnulli Epileptici, qui voluerunt uti ſolo pane bis cocto cum exercitiis, ſuperaverunt hunc morbum: laudatur etiam peregrinatio, nam tales aegri, in Aſiam deducti, ſaepe liberi fuerunt, reduces in patriam laborabant iterum. Huc refertur ptyalismus, per Mercurium excitatus, qui, fateor, non ſanat ſemper, nam vidi exempla, ubi profuit nihil; tamen etiam tentari poteſt. Magni Auctores aſſerunt, quod curaverunt Epilepticos per decoctum Guajaci, ſed tunc illi nihil debent bibere niſi hoc.

Fonticuli, ſetacea, cauſtica, inprimis circa occiput & ſcapulas, habuerunt fere ſemper magnos effectus; debent autem ulcera ſervari manantia, & tunc haec ſetacea idem faciunt quam achores; hinc ſi vitium in humoribus latet, forte ea ratione curari poteſt.

Dixerunt veteres, quod ſternutatio maxime conveniat cum Epilepſia, & quod ab impedita ſternutatione ſaepe fiat Epilepſia; hinc curatio fiet impediendo ſternutationem per remotionem cauſarum ſternutationem facientium; ſed quis poteſt facere, ut homo ſanus, datis cauſis, non ſternutet? & ſi in homine jam lateat illa diſpoſitio, ut a minima cauſa concidat Epilepticus, quam difficulter haec tolletur!

Ergo omnia promiſſa videntur vana; & credimus, quod Epilepſia idiopathica, vel a labe

labe genitali, vel a propria cerebri diſpoſitione orta, non poſſit curari, niſi magna mutatione corpori inducta, inprimis per aetatem, nam per hanc fere omnia mutantur. V. HIPPOCRATES *Sect. II. Aphor.* 45., ubi ſolam fere ſpem in hac mutatione ponit, ita ut aegri, qui tunc non ſanantur, ab eo pronuncientur inſanabiles: inprimis prodeſt, ſi aegri circa tempora magnarum mutationum per aetatem verno tempore longinqua ſuſcipiant itinera. Sic etiam ponitur ſpes probabilis in magna mutatione victus, id eſt, ſex rerum non naturalium, licet haec etiam incerta ſit.

Ut olim, ſic hodie (nam noſtra tempora nec meliora, nec deteriora ſunt praecedentibus) ubique eadem eſt inſania, ambitio, avaritia, inſcitia. HIPPOCRATES monuit, jam ſuo tempore (quod nunc dicunt agyrtae, lucripetae & ſimilis farinae homines) hunc morbum vocatum fuiſſe ſacrum, a Diis vel daemonibus inmiſſum, ſolis carminibus juxta diverſitatem Epilepticorum expiandum; hodie exorciſmos in auxilium vocant.

Omnes certe morbi poſſunt dici a Diis inmiſſi; ſed ſi habeantur pro poenis majoris flagitii, cur innocui infantes laborant. HIPPOCRATES dicit, ſi dii curarent hunc morbum, non indigerent his carminibus: legite *Librum ejus de morbo ſacro*, ubi omnes inpoſturae enarrantur: & certe hodie ſimilia adhuc praeſtantur; nugis pugnant Agyrtae, & ſic tempus praeſtolantur, ſemper tuti; ſi non cedat nugis morbus, major dicitur re-

me-

mediis Deus; ſi morbus ſponte cedat, illud adſcribitur exorcismis; interea confugiebant etiam ad victum; prohibebant carnem caprinam, & herbas quasdam, quae maxime in uſu erant; dicebant, non licet veſtem atram induere, vel in pellibus caprinis dormire: verbo, omnis illorum ars conſiſtebat in eo, ut praeſcriberent tam multa & tam minuta evitanda vel facienda, ut vix fieri poſſet, quin committeretur aliquis error; & tunc cauſam habebant, qua ſe excuſarent. Sic hodie etiam faciunt Agyrtae.

Methodus curandi Hippocratica.

HIPPOCRATES ad curandam Epilepſiam ſic procedebat: videbat hanc plerumque eſſe morbum infantum; illos vero totos quantos eſſe humidos, in utero materno balneo inmerſos, carnes habere molliſſimas, totum corpus pituitoſum; illos ſudare mucoſa, imprimis circa auriculas, axillas, inguina, poplites; fauces, pulmones, inteſtina eſſe pituitoſa, imo quaſi purulenta; hinc ſaepe ſponte fieri exulcerationes; oculos fere ſemper eſſe lacrymoſos & humidos; ſanari hunc morbum, ſimulac aetas ſuperavit hanc humidam diatheſin; ſed toto hoc tempore cerebrum cum propaginibus ſuis eſſe maximam partem corporis (nam reliquae partes poſtea creſcunt): ſed dicebat, cerebrum eſt pars frigidiſſima corporis, & quaſi pituitoſa; ergo credebat, hinc pendere rationem, cur omnes infantes eſſent epileptici; eosque ideo ſanari per ulcera manantia capitis, & prudentem diminutionem praedominantis illius pituitoſi; hinc ſi pituita pro aetate decrescit, illos ho-

mines non eſſe epilepticos: hinc dicit, morbus ſacer ſolis pituitoſis a natura naſcitur; & debemus credere, quod in illa regione, ubi vixit, hoc obſervaverit: addit deinde, quod morbus ſacer bile abundantibus nunquam accidat, nempe ex natura, vel idiopathice, nam bilioſus poteſt fieri epilepticus, contuſo capite &c. Dixit, in recens natis cerebrum debet creſcere & nutriri pro ratione, qua caput creſcit; ſi creſcit, debet extendi, hinc debet recrementa quaedam ponere; ergo cerebrum creſcens indiget repurgatione, non cerebrum hominis adulti: hoc excrementum dicit eſſe pituitoſum; nam ſi capita ovium diſſeces, quae naturaliter ſunt epilepticae circa autumnum, invenies in cavis cerebri pituitam; & ſi morbus lethalis fuerit, pituitam olidam: ſi nunc pituita moderata tantum copia adſit, tunc caput eſt ſanum; hinc homo, qui penitus ſiccas habet nares, non eſt ſanus, nec qui penitus mucoſas habet; ſi abundat ſiccitas, non oritur Epilepſia; ſi abundat illud pituitoſum, ſemper eſt Epilepſia. Conſiderate omnes Epilepticos, videbitis in facie, & reliquis partibus, hujus rei ſigna.

Si talis infans illud ſuperfluum, frigidum, aquoſum, mucoſum, per quaecunque emunctoria excernat ex corpore, non laborabit Epilepſia; hinc quamdiu pituita per nares defluit, vel achores & ulcera poſt aures fiunt, liberi ſunt: hoc apparet in illo rore faciei vel capillorum, quem noſtrates *Douwurm* & *Hairwurm* vocant, qui ſi ſiſtitur per repercu-

tien-

tientia, fit Epilepſia vel Aſthma, quod HELMONTIUS vocavit Epilepſiam pectoris, nec inmerito, nam viribus reſolutis deſinit.

Quando nunc infantes adoleverunt, ſemper firmius fit cerebrum, & ſuperfluitate per ſolam hanc firmitatem diſcuſſa, deinceps liberi ſunt; ſi vero infantilis infirmitas in adoleſcentia manet, retinent inclinationem in Epilepſiam; ſi tunc incipiunt pati quasdam evacuationes, veluti ſtillicidia ſanguinis per nares, fluxus haemorrhoïdum & diarrhoëas, non laborant hoc morbo; qui vero carent his purgamentis, ex aggeſtione materiae poſt aetatem infantilem manent Epileptici: porro addit HIPPOCRATES, quod adultioribus in Aſia & Graecia Epilepſia ſemper fiat hyeme poſt caloris & frigoris viciſſitudines, quando fuſiones illae mirabiles humorum catharroſorum fiunt, & tunc eſt oculorum turgiditas, narium ſtillicidium, & quaſi dyspnoea; ſi tunc exſcreatio fit, non ſequitur Epilepſia; ſi vero nata hac fuſione humor non repurgetur, Epilepſia ingruit; hinc poſt vigeſimum annum rara eſt Epilepſia niſi a diſpoſitione infantili; & haec ſi fit poſt vigeſimum quintum annum, manet ad mortem usque. Omnibus his, dicit HIPPOCRATES, fere ſemper poſt auſtros & nebulas oritur inſultus epilepticus, inprimis ſi ſubito poſt auſtrum flet boreas.

Epilepſia, quae oritur ex infantili diatheſi tam pertinaci, ut ferat pubertatis tempus, eſt indomabilis; curatio vero alterius ſpeciei

conſiſtit in correctione humidi; & vix ullum majus remedium eſt, quam exhibere purgans forte hydragogum, antequam plenitudo illa pituitoſa penitus facta ſit; ſic enim facimus quaſi manationem artificioſam per ventrem. Dixit HIPPOCRATES, ſi poteſtis in ipſo capite tollere proclivitatem ad regenerationem plethorae pituitoſae, tunc curaſti, quemadmodum natura curat per aetatem: ſed addit, cerebrum in his hominibus eſt tam vagabile, ut fluctuet & vacillet; hinc oritur Epilepſia, ſed corrige hanc nimiam flexilitatem, & correxiſti Epilepſiam: hinc forte hactenus non eſt certior methodus inventa, quam poſt eductam nimiam humiditatem exhibere corroborantia exquiſitiſſima, & inter haec fere nullum fortius agit, quam viscus quercinus; mirabile epidendron, quod ſi guſtetur adſtringentiſſimum eſt, unde magnum effectum ab eo expectare licet.

Diaeta ſicca ſimul hic adhibeatur; exercitia calefacientia, corpus durantia; abſtinentia a piscibus, inprimis glutinoſis; a refrigerantibus aerisque viciſſitudinibus: tum dicit ultimo, obſerventur cauſae occaſionales, quarum praeſentia ſopita diatheſis in paroxysmum excitatur, illaeque cauſae evitentur.

Haec eſt cura HIPPOCRATICA; & quando ex natura oritur Epilepſia, & non ex vulnere, vel alia cauſa, ex decem caſibus invenietis novem a pituita ortos: ſi vero in

pro-

progeſſu curationis videatis Epilepſiam, ubi non eſt abundantia illius glutinoſi, debetis cogitare de alia methodo, quam nunc in aliquot canonibus proponam.

Canon primus. Per omnia topica quaeri debet prima origo mali. Habemus in Medicina locos quosdam communes inquiſitionum, per quos indagamus morbos occultos. Videamus 1. an haec origo ſit in haereditate; an quid acciderit matri uterum gerenti; an in partu; an in mala contrectatione mollis corpusculi infantilis per cuſtodes; an ab animi affectibus, terrore &c.; an a retentis, excretis, applicatis externis: hoc examine ſi inveniamus aliquid, acquiescimus; caeterum tranſimus ad reliqua. Canones circa curam generalem.

2. Summa cura inquiratur in ſedem loci in corpore, in quo haeret cauſa & primum incitamentum, ut ſic locus, primas notas phyſicas inſultus exhibens, definiatur.

3. Deſcribatur in quolibet caſu eadem cum cura modus & ſucceſſio ſymptomatum, quae ab initio paroxysmi ad finem usque ſucceſſive in aegro ſunt obſervata, ea cum cautela, ut addatur vel negligatur nihil.

4. Notentur eadem cum cura omnia, quae inciderunt tempore paroxysmi; & quae, dum incidebant, faciebant aliquam mutationem ad bonum vel ad malum.

5. His peractis, & ſollicite notatis, ſedeat Medicus, & formet in quolibet aegro ſingularem ejus hiſtoriam, quae continet totam morbi cognitionem, quatenus per ſenſus ul-

lo modo fieri poteſt. Hoc debet fieri in quolibet aegro ſingulari: moleſtum hoc quidem eſt, ſed quantum boni ſic poſſumus adferre generi humano! & ubi ſemel hoc inventum eſt, facilis eſt rerum bene perpenſarum executio.

Canon ſecundus. Primo debemus ſedulo obſervare exacerbationes, maxime juxta tempora anni, an vere vel autumno; tunc notare omnia tempora lunae, quae magnum imperium in hanc terram exercet, nam plurimae mutationes fiunt ad plenilunium & novilunium; tunc illa exacte in ephemerides redigenda ſunt: tunc etiam notandum eſt, quomodo haec fiant ratione conſuetarum evacuationum; docuit enim SANCTORIUS, ad mutationes lunae in viris aeque ac in foeminis oriri plenitudines, quas natura evacuat; oriri tunc laſſitudines, hebetudines, turbatos ſomnos; dein ſequi ſudoris vel urinae copiam majorem, & ſic ſolvi plurimos morbos: hoc in foeminis apparet quam evidentiſſime; ſed notari etiam debent tempora haemorrhoïdum, nam haec aeque habent definitam ſuam periodum ac menſtrua: ſive nunc fiant vomitus, ſternutationes, expectorationes, catharri, aliaeve periodicae evacuationes, hae omnes debent notari ad hanc claſſem.

2. Notandum eſt, quid venti, aër & meteora hic faciant: multi Epileptici, tonitru inſtante, paroxyſmum ſuum patiuntur; alii ad hunc vel illum ventum: obſervandum ergo,

go, an aër tempore inſultus fuerit gravior vel levior.

3. Indagandum eſt quam exactiſſime, quid tribuerint geſta, ingeſta, retenta, excreta, applicata ratione accelerati vel retardati paroxysmi; nam obſervatum eſt, multos Epilepticos ad iras, bacchationes, culturam veneris, ante conſuetum tempus incidiſſe in ſuos paroxysmos; dein notandum, an quaenam adhibita faciant paroxysmos protrahi; tandem quaenam facta vel adhibita illos gravaverint vel levaverint. V. g. an quis inſederit corpori, vel non; an brachia firmaverit, digitos extenderit, nec ne.

Canon tertius. Ex his omnibus ſic collectis, & in capita digeſtis, debet expendi, quaenam cauſa phyſica mutans in hoc homine appareat, & hinc debent elici regulae agendorum & vitandorum reſpectu rerum non naturalium, non prius. Omne enim generale exulet: hoc autem poſſe fieri apparet ex eo, quia paroxysmi non ſemper adſunt, ſed diatheſis ſemper adeſt, & quia paroxysmi pendent ab alia cauſa quam a diatheſi: videat ergo Medicus, an cerebrum fuerit primo affectum, an a plenitudine, an ab evacuatione, an ab acri, a cauſa haerente in ſpiritibus, a geſtis &c. in hac re Medici, negotiis obruti, centies deficiunt; & ſi haec obſervarent, ſanarent plurimos, levarent fere omnes: cauſae enim excitantes poſſunt obſervari, illaeque cognitae ſaepe poſſunt emendari victu & medicamentis: hac ratione

damus nobilibus familiis regulam obſervationum, & praeſcribimus quaedam non nocitura: ubi omnia notata ſunt, expendendo totam morbi hiſtoriam, apparet ſaepe cauſa evidens: Sic v. g. Epilepticus quidam ante paroxyſmum ſemper habebat labium tremulum, dein languorem, vomitum, & tunc patiebatur ſuum malum: quum vero in omni vomitu labium tremit, hinc credebatur adeſſe cauſa quaedam irritans in ventriculo; datum fuit ſaepius ante tempus paroxyſmi vomitorium; & quia in his caſibus ſemper ſuſpicio eſt lumbricorum, admiſcebantur vitriolata, & ſucceſſit curatio: hinc forte multi Chemici & Agyrtae ſpem ſuam ponunt in vitriolo, quod fere ſemper facit vomitum, ſemper necat lumbricos: verbo, ſi velitis hanc diligentiam adhibere, invenietis fere ſemper indicationes quasdam ſatis probabiles, & ſatis fortunatas, niſi ubi malum prorſus incurabile ſit, v. g. ubi in dura matre eſt cartilaginescentia. Et haec ſunt, quae de Epilepſia idiopathica dicere potui.

Cura Epilepſiae deuropathicae.

Pergam nunc ad reliquas ſpecies, quae ducunt originem ex alia parte, quae facit, ut prima illa pars mutabilis fiat. Hae Epilepſiae vocantur deuteropathicae, & ſunt frequentiſſimae: in hac, dum morbus actu urget, idem eſt ac in idiopathica, ſed differt ratione loci, qui afficitur, & principium invaſionis contingit alio modo, aliaque effecta parit. Erat in idiopathica quidam mugitus, lapſus &c.; ſed hic, dum morbus ſe parat, fiunt

fiunt mirablles quidam motus, ſic ut inde nomen habeat. V. g. ſatis eſt conſuetum, homines Epilepticos, inprimis foeminas, inſtantem paroxysmum demonſtrare motu totius corporis, inprimis in gyrum acti; hinc illam Epilepſiam vocaverunt *circulatoriam*. Sic OETHEUS vidit quendam Epilepticum, ſingulis diebus aliquoties in paroxysmos incidere ſolitum, prius multoties in gyrum veluti verti ac agitare, & tandem in humum collabentem, epilepticis convulſionibus mirifice torqueri. Vir quidam, triginta circiter annos natus, boni habitus, ſolebat, quum duos vel tres paſſus progreſſus eſſet, ſeſe inflectere quaſi in curriculum, idque continenter facere compulſus erat, tota die citra intermiſſionem, aliquando a diluculo, vel ex ortu diei, ſtatim quando pulſum campanae audiret. Sed accidit, ut poſtea acceſſionibus epilepticis corriperetur graviſſimis, & humi concidens omnes artus violenter admodum concuteret, ſpumamque extra os regereret copioſam, tandem a turbinoſo vel vertiginoſo motu paroxysmo Epilepſiae liberatus.

ERASTUS curavit adoleſcentem, qui ex alto loco decidit, & tempus ſiniſtrum laeſit, ex quo in Epilepſiam incidit, qui paroxysmi tempore ter, quater, ſaepius in gyrum ſe vertebat, impetuque facto, ſi non prohiberetur, verſus locum aliquem procurrebat, manubus magna vi faciem confricabat, nec ad ſe reverſus quicquam eorum, quae eveniſſent, ſciebat. Idem ille novit puellam, quae cum

 an-

antea graviſſime laboraviſſet, & proxime, tanquam mali nihil pateretur, in conclavi per dimidiam horam ſurſum deorſum curſitaviſſet, atque interrogaretur, utrum aliquid vidiſſet vel audiviſſet, negavit ſe quenquam aut vidiſſe aut audiviſſe. Conſtabat tamen, eam parietes vidiſſe, quos cum ad eos acceſſiſſet, protinus cavebat, ac ſe rurſus convertebat. V. SCHENKII *Obſervat. Med. pag.* 96. Idem hic fere fit ac in noctambulis, nam non cadebat, niſi raro: ergo hic illud movens in ſenſorio communi agit, ut in ſanitate, inſcio tamen aegro. V. etiam MARCELLUM DONATUM *de Medica hiſtoria mirabili Lib. II. Cap.* 4., ubi mirum exemplum habetur illius Hiſtrionis, quod jam antea alia occaſione narravi. Vidi in viro Botanico, qui, dum eſſet in medio ſermone, incepit ſtare erectus, non loquens, ſed mire ſe movens; cadebat vero nunquam, dein redibat ad ſe, plane reſtitutus; hoc ſaepe bis vel ter contigit in una hora: didici hinc, quod initium Epilepſiae ſit quaſi occaecatio, hebetatio, & inordinatus ſpirituum motus. In muliere quadam Epileptica oriebatur paroxysmus reddendo lotium; mox ſtabat oculis apertiſſimis, circumſpiciebat quaquaverſum, nihil loquebatur, nullius rei conſcia erat, & ſic tranſibat paroxysmus. Alia Epileptica nullum patiebatur ſymptoma, niſi quod ſubito fiebat inſcitia & inſenſibilitas, dein ſtabat, & accuratiſſime circumſpiciebat.

Viſa

Viſa fuit Epilepſia cum horrendiſſimis convulſionibus, toto corpore factis, periodice repetentibus, dum tamen ſenſus & ratio, quod valde rarum eſt, conſtabant perfecte. In Miscellaneis & Ephemeridibus Naturae Curioſorum mira ſimilia exempla habentur. Epileptica quaedam, dum accedat paroxysmus, ſemper cantabat; alia ſaltabat; alia ridebat; alia clamabat; alia fortiſſime currebat. Periodica diſpoſitio, inmemor animus, & convulſiones accedentes docebant eſſe Epilepſiam.

Novi in hac urbe nobilem & pulcherrimam puellam, dein uxorem, poſtea viduam; huic hilari accidebat ingens & non toleranda contumelia, quam tacita ferebat & comprimebat; incepit dein laborare morbo miro, quod ſubito ſine manifeſta cauſa exſurgeret, & facie ad movendam miſericordiam compoſita rogaret vicinos, ut ipſam ſuſtinerent, dein ut alloquerentur, tandem morbo progrediente ut vellent oscula dare; durabat hoc per octavam partem horae, dein conſtabat omnibus ſenſibus; hoc ipſi tandem in templo & in platea publica accedebat; durat hic morbus per tres vel quatuor annos, & tunc miſerrima Epilepſia, quam unquam vidi, fuit affecta; quae tentatis omnibus remediis ſemper pejor evaſit; tandem maniaca facta eſt, tunc non amplius epileptica; ſed ubi ſedata erat mania, iterum patiebatur Epilepſiam.

Ex his apparet, Epilepſiam eſſe tam ſubtilem

lem morbum, ut diſtingui fere non poſſit ab iis, quae in nobis naturaliter fiunt; nam caſus narrati docent, quod ſi illud, quod naturaliter facimus, fiat cum quadam violentia, & ſine voluntate, quod tunc tranſeat in Epilepſiae ſpeciem.

Videamus jam Epilepſias deuteropathicas ratione loci affecti; quas dum FERNELIUS conſideraſſet, dixit in *Libro de abditis rerum cauſis* eſſe duplices, nempe vel a ventriculo, vel ab aliis extra cerebrum partibus; & ex his ſtomachicam dixit eſſe principem.

Inprimis ſtomachicae.

Ventriculus, omne peregrinum recipiens, & his primam notam juris civitatis humanae inprimens, inſtructus eſt ſingularibus dotibus, quae haerent in ejus nervis, per quos habet commercium cum plurimis, & imperium in plurimos nervos, imo quorum auctoritas eſt in ipſum cerebrum: hoc antea patuit ſatis; nervi enim illi ſaepe ita afficiuntur, ut vix poſſit nasci idea illius affectionis, & pariunt tamen tantos motus in corpore. Merito ergo dixit HELMONTIUS, ſtupemus, dum videmus, quantas vires CREATORI placuit flaccidae membranae inprimere. Laboret homo ſummis doloribus; dentur huic triginta guttae Opii in ſpiritu vini diſſoluti; momento, quo has aſſumſit, dolorem non habet, ſed ſenſum placidiſſimum; in eo homine ſtatim non eſt ſopitum cerebrum; interim, antequam fiat ſomnus, tam placidum ſenſum habet. Videtis

detis hic mechanicum tantum adtactum corporis, quod nervis ventriculi adponitur, & tamen tollit illud, quod facit perceptionem doloris, non ſublata doloris cauſa; nam ſi evanescat vis Opii, iidem dolores ſentiuntur. Napelli fruſtum, apici linguae inpoſitum, HELMONTIO ſenſum fecit capitis quaſi per zonam adſtricti, & dixit, ſe ſentire, quod cogitaret ſtomacho; duravit haec cogitandi ratio per bihorium, ſenſit vertiginem, & rediit antiquus cogitandi modus. Nervi, in his locis affecti, ſaepe ſunt cauſae convulſionum in toto corpore; ſed cum his nervis communicant multi alii, hinc quum de his nervis loquitur, intelligimus etiam illos alios, nam illi quoque magnum imperium habent.

In ſternutatione, per plumulam in nares inmiſſam, flocculos nervoſos leviſſime titillantem, facta, quanti non fiunt motus! ſed ſi levis vellicationis ſenſus ſentitur circa praecordia, homo cogitur ſuſpendere omnes actiones corporis; momento poſt fit ingens, ſonora, ſibila, violenta convulſio omnium musculorum, exſpirationi inſervientium, cum incoercibili impetu, adeo ut nullus musculus inmotus maneat; mutatur etiam pulſus; & ſi hic motus aliquamdiu durat, tunc homo delabitur in omnes convulſionum ſpecies, & tandem in ipſam mortem. Si recens Helleborus albus applicetur naribus hominis ſani, facit ſternutationem vix deſinentem. Hinc intelligimus ſpeciem illam Epilepſiae, quae

quae a ſimplici vellicatione excitatur. Si homo ſanus diutius ſolito jejunat, incipit ſentire ingratam diatheſin circa praecordia, ſternutat, & dein vomit vermem, bilem, vel aliam materiam. Si quis ſumſit emeticum, dum eſt in actu vomitus maximo, ſternutat, ita ut omnia non tantum ore, ſed & naribus exeant. Obſervatum eſt, infantes plurimos aſſiduo naſum fricare, pallere, tumere; vulgus dicit, lumbricis laborant; illi infantes matutino tempore ſternutant; hoc vero contingit a levi motu animalis, repentis verſus ventriculum. Qui ſternutat, totus vacillat, ſed exploſio futura omnia reſtituit; ſi duraret hoc diu, homo vix differret ab Epileptico, nam tandem etiam vires amitteret; hinc ſternutatio ab AVICENNA merito vocata fuit parva Epilepſia.

Ergo illa Epilepſia vocabitur ſtomachica, ſi prima origo futuri paroxyſmi circa illos nervos praecordiales contingat; ſi dolor ventriculi diuturnus praeceſſerit; ſi hic fiat ingens diſtenſio, ſenſus repletionis, flatulentia, compunctio, difficilis inediae tolerantia, ſive haec a lumbricis, ſive a bile fiat; cardialgia, ſive dolor acutus, urens, fixus, haerens circa orificium ventriculi ſuperius, ſive illa fiat ab acrimonia acida vel aromatica acri; nauſea, animi deliquium, vomitus bilis aut pituitae: ſi praeceſſerit pergraecatio & temulentia, nam viſi ſunt homines, qui non asſueti vino oneraverant ventriculum, & antequam vomerent, Epilepſiam patiebantur.

Venus exercita, trahens ſecum inſultum epilepticum, non ſemper notat Epilepſiam idiopathicam, nam a venere oriuntur ſaepe languores circa nervos praecordiales. Humor acris melancholicus, os ventriculi mordens, vel quaecunque alia venenata vel ulceroſa materia, vel bilis atra, etiam horrendas convulſiones facit. Cicuta aquatica ingeſta in ventriculum, facit horrendiſſimas Epilepſias; ſed dato praeſenti emetico, ſi offa ingeſta ejicitur, totus inſultus eſt ſublatus. Fames diuturna facit ſemper adſcendere bilem in cavum ventriculi, & tunc aliquando oriuntur inſultus epileptici. Huc quoque pertinet crapula, inprimis a fermentantibus liquidis. Sed eſt in ventriculo ſingularis quaedam quaſi conditio, qua ad applicationem quarundam rerum fit Epilepſia, vel evaneſcens, vel lethalis, vel per paroxysmos repetens. Homo quidam, quoties lentes comedebat, toties patiebatur Epilepſiam. Nux vomica, ſi venit in ventriculum canis vel lupi, facit, ut moriantur Epilepſia, ſed in homine agit nihil. Lauroceraſus ſuaviſſima & amata planta eſt, quam incoquebant lacti; ſed quum nimia copia aſſumerent, moriebantur Epilepſia. WEPFERUS obſervavit, quod omnes morerentur, qui retinebant Cicutam aſſumtam, ſed qui vomere poterant, liberabantur; ergo hic non juvarent omnia antepileptica.

Hinc ſtomachica Epilepſia duplex eſt, una a ſola irritatione, altera a materia ibi haeren-

te.

te. Prima fit, quando ab irritatione oritur talis affectio, qualis excitaretur, ſi cauſae materiales ibi applicarentur; hinc multae Epilepſiae, quarum cauſae ignorantur, curantur roborato ventriculo. Secunda, quae cum materia fit, oritur ab ingeſtis, nimia copia v. g. ſumtis. Sic ipſa aqua ſpadana tam ſalubris, nimia copia aſſumta; alia frigida ingeſta; ſolaque ingluvies & comeſſatio, propter diſtentum & conſtrictum ventriculum, toties fecerunt Epilepſiam. Sed illa etiam fit ab omni materia, delata ad ventriculum, atra bile, vermibus, pure, ichore: & haec Epilepſia curatur corrigendo & evacuando id quod peccat: inquirite tantum, quaenam materia hic ut cauſa accuſari debeat, & tunc cognita diagnoſi patebit indicatio. Acidum curatur alcalicis & abſorbentibus; hinc illa remedia vocata fuerunt antepileptica. Si vero Epilepſia ſtomachica ſit ſine materia, erit tantum hic loci nimis facilis mobilitas; & tunc ſumma roborantia, Abſinthium, Carduus benedictus, Ruta, Helenium, Angelica, Imperatoria &c. ſunt antepileptica; ubi languor ſimul adeſt, conveniunt Maſtiche, Olibanum, Aſa foetida &c. Ubi ſimul ſigna doloris adſunt, qui toties in infantibus fit ab acido, curatio eadem eſt, quam morborum ab acido ſpontaneo; nempe coagulum acidum diſſolvatur per ſaponem venetum, qui ut placeat infantibus, admiſceatur ſaccharum. Sed infans poteſt etiam laborare febre ardente & ſimul Epilepſia, &

haec

haec pejor eſt, quam quae fit ab acido: conſideretis hic, quo major eſt calor, eo minus acidum; hic vero eſt magnus calor, rubor, urina crocea, foetida; faeces alvinae ſunt cadaveroſae, ructus fiunt nidoroſi, vomitur bilis; ergo hic eſt putrefactio humorum; hinc omne acidum & aceſcens conveniet.

Remedia, quae praeſentem materiam peccantem evacuant, certiſſime & citiſſime curant; hinc vomitorium vel in ipſis infantibus adeo tutum eſt; inprimis convenit Ipecacuanna, quae intra quadrantem horae operatur; vomitu finito exhibeatur infantibus pauxillum ſyrupi Diacodii: nocent vero vomitoria, ſi diatheſis epileptica a ſola nervorum irritabilitate oriatur: ſi vero fiat a materia mucoſa & pituitoſa, in ventriculo fluctuante, mel cum Ruta, Roſmarino, ſimilibusque attenuantibus, aromaticum redditum proderit: ubi acrimonia adeſt, mitificantia conveniunt: ergo generaliter dici non poteſt, haec vel illa juvant.

Henricus ab Heers deſcripſit Epilepſiam, quae curatur aquis ſpadanis: revera! illae pulcherrime in hoc caſu agunt, nam diluunt, aperiunt, mitificant, laxant; ratione metalli roborant, acidum domant, lactis coagulum diſſolvunt, ejusque aceſcentiam impediunt; hinc hoc remedium eſt fere univerſale; nam ſi Epilepſia eſt ſine materia, roborat nervos; ſi cum materia, diluit, ſolvit & corrigit eam.

Referuntur huc purgantia, quibus a multis omnis laus curandae Epilepſiae tribuitur. Certe! purgationes omnia liquefaciunt, ſtimulant, educunt; hinc ſi morbus eſt cum materia, proſunt, quamdiu illa non regeneratur; ſi vero fiat a ſola irritabilitate, nocent. Circa magnas lunae mutationes obſervamus in corpore fieri magnas aggeſtiones rerum excernendarum; hinc purgantia ante plenilunium & novilunium proſunt; ſi ſimul adſit acidum, additur creta, limatura martis & ſimilia.

Poſt datas purgationes ſemper conveniunt narcotica, nam ſic ſaepe efficimus, ut non naſcatur Epilepſia: in nonnullis hoc repetatur omni ſeptimana; in aliis ante magnas mutationes lunae; in nonnullis bis in anno, vertente tempeſtate.

Quando ſola irritabilitas eſt cauſa, ita ut aegri a minima re perturbentur, tunc Theriaca, Diaſcordium, Mithridatium, Philonium &c. conveniunt; ſed quando morbus eſt a materia, tunc datis his remediis includis hoſtem vaſis: Huc etiam referuntur carminantia, veluti radix Angelicae, Imperatoriae, Helenii, Gentianae, ſemina quatuor calida majora & minora: haec optima ſunt, quoties inſultus epilepticus gignitur a contractione flatulenta, vel a pituita; radix Valerianae tunc etiam multum boni facit.

Huc etiam refertur cura anthelmintica. A nulla cauſa crebrior eſt convulſio & Epilepſia quam a vermibus; hinc remedia, quae mor-

morbos a vermibus curant, ſanant etiam Epilepſiam; tunc ergo Cinnabaris, Aethiops mineralis &c. ſunt ſumma antepileptica, inprimis ſi cum Mercurio dulci aliisque purgantibus ſocientur.

Ultima curatio fit per roborantia, & hic nil magis laudatur quam Viſcus Quercinus, qui cum auſteritate ſingularem dulcedinem habet; hic ſi detur vacuo ventriculo, parca doſi, ter de die, ususque ejus continuetur, ſanavit multos, in quibus nimia erat nervorum irritabilitas; ſed alios reliquit intactos.

Eſt adhuc alia Epilepſia, quando aliqua pars praeter cerebrum & memorata loca afficitur; ut haec intelligatur, ſequentia notanda ſunt. Alia Epilepſiae ſpecies.

Apoplexia vera inſtans ſaepe ſignificatur, dum ſemihora ante inſultum titubatio linguae, motus labii oblique tracti, & ſtupor manuum vel digitorum oritur: nihil aliud obſervatur quam affectio partium exteriorum, eamque tamen mox ſequitur morbus princeps totius cerebri: ergo poteſt contingere, ut intra cranium idiopathice formari incipiens capitalis morbus, ſe tantum primo manifeſtet labefactatione parvae partis in cerebro, cujus effectus in tali parte affecta apparet: non licet tunc dicere, apoplexia generatur ex illo motu linguae vel labiorum; ſed cerebrum afficitur, & affectum ſuum prodit mutatione nervi talis partis, & deinde cauſa increſcens facit totum hunc morbum:

Ii 2 ſic

ſic etiam in Epilepſia, licet oriatur motus quidam in parte exteriori, tamen inde non patet, totum morbum oriri ex hoc loco; & poteſt eſſe Epilepſia idiopathica, quae videtur oriri ex quadam parte ob cauſam dictam.

Multiplex eſt hic hiſtoria medica: obſervantur aliquando ſaeviſſimae Epilepſiae, in perfectam Apoplexiam deſinentes, ubi tamen certi ſumus per totam hiſtoriam morbi, totum malum oriri ab affectione topica; hinc nervi plurimi in noſtro corpore habent illud imperium in totum ſenſorium commune, quod in nervis ſtomachicis jam patuit. Multi Epileptici nullum aliud ſignum habent invadentis paroxysmi, quam miram convulſionem ſphincteris pupillae; nonnullis incipit morbus in musculo elevatore palpebrarum; in quibusdam musculi rotatores bulbi oculi incipiunt certa ratione affici; vidi Epilepſiam prodeuntem oculis in unum punctum directis.

Nullibi hic inſultus ſaepius obſervatur quam in ore; inſciis aegris fit contractio ejus quaſi osculatoria, aliquando tremor labiorum, & mox cadunt.

Nonnulli aegri in lingua habent ſenſum ambuſtionis, punctionis quaſi cum aciculis, vel torporis; collum quibusdam videtur intorqueri, & ſaepe fricando ejus musculos paroxysmus tollitur; alii ſimile vitium habent in ſcapulis; aliis concutitur humerus, ſed ſi magna perfricatio harum partium fiebat, avertebatur paroxysmus.

In

In nonnullis brachia, manus, digiti, & inprimis digitus minimus initium inſultus ſentiunt; oritur in his quidam ſtupor, vel ingrata quaedam formicatio, aliquando inmobilitas, quandoque convulſio; haec omnia interdum fiunt in pollice.

Nonnullis hoc ſemper contingit in femore; oritur verus ſpasmus in musculis tibiae; tunc clamant, & mox ſunt epileptici: ſi ſubito compescatur ille motus, & pars extendatur in rectum, paroxysmus prohibetur; hoc ſic pergit, & maxime provenit ad digitos pedis: illud vero in Aſia adeo crebrum eſt, ut ibi putaverint, omnes Epilepſias curari poſſe magnis fonticulis, ad pedem poſitis; maxime ſi, ubi Gaſtrocnemii tendo oſſi infigitur, inuſtio fiat ad vaginam tendinis usque, & locus retineatur apertus. Conſtitit experimentis chirurgicis, tendines circa haec loca per magnas gangraenas nudatos, & forcipe leviter tractos, ilico feciſſe tetanum: ergo ſi circa illa loca cauſa irritans haeret, poteſt facile fieri illud ipſum malum. Contingit ſaepe, ut tales partes primo tantum pruriant, uti in ſternutatione; nonnunquam, vellicatis musculis, agitentur, tremant, convellantur. Viſus fuit caſus, ubi tremor brachii dextri, torpor manus, & contractio trium digitorum praenunciabant malum. Frequentiſſime vero accidit, ut aegri nihil aliud percipiant niſi evidentem ſenſum aurae frigidae, adflatae ad cutem, manifeſto adſcendentem, ita ut aegri loca ſucceſſiva digito monſtrent;

quando ſenſus ille venit ad praecordia, incidunt in paroxyſmum. Frequenter hic ſenſus incipit a digitis pedis, aliquando a pede ipſo; in aliis a ſura; ubi tunc ſubito conſtringuntur ſubligacula, avertitur inſultus. Ad hanc claſſem referri debent Epilepſiae, quae fiunt a nata oſſis carie, & exeſo perioſteo in parte ſingulari, inprimis ubi tendines inſeruntur oſſibus; ab ulceroſa diatheſi in aliqua parte, a puncturis tendinum, vulneribus, feſtucis oſſeis, & aliis mechanicis vellicationibus.

Primo ergo videamus, an ſuſpicari liceat, cerebrum non eſſe affectum, afficique ab his cauſis; an vero intra cerebrum naſcatur cauſa parva, mox magna futura: ſi ipſa pars, topice tractata paroxyſmum avertat, certus ſum, hinc fieri Epilepſiam, & tunc cura facilis eſt.

Si ergo certi ſumus eſſe praenuncium, examinari debet, ex qua corporis plaga deducatur; ſi tunc loco cognito applicetur premens faſcia, & ſplenium pyramidale, totum malum ſublatum erit; ſed ſi affectio partis eſt tantum index incipientis cauſae in cerebro, tunc compreſſio illa non juvabit, ſed tamen nunquam nocebit. Ligatura fortis ſaepe ilico juvat. Cauſticum profundum, ad talem partem applicatum, ſanavit integre nonnullos Epilepticos, ſi locus diu apertus relinquebatur. Hinc methodus Aſiatica fuit in hoc morbo, locum tendinoſum ferro candenti inurere, & illi loco applicare medicamenta,

ta, ſanationem prohibentia, & illa relinquere per tres menſes, & dictum fuit, hanc methodum ſingulares curationes perficere. Refertur huc Neurotome: in nobili viro locum talem circa fibulam audax Medicus uno ictu ad oſſa usque perſcidit, & curatio integra ſecuta fuit. Si ſciri poteſt, quod nervus quidam peculiaris hoc faciat, praeſtat per totam vitam uſu talis nervi carere, & ſemel audax remedium inſtituere, quam Epilepſiam pati.

Setacea, fonticuli manantes & exulcerantes, huc maxime faciunt, adeo ut Arabes dixerint, talia remedia fere ſemper ſucceſſiſſe. Inter haec remedia nil crudelius eſt, ſed ſimul efficacius, quam ſetacea per collum ducta, & quotidie mota: ſcarificationes profundiſſimas cum cucurbitis in Chinenſium Medicina adhiberi deprehendo. Cantharides in multis prohibuerunt paroxysmum: ſi certis anni temporibus applicentur, repetitis vicibus, per ſex, octo, vel decem horas, tantum ante novilunium & plenilunium, fecerunt curas ſummas. Haec remedia maxime conducunt in infantibus, qui a cauſa frigida & mucoſa facti ſunt Epileptici.

Huc etiam referuntur veterum Sinapismi. Semen ſinapi maxima ſigna dat ſalis alcalini praeſentis: ſi conteritur & applicatur cuti, & ſuperponitur emplaſtrum, facit intra breve tempus dolorem ardentem; ſi applicatur diu, excitabit ſemper febrem. Bulbi Ceparum, bene maturi, de terra evulſi, abundant

ſpiritu, qui lacrymas excitat. Si talis bulbus applicatur cuti, & ſuperponitur veſica, facit ſenſum ignis in loco. Hac ratione a concuſſione ſumma, in locis alienis excitata, curatur ſaepe Epilepſia.

Huc refertur ſpecies quaedam Epilepſiae ab irritatis teſtibus. Vidi, teſtibus contuſis in juvene, a Chirurgo auferente prehenſis & abſciſſis, aegrum factum fuiſſe epilepticum. Viſi ſunt caſus, in quibus magnis irritamentis circa has partes factis ſimilia contigerunt. Uteri affectiones, inprimis genus nervoſum ſpectantes, adeo multiplices obſervatae fuerunt, ut inde ortae fuerint convulſiones, & cum illis ſaepe Epilepſia (illam enim a convulſionibus diſtinguimus). Haec ergo non tantum fit ab humorum putredine, ſcirris ibi natis, vel cancro ulceroſo, ſed quaſi ab irritamentis, &, uti vulgo vocant, vaporibus. Haec res autem ſic ſe habet. Mulieres ſatis ſanae, forte irritatae, incipiunt angi, motum ſanguinis penitus perturbatum habere, cum palpitatione; non ita diu poſt ſentiunt ingentem motum circa hypogaſtrium ſub umbilico; dicunt omnes, uterum motum tunc exorbitare; rogatae, quid ſentiant, dicunt, ſe moleſti quid volubilis & rotatilis ſentire; non ita diu poſt dicunt, malum adſcendere verſus umbilicum, & deſignant ſemper latus ſiniſtrum; tunc malum altius adſcendit, & ubi pervenit ſupra diaphragma dicunt, ſe ſuffocatum iri, & mox lapſuras eſſe; ſentiunt praefocari gulam, nec ita diu

poſt

poſt cadunt cum convulſionibus, & ſunt epilepticae. Haec eſt illa pnix hyſterica veterum: non poſſumus negare, quod agant corrupti humores circa uterum, & ibi nervos afficiendo eadem mala producant; ſed credimus, quod in illis caſibus periodicis, ubi nullus ichor vel virus per genitalia defluit, malum non pendeat ab utero; videtur vero eſſe convulſio, nata & propagata circa partes abdominales, forte circa inteſtina & meſenterium. Huic malo ſummum & fere unicum remedium eſt conſtringere abdomen in initio, uti de aliis Epilepſiis deuteropathicis diximus: mulieres ſumunt globum pugno majorem; hunc ſupponunt vacuo ſpatio inter ultimas coſtas ſpurias & marginem oſſis Ilii; ſuperinducunt ſtrictilem ligaturam; & ſic mollia abdominis hic intercepta premunt introrſum, & ſic ſuffocant quaſi motum & ſenſum. Quando hoc remedium tempeſtive adhibetur, dum furor ille uteri dictus incipit agere, tunc ſiſtitur hoc ſymptoma, & mulieres ita aſſuescunt his ligaturis, ut, ubi ſoluta pars eſt, mox incidant in ſpeciem quandam intentati paroxysmi.

Eſt etiam Epilepſia, quae fit poſt puerperium; peperit mulier, reponitur in lectum; non curatur, ut bene conſtringatur abdomen; incidit in Epilepſiam ſaepe lethalem; accidit haec ut plurimum mulieribus laxis, inprimis quae ingentem ſanguinis jacturam paſſae ſunt; quod genus Epilepſiae etiam obſervatur in animalibus mactatis, ubi preſſio ſanguinis ad

cerebrum ducti non amplius eſt continua, hinc etiam non continuatus ſpirituum motus; hinc pars ſentiens ſopitur, pars movens adhuc pro tempore, ſed inaequaliter, agitatur. Cauſa hujus mali in mulieribus eſt, quod arteriae epigaſtricae, paulo ante compreſſae, nunc fluctuent laxae, hinc ſanguis ruit in non reſiſtentia vaſa, & parit haec ſymptomata, unde mulieres ſaepe ſubito exſtinguuntur: ſi dares hic antihyſterica, accelerares mortem; unicum vero remedium eſt omnes molles abdominis partes fasciis ad lumbos adſtringere, ut ſic paucus ſanguis, qui ſupereſt, feratur ad ſuperiora. Omnia alia nocent.

Vehementes iritationes in inteſtinis ſaepe exiverunt in Epilepſiam; & hae ut plurimum fiunt a vermibus, qui inteſtina ſugunt, mordent, illis ſe inſinuant, eaque perterebrando forte venire poſſunt in cavum abdominis. Quando videmus has Epilepſias naſci tempore inediae, & aegri conqueruntur de doloribus abdominalibus, nil melius eſt quam idonea exhibere remedia anthelmintica, & ſic aliquando curatur morbus.

Inter remedia antepileptica habentur quaedam foetidiſſima, ideo laudanda, quia miro ſuo nidore omnes turbas compescunt. Talia ſunt oleum & ſpiritus Cornu Cervi, ſanguinis humani, oſſium, ungularum equinarum &c.; haec applicata nervis olfactoriis ſaepe diſtulerunt paroxysmos. Si forma pilularum haereant in ventriculo, inviscata cum

aſa foetida, aliisque gummoſis, prohibent etiam Epilepſias. Oleum Cornu Cervi, multiplici rectificatione defaecatiſſimum redditum, omnique tunc foetore orbatum, eſt fere inimitabile remedium, multas Epilepſias tollens. Succus recens Rutae expreſſus, aceto ſtillatitio rectificato miſtus, temporibus adfrictus, naribus exceptus, clysmate injectus, vel omni alio modo adhibitus, eſt ſummum arcanum, inprimis utile, quum praeſtat aliam mutationem inducere, quam hanc relinquere. Flores Liliorum convallium, Tiliae & Lavendulae ſunt notiſſimi; ſed omnibus palmam praeripit Oleum Succini defoecatum, rectificatum, cum ſale proprio miſtum, & cum gummoſis in pilulas redactum. Viſa eſt Epilepſia, quae ſanata fuit matrimonio, alia ptyalismo, alia febre epidemica, alia ſuperveniente quartana, alia ingenti terrore ſubito nato. Videantur *Ephemerides Naturae Curioſorum* de omnibus his caſibus. Acidum abſorbentia dicuntur hic eſſe ſpecifica. Poeonia, Valeriana, Viscus Quercinus laudantur tanquam infallibilia.

Spiritus ſalis ſanguinis humani magno HELMONTIO dicitur remedium certiſſimum ad curandam Epilepſiam: ſumebat ſanguinem hominis ſani; abjiciebat partem ſeroſam; reliquae parti addebat parem portionem ſpiritus ſalis marini: fiebat ita corpus valde heterogeneum; huic addebat Tartarum Rhenanum; deſtillabat ex retorta; ſolum oleum ſervabat & rectificabat; huic admiscebat alcohol vini; ite-

iterum omnia deſtillabat ſimul, & productum vocabat ſpiritum ſanguinis humani. Omnia haec remedia valent ad quaſdam Epilepſias, non vero ad omnes, uti ex antecedentibus ſatis patuit.

Cura morbi in ipſo paroxysmo.

Quid nunc faciendum eſt in ipſo paroxysmo? jacet ibi miſer aeger, ſaepe ſe deformans pro tota ſua vita? Ilico ipſi ſuccurrendum eſt, ſimulac convulſio naſcitur: artus extendantur blandiſſime, non violente; hoc facit ingentem mitigationem omnium malorum, quatenus musculis antagoniſtis auxilium adfert: prodeſt etiam lenis frictio musculorum convulſorum, nam haec facit ſtatim remiſſionem ſymptomatum; ſi aeger mordeat, fricentur maſſeteres & temporales; maxime tunc prodeſt prudens interpoſitio ſuberis inter dentes molares, potius quam inter dentes anteriores; cui filum alligetur, ne deglutiatur. Capiti, manubus & pedibus debent ſupponi pulvinaria, ne aeger has partes allidat ad dura corpora. Quando verſantur in ultima parte paroxysmi, omniaque ſymptomata prae debilitate deſinunt, tunc conveniunt remedia, quae ſpiritus excitant, veluti ſpiritus ſalis Ammoniaci vel Cornu Cervi. Abſolvi praelectiones de Morbis Nervorum.

F I N I S.

IN-

INDEX RERUM

Præcipuarum, quae in utroque hujus Operis tomo occurrunt.

A.

Abortus diſponit mulieres ad morbum chloroſi ſimilem. *Pag.* 161
Abſceſſus intra cavitatem cranii natus producit Epilepſiam. 798
Abſinthium virtutem habet antiparalyticam. 736
Acida dentibus inimica ſunt & cauſa odontalgiae. 282
Acidum Sulphuris & Vitrioli non niſi per vim ignis acquiri poteſt. 258
——— ——— ——— ——— alios ſales minus fixos per ſolam miſcelam extricat. 259
Acidum in ventriculo haerens producit vertiginem. 602
Acorus virtutem habet antiparalyticam. 736
Acria quare vix poſſint pervenire ad cerebrum. 189
——— per quas vias de corpore expellantur. 190
Acrimonia facit ſummos, & ſaepe lentos, dolores. 65
——— ——— quibus ſignis cognoſcatur. 188
Acrochordones ſunt Verrucae longo collo penſiles. 331
Actio & paſſio quomodo differant. 511
Actiones multae fiunt in nobis, pendentes a motu, quem ſentimus, licet nobis invitis fiat. 575
Aër calidus, ſed ſimul ſiccus, ad curandam Paralyſin prodeſt. 725

Af-

Affectiones diſtinctiſſimae oriuntur a nervis certa ratione ſe habentibus. *Pag.* 477
Affectus animi imperium exercent in reſpirationem. 155
——— naſcuntur a perceptione grati vel ingrati. 387
——— praedominantes ſunt amor grati & odium ingrati. 388
——— differunt ratione objecti, graduum & durationis. 392
——— unde oriantur & quam vehementes ſint 478
——— excitant motus corporeos. 479
——— pinguntur in vultu hominis. 480
——— mutant etiam tales corporis functiones, quae non pendent a cogitatione. 482
——— naſcuntur etiam per Sympathiam. 517
——— tantum habent in nos imperium, ut omnes morbos faciant. 542
——— vehementes faciunt defectum cerebelli, id eſt mortem. 551
——— in omnes corporis humani partes imperium habent. 555
——— in praedispoſitis excitant Paroxysmum Epilepticum. 803
Affectuum animi magna vis ad mutanda hominum conſilia. 518
Ageraton virtutem habet antiparalyticam. 736
Aizoön vel ſedum vermiculare virtutem habet antiparalyticam. 736
Alcohol deſcribitur, ejusque vires recenſentur. 593. 594.
Alimenta & condimenta quaenam in paralyſi conveniant. 727

Al-

Alliaria virtutem habet antiparalyticam. *Pag.* 737
Allium virtutem habet antiparalyticam. *ibid.*
Aloë virtutem habet antiparalyticam. *ibid.*
—— optimas dotes habet in curanda Paralyſi utiles. 759
Alumen plumoſum parti Paralyticae externe cum fructu applicatur. 751
Alveoli dentium in genere deſcribuntur. 279
Amara medicamenta ſupplent defectum bilis. 169
Amauroſis quandoque oritur a tumore comprimente nervos opticos. 69
Ammoniacum gummi virtutem habet antiparalyticam. 740
Amplitudo nimia vaſorum Encephali quomodo curetur. 125
Antepileptica dicta non juvant, ubi cauſa Epilepſiae haeret in Ventriculo. 837
———— inprimis petuntur ex anthelminticis & foetidis. 848. 849
Antidota vix ulla ſunt ſpecifica, ſed agunt mutando totum corpus. 220
Antihyſterica non conveniunt in omnibus cerebri morbis. 39
Antimonii vitrum magnos effectus praeſtat ad commovendum totum corpus. 399
Antimonium per ſe vix agit in corpus noſtrum. 766
Antiparalytica remedia quasnam dotes habeant. 734
Apes aculeis ſuis partes corporis humani pertundentes illud miro modo mutant. 750
Apoplexia ab impedimento venarum in capite. 36
———— frequenter ſequitur animi affectus. 547
———— quibus ſymptomatis invadat. 641
———— quibus cauſis oriatur. 643
———— a defectu ſpirituum a veteribus deſcripta eſt. 647

Apoplexia non fit propter copiam, ſed ob compreſſionem ſanguinis intra cranium effuſi. *Pag.* 653
——— fit etiam a compreſſis vel ligatis arteriis Carotidibus. *ibid.*
——— quare ſit morbus ſenectuti proprius. 657
——— poteſt etiam fieri ab omni tumore intra cranium nato. 659
——— ab intropreſſione cranii nata quomodo curetur. 662
——— poteſt ortum ducere a cauſis penitus oppoſitis. 672
——— quare per methodum contrariam interdum curetur. *ibid.*
——— quomodo conſiderata fuerit a Veteribus. 673
——— a Ventriculo nimis diſtento quomodo curetur. 664
——— Hippocrati conſideratur duplex, univerſalis & particularis. 674
——— ſaepe praenunciam habet Paralyſin particularem. 694
Appetitus vigens deletur per odorem noxium vel viſam rem ſordidam. 455
Aqua intra cerebrum aeque poteſt eſſe effectus quam cauſa morborum capitis. 550
Aquae Spadanae in quanam Epilepſiae ſpecie conveniant. 839
Aquoſus humor quare majori copia poſt morbos languidos intra cranium inveniatur. 667
Arachnoidea cerebri membrana quando & a quibus fuit inventa. 82
——— quomodo detegi poſſit. *ibid.*
——— qua ratione nectatur piae matri. 83
——— quid proprie ſit. 84

Arach-

Arachnoidea per hydropem poteſt ſeparari a pia matre. *Pag.* 88
Arſenicum aliquot vicibus ſublimatum ipſo odore venenatum eſt. 244
——— ſublimatum laedit functiones nervorum per affectos nervos olfactorios. 453
Arteriae in omni parte durae matris inter ſe communicant. 18
——— durae matris nunquam directe ſe exonerant in ſinus. 19
——— variis conſtant membranis. 20
——— durae matris non deponunt ſuam tunicam muſculoſam. 21
——— durae matris uſum etiam praeſtant cranio. 28
——— quae piam matrem ingrediuntur, deponunt muſculoſam ſuam tunicam. 93
——— quae proſpiciunt cerebro, omnes inter ſe communicant. 94
——— cui bono circumponantur medullae. 111
——— primi generis omnes humores recipiunt. 152
Arteriotome quare in vertigine a plethora plus proſit quam venaeſectio. 620
Arthritis ſedem habet in integumentis nervorum. 67
Articuli quo linimenti genere flexiles retineantur. 291
Artus quomodo ſe habeant in paroxyſmo epileptico. 779
Arum virtutem habet antiparalyticam. 738
Aſa foetida ſpiritu gaudet, pertinaciſſime illi inhaerente, valde odorato. 739
——— virtutem habet antiparalyticam. 740

Atheromata poſſunt fieri in ſinubus durae matris. *Pag.* 54
Atonia musculi a quibus cauſis dependeat. 704
Atrabiliarii maxime proclives ſunt ad vertiginem. 586
Auditus diſtinctiſſimus diſtinctum nervorum munus probat. 494
Aurum per ſe nullam in noſtrum corpus habet efficaciam. 766

B.

Balnea quaenam in paralyſi conveniant. 728
Balſamica in cura paronychiae quaenam optima. 315
Belladona aſſumta facit omnes generis nervoſi morbos. 451
Bilis eſt optimum inſtrumentum chylopoieſios. 169
—— maxime prona eſt ad tenacitatem, lapideſcentiam & putredinem. 440
—— degenerascens ad putredinem producit vertiginem. 599
—— *atra* quid ſit, & ubi potiſſimum inveniatur. 438
—— —— in quibus hominibus inprimis naſcatur. 439
—— —— per moram omni dote fit venenata. 441
—— —— in actum deducta quanta mala producat. 442
—— —— producit catalepſin & apoplexiam. 651
Bregmatis oſſa prae reliquis cranii oſſibus magis laeſioni ſunt obnoxia. 32

C.

C.

Cacochymia quomodo producat apoplexiam. 665
Caducus morbus idem eſt quam Epilepſia.
Caecitas ſenilis eſt ſpecies calli in nervis & vaſis oculorum. 326
Caepae virtutem habent antiparalyticam. 739
Calculus nervos ureterum mutans poteſt efficere animi deliquium. 428
Calefacientia remedia quare noceant in vertigine a plethora. 619
Calloſitas corticis cerebri producit apoplexiam. 656
Callus oritur a concretione & compreſſione canalis nervoſi. 328
—— in gangliis nervorum poteſt producere paralyſin. 700
Calor paralyſi ſuperveniens ſolvit hunc morbum. 720
Cancer aquaticus dictus eſt proprie corruptio gingivarum. 277
Cancri fluviatiles optimum cibum praebent languentibus. 166
Canities una nocte ſecuta eſt magnum & repentinum terrorem. 543
Cantharides minima copia corpus humanum valde mutant. 211
—— —— corpori applicatae agunt in nervos. 748
Capitis vulnera & concuſſiones producunt vertiginem. 591
Carbo ex combuſtis vegetabilibus natus quasnam dotes habeat. 251
—— volatile quoddam principium in ſe continet. 252

Caries alveolorum in maxillis cauſa odontalgiae. *Pag.* 278
—— cranii producit epilepſiam. 792. 793.
Carotides arteriae largiuntur ramos durae matri. 16. 17
—— —— arteriae quare vocatae ſint apoplecticae. 654
Carotis dextra fuit inventa oſſea. 126
Carus in quo differat ab apoplexia. 681
—— quando inprimis accidat plethoricis & quare. 684
Caſtoreum vires habet antiparalyticas. 793
Caſtratio nervos teſtium trahens exſolvit omnes vires. 428
Cataphora in genere deſcribitur. 680
Catechu laudatur in vertigine a nimia mobilitate. 615
Catharri conſiderantur, quatenus vertigini originem praebeant. 626
—— —— quomodo dividantur a veteribus. 627
Catharrus inmerito habetur pro cauſa odontalgiae. 285
Cauſae praediſponentes & procatarcticae quaenam ſint. 584
Cauſtica laudantur in apoplexia a defectu ſpirituum. 649
Celluloſa membrana in genere deſcribitur. 297
Cephalica calida in quibus caſibus noxia. 130
Cephalici morbi quinam naſcantur a nimia amplitudine arteriarum piae matris. 124
—— —— —— quinam ordine ſequantur ſaepe repetitum paroxyſmum epilepticum. 811
—— —— —— ingentes poſſunt fieri a labefactata parva parte cerebri. 841

Cere-

Cerebellum longe magis defenditur quam cerebrum. *Pag.* 97
—— in genere deſcribitur. 117
—— arterias accipit a ſolis vertebralibus, ſed quae communicant cum carotidibus. 118
—— minus patitur a plethora quam cerebrum. 135
Cerebri cortex quid patiatur a plethora. 132
—— medulla primam noxam patitur a plethora. 134
—— partes an ſe mutuo decuſſent, inquiritur. 501
Cerebrum in quibus locis ab effuſis humoribus inprimis comprimatur. 668
Cervix quomodo ſe habeat in paroxysmo epileptico. 778
Chalcanthum per torturam ignis ſpiritus volatiles exhibet. 243
Chloroſis ſaepe oritur a defectu ſanguinis rubri, non a defectu menſium. 159
—— quibus ſignis dignoſcatur. 162. 163
Cholera producit vertiginem. 601
Choroidei plexus ſunt quaſi appendices piae matris. 112
—— —— ex quibus arteriis componantur. 113
—— —— falſo dicuntur habere glandulas. 114
—— —— cui bono inſerviant. 115
—— —— in corporibus frigidis replentur hydatidibus. 116
Chylopoieſis debilitata quomodo reſtituatur. 165
Cicuta aquatica per contuſionem vaporem noxium ſpargit. 236
—— —— interne aſſumta facit omnes generis nervoſi morbos. 450

Circuitus ſanguinis per vaſa durae matris. 23
—— —— humorum in vaſis arterioſis retinae mutatus producit vertiginem. 596. 597
Circulus Williſianus fit per communicationem arteriarum encephali. 94
Clavus magnam cum cornu habet ſimilitudinem. 335
—— fit a compreſſis & degeneraſcentibus papillis nerveis. 336
—— in quibus locis inprimis ſedem habeat. 337
—— qua ratione curetur. 338
Clysmata quanti uſus ſint in apoplexia & quaenam. 648
Cogitans principium poteſt eſſe in mente illibatum, & tamen deſtitui notis corporeis. 378
Cogitatio pertinet ad mentem, adeo ut haec ſine illa non exiſtat. 348
—— quomodo reddi poſſit perfecta. 365
—— ex una idea ſimpliciſſima ſpatiari poteſt per infinita. 373
Coitus inmoderatus ducit ad debilitatem & mortem. 462
Colica Pictonum in genere deſcribitur. 457
—— —— —— tranſit in paralyſin artuum, & quare. 711
Colocynthis eſt purgans hydragogum fortiſſimum. 761
Coma Coma todes & Agrypnodes in genere deſcribitur. 635
Combuſtio vegetabilium etiam ſpiritus noxios creat. 250
Comitialis morbus idem eſt quam Epilepſia.
Compoſita medicamenta ex iis, quae bilis defectum ſupplent. 170

Compreſſio venarum in capite eſt effectus plethorae. 33
——— ——— ex cerebro redeuntium producit apoplexiam. 669
Conceptio quomodo fiat, & quid ad eam requiratur. 570
Concretio membranarum cerebri quomodo impediatur. 73
——— tendinum cum ſua vagina, quibus cauſis efficiatur. 264
——— ——— utcunque praecaveri, ſed facta vix curari poteſt. 267
Congelatio corticis cerebri producit apoplexiam. 657
Contagium peſtilens vel varioloſum ſuſceptum primo ſentitur circa praecordia. 434
Convulſio proprie nervis adſcribi non poteſt. 42
——— ab interrupto ſpirituum motu dependet. 505
——— eſt etiam effectus bilis atrae. 444
——— paralyſi ſuperveniens ſolvit hunc morbum. 722
——— multiplex & valde peculiaris comitatur epilepſiam. 774
——— muſculorum in artubus ſaepe inmediate praecedit paroxysmum epilepticum. 843
Convulſiones oriuntur a variata diſtributione ſpirituum. 90
——— quare in epilepſia ſint tam violentae. 814
Cortex cerebri nullum ſanguinem accipit niſi ex pia matre. 104
Cranii figura mutata per cauſam quamcunque producit epilepſiam. 793 794

Cranium conſtat octo oſſibus, per ſuturas connexis. *Pag.* 4. 5
—— quomodo creſcat. 5
—— —— ſe habeat in adultis. 6
—— ejus figura. 6. 7
—— inſculptos habet ſulcos, qui ab arteriis durae matris fiunt. 22
—— accipit etiam arterias ex dura matre. 25
—— quare requirebatur tam durum. 100
—— nimiam dilatationem vaſorum encephali praecavet. 129
Crapula producit vertiginem. 600
Cucurbitae quantam in curatione paralyſeos habeant efficaciam. 731
Cuprum aliquid in ſe reconditum habere creditur, quod valet contra inſaniam. 420
—— ſali cuidam junctum incredibilem in noſtrum corpus habet efficaciam. 764
Cura paronychiae a tendinibus eorumque vaginis laeſis. 310
Curatio morborum ab aſſumtis ſpiritibus ſtillatitiis. 196

D.

Deliria omnesque eorum gradus oriuntur ex affectibus animi violentis. 393
Delirium optime corrigitur mutatione corporis & objectorum in illud agentium. 408
—— in morbis acutis ſaepe oritur a ſordibus circa praecordia. 435
—— non tollitur venaeſectione, ſed diluentibus vel emeticis. 436
—— ab hyoſcyami ſemine interne aſſumto. 450

DEUS exiſtere cognoſcitur per contemplationem mentis. *Pag.* 352
—— unus eſt, & in eo omnia ſimul ſunt ut in perfectiſſimo EST. 353
Dilatatio nimia vaſorum encephali quaenam mala producat. 129
Diploe cranii accipit vaſa tam a parte interna quam externa. 26
Dolor articulorum intolerabilis redditur a diſtractione ligamentorum. 296
Dolor capitis ab apoſtemate durae matris. 29
—— —— a male affecta cranii diploe. 32
—— —— a compreſſione venarum in capite. 34
—— —— a ſeparatione durae matris a cranio *ib*.
—— —— poteſt fieri a concretione membranarum cerebri. 86
—— —— fit a nimia amplitudine arteriarum piae matris. 123
—— —— ab induratis arteriis carotidibus. 126
—— —— inveteratus per iteratum ſetaceum levatus. 130. 131
—— —— a quacunque cauſa producit vertiginem. 592
Dolor circa meſenterium quandoque cito lethalis eſt. 426
—— durae matris parit morbos nervis adſcriptos. 40
—— in quibus partibus atrociſſimus eſt. 41
—— non ſentitur in nervis, qui functionibus vitalibus inſerviunt. 496
—— quare vehementiſſimus ſit a laeſione partium oſſibus vicinarum. 307
—— tenſivus quando ab inflammatione maximus ſit. 41. 42

Dropaces quantam in curatione paralyſeos habeant efficaciam. *Pag.* 731
Dura mater eſt perioſteum cranii. 9
——— ejus cohaeſio. 10
——— appendices & fabrica. 11
——— accipit arterias ex Carotidibus. 16
——— nullum alium motum habet, niſi qui a ſyſtole & diaſtole arteriarum pendet. 22
——— nil habet musculoſi niſi ſolas arterias. 24
——— plena eſt vaſis omnium generum. 25
——— robuſta facta eſt ſyſtematis arterioſi cauſa. 26
——— actionem exercet in ſuas arterias, non in ſubjectum cerebrum. 27
——— per arterias ſuas communicat cum cranio. *ibid.*
——— inventa fuit ſeparata a cranio. 34
——— accipit nervos a quinto pari. 40
——— inmerito habetur pro musculo. 43
——— nullas praebet conſpiciendas fibras niſi valde mutata ejus fabrica. 44
——— falſo vocatur musculus cavus 49
——— nec ergo habet motum ſyſtolicum vel diaſtolicum. 50
——— ſed cerebrum tantum coërcet. 51
——— praebet vaginam nervis, ex cranio exeuntibus. 56
——— porrigitur hac ratione per totum corpus. 56
——— quomodo ſe in theca vertebrarum habeat. 57
——— eroſa vel irritata producit epilepſiam. 796

E.

E.

Ebrietas quoſnam morbos pariat. *Pag.* 194
Ebrioſi quibusnam malis vivant obnoxii. 195
Ecchymoſes ſaepe fiunt inter membranas cerebri. 31
Ecſtaſis eſt abreptio quaedam mentis a corpore, & adunatio cum intimo quodam principio. 377
——— eſt etiam effectus bilis atrae. 443
Effluvia ex corpore animali exeuntia pertinent ad ſpiritus. 204
——— differunt pro variis partibus, ex quibus exeunt. 205
——— varia agunt in varias partes. *ibid.*
——— animalium in genere conſiderantur. 227
——— qua ratione communicantur ex uno in aliud. 228
——— communicata quamnam habeant efficaciam. 229
——— odorata morbos nervorum producunt ad mortem usque. 235
——— per contuſionem ex quibusdam herbis exeuntia venenata ſunt. 237
Effuſio humorum intra cranium quomodo producat apoplexiam. 666
Elaterium eſt purgans hydragogum fortiſſimum. 761
Emeticum in quo caſu tollat vertiginem. 639
Encephalon liberum haeret in cranio. 72
——— quare a minimo ſanguinis decremento mutetur. 149
——— quare poſt mortem rite cognoſci nequeat. 671
Ens Apoplecticum, Epilepticum, Paralyticum Helmontii, quid proprie ſignificet. 422
Epilepſia eſt etiam effectus bilis atrae. 443

Epilepſia praevidetur ex adſcendente titillatione a partibus remotioribus usque ad praecordia. *Pag.* 459
—— quibus nominibus deſcribatur apud Auctores. 770
—— qua ratione invadat & terminetur. 773
—— quare cauſis ſuprahumanis fuerit adſcripta. 775
—— quomodo cum apoplexia conveniat; vel ab ea differat. 783
—— quibus in caſibus quandoque ſubito lethalis fiat. 785
—— chronica differt pro multitudine & varietate intervallorum. 787
—— exquiſita quamnam cauſam habeat, & a qua cauſa paroxysmus excitetur. 788
—— ſemper eandem habet cauſam proximam, ſed infinitas cauſas paroxysmum excitantes. 789
—— quare nonnullos homines affligat, dum alii liberi manent. 790
—— ſaepe poſt mortem nullam conſpicuam cauſam exhibet. 791
—— haereditaria & congenita a ſola cerebri diatheſi pendet, eſtque inſanabilis. 791. 792
—— inſanabilis in hominibus ſenſibilioribus naſcitur a terrore ſubito. 800. 801
—— ficta quomodo diſtinguatur a vera. 806
—— deuteropathica quomodo dignoſcatur ab idiopathica. 807
—— idiopathica vel difficulter tollitur, vel inſanabilis eſt. 808
—— in quanam aetate curabilis vel inſanabilis haberi poſſit. 809
—— ab intropreſſione cranii nata quomodo ſanata fuerit. 818

Epi-

Epilepſia quibus remediis optime poſſit tentari. *Pag.* 821
——— fruſtra tentatur exorcismis, qui tantum impoſturae agyrtarum ſunt. 822
——— quare ex ſententia HIPPOCRATIS inprimis infantibus accidat. 823. 824
——— quare poſt pubertatem aliquando ſanetur, vel ſi tunc maneat, inſanabilis fit. 825
——— quanam methodo optime curetur, quae a nimia humiditate oritur. 826
——— quaenam vocata fuerit *circulatoria*. 831
——— quaenam vocetur ſtomachica, & quibus ſignis cognoſcatur. 836
——— ſtomachica dicta poteſt fieri cum & ſine materia. 838
——— ex topica alicujus nervi affectione ortum ducens quomodo curetur. 844
——— poſt puerperium a qua cauſa oriatur & quomodo praecaveatur. 847. 848
Epilepſiae paroxysmus quibus ſignis praevideri queat. 810
——— hiſtoria quomodo formari queat, ut indicationes curatoriae inveniantur. 827
——— cauſa & medendi methodus qua ratione indagari queat. 829
——— rarum exemplum poſt gravem ſed compreſſam contumeliam. 833
Epilepticus paroxysmus quomodo deſinat, & quare. 815
——— ——— quare mutet colorem corporis. 816
——— ——— quomodo praecaveri queat. 817
——— ——— quonam tempore inprimis accidat. 828

Epi-

Epilepticus paroxyſmus quam diverſis & miris modis aegrum aggrediatur. *Pag.* 832
—— —— —— —— ſaepe incipit ab affectione topica nervi cujusdam particularis. 842
—— —— aeger quomodo in ipſo paroxyſmo tractari debeat. 850
Epiſpaſtica quaenam conducant in vertigine a plethora. 621
Epithelion ſimilis eſt membrana quam Epidermis, ſed cutem non habet ſubjectam. 329
Equitatio quare proſit in vertigine a nimia mobilitate. 617
Eroſio nervorum externa poteſt facere multos nervorum morbos. 70
Eſula eſt purgans hydragogum fortiſſimum. 760
Euclides exemplum nobis dedit ſimplicitatis in ratiocinio. 371
Euphorbium eſt purgans hydragogum fortiſſimum. 760
Evacuantia non conveniunt in omnibus cerebri morbis. 39
Evacuationes impeditae vel ſuppreſſae quare laedant cerebrum. 146
Evulſio dentis quare ſaepe periculoſa, & quomodo hoc periculum evitetur. 273
Excrementa corrupta circa praecordia haerentia quosnam morbos producant. 460
Excretiones perturbantur ab animi affectibus. 481
Excreſcentiae cranii, omnesque cauſae ejus cavitatem arctantes producunt epilepſiam. 794
Exercitia corporis ad ſanandos languentes maxime ſunt neceſſaria. 177
Exercitium facit in quibusdam morbis omnes mutationes a medicamentis exſpectatas. 532

Exercitium corporis quantum conferat ad curandam vertiginem, & in quibus. *Pag.* 610. 611
Exoſtoſis venerea ad loca ſinuum laedit cerebrum. 141

F.

Facies aeque pallet quam rubet in animi affectibus. 544
—— mutata in morbis capitis peſſimum praebet praeſagium. 548
—— quomodo ſe habeat in paroxysmo epileptico. 777
—— quare colorem ſuum mutet in paroxysmo epileptico. 782
Falciformis durae matris proceſſus cui uſui inſerviat. 37
Fatuitas ab extenſione cranii nimis cito impedita. 128
Febris quando ſummum paralyſeos remedium evadat. 719
—— intermittentis ſpecies per artem poteſt excitari tam in toto corpore quam in parte. 724
—— quibusnam alimentis & potulentis excitari queat. 726
Felicitas humana conſiſtit in intellectu rei, uti ſe habet, & in velle, quod intellectus demonſtrat. 385
Ferrum remedium praeſtantiſſimum in languore exhibet. 179
—— in quibus caſibus proſit vel noceat. 181
—— non amplius convenit, ubi vis haematopoietica viget. 183
—— non juvat, niſi ſimul adſit corporis exercitium. 184

Ferrum qua ratione curat morbos languidos. *Pag.* 186
—— in qua ſpecie hydropis proſit vel noceat. 187
—— laudatur in vertigine a nimia mobilitate. 614
—— inter omnia metalla nobis maxime proximum eſt. 765
Fibrae durae matri adſcriptae, quid proprie ſint. 45
—— quo in loco inprimis reperiantur. 46
—— quaedam inveniuntur in transverſo durae matris proceſſu, & cui uſui. 48
Fiſtula maxillaris ſequitur odontalgiam a laeſis dentium alveolis. 281
Flatulentia producit vertiginem. 601
Flatus in corpore humano nati quomodo producant vertiginem. 632
Foetus gerit notam inpreſſam, ſi gravida mater perterrita manum parti cuidam corporis admoveat. 559
—— quare mutetur per imaginationem matris, non mater ipſa. 563
—— an ab imaginatione matris mutetur per mutuum commercium, non intelligitur. 568
—— mutatio ab imaginatione matris non poteſt negari, licet non intelligatur. 571
Formicatio ſive punctionis cujusdam ſenſus paralyſi ſuperveniens ſolvit hunc morbum. 721
Foſſilia per vim ignis agitata horrendos effectus praeſtare poſſunt. 256
Frictio quare utilis ſit in morbis languidis. 168
—— ſupplet exercitii defectum, & in vertigine prodeſt. 611. 612
—— quantam in curatione paralyſeos habeat efficaciam. 730

Frigus

Frigus momentaneum naſcitur ab animi affectibus. *Pag.* 545
—— ſummum quomodo diſponat ad Apoplexiam. 658
—— qua ratione per artem excitari queat. 729

G.

Ganglia nervorum, male affecta, faciunt morbos nervorum, pulpa eorum intacta. 66
Gangraena poteſt haerere in vagina tendinum, eamque corrumpere. 266
Gas HELMONTII quo ſenſu explicari poſſit. 252. 253
Gaudium ſummum uno momento mortem effeciſſe viſum eſt. 552
Generatio aeque parum a nobis intelligitur, quam mutatio foetus per imaginationem matris. 569
Genitalia in utroque ſexu irritata producunt Epilepſiam. 846
Gilla THEOPHRASTI eſt praeſentiſſimum vomitorium. 446
Gingivae in genere deſcribuntur. 275
Gravidae mulieres quantum patiantur a ſua imaginatione. 557
Gummata ferulacea omnia vires habent antiparalyticas. 740—742
Gutta gamba eſt purgans hydragogum fortiſſimum. 763

H.

Haematites lapis laudatur in vertigine a nimia mobilitate. 616
Haematopoieſis quomodo reſtitui queat. 174
Haemorrhagia narium ſanat morbos capitis inflammatorios. 39

Haemorrhagia narium quare proſit in vertigine a plethora. *Pag.* 618
Haemorrhagiae quaecunque disponunt ad morbum Chloroſi ſimilem. 160
—— —— quare a nonnullis melius ferantur quam ab aliis. 162
—— —— ingentes quare producant Apoplexiam. 652
—— —— quomodo oriantur ex plethora. 662
—— —— ex variis locis, in qua Paralyſeos ſpecie proſint. 768. 769
Haemorrhoïdes ſuppreſſae producunt vertiginem. 603
Helleborus quo caſu inventus ſit valere contra Melancholiam, & qua ratione agat. 396
—— —— per vulnus in pectus equi inmiſſus totum vaſti hujus animalis corpus mutat. 754
Hemiplegia cauſam ſaepe habet in parte cerebri lateri affecto oppoſita. 507
—— —— poteſt fieri a cauſa in utroque latere haerente, licet unum tantum videatur affectum. 509
Herbae nimiam humiditatem diſſipantes. 624
—— nonnullae, virtute antiparalytica donatae, recenſentur. 738
Herculeus morbus idem eſt quam Epilepſia.
Hernia incarcerata quare tam cito fiat lethalis. 427
—— inteſtinalis ſaepe per annos tolerari poteſt. 430
Herniae ſtrangulatae quibus remediis reponantur. 432
Homo conſideratur duplex, externus & internus. 497
Horror naſcitur in corpore, ſimulac latens quoddam contagium ſuſceptum ſit. 546

Hr-

Horror oritur in gravidis, ſi valida idea, in foetum agens, illas afficiat. 558
Humanitas ſive id quod hominem conſtituit, qua ratione optime cognoſci queat. 346
——— eſt in loco, in quo eſt ſenſorium commune. 493
——— proprie ſedem habet in nervis. 510
——— pendet a principio abſcondito, quod ſolo mentis noſtrae nutu operatur. 521
——— noſtra ducit nos ad conſiderationem cauſae ſupremae. 536
Humiditatis nimiae inter membranas cerebri alia ſpecies. 87
Humida nervis applicata quare faciant atoniam muſculi & paralyſin. 705
Hydatides membranarum cerebri producunt apoplexiam. 656
Hydragogum medicamentum tutiſſimum & efficaciſſimum ex argento parari poteſt. 758
Hydrocephalus ingentem encephali molem ad parvam magnitudinem redigit. 75
Hydropica cerebri diatheſis quomodo curetur. 79
——— diatheſis poteſt obtinere inter omnes membranas corporis. 80
——— ——— encephali quare fiat a defectu ſanguinis rubri. 150
Hydrops medullae ſpinalis poteſt facere multos nervorum morbos. 76
——— inter membranas cerebri oritur a nimia tenuitate ſanguinis. 155
Hypochondriaci & hyſtericae maxime proclives ſunt ad vertiginem. 585
Hypochondriacus morbus quare etiam laedat cerebrum. 140

Hyponychia ſive inflammatio ſub ungue quomodo curetur. *Pag.* 323
Hyſterica paſſio quomodo in mulieribus oriatur & praecaveatur. 846. 847

I.

Jalappa eſt purgans hydragogum ſatis tutum. 762
Idea eſt mutata imago a mente percepta. 350
Idea ſimplex ſaepe non niſi multis verbis poteſt enunciari. 372
—— *epileptica* HELMONTII quid proprie ſignificet. 802
Ideae ſimpliciſſimae omnibus hominibus ſunt communes & eaedem. 351
—— quaenam poſſint acquiri abſque viſu. 355
—— non tantum in mente noſtra excitantur ab objectis externis. 361
—— alligari poſſunt notis quibusdam externis. 363
—— infinitae poſſunt abire in ideam unam claram & diſtinctam. 374
—— mutantur a mutatis nervis. 472
—— a nervis mutatis inpreſſae manent conſtantiſſimae. 473
—— variae ſunt a diverſis nervis mutatis. 474
—— menti inpreſſae nervos mutant ſine objecto externo. 475
—— videntur afficere intimum originale, & inde agere in nervos. 476
Idearum intellectus facit, ut in mente naſcatur mutatio grata vel ingrata. 386
Ileus nervos inteſtinorum mutans poſt dira ſymptomata ſaepe lethalis eſt. 429
Imaginatio in genere deſcribitur. 400

Imaginatio qua ratione in morbis turbetur. 401
——— imperium habet in omnes noſtras facultates. 403
——— facit naſci in nobis novas ideas, quae aliunde non poſſunt adferri. 404
——— imperium ſuum exercet extra corpus humanum. 556
——— magica PARACELSI, quaenam ſit. 564
——— facit naſci extra nos, quod erat in noſtra mente. 566
——— matris agit in foetum per cauſam a nobis non intellectam. 567
Imaginationis facultas quantum boni faciat generi humano. 405
——— vis in ſtatuariis, pictoribus & poëtis. 406
Imago ſervitii quid apud HELMONTIUM ſignificet 541
Impetum faciens in noſtro corpore differt a partibus continentibus & contentis. 470
——— in aliis corporibus etiam adeſt. 471
——— mirum habet in motus corporeos imperium. 483
——— motus corporeos aeque dirigit in ignorantibus quam in exercitatis. 486
——— quantam habeat efficaciam ad magnos motus uno momento creandos. 524
——— quam incognitum nobis ſit. 525
——— nimium quomodo per artem domari poſſit. 537
——— quomodo conſideretur ab HELMONTIO. 542
Inanitio vaſorum per evacuationes quaſcunque producit vertiginem. 596

Inciſio in quibus gradibus Paronychiae neceſſaria ſit. *Pag.* 311
—— debet fieri ad oſſis duritiem usque. 312
Induratio poteſt fieri in ſinubus durae matris. 54 55
—— vaſorum humores ad cerebrum adferentium morbos cephalicos producit. 126
—— glandularum colli quomodo curetur. 142
Infantes quare ex ſententia HIPPOCRATIS Epilepſiæ inprimis ſint obnoxii. 823
Inflammatio in arteriis durae matris. 29
—— poteſt fieri in vagina nervorum. 62
—— facit concretionem membranarum cerebri. 85
—— poteſt haerere in vagina tendinum, eamque corrumpere. 265
—— & ſuppuratio corticis cerebri producunt Apoplexiam. 655
Ingluvies quare producat vertiginem. 600
Inſania eſt major imaginationis gradus, & corpore ſano obtinere poteſt. 409
—— pendet a ſumma actione in ſenſorium commune. 410
—— ſequitur magnos cerebri morbos, & ingentes animi affectus. 413
—— ſumma fiet, ſi musculares motus jungantur ideae fortiter inpreſſae. 414
—— curari poteſt per aliam fortiſſimam ideam. 415
—— oritur etiam a cauſa haerente extra cerebrum. 422
Inſecta recenſentur, quibus vis antiparalytica ineſt. 749
Inſomnia pendent ab imaginatione & anima vigili. 407

Inſomnia poſſunt ſenſorium commune tam valide afficere, ut ſequatur inſania. 412
Integumenta communia in genere deſcribuntur. 318
Intropreſſio cranii a quacunque cauſa producit apoplexiam. 661
——— ——— cerebrum comprimens, producit epilepſiam. 795
Inuſtiones quantam in curatione paralyſeos habeant efficaciam. 733
Judicium affirmans vel negans non pendet a noſtro arbitrio. 367
——— clarum & diſtinctum eſt ſimpliciſſimum, & ſimul inmutabile. 368
Jugulares venae impeditae faciunt morbos cerebri. 142

L.

Lac conficitur ex chylo, antequam fiat ſanguis. 175
—— in quibus differat a chylo. 176
—— nutricis perturbatae vel ebriae nunquam praebendum eſt infantibus. 557
Languor oritur a nimia fluiditate humorum, licet nulla peccet acrimonia. 153
——— quibus phaenomenis ſe manifeſtet. 156
——— quaenam ſubjecta huic maxime ſint obnoxia. *ibid.*
——— quare facile fiat in virginibus incrementum adeptis. 158. 159
——— poſt paroxyſmum epilepticum unde oriatur. 816
Leipothymia facile oritur a nimia tenuitate ſanguinis. 155

Lethargus forte poteſt fieri a medulla minus calefacta. *Pag.* 96
——— in genere deſcribitur. 680
Leucophlegmatia videtur conjuncta eſſe cum nimia nervorum humiditate. 78
——— oritur a nimia tenuitate ſanguinis. 154
Lingua quomodo ſe habeat in paroxyſmo epileptico. 778
Lues venerea facit dolores rodentes durae matris. 41
——— poteſt facere eroſionem vaginae nervorum. 67
Lunaticus morbus idem eſt quam epilepſia.
Lux vix nobis cognita, excitat tamen in mente noſtra infinitas ideas. 359

M.

Mancinella qua parte ſui noxia ſit. 232
Manducatio omiſſa ducit ad languorem. 157
Marcor cum paralyſi conjunctus quid denotet. 690
Maxillae quomodo ſe habeant in paroxyſmo epileptico. 777
Medicamenta quaenam valeant ad curandos morbos melancholicos. 397
Medicus peritus quare ſaepe minus famae reportet quam ſtentor ignarus. 686
——— quid valeat ad regimen mentis humanae. 395
Medulla, nervis originem dans, oritur ex cortice. 4
——— in cerebro non accipit vaſa ad ſecretionem, ſed tantum ad fotum. 96

Medulla in cerebro circumambitur maximis vaſis arterioſis. *Pag.* 95
——— oſſium etiam concurrit ad mobilitatem articulorum. 292
——— cerebri conſideratur tanquam origo ſenſus & motus. 503
Medullae cerebri vitia quare pejora quam corticis. 694.
Melancholia eſt etiam effectus bilis atrae. 444. 445
Melicerides poſſunt naſci in ſinubus durae matris. 54
Membranae vaſculoſae quomodo ſe habeant. 12
——— quae putantur non vaſculoſae, tamen vaſa habent, ſed ſenſibus non apparentia. 13
——— ſubtiliſſimae non perfecte ſunt ſolidae. 14
——— dividi poſſunt in lamellas, inter quas vaſa decurrunt. 15
——— morboſae factae craſſeſcunt & indureſcunt. 30
Membranarum ſtructura in genere conſideratur. 12
Memoria ſimul ſcit quod antea, & quod nunc cogitatum eſt. 350
Mens humana optime cognoſcitur attendendo ad ea, quae quis in ſe obſervat. 347
——— ——— cogitans eſt ſimplex, nec ab ideis, licet diverſiſſimis, mutabilis. 349
——— ——— perfectio ejus in qua conſiſtat. 350
——— ——— comparatur cum lumine. 354
——— ——— quo reſpectu Medicis conſideranda ſit. 344
——— ——— affici poteſt a diverſis valde corporis morbis. 345
——— ——— capax eſt infinitas ideas accipiendi uno momento. 358

Mens humana habet in ſe fundum cogitantem. *Pag.* 360
—— —— quomodo recordetur, diſcat, ambigat. 362
—— —— poteſt cogitare cum & ſine adminiculo externo. 364
—— —— habet in ſe perfectionem quandam latentem. 376
—— —— cum omnibus ſuis perfectionibus conſiſtit in intellectu & in voluntate. 384
—— —— quomodo regatur per Medicum. 395
—— a quam levi cauſa corporea turbari queat. 590
Mercurius poſt curatam luem veneream intra cavitatem cranii effuſus producit epilepſiam. 799
—— —— valens remedium ad ſolvendos humores totius corporis. 398
—— —— non agit in noſtrum corpus, niſi ſalibus junctus. 767
—— —— qua ratione exhibeatur ad curandam paralyſin. 768
Meſenterii vulnera ſine alio ſymptomate per ſe ſunt lethalia. 425
Metalla pleraque per ſe vix vim medicatam habent. 765
—— qua ratione in noſtrum corpus agant. 766
Metallica remedia quaenam in languore optima. 178
—— —— a Chemicis laudantur contra inſaniam. 519
Metus diſponit ad vertiginem. 617
Millepedes vim habent in morbis nervorum efficacem. 749

Mors

Mors quid proprie ſit, & quomodo differat a ſubmerſione. *Pag.* 538
—— quando ſequatur epilepſiam. 787
Moſchus vires habet antiparalyticas. 744
Motus corporei diriguntur & mutantur a principio impetum faciente. 484
—— —— ſiſtuntur, continuantur & renovantur a principio impetum faciente. 485
—— magni in nobis oriuntur, & quidem uno momento, aeque per voluntatem, quam ſine voluntate praegreſſa. 528. 529
—— poteſt ita mutare noſtrum corpus, ut a leviſſimo morbo ducatur ad mortem usque. 532
—— ex voluntate noſtra natus cujusnam naturae ſit & efficaciae. 533. 534
—— infiniti per ſenſorium commune excitantur, quod tamen inde non mutatur. 574
—— ſpontanei ſuperſunt in apoplexia, licet voluntarii deſinant. 642
—— & ſenſus in musculis videntur diſtinctis organis perfici. 689
Mucus quare tam copioſe prodeat in epilepticis. 814
Mumma Brunsvicena magnum uſum habet in languentibus. 167
—— —— laudatur in vertigine a nimia mobilitate. 613
Muscularis motus quibusnam cauſis peragatur. 688
Musculi per diuturnam actionem fiunt rigidi & inmobiles. 706
—— contractio voluntaria quomodo differat ab epileptica. 784
—— epilepticorum quaenam vitia patiantur poſt ſaepe repetitos paroxysmos. 812
Myrmeciae ſunt verrucae latae & depreſſae. 331

N.

Napelli vis venenata per exempla demonſtratur. Pag. 239
Napellus ſtatim operatur, dum adhuc haeret in ventriculo. 240
—— aſſumtus turbat genus nervoſum. 452
Narcotica nimia copia aſſumta producunt paralyſin. 701
Natura qua ratione curet paralyſin. 723
Nervi oriuntur intra cranium vel thecam vertebrarum. 4
—— duritiem ſuam habent a dura matre. 58
—— in viſceribus, musculis & organis ſenſuum deponunt vaginam, quam habent a dura matre. 58. 59
—— habent arterias in ſuis vaginis. 59
—— poſt injectionem rubri apparent. 60
—— habent etiam nervos ſibi proprios. 61
—— in decurſu poſſunt pati multos morbos, origine & fine illaeſis. 63
—— proprie dicti libere haerent intra ſuam vaginam. 77
—— per mechanicum adtactum male adfecti omnes corporis actiones turbant. 463
—— in abdomine per cauſam mechanicam mutati afficiunt totum cerebrum. 424
—— in quacunque corporis parte mutati totum ſyſtema turbant. 468
—— deſinunt ad partem corporis, in qua origo ſenſus & motus eſt. 469
—— ſinguli habent diſtinctam originem, & ſemper in eodem loco. 490

Nervi ſinguli habent diſtincta munia, ita ut unus non faciat alterius opus. *Pag.* 491
—— mutati quam mire & quam ſubito corpus & mentem ſimul afficiant. 488
—— non tantum in origine, ſed etiam in decurſu & fine manent diſtincti. 495
—— in dextra cerebri parte oriundi, protenduntur ad ſiniſtram. 502
—— ſenſui deſtinati, quomodo diſtinguantur ab iis, qui motui inſerviunt. 714
—— ſenſui inſervientes in ultimo ſuo fine mucum tenerum referunt. 716
—— a nidoribus vel alia cauſa commoti in praediſpoſitis excitant paroxyſmum epilepticum. 805
Nervorum morbi ſaepe oriuntur ſine ulla materia vel mutatione humorum. 549
—— —— a cauſa non materiali oriundi omnium peſſimi ſunt. 551
—— functio particularis poteſt laedi a vitio exiſtente in eorum principio. 697
—— paria conſiderantur ad intellectum eventus paralyſeos. 708
Nervus in genere deſcribitur. 2
—— eſt propagatio medullae. 3
—— quomodo ſe habeat in origine, decurſu & fine. 261
—— denudatus in quocunque loco ſimilem morbum facit quam odontalgia. 275
—— in una corporis parte affectus totum corpus mutare poteſt. 753
Nicotianae oleum cuicunque animalis parti adplicatum mortem inducit. 464

O.

O.

Obeſitas in genere conſideratur. *Pag.* 135. 136
Oculi quare intumeſcant in phrenitide. 39
Oculi aeque per voluntatem, quam ſine voluntate praegreſſa clauduntur. 527
—— in paralyſi male affecti peſſimum dant praeſagium & quare. 707
—— quomodo ſe habeant in paroxyſmo epileptico. 776
Odontalgia non deſinit, donec nervus dentium ſit deſtructus. 68
—— —— oritur a nervo dentis cujusdam denudato. 271
—— —— ab hac cauſa nata, quomodo curetur. 272
—— —— oritur etiam ab inflammatione gingivarum. 276
—— —— a colliquescentia gingivarum quomodo naſcatur & curetur. 277. 278
—— —— fit a laeſis dentium alveolis. 280
—— —— oritur a perforato per radicem dentium antro Highmoriano 284
—— —— eſt morbus nervorum, & per aetatem ſaepe mitigatur. 286
Odor quarundam plantarum noxius eſt. 233
Oenanthe aſſumta facit omnes generis nervoſi morbos. 451
Olfactorii nervi affecti quare capitis morbos curent. 637
Opium videtur agere mechanica affectione nervorum ventriculi. 448
—— varia doſi ſummum medicamentum eſt, vel venenum evadit. 449

Opium varia doſi & adplicandi ratione diverſos effectus producit. *Pag.* 467
Opthalmia ab uno homine communicatur alteri per ſympathiam. 512
Optici nervi, licet in decurſu coïre videantur, manent tamen diſtincti. 500
Opticus nervus in medio habet arteriam rubram ramos ſpargentem. 97. 327
Organa functionibus animalibus inſervientia, ſunt duplicia. 498
Oſſa per nimiam acidi copiam poſſunt fieri flexilia. 283

P.

Palpitatio cordis, & hinc polypi & ſuſpiria naſcuntur ab animi affectibus. 547
Panaritium idem quod Paronychia. 287
Papillae nervoſae ubi copioſiſſimae ſint & cui uſui inſerviant. 339
——— quibus integumentis obducantur. 340
——— qua ratione degeneraſcant. *ibid.*
Paralyſis poteſt fieri a compreſſa pulpa nervi per morbos vaginae. 64
——— a refrigeratione & humectatione corporis quare oriatur. 77. 78
——— poteſt fieri ab hydrope inter membranas cerebri. 89
——— a Colica pictonum, quibus inprimis familiaris. 458
——— ſaepe obſervatur in uno latere, dum convulſio eſt in alio. 505
——— quomodo ab aliis motum exercendi inpotentiis diſtinguatur. 687

Paralyſis cum ſtupore & frigore partis quid denotet. *Pag.* 690
—— unius lateris cauſam habet in latere parti affectae oppoſito. 691
—— particularis poteſt fieri a vitio in una parte cerebri. 695
—— —— —— —— —— decurſu nervi. 698
—— —— —— —— —— gangliis nervorum. 699
—— —— —— —— —— nervorum involucris. 700
—— quomodo diſtinguatur a languore & atonia musculi. 702
—— in alto corporis loco praenunciat apoplexiam. 707
—— partium inferiorum minus periculoſa eſt quam partium ſuperiorum, & quare. 710
—— inteſtinorum, reliquorumque viſcerum peſſima eſt, & quare. 712
—— cura quomodo primo tentata fuerit. 718
Paraplegia eſt ſummus paralyſeos gradus. 692
—— —— cauſam habet in origine medullae ſpinalis. 693
Parapoplexia eſt ſpecies apoplexiae, ſed levior. 678
Pareſis artuum a vino Rhenano copioſius hauſto. 200
—— in quo differat a paralyſi. 679
Paronychia quibus ſymptomatis ſe manifeſtet. 288
—— —— oritur ab acrimonia materiae, phalangum articulos lubricantis. 293
—— —— —— — inflammatione ligamentorum phalanges nectentium. 294

Paro-

Paronychia magnam cum odontalgia habet convenientiam. Pag. 287
——— fit a ſtagnatione humorum in membrana celluloſa articulorum. 298
——— quare ab hac cauſa atrocior reliquis. 299
——— quibus ſignis dignoſcatur ab aliis. 300
——— qua ratione curetur. 301
——— fit a laeſione perioſtei in ultimis digitorum articulis. 303
——— ——— tendinis, qui in ultima phalange finem habet. 304
——— a laeſione tendinum quibus ſymptomatibus dignoſcatur. 306
——— a laeſa tendinis vagina, quibus ſymptomatibus dignoſcatur. 309
——— a laeſo ſcuto cartilagineo, tendines phalangum defendente. 314
——— quare a digito in fervens liquidum inmiſſo ſanetur. 317
Partus in mulieribus epilepticis paroxysmum excitat. 806
Peregrinatio vertiginem a nimia mobilitate ortam curat. 635
Perioſteum in ultimis articulis digitorum diſtincti quid habet. 302
Peſtis venenum in quibus partibus inprimis haereat. 206
—— quibus ſymptomatibus primum invadat. 546
Phalanges digitorum in genere deſcribuntur. 289
——— ——— quomodo inter ſe nectantur. 290
Phrenitis quando deſinat in apoplexiam. 651
Pia mater extendit ſe ſupra totum encephalon. 91

Pia mater vaſa ſuppeditat toti ſyſtemati Encephali. *Pag.* 92
——— accipit vaſa ſua arterioſa ex carotidibus & vertebralibus. *ibid.*
——— non nectitur cum ſinubus niſi per ſuas venas. 93
——— quomodo ſe habeat in ſuperficie corticis. 98
——— conſtat ex vaſis cujuscunque generis. 99
——— videtur etiam habere vaſa tam ſubtilia, ut impleri non poſſint. 101
——— in ſuperiori cerebri ſuperficie apparet ſphaerica. *ibid.*
——— ubique eſt in cerebro, ubi cortex eſt. 102
——— quomodo ſolvatur a cohaeſione cum cortice cerebri. 103
——— multos habet proceſſus, qui ejus ſuperficiem multiplicant. 106
——— per proceſſus ſuos inſinuat ſe in ſulcos corticis cerebri ad medullam usque. 107
——— qua ratione vera ejus conſtitutio demonſtrari queat. 108
——— in ſulcis corticis cerebri eſt membrana geminata. 109
——— tegit etiam ſuperficiem medullae extimam. 110
——— qua ratione ſe habeat in cerebello. 119
——— cur facile morboſa fiat. 122
Picrocholoi quinam veteribus dicebantur. 587
Pinguedo in obeſis nonnunquam inventa eſt ſupra piam matrem. 90
——— non poteſt accumulari intra cranium. 136
——— minus nocet intra thecam vertebrarum. 137

Piſces nonnulli pinguedine ſua noxii ſunt. *Pag.* 219
Placenta gravidarum cohaeret cum utero, ſed qua ratione vix intelligitur. 572
Plantae vires ſuas ſingulares habent in ſuo oleo. 231
——— pro diverſa ſpirituum indole diverſas etiam vires habent. 241
Plethora inprimis nocet capiti. 33
——— facit, ut multa vaſa per compreſſionem claudantur. 131
——— poteſt producere omne genus morborum in nervis. 133
——— particularis poteſt fieri in pia matre ab impeditis vaſis in reliquo corpore. 138
——— quibus ſignis cognoſcatur. 148
——— mulieribus propria, vel determinatur ad uterum, vel ad mammas. 573
——— quando cerebro inprimis noceat, & quare. 663
——— renata in Epilepticis excitat novos paroxyſmos. 805
Plethorici maxime proclives ſunt ad vertiginem. 515
——— ſaepe incidunt in morbum apoplexiae ſimilem, ſed minus periculoſum. 682
Pneumatopoieſis a quibus cauſis pendeat. 185
Podagra viſa eſt liberaſſe a vertigine. 628
——— quomodo oriatur & tolerabilior reddatur. 295
Polypi quare producunt apoplexiam. 654
Praecordia ſaepe ſedes ſunt cauſae, quae agit in cerebrum. 423
——— afficiuntur ab inſueta agitatione corporis vel contentione animi. 456

Priapiſmus quare fiat in paroxyſmo epileptico. *Pag.* 780
Principia generalia ſaepe falſo applicantur ad ſpeciales caſus. 565
Pruritus ſi nimius ſit, peſſima ſymptomata parit. 462
Pulſus quomodo ſe habeat in paroxyſmo epileptico. 780
Purgantia quaenam in morbis languidis proſint vel noceant. 172
——— fortia virulenta ſunt nervis, & agunt etiam, ſi cuti externae applicentur. 755
——— aſſumta vel externe corpori applicata febrem excitant. 757
——— in quanam epilepſiae ſpecie conveniant. 840
Putrefactio noſtris humoribus inducit acrimoniam. 65
——— promovetur per certum caloris gradum. 223
——— facit omnia volatilia, & extricat ſpiritus. 224
——— quomodo impediatur. 226
——— vegetabilium etiam ſpiritus noxios creat. 249

Q.

Quintum par nervorum proſpicit etiam durae matri. 40

R.

Rabies canina ab omni tempore tentata fuit per ſubmerſionem aegri ſub aqua. *Pag.* 415
Raphanus ruſticanus externo uſu laudatur ad curandam paralyſin. 734
Rarefactio ſanguinis idem facit quam plethora. 33
Ratio humana per affectus aberrans qua ratione curetur. 394
Ratiocinium licet diuturnum ſaepe tantum eſt merus intuitus. 370
——— apparet nobis ſucceſſivum propter notas, quibus ideae ſunt alligatae. 375
Reduvia idem quod Paronychia. 287
——— etiam eſt morbus unguium, qui verſus epidermidem incurvantur. 321
Refrigerantia medicamenta quaenam in vertigine a plethora nata optima. 623
Remedia ab auctoribus laudata contra paronychiam. 316
Repletio nimia ventriculi morbos capitis facit in debilibus, & quare. 139
Reſpiratio retenta quare laedat cerebrum. 143
——— mutata prodeſt in nimiis animi affectibus. 145
——— quomodo ſe habeat in paroxysmo epileptico. 780
Retina quomodo mutetur in vertigine. 588
Rheumatismus ſedem habet in nervorum integumentis. 68
Rigiditas vaſorum fit cauſa marasmi. 127
Roborantia in quanam epilepſiae ſpecie conveniant. 840. 841
Roſarum odor quantam in nonnullos habeat efficaciam. 234

Roſmarini conſerva laudatur in vertigine a nimia mobilitate. *Pag.* 614
Ruta vires habet alexipharmacas & antiparalyticas. 742

S.

Sacer morbus idem eſt quam Epilepſia.
Sagapenum vires habet leniter alvum ſolventes & antiparalyticas. 741
Salvia vires habet antiparalyticas. 743
Sanguis ruber requiritur ad ſuſtinendam ſanitatem. 151
——— quomodo ſe habeat in languentibus. 158
——— ruber quomodo generetur in noſtro corpore. 165
——— in genere deſcribitur. 173
——— a quibus cauſis effundatur intra cranium. 667
——— animalis cujuscunque, certa ratione deſtillatus, exhibet ſpiritum, in morbis nervorum efficacem 747. 748
Santala ligna vires habent antiparalyticas. 743
Scammoneum certa ratione datum eſt ſummum venenum. 242
——— ——— totum ſanguinem fundit, & per alvum evacuat. 756
Scorbutus poteſt facere eroſionem vaginae nervorum 67
Senſorium commune qua ratione per morbos turbetur. 402
——— ——— ——— eſt pars corporis humani, & quaenam. 487
——— ——— ——— eſt eadem pars corporis humani, quam principium impetum faciens. 489

Sen-

Senſorium commune eſt locus in cerebro, unde omnes nervi originem habent. *Pag.* 492

——— habet poteſtatem motum generandi non tantum in ſuo corpore, ſed etiam in aliis. 535

——— laeditur in paroxyſmo epileptico. 786

——— valide affectum in praediſpoſitis excitat paroxyſmum epilepticum. 804

Senſus tantum eſt unus, licet organa illi inſervientia ſint duplicia. 499

—— in paralyſi ſuperſtes eſt bonum ſignum & quare. 713

—— & motus origo in cerebro eſt dictincta; licet nervi, utrique inſervientes, confuſi appareant. 715

—— omnes, interni & externi, deſinunt in epilepſia. 772

Sericum per deſtillationem exhibet ſpiritum in morbis nervorum laudatum. 745

Seroſus humor collectus inter membranas cerebri poteſt facere omnes generis nervoſi morbos, 74

Serum intra cavitatem cranii effuſum producit epilepſiam. 797

Setacea quantam in curandis capitis morbis habeant efficaciam. 732

Setacei inſignis uſus in dolore capitis inveterato. 130. 131

Sinus durae matris cui uſui inſerviant. 38

——— fibris quibusdam praediti ſunt, & cui uſui. 47

——— ſunt quidem venoſi, ſed tamen craſſiores & fortiores venis. 52

—— cryptis quibusdam donati ſunt, & cui uſui. 63

Sinus cerebri quomodo poſſint impediri in ſua functione. *Pag.* 141
Somnus profundiſſimus eſt imago apoplexiae. 644
Sordes circa praecordia haerentes male afficiunt cerebrum. 433
Spadani fontes optimum praebent languentibus remedium. 180
Spasmus non videtur duram matrem poſſe ſeparare a cranio. 35
Sphacelus cerebri, HIPPOCRATI memorata, exponitur. 30
Spina bifida in genere deſcribitur. 124
Spinalis medulla in genere deſcribitur. 121
Spiritus ſtillatitii forte poſſunt pervenire ad cerebrum. 191
—— quinam effectus ex iis aſſumtis ſequantur. 192
—— omni ratione in corpus ingeſti, in illud agunt. 193
—— ſtillatitii an miſceri poſſint cum ſpiritibus nervoſis. 198
—— —— an per irradiationem quandam agant. 199
—— nomen quibusnam corpuſculis competat. 201
—— qua ratione in corporibus detegantur. 202
—— in triplici naturae regno inveniuntur. 203
—— parva tantum copia vires ſuas late diffundunt. 207
—— ex putredine nati maximam vim habent in nervos. 225
—— qua ratione producantur in vegetantibus. 230
—— per deſtillationem ex plantis parati agunt etiam in nervos. 235. 236

Spi-

Spiritus venenati in quibusdam fodinis haerent ad certam altitudinem. *Pag.* 245
—— quibus ſignis ſe manifeſtent. 246
—— cujusnam indolis ſint. 247
—— foetidi, ex putredine animalium nati, venenati ſunt. 248
—— volatilis carbonum noxios valde effectus praeſtat. 253
—— qua ratione innoxius reddi poſſit. 254
—— —— ex aliis corporibus combuſtis agit etiam in nervos. 255
—— naſcuntur per miſcelam ſalium cum aliis corporibus. 257
—— volatiſes qua ratione in nervos agant. 260
—— per fermentationem parati, nimia copia aſſumti producunt vertiginem. 593
—— nervoſi ſunt liquores corporis elaboratiſſimi. 645
—— fermentati in quanam ſpecie apoplexiae utiles. 650
—— ex quibuscunque animalium partibus deſtillati eadem vi, qua in nervos agunt, praediti ſunt. 745
Spuma adſcendens quare ſit peſſimum ſignum in apoplecticis. 675
Sternutatio quomodo incipiat & totum corpus mutet. 835
Sternutatoria laudantur in apoplexia a defectu ſpirituum. 649
Stimulantia in quibus capitis morbis noxia. 147
Stramonium aſſumtum facit omnes generis nervoſi morbos. 451
Submerſio ſub aqua pro palmario remedio habetur in rabie canina & inſania. 416

Submerſio poteſt diu ferri ab homine, ſalva tamen vita. *Pag.* 417
Succinum per deſtillationem ſalem & oleum exhibet, viribus antiparalyticis donatum. 752
Sudor quando in apoplexia bonus ſit vel malus. 676
—— in paralyſi quando proſit vel noceat. 717
—— quibus remediis in paralyſi proliciatur. 747
Suppreſſio evacuationum quaecunque diſponit ad vertiginem. 586
Surditas ſaepe ſequitur ingentes capitis dolores. 30
—— ſenilis eſt ſpecies calli in nervis & vaſis auris internae. 327
Suſpiria produnt animi affectus, ſuntque in diverſis varia. 546
Sutura tendinis deſcribitur. 269
Suturae nimis cito ſolidescentes extenſionem cranii impediunt. 128. 129
Syllogismus quando inutilis ſit & vitio laboret. 369
Sympathia facit homines imitari, quae vident in aliis. 512
—— —— fundamentum praebet artium & diſciplinarum. 513
—— —— illuſtratur per harmoniam Muſicam. 514
—— —— jungitur cum eo, quod placet vel displicet. 516
—— —— facit, ut omnes fere corporis musculi a levi cauſa moveantur. 519
—— —— aptos nos reddit ad loquelam & artem muſicam. 520
—— —— ducit hominem fere ad quaecunque, ſine ſcientia, imo contra voluntatem. 522

Sympathia facit nos mutabilitati multisque morbis obnoxios. *Pag.* 523
Syncope cauſam ſuam ſaepe habet in ventriculo. 461

T.

Tabacum ab inaſſuetis hauſtum morbos nervorum efficit. 465
Tela Bantamenſia venenata nudis nervis adplicata mortem inducunt. 466
Tendines denudantur poſt inflammationem ejusque varios exitus. 62
——— in ultimis digitorum articulis miro artificio diſponuntur. 305
——— in phalangibus digitorum qua ratione defendantur. 313
Tendo in genere deſcribitur. 262
——— defenditur per vaginam, quae materiam unctuoſam continet. 263
——— denudatus mire corrumpitur, nec attingi patitur. 268
——— poteſt tamen ferre ſuturam. 269
——— Achillis dictus, a quo musculo oriatur, & quem uſum ille praeſtet. 270
Terrae motus producebat vertiginem. 589
Terror ingens producit epilepſiam incurabilem. 800
Tetanus quandoque ſecutus fuit laeſionem nervi externam. 70. 71
——— cauſa eſt mutati coloris in paroxysmo epileptico. 782
Theriaca externe adhibita juvat chylopoieſin. 168

Thermae quando in paralyſi proſint vel noceant. *Pag.* 706
Tonus muſculorum ab eorum nervis dependet. 703
Transfuſio ſanguinis ex uno animali in aliud quare noxia. 173
Tremor paralyſi ſuperveniens ſolvit hunc morbum. 722
Triſtitia ſumma valde periculoſa eſt, minus tamen quam ſummum gaudium. 553
Tumor comprimens partes cerebri poteſt facere omnes nervorum morbos. 69. 70
—— intra cranium quare producat apoplexiam. 659 660.
Turbith minerale minima copia naribus attractum totum corpus mutat. 755

U.

Ulcera quaecunque ſubito ſiccata producunt vertiginem. 604
—— capitis manantia aliquando curaverunt epilepſiam. 820
—— per artem excitata in quanam epilepſiae ſpecie conveniant. 845
Ungues videntur eſſe corpus reticulare induratum & epidermide deſtitutum. 320
—— papillis nervoſis organi tactus defendendis inſervire videntur. 322
Unguis poteſt areſcere & degenerare in cornu ſpeciem. 324
Uuguium fabrica & modus creſcendi exponitur. 319

Urina

Urina animalium deſtillata exhibet ſpiritum, in morbis nervorum efficacem. *Pag.* 746
Urtica externo uſu laudatur ad curandam paralyſin. 734
—— marina applicata parti paralyticae calorem in ea excitat. 751
Uterus in puerperio laeſus functiones nervorum mutat & mortem producit. 430

V.

Vagina tendinis laeſa quibus ſymptomatibus dignoſcatur. 308
Vapores nonnulli qua ratione agant in nervos. 197
Vegetabilia quaenam neurotica ſint & antiparalytica. 735
Vena jugularis quare non temere debeat ſecari ad curandos capitis morbos. 670
Venae durae matris decurrunt juxta arterias. 18
—— —— —— poſſunt repleri per arterias. 19
—— —— —— deſcribuntur. 36. 37
—— piae matris quomodo demonſtrari queant. 105
—— corporis quare in paroxyſmo epileptico inflentur & ſaepe varicoſae maneant. 781
—— epilepticorum quaenam vitia patiantur poſt ſaepe repetitos paroxyſmos. 813
Venaeſectio quando juvet in morbis nervorum ab eorum laeſione mechanica. 431
Venena quaedam in certum tantum animalium genus agunt. 208

Venena incredibili ſubtilitate actiones ſuas praeſtant. *Pag.* 209
——— quaedam vim ſuam diu retinent. 211
——— qua ratione communicentur & operentur. 212
——— agunt inprimis in nervos vulneratos. 214
——— quaedam poteſtatem limitatam habent. 215
——— propter ſuam ſubtilitatem tantum in ſpiritus nervoſos agere videntur. 216
——— quare ipſo, quo applicantur, momento agere queant. 217
——— certa tantum corporis venenati parte communicantur. 218
——— qua ratione reddantur inertia. 221
——— quibus remediis expellantur per ſuperficiem corporis. 222
——— malignitatem ſuam ſaepe non manifeſtant ſenſibus, ſed tantum effectibus. 437
——— quaenam proprie ſint. 447
Ventriculi orificium ſuperius primum ſentit varios ingruentes morbos. 454
Ventriculus per ſuos nervos imperium habet in totum cerebrum. 834
Veratrum eſt antiparalyticum, quatenus totum corpus concutiat. 762
Veritas poteſt nobis apparere uno actu intelligentiae. 366
Vermes producunt vertiginem. 601
Vermiformes proceſſus cerebelli cui uſui inſerviant. 120
Verrucae ſunt degenerationes papillarum nervearum. 328
——— peſſimae ſunt in locis nulla cute, ſed tantum epithelio tectis. 329

Verrucae quare in nonnullis locis adeo excreſcant & ſanguinem fundant. *Pag.* 330
——— in quibus locis poſſint ſedem habere. 331
——— qua ratione quandoque degeneraſcant. 332
——— in quibus locis peſſimae ſint. 333
——— quomodo curentur. 334
Vertebrae conſiderantur, quatenus nervos ſpectant 7
——— earum ſtructura & nexus. 8
——— ——— appendices. 8. 9
Vertebrales arteriae largiuntur ramos durae matri. 17. 18
Vertiginis ſigna prognoſtica recenſentur. 607
Vertigo quibus ſymptomatibus invadat. 577
——— in quos morbos terminetur. 579. 580
——— ſedem habet in ſenſorio communi. 581
——— dividitur in morboſam & criticam, idiopathicam & ſympathicam. 581. 582
——— quomodo ex ſymptomatibus definiatur ab ARETAEO. 583
——— fit ab omnibus cauſis, quae retinam mutant. 590
——— quare cum ebrietate ſit conjuncta. 595
——— oritur per conſenſum ex ventriculo male affecto. 598
——— ——— ab heterogeneis in ventriculo contentis. 601. 602
——— in peripneumonia funeſtum ſignum praebet. 604
——— quibus ſignis ab alio morbo quocunque dignoſcatur. 605
——— ——— noſcatur ortum habere a plethora. 606

Vertigo a plethora nata quonam vitae regimine curetur. *Pag.* 622
—— a ſuppreſſis vel retentis conſuetis evacuationibus nata quomodo curetur. 624. 625
—— ab ulceribus ſiccatis nata quomodo curetur. 628. 629
—— ex materia podagrica retenta ſingularem curationem requirit. 630
—— oritur etiam ab inaequali actione ſenſorii communis. 631
—— & epilepſia ſaepe ab eadem cauſa naſcuntur, & ſe mutuo ſubſequuntur. 633
—— etiam oritur a nervis abdominalibus affectis. 636
—— ſaepe praenuncia eſt apoplexiae. 638
Veſica laeſa per ſectionem calculi functiones nervorum ſaepe mutat, & mortem producit. 431
Veſicatoria laudantur in apoplexia a defectu ſpirituum. 648
Veternus veterum eſt apoplexiae a defectu ſpirituum oriundae ſpecies. 646
Victus ſiccus in quanam vertigine utilis ſit. 612
—— tenuis & aquoſus quare proſit in vertigine a plethora. 621
Viperae venenum incredibili ſubtilitate agit. 209. 210
—— tantum certa ſui corporis parte venenatae ſunt. 213
—— venenum nervis adplicatum mortem inducit. 465
Virtus in quo proprie conſiſtat. 381
—— efficit veram mentis tranquillitatem, & felicitatem humanam. 389
Vis medicata plantarum haeret in illarum ſpiritu, 238

Viſus depravari poteſt ab hydropica diatheſi inter membranas oculi. *Pag.* 81
—— quantas ope lucis in homine excitet ideas. 356
—— repraeſentat nos uno momento infinita & valde diſtantia objecta. 357
Vita poteſt reſtitui, quamdiu impetum faciens, licet male affectum, poteſt reſurgere. 554
Vitales functiones quare in initio apoplexiae pergant. 677
Vitriolum veneris quandoque valuit contra inſaniam, nullis aliis remediis curabilem. 421
—— in quo caſu ſit remedium antepilepticum. 830
—— in quanam ſpecie vertiginis conveniat. 634
Volatilia remedia in morbis languidis noxia. 171
Voluntas diſtincta eſt ab intellectu, nec tamen ipſa intelligitur. 379
—— extendit ſe ad praeterita, praeſentia & futura infinita. 380
—— producit vel virtutem, vel vitium, prout regatur vel recta ratione, vel errore. 382
—— eſt actio ſimpliciſſima, celerrima, liberrima. 383
—— per gratum vel ingratum poteſt determinari effectu fere inſuperabili. 390
—— non poteſt non amare gratum, odio habere ingratum. 391
—— noſtra facit oriri tales motus in ſenſorio communi, quales volumus. 525
—— —— non tantum facit, ut ſubito creētur, ſed etiam diu continuetur motus. 530. 531
Vomica ſub ventriculo haerens producit vertiginem. 599

Vomitoria in quanam epilepſiae ſpecie conveniant. *Pag.* 839
Vomitorium lene materiam lentam ex ventriculo expurgans. *Pag.* 182
Vomitus in quanam apoplexae ſpecie conveniat. 683
Vox citiſſime mutatur ab animi affectibus. 545
Vulnera cranio inflicta aliquando praeter ſpem ſanaverunt epilepſiam. 819